

T.C.
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ÖZEL HUKUK (MEDENÎ USÛL VE İCRA İFLÂS HUKUKU)
ANABİLİM DALI

(5846 SAYILI FİKİR VE SANAT ESERLERİ KANUNU'NA GÖRE)
FİKRİ HAKLARIN HACZİ VE PARAYA ÇEVİRİLMESİ

Yüksek Lisans Tezi

Nagihan TÜYSÜZ

Ankara 2017

T.C.
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ÖZEL HUKUK (MEDENÎ USÛL VE İCRA İFLÂS HUKUKU)
ANABİLİM DALI

**(5846 SAYILI FİKİR VE SANAT ESERLERİ KANUNU'NA
GÖRE) FİKRİ HAKLARIN HACZİ VE PARAYA ÇEVİRİLMESİ**

Yüksek Lisans Tezi

Nagihan TÜYSÜZ

Tez Danışmanı

Yrd. Doç. Dr. Emel HANAĞASI

Ankara 2017

T.C.
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ÖZEL HUKUK (MEDENİ USÛL VE İCRA İFLÂS HUKUKU)
ANABİLİM DALI

**(5846 SAYILI FİKİR VE SANAT ESERLERİ KANUNU'NA
GÖRE) FİKRİ HAKLARIN HACZİ VE PARAYA ÇEVİRİLMESİ**

Yüksek Lisans Tezi

Nagihan Tüysüz

Tez Danışmanı

Yrd. Doç. Dr. Emel HANAĞASI

Tez Jürisi Üyeleri

Adı ve Soyadı

İmzası

.....
.....
.....
.....
.....
.....

.....
.....
.....
.....
.....
.....

Tez Sınavı Tarihi

TÜRKİYE CUMHURİYETİ
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜ'NE

Bu belge ile, bu tezdeki bütün bilgilerin akademik kurallara ve etik davranış ilkelerine uygun olarak toplanıp sunulduğunu beyan ederim. Bu kural ve ilkelerin gereği olarak, çalışmada bana ait olmayan tüm veri, düşünce ve sonuçları andığımı ve kaynağını gösterdiğimi ayrıca beyan ederim. (...../...../20...)

Tezi Hazırlayan Öğrencinin
Adı ve Soyadı

.....

İmzası

.....

İÇİNDEKİLER

İÇİNDEKİLER.....	I
KISALTMALAR.....	VI
GİRİŞ.....	1

BİRİNCİ BÖLÜM

KAVRAMSAL ÇERÇEVE

§ 1. “FİKRİ HAK” KAVRAMI.....	8
A. GENEL OLARAK	8
B. TANIMI VE HUKUKİ NİTELİĞİ.....	8
C. KONUSU VE ÖZELLİKLERİ.....	13
D. KAPSAMI.....	15
I. Fikri Hakların Kapsamına İlişkin Teoriler.....	15
1. Fikri Mülkiyet Teorisi	16
2. Kişisel Haklar Teorisi	17
3. Gayrimaddi Mallar Teorisi.....	18
4. Monist Teori	19
5. Eser Sahipliği Teorisi.....	20
II. Teorilerin Değerlendirilmesi.....	21
§ 2. “ESER “ KAVRAMI	24
A. GENEL OLARAK	24
B. “ESER” SAYILMANIN ŞARTLARI	24
I. Fikri Bir Ürünün Varlığı	28
II. Fikri Ürünün Bir “Şekle” Bürünmüş Olması.....	28
III. Fikri Ürünün Eser Sahibinin Hususiyetini Taşımaması.....	29
IV. Fikri Ürünün FSEK’de Belirtilen Eser Türlerinden Birisine Girmesi	33

C. ESER TÜRLERİ.....	34
I. İlim ve Edebiyat Eserleri	34
II. Müzik Eserleri.....	36
III. Güzel Sanat Eserleri.....	38
IV. Sinema Eserleri	40
V. İşlenmeler ve Derlemeler	44
§ 3. ESER SAHİPLİĞİ.....	48
A. GENEL OLARAK	48
B. ESER SAHİPLİĞİ HAKKINDAKİ KARİNELER.....	49
I. Sahibinin Adı Belirtilen Eserlerde	49
II. Sahibinin Adının Belirtilmediği Eserlerde.....	50
C. TÜZEL KİŞİLERİN ESER SAHİPLİĞİ.....	52
D. ÇALIŞTIRANLARIN ESER SAHİPLİĞİ	54
E. BİRDEN ÇOK KİŞİNİN ESER SAHİPLİĞİ.....	55
I. Müşterek (Ortak) Eser Sahipliği.....	55
II. İştirak (Elbirliği) Halinde Eser Sahipliği	58
F. SİNEMA ESERLERİ SAHİPLİĞİ.....	62
§ 4. ESER ÜZERİNDEKİ HAKLAR.....	65
A. GENEL OLARAK	65
B. MANEVİ HAKLAR.....	67
I. Eserin Kamuya Sunulması (Umuma Arz) Hakkı.....	68
II. Eser Üzerinde Sahibinin Adının Belirtilmesini İsteme Hakkı	70
III. Eserde Değişiklik Yapılmasını Yasaklama Hakkı.....	72
IV. Eserin Aslına Ulaşma Hakkı	74
C. MALİ HAKLAR	75
I. İşleme Hakkı	77
II. Çoğaltma Hakkı.....	79
III. Yayıma Hakkı.....	81

IV. Temsil Hakkı.....	84
V. Kamuya İletme Hakkı (Yayın Hakkı)	85
VI. Pay ve Takip Hakkı.....	87
§ 5. BAĞLANTILI HAKLAR	90
A. GENEL OLARAK	90
B. BAĞLANTILI HAK SAHİPLERİ	91
I. İcracı Sanatçılar.....	91
II. Fonogram Yapımcıları	93
III. Yayın Kuruluşları.....	94
IV. Film Yapımcıları.....	95

İKİNCİ BÖLÜM

FİKRİ HAKLARIN HACZİ VE PARAYA ÇEVİRİLMESİ

§ 6. HACZİN KONUSU	104
A. GENEL OLARAK	104
B. ESER ÜZERİNDEKİ HAKLARIN BİR BÜTÜN OLARAK HACZEDİLMEZLİĞİ.....	109
C. SOMUTLAŞMIŞ FİKRİ ÜRÜN HACZİ	110
I. Alenileşmemiş Eserlerin Müsveddeleri ve Asılları	110
II. Alenileşmiş Eserlerin Müsveddeleri veya Aslı.....	113
III. Yayınlanmış Eserin Çoğaltılmış Nüshaları	116
D. MALİ HAKLARIN HACZİ.....	117
I. Alenileşmemiş Eser Müsveddeleri ve Asılları Üzerindeki Mali Haklar	117
II. Alenileşmiş Bir Eser Üzerinde Mali Haklar	119
III. Eser Sahibinin Şahsına Bağlı Paradan Başka Alacaklar.....	122
E. MALİ HAKLARA İLİŞKİN HUKUKİ İŞLEMLERDEN DOĞAN ALACAKLARIN HACZİ.....	124
F. BAĞLANTILI HAKLARIN HACZİ	125
§ 7. HACZİN YAPILMASI.....	129

A. GENEL OLARAK	129
B. SOMUTLAŞMIŞ FİKRİ ÜRÜN BAKIMINDAN	133
C. MALİ HAKLARIN BAKIMINDAN	138
I. Mali Hakların Haczi	138
1. İcra ve İflâs Kanunu’nun 94. Maddesine Göre Haciz	138
2. Sinema ve Müzik Eserleri Açısından İcra ve İflâs Kanun’unun 79, II Maddesinin Uygulanıp Uygulanmayacağı Sorunu	143
II. Lisans Açısından Değerlendirme	145
D. MALİ HAKLARA İLİŞKİN HUKUKİ İŞLEMLERDEN DOĞAN ALACAKLAR BAKIMINDAN	151
I. Mevcut Alacakların Haczi	151
II. Müstakbel Alacakların Haczi	156
E. BAĞLANTILI HAKLAR BAKIMINDAN	158
§ 8. BİRDEN ÇOK KİŞİNİN ESER SAHİBİ OLMASI DURUMUNDA HACİZ	161
A. GENEL OLARAK	161
B. MÜŞTEREK ESER SAHİPLİĞİNDE	161
C. İŞTİRAK HALİNDE ESER SAHİPLİĞİNDE	163
§ 9. HACZİN ETKİSİ	169
A. GENEL OLARAK	169
B. BORÇLU ESER SAHİBİ BAKIMINDAN	171
C. ALACAKLI BAKIMINDAN	174
D. ÜÇÜNCÜ KİŞİLER BAKIMINDAN	174
§ 10. PARAYA ÇEVİRME	177
A. GENEL OLARAK	177
B. SATIŞ TALEBİ	179
C. PARAYA ÇEVİRME USULLERİ	181
I. Somutlaşmış Fikri Ürünün Paraya Çevrilmesi	181
1. Taşınır Eserlerin Satışı	181

a. Açık Artırma Yoluyla Satış	182
b. Pazarlık Yoluyla Satış	185
2. Mimari Eserlerin Satışı	187
II. Mali Hakların Paraya Çevrilmesi	190
1. Genel Olarak	190
2. Sinema ve Müzik Eserleri Açısından Satış	193
III. Mali Haklara İlişkin Hukuki İşlemlerden Doğan Alacakların Paraya Çevrilmesi	194
IV. Bağlantılı Hakların Paraya Çevrilmesi	196
V. Birden Fazla Eser Sahipliği Olması Durumunda Paraya Çevirme.....	196
SONUÇ	198
ÖZET	203
ABSTRACT	205
KAYNAKÇA.....	207

KISALTMALAR

AB	: Avrupa Birliği
ABD	: Ankara Barosu Dergisi
AÜHFD	: Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi
AÜHF	: Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi
AÜEHFD	: Atatürk Üniversitesi Erzincan Hukuk Fakültesi Dergisi
AÜSBFD	: Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi
aşa.	: Aşağı
AYM	: Anayasa Mahkemesi
B.	: Bası
bkz.	: Bakınız
BATİDER	: Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü Dergisi
C.	: Cilt
Çev.	: Çeviri
dn.	: Dipnot
DEÜHFD	: Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi
E.	: Esas No
FSEK	: 5846 sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu
FSHD	: Fikri ve Sınai Haklar Dergisi
FMR	: Fikri Mülkiyet ve Rekabet Hukuku Dergisi
İİK	: 2004 İcra ve İflâs Kanunu
İİKY	: İcra ve İflâs Kanunu Yönetmeliği
İ. İ. T.İ.A.	: Ankara İktisadi ve Ticari İlimler Akademisi Dergisi

İÜHFD	: İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi
İÜHFM	: İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası
HFD	: Hukuk Fakültesi Dergisi
HD	: Hukuk Dairesi
HGK	: Hukuk Genel Kurulu
HMK	: 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu
K.	: Karar No.
karş.	: Karşılaştırınız
KHK	: Kanun Hükmünde Kararname
m.	: Madde
MİHDER	: Medeni Usul ve İcra İflâs Hukuku Dergisi
Niz.	: Nizamnamesi
RG	: Resmî Gazete
S.	: Sayı
s.	: Sayfa
SMK	: 6769 sayılı Sınai Mülkiyet Kanunu
T.	: Tarih
TBBD	: Türkiye Barolar Birliği Dergisi
TBK	: 6098 sayılı Türk Borçlar Kanunu
TCK	: 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu
TMK	: 4721 sayılı Türk Medeni Kanunu
TTK	: 6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu
UYAP	: Ulusal Yargı Ağı Projesi

vd.	: ve devamı
vb.	: ve benzeri
Y.	: Yıl
YBHFD	: Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi
YD	: Yargıtay Dergisi
Yön.	: Yönetmelik
yuk.	: Yukarı

GİRİŞ

Fikri mülkiyet kavramının içerisinde fikir ve sanat eserleri hakları ve sınai mülkiyet hakları yer alır. Fikir, “düşünce”, sanat ise, “bir duygu, tasarı, güzellik vb.nin anlatımında kullanılan yöntemlerin tamamı veya bu anlatım sonucunda ortaya çıkan üstün yaratıcılık” olarak tanımlanmaktadır¹. Fikir ve sanat eserleri, insanın yaratıcı düşüncesinin sonucunda ortaya çıkan ürünlerdir ve bu anlamda da tarihi, insanlık tarihi ile paralellik gösterir. Ancak fikir ve sanat eserleri üzerinde sahiplerine tanınan hakların korunması o kadar eski değildir². Geçmişten günümüze kadar özellikle teknolojik gelişmeler sayesinde esere ulaşımın daha kolay bir hale gelmesi eseri ihlallere açık bir konuma getirmiştir. Bu durum eseri koruma zorunluluğunu ortaya çıkarmıştır.

Fikir ve sanat eserlerinin gelişimi matbaadan önceki ve sonraki dönem olmak üzere iki şekilde ele alınabilir. Milattan önce 3000 yılından itibaren Sümerler tarafından yazının bulunması, Milattan sonra 1500 yılında da kâğıdın kullanılmaya başlanması ile kalıcı eserler ortaya çıkmıştır³. Bu dönem de esere ulaşım sınırlı olduğu için fikir ve sanat eserleri üzerindeki haklara ilişkin bir düzenlemeye ihtiyaç duyulmamıştır. Antik Yunan’da, Yunan yazarlarının eserlerinin sözlü olması ve korunmaya ihtiyaç duyulması nedeniyle Alexandria kütüphanesi oluşturulmuş ve eserler burada toplanmıştır. Bu kütüphane oluşturulurken eserler toplanmış, kategorize edilmiş ve kopyalanmıştır. Ancak

¹ http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.5919e41197d177.92820150 (Erişim Tarihi: 13.05.2017);
http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.5919e4024d51a2.58438006 (Erişim Tarihi: 13.05.2017).

² **Ünal Tekinalp**, Fikri Mülkiyet Hukuku, 5.B., Vedat Kitapçılık, İstanbul 2012, s.83.

³ **Dilara Buket Tatar**, Mülkiyet ve Fikri Mülkiyetin Felsefi Temelleri, Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi, Ankara 2013, s.91.

bu işlemler sadece eserin korunması için yapılmış olup, fikri mülkiyet haklarına ilişkin bir düzenlemeye ihtiyaç duyulmamıştır⁴. Aynı şekilde Roma’da da fikir ve sanat eserleri üzerindeki haklara ilişkin bir düzenleme mevcut değildir. Ancak Roma’da eser sahipleri tarafından eserlerin temsil hakkı ve kölelerin çoğalttığı kopyalar satılmış ve böylece ilk kez eser sahiplerinin kendi çalışmalarının veya çalıştırdıkları kişilerin oluşturduğu kopyaların satışı yapılmıştır⁵. Fakat bu satışın yapılması fikri hak ile cisimlendiği malın ayrımını içermiyordu. Bir başka ifadeyle eseri satın alan kişi o eserin içerisinde yer alan fikri hakkın da sahibi oluyordu. Ortaçağ’da ise, eserin sahibi kilise oluyordu. Eserler manastır bünyesinde bulunan kütüphanelerde toplanıyor ve rahipler bu eserleri kopyalayıp, içeriğini istedikleri gibi değiştirerek işleyebiliyorlardı⁶.

Avrupa’nın seçkin tabakasını oluşturan aristokrat zümrenin ve burjuvanın istekleri doğrultusunda kitap ticareti büyük önem kazanmıştır. Bu durum ise matbaanın temellerinin atılmasına ve yayılmasına zemin hazırlamıştır⁷. Matbaacılar, eserleri basmak ve çoğaltma için büyük masraflar yapmak zorundaydılar. Ayrıca ilk basımın yapılmasından sonra eserin başka matbaacılar tarafından basılması haksız rekabet ortamı oluşturmaktaydı. Bu nedenle de matbaacılar eser sahiplerinden bazı imtiyazlar istemişlerdi. Bu imtiyazlar ile matbaacılar o eser üzerinde tekel oluyorlardı. Eser sahiplerine belirli miktar ödeyip eseri tekrardan basabiliyorlardı. Nitekim gittikçe

⁴ **Tatar**, s.92; **Mehmet Yüksel**, Fikri Mülkiyet Haklarının Tarihsel Temelleri, FMR, 2001, C.1, S.2, s.91.

⁵ **Tatar**, s.92; **Yüksel**, s.91-92.

⁶ **Yüksel**, s.92; **Tatar**, s.92; **Tekinalp**, s.85; **Tamer Soysal**, Fikir ve Sanat Eserleri Hukukunun Tarihsel Gelişimi ve 5846 Sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanununda Düzenlenen Cezai Hükümler, FSHD, 2005, C.1, S.3, s.630.

⁷ **Yüksel**, s.96; **Tatar**, s.93.

matbaacıların ödedikleri ücretler karşılığında eserin sahibi oldukları kabul edilmişti⁸. Buna karşılık eser sahiplerine de az da olsa imtiyazlar tanınmış durumdaydı. Fransız ihtilâli ile eser üzerinde eser sahibinin mülkiyet hakkının bulunduğu ve eser sahibinin hayatı boyunca, ölümünden itibaren de 10 yıl boyunca koruma sağlanmıştır. Böylece fikri mülkiyet teorisi ortaya çıkmıştır⁹.

1709 yılında İngiltere’de, modern fikir ve sanat eserleri kanunlarının temelini oluşturan kanun çıkarılmıştır. Daha sonra Fransa’da 1793 yılında, Almanya’da ise 1837 yılında fikir ve sanat eserlerine ilişkin kanunlar çıkarılmıştır¹⁰. 1886 yılında İsviçre’nin Bern şehrinde fikir ve sanat eserlerinin sahiplerini korumak amacıyla bir birlik kurmak ve fikir ve sanat eserlerinin sahiplerini uluslararası korumaya kavuşturmak için Bern Sözleşmesi imzalanmıştır¹¹.

Osmanlı İmparatorluğu döneminde de Avrupa’daki imtiyazlara benzer düzenleme mevcutken, 1857 yılında çıkarılan nizamname ile bu imtiyaz usulüne son verilmiştir. 8 Mayıs 1910 yılında da fikri haklarla ilgili ilk kanun olan “Hakkı Telif Kanunu” çıkarılmıştır. Ancak bu Kanun, Bern Sözleşmesi’nin birçok hükmüne aykırıdır. Hakkı Telif Kanunu tescil yapılmadan eser üzerinde herhangi bir haktan yararlanılmayacağını düzenlemişken, Bern Sözleşmesinde tescil mecburiyeti yoktur¹². 1923 yılında

⁸ **N. Şafak Erel**, Türk Fikir ve Sanat Hukuku, 3.B., Yetkin Yayınları, Ankara 2009, s.36-37; **Tekinalp**, s.86.

⁹ **Tekinalp**, s.87.

¹⁰ **Erel**, s.37-38.

¹¹ **Erel**, s.39; **İlhan Öztrak**, Fikir ve Sanat Eserleri Üzerindeki Hakların Korunması Yönünden Pozitif Hukuktaki Tarihi Gelişim, AÜSBFD, Ankara 1970, C.25, , s.1.

¹² **Fırat Öztan**, Fikir ve Sanat Eserleri Hukuku, Turhan Kitapevi, Ankara 2008, s.59; **Erel**, s.47; **Öztrak**-Tarihi Gelişim, s.5.

Cumhuriyet döneminde imzalanan Lozan Anlaşması'na ekli Ticaret Sözleşmesi'nin 14. maddesinde Türkiye'nin "sınai, edebi ve artistik mülkiyetin korunmasıyla ilgili milletlerarası anlaşmalara" katılması öngörülmüştür. Ancak bu entegrasyonun sağlanması, Hakkı Telif Kanunu ile mümkün olmayacağından, yeni bir kanun yapılması ihtiyacı hasıl olmuştur. Nitekim, Hirsch tarafından hazırlanan 5846 sayılı "Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu" 1 Ocak 1952 tarihinde yürürlüğe girmiştir¹³. Bununla birlikte Türkiye 26 Haziran 1948 tarihinde Bern Sözleşmesi'nin, Brüksel metnine katılmıştır¹⁴. Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu'nun daha etkin ve güncel değişimlere ayak uydurabilmesi için Kanun'da 1983 yılında, 1995 yılında, 2001 yılında, 2004 yılında ve son olarak da 2008 yılında değişiklikler yapılmıştır.

Geçmişten günümüze kadar değişen ve gelişen bu süreçte fikir ve sanat eserleri gerek üzerindeki hakların korunması gerek üzerinde tasarruf işlemlerinin veya borçlandırıcı işlemlerin yapılması açısından değişimler göstermiştir. Günümüzde fikir ve sanat eserlerinin somutlaşmış hali ve bu eserler üzerindeki manevi ve mali haklar birbirlerinden ayrılmış ve ayrı koruma konusu olmuşlardır. Nitekim fikir ve sanat eserlerinin, somutlaşmış hali yahut mali veya manevi hakkın cebri icra faaliyetine konu olması incelenmemiş, Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu'nun 61. ve 62. maddelerinde haczi caiz olan ve olmayan malların sayılması ile yetinilmiştir. Bu bağlamda da haczin nasıl yapılacağı, kime karşı yapılacağı gibi hususlarda birçok sorunla karşılaşmıştır.

Yani, bu çalışmamızın amacı da, söz konusu sorunları ortaya koymak, bunlara çözüm önerileri getirmek, son derece güncel bu alanı icra hukuku bakımından değerlendirmektir. Nitekim, hem bu iki alanın çakışma noktası olması hem de

¹³ **Erel**, s.47-48; **Öztrak**-Tarihi Gelişim, s.5; **Öztan**, s.60; **Soysal**, s.634.

¹⁴ **Ernst Hirsch**, Bern Sözleşmesi, AÜHFD, Ankara 1950, C.7, S.1-2, s.136; **Öztrak**, s.6-7; **Erel**, s.48; **Öztan**, s.60.

uygulamada çeşitli sorunların yarattığı etkinin icra ve iflas hukuku bağlamında irdelenmesi gerekliliği hasıl olmuştur.

“Fikri Hakların Haczi ve Paraya Çevrilmesi” adlı bu çalışmamız iki bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde, Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu çerçevesinde, fikri mülkiyet hukukunun kavramsal çerçevesi üzerinde durulacak olup, öncelikle “fikri hak” kavramından bahsedilecek, fikir ve sanat eserlerinin niteliği belirlenecektir. Daha sonra “eser” kavramı, “eser sahipliği” ve “eser üzerindeki haklar” ayrıntılı olarak incelenecek ve son olarak da, “bağlantılı hak” üzerinde durulacak ve “bağlantılı hak sahipleri” incelenecektir.

Çalışmamızın “Fikri Hakların Haczi ve Paraya Çevrilmesi” başlıklı ikinci bölümünde ise, ilk olarak haczin konusu üzerinde durulacaktır. Daha sonra haczin gerçekleştirilmesi ele alınacak somutlaşmış fikri ürünün haczinde, mali hakkın haczinde ve mali haklara ilişkin hukuki işlemlerden doğan para alacaklarının haczinde ve bağlantılı hakkın haczinde hangi hükümlerin uygulanacağı üzerinde durulacak ve haczin birden fazla eser sahipliğine etkisinin nasıl olacağına açıklama getirilmeye çalışılacaktır. Haczin alacaklı, borçlu ve üçüncü kişiler bakımından etkisi ele alınacaktır. Son olarak da haczedilen fikir ve sanat eserlerinin paraya çevrilmesi üzerinde durulacaktır.

BİRİNCİ BÖLÜM

KAVRAMSAL ÇERÇEVE

İnsan düşüncelerini, duygularını, ifadelerini emek, çaba sarf ederek ortaya koyması, dış dünyaya yansıtması sonucunda oluşturduğu ürüne fikri ürün denilmektedir. Oluşturulan fikri ürünün korunması, belirli bazı kalıplara sokulması ve fikri ürünü oluşturana belirli haklar sağlaması hukuk kuralları tarafından belirlenir. Bu anlamda da hukuk düzeni tarafından korunur. Fikir ve sanat eserleri, “5846 sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu” ile korunmaktadırlar.

İnsanın düşüncelerinde yer alan fikri durumu, ses, yazı, işaret, resim gibi faaliyetlerle dış dünyaya yansıtması sonucunda FSEK’in aradığı belirli bir fikri ürünün olması, fikri ürünün şekle bürünmüş olması, eser sahibinin hususiyetini taşıması ve FSEK içerisinde belirtilen türlerden birisine girmesi durumunda “eser” niteliğini kazanır. Bu anlamda da korunurlar.

Bir eseri meydana getiren kişi ise “eser sahibi” sıfatını kazanır. Eser sahipleri bu sıfat ile oluşturduğu eser üzerinde belirli bir takım haklara sahip olurlar. Bu haklar, ekonomik değeri olan ve eser sahibinin malvarlığını oluşturan “mali haklar” ve eser sahibinin kişilik haklarıyla bağlantılı olan “manevi haklar” şeklinde iki kategoriye ayrılır. Bu haklar mutlak haklardır. Münhasıran eser sahibine tanınmışlardır.

Oluşturan bir eserin, eser sahibinin haklarına zarar vermemek koşuluyla ve eser sahibinin rızasını alınarak icra edilmesi, sesleri ilk defa tespit edilmesi, radyo-televizyon kuruluşları tarafından yayınlanması ve bir sinema eserine sermayesini katan ve örgütleme gücüyle filmin ilk tespitin yapılması bağlantılı hakları oluşturur. Bağlantılı haklar da FSEK tarafından korunurlar.

Çalışmamızın birinci bölümünde, anlatılan bu kavramlar; fikri hak, eser, eser sahipliği, eser üzerindeki haklar ve bağlantılı haklar ayrıntılı olarak açıklanacaktır.

§ 1. “FİKRİ HAK” KAVRAMI

A. GENEL OLARAK

İnsanın emek ve çabalarıyla ortaya çıkardığı bir fikri ürünün maddi yanının yanısıra o ürünün oluşumunun temeli olan gayrimaddi yönü, fikri yönü de mevcuttur. Fikri haklar, teknolojik alanda gelişimlere paralel olarak sürekli değişim ve gelişim gösteren bir kavramdır¹⁵.

Fikri haklar, mutlak haklardandır. Bu özellikleri itibariyle herkese karşı ileri sürülebilen, herkes tarafından ihlale açık olan ve eser sahibine doğrudan egemenlik sağlayan niteliktedirler. Çalışmamızın bu bölümünde fikri hakların hukuki niteliği, konusu, kapsamı ayrıntılı olarak incelenecektir.

B. TANIMI VE HUKUKİ NİTELİĞİ

Hukuk düzeni, bir toplumda yürürlükte bulunan hukuk kurallarının tümünü ifade etmek için kullanılan bir terimdir. Hukuk düzeni içinde yaşayan fertler, gerek toplumu yöneten siyasi otoriteye gerek birbirlerine karşı ileri sürebilecekleri yetkilere sahiptirler. Bu kişilere hukuk tarafından tanınmış olan yetkiler “ hak” olarak ifade edilmektedir¹⁶.

¹⁵ **Mustafa Ateş**, Fikir ve Sanat Eserleri Üzerindeki Hakların Kapsamı ve Sınırlandırılması, Seçkin Kitapevi, Ankara 2003, s.25.

¹⁶ Hak kavramına ilişkin ayrıntılı bilgi için bkz. **Erel**, s. 23; **M. Ahmet Kılıçoğlu**, Medeni Hukuk, Turhan Kitapevi, Ankara 2016, s.50; **Rona Serozan**, Medeni Hukuk, Vedat Kitapçılık, İstanbul 2013, s.193-194; **Ali Yarayan**, Türk Medeni Hukuku, Yetkin Yayınları, Ankara 2013, s.119-120; **Kemal Oğuzman/Nami Barlas**, Medeni Hukuk, Vedat Kitapçılık, İstanbul 2013, s.137-138; **Aydın Zevkliler**, Medeni Hukuk, Seçkin

Hak, hukuk kurallarının koruduğu bir yarar ve hak sahibine verdiği bir yetkidir¹⁷. Hukuk düzeninde haklar, “kamu hukukundan doğan haklar” ve “özel hukuktan doğan haklar” olmak üzere iki şekilde tasnif edilir. Özel hukuktan doğan haklar ise, “nisbi haklar” ve “mutlak haklar” olmak üzere ikiye ayrılır. “Alacak hakları” olarak da anılan nisbi haklar sadece borçluya veya borçlulara karşı ileri sürülebilen ve sadece borçlu veya borçlular tarafından ihlâl edilebilen haklardır¹⁸.

Mutlak haklar ise, hak sahibine hakkın konusu üzerinde doğrudan bir egemenlik sağlayan; bu nitelikleri itibariyle herkese karşı ileri sürülebilen ve herkes tarafından ihlâl edilebilen haklardır¹⁹. Mutlak haklar, “şahıslar üzerinde mutlak haklar” ve “mallar üzerinde mutlak haklar” olmak üzere iki şekilde tasnif edilmiştir. Şahıslar üzerindeki mutlak haklar, “şahsın kendi varlığına dayanan haklar” ile “şahsın başka şahıslar üzerindeki hakları” olmak üzere incelenir. Mallar üzerindeki mutlak haklar, “maddi mallar üzerindeki haklar” yani ayni haklar ile “gayrimaddi mallar üzerindeki haklar”dan oluşur. Bu çalışmada gayrimaddi mallar üzerinde durulacaktır. Gayrimaddi mallar, Türk Medeni Kanunu’nda ifade edilen, “taşınır mal” kavramına dahil olmayan ve yaratıcı insan zekâsının ürünü olup üzerinde cisimlendiği maddi mallardan ayrı bir hukuki varlığa ve

Kitapevi, Ankara 2000, s.109; **Şeref Gözübüyük**, Hukuka Giriş, Turhan Kitapevi, Ankara 2013, s.4.

¹⁷ **Reşat Kaynar**, Medeni Hukuk Dersleri, İ.İ.T.İ.A. Yayın ve Yardım Vakfı Yayınları, İstanbul 1980, s.37.

¹⁸ **Kaynar**, s.47.

¹⁹ **Erel**, s.24; **İlhan Öztrak**, Fikir ve Sanat Eserleri Üzerindeki Haklar, 2.B., Ankara 1977, s.2; **Nûşin Ayiter**, Hukukta Fikir ve San’at Ürünleri, Sevinç Matbaası, Ankara 1972, s.4.

iktisadi değere sahip olan mallardır²⁰. Gayrimaddi mallar, fikri haklar, sınai mülkiyet hakları, ticaret unvanları gibi haklardan oluşur.

İncelememizin konusu olan fikri haklar, mutlak hakların alt başlığı olan gayrimaddi mallar kapsamına dahil olan haklardır. Fikri haklar, “bir kimsenin fikri çabası ve emeği sonucunda meydana getirdiği ürünler üzerinde var olan, hak sahibine doğrudan bir egemenlik sağlayan ve herkese karşı ileri sürülebilen, herkes tarafından da ihlâlâ açık olan haklar” olarak nitelendirilebilir²¹. Fikri hakkın kapsamını, fikir ve sanat eserleri ve sınai mülkiyet hakları (patentler, markalar, endüstriyel tasarımlar) oluşturur²². Bu anlamda fikir ve sanat eserleri dışında kalan diğer fikri ürünler sınai mülkiyet hakları olarak adlandırılabilir²³. Ancak bu ayrımın net bir ayrım olduğu söylenemez. Çünkü, fikri haklar, telif hukuku, fikri mülkiyet hukuku ya da fikri ve sınai mülkiyet hukuku kavramlarının, Türkçeye tam çevirisinin yapılması mümkün olmamıştır. 1883 yılında yayınlanan Paris Sözleşmesi’nin “sınai mülkiyet”i; 1886 yılında yayınlanan Bern Sözleşmesi’nin de “edebi ve artistik eserlerin korunması”nı düzenlemesi sebebiyle “fikri ve sınai mülkiyet” ayrımı tercih edilmiştir. Nitekim, Bern Sözleşmesi anlamında fikir ve sanat eserleri, Paris Sözleşmesi anlamında sınai mülkiyetin, yani patentlerin, markaların, ticaret unvanları ile diğer ad ve işaretlerin dahil olduğu bir ayrım yapılmıştır. Ancak,

²⁰ **Erel**, s.26; **Muhammet Özekes**, Fikir ve Sanat Eserleri Hukukunda İhtiyati Tedbir, DEÜHFD, 2002, C.4, S.2, s.91.

²¹ **Ayşenur Şahin**, Fikri Hukukta Eser Sahibinin Mali Haklarının Korunması, Vedat Kitapçılık, İstanbul 2010, s.6; **Mustafa Ateş**, Fikri Hukukta Eser, Turhan Kitapevi, Ankara 2007, s.7; **Ateş-Hakların Sınırlandırılması**, s.93.

²² **Şahin**, s.6; **Ateş-Eser**, s.7; **Ernst Hirsch**, Fikri ve Sınai Haklar, Ankara AR Basımevi, Ankara 1948, s.6.

²³ **Bozbel**, s.2.

günümüzde bu ayrım geçerliliğini yitirmektedir. Çünkü, bu çerçevede, fikri ürün fikri hakkın kullanılması sonucu ortaya çıkan değerdir. Sadece fikir ve sanat eserlerinde değil, patentler, faydalı modeller ve endüstriyel tasarımlarda da fikri ürün ortaya çıkmaktadır. Sınai mülkiyet haklarından olan markalar, ticaret unvanları, işletme adları ve başka işaretler ise fikri ürün niteliği taşımayıp, sadece ayırt edici niteliğe sahiptirler. Bu nedenle de bunlar üzerindeki haklar fikri hak olarak nitelendirilemez²⁴.

Ülkemizde “fikri hak” ve “sınai hak” şeklinde bir ayrıma gidilmektedir²⁵. Fikir ve sanat eserleri, 5846 sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu ile sınai haklar ise 6769 sayılı Sınai Mülkiyet Kanunu ile düzenlenmiştir²⁶.

Bu kapsamda fikri haklar, geniş anlamda ve dar anlamda olmak üzere ikiye ayrılır. Geniş anlamda fikri haklar, fikir ve sanat eserleri üzerindeki hakları ve sınai mülkiyet haklarını içerir. Dar anlamda fikri haklar ise fikir ve sanat eserleri üzerindeki hakları, yani

²⁴ **Tekinalp**, s.1-2; **Ateş-Eser**, s.8.

²⁵ **Ateş-Hakların Kapsamı**, s.95.

²⁶ RG, T. 22.12.2016, S. 29944. Bu Kanun öncesinde, markalar, patentler ve faydalı modeller, tasarımlar ile coğrafi işaretlerin korunmasına ilişkin hukuki altyapı, Kanun Hükmünde Kararnameler vasıtasıyla kurulmuştu ve sistem bu Kararnameler esas alınarak işletilmekteydi. Ancak, çoğu hükmü mülkiyet haklarına ilişkin olan ve cezai hükümlerin KHK ile düzenlenemeyeceğine ilişkin mahkemelerce verilen kararlar ile Anayasa Mahkemesi’nin KHK hükümlerine ilişkin iptal kararları, bu alana ilişkin yeni bir Kanun yapılması ihtiyacını doğurması sebebiyle, adeta tüm KHK’ların birleşimi niteliğinde bulunan 6769 sayılı Sınai Mülkiyet Kanunu çıkartılmıştır.

sadece “telif haklarını” kapsar²⁷. Bu çalışmada incelenecek olanlar da, dar anlamda fikri haklardır. Bu çerçevede, çalışmanın konusunu sadece fikir ve sanat eserlerine ilişkin bulunan telif hakları ile fikri hak sahibinin çabası sonucunda ortaya çıkardığı değer olan fikri ürünler oluşturmaktadır.

Fikri hakkın kullanılması ile ortaya çıkan fikri ürünlerinin, maddi bir varlıkları yoktur. Ancak bugünkü hukuk sistemimizde fikri ürünleri, ekonomik bir değeri olan, fikri ürünü sahibine bazı menfaatler sağlayan, bu kapsamda da korunmaya ihtiyaç duyan²⁸ ve ayrıca hukuki düzenlemelere ve işlemlere konu olabilen bir “mal” olarak nitelendirilmektedir²⁹. Fikri hak ile eser sahibine, oluşturduğu fikir ve sanat eserleri üzerinde mali ve manevi haklar tanınmıştır³⁰. Bir başka ifadeyle fikri hak, bazıları para ile ölçülemeyen ve eser sahibinin şahsında doğan hakları içeren “manevi haklar”; bazıları ise para ile ölçülebilen ve mal varlığı değerleri arasında değerlendirilen “mali haklar” olmak üzere iki kategoride ifade edilebilen bir hak sağlar. Manevi nitelik arz eden haklar, eser ile onu vücuda getiren arasındaki kişisel bağı tesis eden ve sürdüren yetkilerden

²⁷ **Erel**, s.27; **Öztrak**, s.5; **Ateş-Hakların Sınırlandırılması**, s.94; **K. Emre Gökyayla**, **Telif Hakkı ve Telif Hakkının Devri Sözleşmesi**, 2.B., Yetkin Yayınları, Ankara 2001, s.23.

²⁸ **Erel**, s.26; **İlhami Güneş**, **Uygulamada Fikir ve Sanat Eserleri Hukuku**, Seçkin Kitapevi, Ankara 2008, s.31.

²⁹ **Savaş Bozbel**, **Fikir ve Sanat Eserleri Hukuku**, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul 2012, s. 1, dn. 1; **Erel**, s. 26.

³⁰ **M. Ahmet Kılıçoğlu**, **Sınai Haklarla Karşılaştırmalı Fikri Haklar**, 3.B., Turhan Kitapevi, Ankara 2017, s.17-20.

oluşurken, mali nitelikli haklar eser sahibine eserden ekonomik olarak çeşitli yararlar sağlama imkânı veren ayrıcalıklardan oluşmaktadır³¹.

C. KONUSU VE ÖZELLİKLERİ

Fikri hakların konusunu, ekonomik değer taşıyan fikri ürünler oluşturmaktadır³². Fikri ürün, aklın, düşüncenin ve hissedip ifade etmenin ortaya çıkardığı üründür³³. Fikri hakların konusunu da eser niteliğine sahip olan bu fikri ürün oluşturur³⁴. Fikir ve sanat eserleri (fikri ürün), ilim ve edebiyat eserleri, müzik eserleri, güzel sanat eserleri, sinema eserleri, işlenmeler ve derlemelerden oluşur. Nitekim bu ürünlerin mali yönleri ve eser sahibinin kişilik haklarını ilgilendiren manevi yönleri de bulunmaktadır. Bu anlamda, fikri ürün, mali haklar ve manevi haklarda fikri hakların konusunu oluşturmaktadır³⁵.

Eser üzerindeki hak, eserin doğduğu anda oluşur. Başka bir anlatımla, fikir ve sanat eseri üzerindeki hakkın korunması için kural olarak herhangi bir işleme, bir sicile kayda veya devlet kuruluşu tarafından tanınmaya gerek yoktur³⁶. Ancak sinema ve müzik eserleri açısından Kültür ve Turizm Bakanlığı bünyesinde bulunan Telif Hakları Genel Müdürlüğü tarafından tutulan sicile kayıt zorunluluğu getirilmiştir³⁷. Bunun yanı sıra,

³¹ **Bozbel**, s.2; **Ateş-Hakların Sınırlandırılması**, s.97.

³² **Erel**, s.26.

³³ **Tekinalp**, s.5.

³⁴ **Bozbel**, s.24-25.

³⁵ **Erel**, s.26.

³⁶ Fikir ve sanat eserlerinin bitirilmesi üzerindeki mutlak hakkın doğumu için yeterlidir (**Nevhis Deren-Yıldırım**, **Haksız Rekabet Hukuku ile Fikri ve Sınai Mülkiyet Hukuku'nda İhtiyati Tedbirleri**, Yayınlanmış Doçentlik Tezi, İstanbul 1998, s.50).

³⁷ Bu konuda ayrıntılı bilgi için bkz. aşağıda §7, D, I, 2.

eser sahibi, isteğe bağılı olarak; talep ettiği takdirde FSEK kapsamında korunan tüm eserlerin kayıt ve tescilini yaptırabilir. Bunun yanında, mali hak sahipleri mali haklara ilişkin yararlanma yetkilerinin kayıt altına alınmasını talep de edebilirler³⁸.

Fikri haklar kural olarak devir, lisans, rehin, haciz gibi hukuki işlemlere konu olabileceği gibi mirasla da intikal eder³⁹.

Bunun yanı sıra, fikri haklar ülkeseldir. Bu bağlamda bu haklar, çıkarıldıkları ülkede uygulanır⁴⁰. Her devlet fikri mülkiyeti, maddi ve şekli koşullarını yerine getirmek kaydıyla sadece kendi ülkesinin sınırları içerisinde korur ve ülkesi içerisindeki ihlâllerde, tecavüze uğrayan ve kanunlarda hak sahibi olan kişinin ülkesindeki hukuk yollarını kullanmasına olanak sağlar⁴¹.

Fikri haklar mutlak haklar içerisinde yer almalarına rağmen, mutlak haklardan farklı olarak, zaman itibariyle sınırlandırılmış olup⁴², bu süreler “koruma süreleri” denir. Gerçek kişi eser sahibinin mali hakları ölümünden, tüzel kişi eser sahibinin mali hakları ise eserin yayınından itibaren belli bir süre sonra sona erer. Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu’nun 27. maddesine göre, bu süre, gerçek kişi eser sahibi açısından yaşadığı

³⁸ **Tekinalp**, s.12; **Öztrak**, s.3; **Nûşin Ayiter**, İhtira Hukuku, Sevinç Matbaası, Ankara 1968, s.3.

³⁹ **Bozbel**, s.25; Fikir ve sanat eserlerinin haczine ilişkin olarak bkz. aşağıda §7, C, D, E.

⁴⁰ **Bozbel**, s.25; **Ünal Tekinalp**, Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu’nun Eser Sahipleri Açısından Yer ve Kişi İtibariyle Uygulanması, Prof. Dr. Nihal Uluocak’a Armağan, İÜHF, İstanbul 1999, s.369.

⁴¹ **Tekinalp**, s.48.

⁴² **Bozbel**, s.25; **Ateş-Hakların Sınırlandırılması**, s.241.

müddetçe ve ölümünden itibaren 70 yıl; tüzel kişi eser sahipleri bakımından ise, aleniyet tarihinden itibaren 70 yıldır⁴³.

D. KAPSAMI

I. Fikri Hakların Kapsamına İlişkin Teoriler

Uzun yıllar boyunca fikri hak kavramının kapsamının ne olduğu tartışılmış ve buna ilişkin birçok teori ileri sürülmüştür. Bu teorilerden birinde, mülkiyet esas alınmış ve eser sahibinin mülkiyetten kaynaklanan mali hakları olduğu ileri sürülmüş, bir başka teoride ise eser sahibinin eser üzerinde manevi hakkının varlığından söz edilmiştir. Nihayet eser sahibinin eser üzerinde hem mali hem manevi hakkı bulunduğunu kabul eden bir teori de ortaya çıkmıştır. Şimdi bu teoriler kısaca açıklanmaya çalışılacaktır.

⁴³ **Tekinalp**, s.11; **Ateş-Hakların Sınırlandırılması**, s.242. Fikri hakların korunması, ülkemizin de dahil olduğu birçok ülkede süreyle sınırlandırılmıştır. Bir sürenin olmasının gerekip gerekmediği tartışılmış ve böylece iki görüş ortaya çıkmıştır. Bu görüşlerden ilki, korumanın bir süresi olması gerektiğine ilişkindir. Bu görüşte, eserin sadece eser sahibine ait olmadığı, eserin ortaya çıktığı topluma da ait olduğu ve eser sahibinin eserini toplum için oluşturduğu ve eserden herkesin serbestçe yararlandığı zaman gerçekten eserin anlam ifade edeceği savunulur. Buna karşılık sürenin olmaması gerektiğini savunanlar, maddi mallar üzerinde kişinin mülkiyet hakkının sınırsız olduğunu, mutlak hakların sonlanmasında herhangi bir sürenin söz konusu olmadığını ve en az onlar kadar değerli olan fikir ve sanat eserleri üzerindeki hakların da belli bir süreyle sınırlandırılmaması gerektiğini savunmaktadır, ayrıca eserin her zaman onu yaratanın ismine ve kişiliğine bağlı olduğunu ileri sürmektedirler (**Erel**, s.110; **Ayiter**, s.142-143).

1. Fikri Mülkiyet Teorisi

Kökleri tabii hukuk teorisinde bulunan⁴⁴ fikri mülkiyet teorisi, eser sahibinin, eser üzerinde mülkiyet hakkı bulunduğu görüşünden ortaya çıkmıştır. Bu teoriye göre, ürünü oluşturan soyut fikri ürün ile bu fikri ürünün somutlaştırılmış hali olan eser eşya hukukunun konusunu oluşturur⁴⁵. Bu hak, eser sahibine sağladığı yararlar ve tekelleşme dolayısıyla mülkiyet hakkına benzetilmiştir. Eser sahibi, fikri hakkını üçüncü kişilere karşı ileri sürebilir ve üçüncü kişilerin bu fikri ürününden yararlanmalarına engel olabilir veya kısıtlayabilir.

Eser sahibinin eseri üzerinde hakkı olduğu görüşü ağırlık kazanmadan önce, matbaa ve yayınevi sahipleri bastıkları ve yayınladıkları eserler üzerinde, baskı, telif ücreti, işletme masrafları gibi ekonomik değerlere sahip oldukları gerekçesiyle aslen kazanılmış bir mülkiyet hakkına sahip olduklarını savunuyor ve bu amaçla da eser sahibine ücret ödüyorlardı⁴⁶. Fransız Devrimi ile telif hakları alanında değişiklikler yapılmış, bu konudaki tekeller bertaraf edilmiş ve eser üzerindeki hakların münhasıran eser sahibine ait olacağı görüşü ağırlık kazanmıştır. Bu görüşe göre, eser sahibi varken feodal beyin imtiyaz verdiği yayınevi sahibi eserin sahibi olamaz. Eser onu meydana getirenin malvarlığında doğar⁴⁷.

Burada bahsedilen mülkiyet teknik anlamda mülkiyet değildir. Çünkü fikri ürün üzerindeki mülkiyet, mülkiyet hakkından farklıdır. Örneğin, fikri haklar üzerindeki mülkiyette sınırlı bir koruma süresi söz konusudur. Buna karşılık mülkiyet hakkının

⁴⁴ Erel, s.30.

⁴⁵ Tekinalp, s.89.

⁴⁶ Öztan, s.28.

⁴⁷ Tekinalp, s.90; Ateş-Hakların Sınırlandırılması, s.106; Güneş, s.24; Bozbel, s.26.

konusunu oluşturan bir malın korunması için herhangi bir süre sınırlaması mevcut değildir. Ayrıca fikri haklar, içerisinde mali haklar ile manevi hakları barındırırken; mülkiyet hakkı, manevi hakları içermez. Mülkiyet hakkına konu olan mal devredildiğinde devreden eski malik mülkiyet konusu mal üzerinde hiçbir hak iddia edemez. Fikri hakkın sahibi ise, manevi hakkını devredemez; ancak mali haklarını devredebilir. Mülkiyet hakkı, kural olarak taşınırlarda teslim, taşınmazlarda tapu siciline tescili gerektirirken, fikir ve sanat eserleri üzerindeki haklar oluşturuldukları anda herhangi bir işleme gerek kalmaksızın varlık kazanırlar⁴⁸.

2. Kişisel Haklar Teorisi

Kişisel haklar teorisi eser sahibinin kişisel haklarını korumasından yola çıkmış ve mali haklar ikinci plana atılmıştır. Bu teoriye göre, eser, eser sahibinin kişiliğinin bir yansıması ile meydana gelir. Eserin oluşturulmasıyla eser sahibi ile eser arasında bir bağ kurulur ve korunan hak eser sahibinin esere kattığı kişiliğidir⁴⁹. KANT, 1785 yılında yayınladığı bir yazıda eşya hukuku alanına giren somutlaşmış fikri ürünün aslı veya çoğaltılmış nüshaları ile somutlaşmış fikri ürünü oluşturan soyut ürünün, düşüncenin, idenin birbirinden farklı olduğunu belirtmiştir. Yazara göre, kitabın içeriğini oluşturan soyut ürün kişilik hukukuna ait bir konu olarak değerlendirilir. Yazarın rızası alınmadan eserleri çoğaltılıp yayınlanırsa, kendi isteği dışında halka hitap ettirilmiş olur ki, bu durumda eser sahibinin kişilik hakları ihlâl edilmiş olur⁵⁰.

⁴⁸ **Erel**, s.30-31; **Öztrak**, s.3; **Şahin**, s.8; **Mustafa Tüysüz**, Fikri Haklar Üzerindeki Sözleşmeler, Yetkin Yayınları, Ankara 2007, s.27; **Kılıçoğlu**, s.4.

⁴⁹ **Ateş-Hakların Sınırlandırılması**, s.107.

⁵⁰ **Tekinalp**, s.90-91; **Öztan**, s.31; **Bozbel**, s.26.

Fikri ürünlerde eserin yaratıcısının izlerini bulmak mümkündür. Bu anlamda eser ile eser sahibi arasındaki sıkı ilişki kişilik hakları çerçevesinde ele alınmaktadır. Buna göre, fikri haklar özleri itibariyle başkasına devredilemeyecekler ve sadece sınırlı ölçüde kullandırılmaları mümkün olacaktır. Bu teori içerisinde mali haklar ikinci planda önem taşırlar; çünkü, esas amaç manevi hakkın korunmasıdır⁵¹. Eserin alenileşmesiyle de mali haklar kişisel hakların bir sonucu olarak korunurlar⁵². Nitekim bu teorinin de fikri haklarla ve kişilik haklarıyla bağdaşmayan tarafları mevcuttur. Kişilik haklarının başkalarına devri ve miras yolu ile geçmeleri mümkün değildir ve ayrıca kişilik hakları mali sonuç doğurmaz⁵³. Ancak fikri haklar için bu söylenemez. Fikri haklar devredilebilirler ve miras yolu ile intikal edebilirler⁵⁴.

3. Gayrimaddi Mallar Teorisi

Fikri hakkın kapsamının ne sadece mali haklardan ne de sadece manevi haklardan oluştuğunun anlaşılması ile yeni bir teori KANT, FİCTHE ve HEGEL tarafından ortaya atılmıştır. Bu teorinin fikir babalarından biri olan FİCTHE'ye göre, kitabın hem maddi yönü hem gayrimaddi yönü vardır. Kitabın gayrimaddi yönü düşüncelerin belli bir biçimde düzenlenerek başka kişilere aktarılması ile olmaktadır. Kitabın satışı halinde alıcı sadece maddi unsurun sahibi olur buna karşılık kitabın içeriği eserin alenileşmesiyle insanlar tarafından bilinir, ancak gayrimaddi unsur devredilemez. Aynı görüşü HEGEL de savunmaktadır⁵⁵. Buna karşılık KANT'a göre, gayrimaddi unsur da devredilebilir⁵⁶.

⁵¹ Erel, s.32; Şahin, s.10; Öztan, s.31-33; Tüysüz, s.29.

⁵² Öztan, s.32; Ayiter, s.31.

⁵³ Tüysüz, s.30.

⁵⁴ Erel, s.33; Ayiter, İhtira Hukuku, s.6; Şahin, s.10.

⁵⁵ Öztan, s.33; Tekinalp, s.92.

⁵⁶ Tekinalp, s.92.

Bu teori, fikri mülkiyet teorisi ile paralellik gösterir. Ancak gayrimaddi mal teorisi, fikri hakkın manevi tarafının olduğu noktasında fikri mülkiyet teorisinden farklılaşır⁵⁷.

Bu teoriye son şeklini veren kişi KOHLER'e göre ise, insanın dışında kalan, soyut, elle dokunulamayan veya tutulamayan hukuki varlıkların hukukuna fikri hukuk denir⁵⁸. KOHLER, fikri ürünün gayrimaddi bir mal olduğunu ve maddi bir varlığı olmadığı için de üzerinde mülkiyet kurulamayacağını ayrıca kişilik haklarından da farklı bir varlığa sahip olduğunu savunmaktadır. Eserin maddi yönü ile gayrimaddi yönü birbirinden ayrıdır⁵⁹. Başka bir ifadeyle, eser sahibinin tek bir hakkı yoktur, iki hakkın toplamından oluşan bir hakkı mevcuttur. Bu teoriye “düalist teori” veya “çift cephe teorisi” de denilmektedir. Düalist teori, eser sahibinin iki hakkı, bir taraftan malvarlıksal hakkı diğer taraftan ise kişisel hakkı olduğu görüşüne dayanır, eser sahibinin hakkı tek değil iki haktan oluşur⁶⁰.

4. Monist Teori

Monist teori, eser sahibine tanınan hakkın malvarlıksal ve kişisel haktan ibaret olduğunu savunan teoridir. Bu teorinin kurucusu ALLFELD'dir⁶¹. Bu teorinin temelinde eser üzerindeki hakkın tek bir hak olduğu bu hakkın hem mali hem manevi yetkileri kapsadığı ifade edilir. Bir bütün haline dönüşmüş bulunan bu haklar, ayrı haklar olarak

⁵⁷ **Aydıncık**, s.17.

⁵⁸ **Öztan**, s.33; **Ayiter**, s.32; **Bozbel**, s.27.

⁵⁹ **Tekinalp**, s.92; **Öztan**, s.34; **Ayiter**, s.32; **Şirin Aydıncık**, Fikri Haklara İlişkin Lisans Sözleşmeleri, Arıkan Yayıncılık, İstanbul 2006, s.17-18.

⁶⁰ **Tekinalp**, s.89; **Ateş-Hakların Sınırlandırılması**, s.108; **Tüysüz**, s.31.

⁶¹ **Ayiter**, s.32; **Tekinalp**, s.92; **Bozbel**, s.28; **Tüysüz**, s.32.

değerlendirilmez⁶². Başka bir anlatımla bu teoride, mali ve manevi hakların tek hak olacak şekilde sıkı sıkıya birbirlerine bağlanmaları durumunda ortaya çıkan tek bir hak olduğu kabul edilmektedir. Bu nedenle, söz konusu teoriye “birlik teorisi” veya “monist teori” adı verilmektedir. Bu teoriye göre hem mali hem de manevi haklar devredilemez⁶³. Çünkü bir hakkın devri diğer hakkın devri sonucunu da doğurur ve bu iki hak bir bütün teşkil ettiğinden ayrı ayrı değerlendirilemez⁶⁴.

ULMER’e göre ise, manevi haklar ile mali haklar birbirinden kolayca ayrılamaz. Manevi hakkın ihlâli mali sonuçlar doğurur veya tam tersi mali hakkın ihlâli manevi hakları ihlâl edebilir. ULMER, eser üzerindeki hakkın tek olduğunu, başka bir anlatımla eser üzerindeki haklar toplamından oluşmadığını zaten tek bir hak olduğunu ifade etmiştir⁶⁵.

5. Eser Sahipliği Teorisi

Bu teorinin kurucusu HIRSCH’dir⁶⁶. Eser sahipliği teorisine göre fikri hak, eser sahibi ile eser sahibinin yarattığı eser arasında meydana gelen objektif bir hukuki durumdur. Buna, bir sübjektif hak değil, birçok sübjektif hak ve yetkiyi içerir⁶⁷. Bu

⁶² **Bozbel**, s.28; **Ayiter**, İhtira Hukuku, s.9; **Ayiter**, s.32; **Tekinalp**, s.92, **Öztan**, s.35; **Ateş-Hakların Sınırlandırılması**, s.107; **Tüysüz**, s.33.

⁶³ **Tekinalp**, s.92-93.

⁶⁴ **Tekinalp**, s.93.

⁶⁵ **Ayiter**, s.33; **Bozbel**, s.28.

⁶⁶ Ayrıntılı bilgi için bkz. **E. Ernst Hirsch**, Fikri Sây, İktisadi Yürüyüş Matbaası, C.2, İstanbul 1943.

⁶⁷ **Tekinalp**, s.93; **Şahin**, s.12; **Tüysüz**, s.30.

teorinin yansıması FSEK m.8’de görülür. Bu düzenlemede, eser sahibinin, onu meydana getiren olduğu öngörülmüştür.

Eser sahipliği, eser niteliğindeki bir fikri ürünün yaratılmasıyla ilk önce yaratıcının şahsında meydana gelen bir hukuki statüdür. Bu statüde ilk olarak eseri meydana getiren eser sahibi bulunur. Eser sahibinin yaratma suretiyle meydana getirdiği bu hukuki durum, bir kısmı onun malvarlığında, bir kısmı da kişilik çevresine ilişkin hak ve yetkilerin birleşiminden ibaret olan bir durumdur. Bu haklar; mali haklar ve manevi haklardır. Bu hukuki durum başkalarına devredilemez ve miras yoluyla intikal etmez. Ancak bazı durumlarda haklardan yararlanabilmek için hakkın devri gerekebilir. Böyle durumlarda hakkın özü eser sahibinde kalacak şekilde, hakkın kullandırılma yetkisinin devri söz konusudur. Hakkın kullandırılma yetkisinin devri, hem mali haklar açısından hem manevi haklar açısından uygulanabilir⁶⁸. Bu eser sahipliği teorisi FSEK’e egemen olan görüştür⁶⁹.

II. Teorilerin Değerlendirilmesi

Fikri mülkiyet teorisi, mülkiyet hakkını baz alarak oluşturulmuş bir teoridir. Bu teori ile somutlaşmış fikri ürün ile bu ürünü oluşturan soyut fikir eşya hukukunun konusu olur. Hukukumuzda bu teori işlerliğini yitirmiştir. Çünkü mülkiyet hakkı, kural olarak taşınırlarda teslim, taşınmazlarda tapu siciline tescil ile kurulur. Ayrıca mülkiyet hakkına konu olan mal devredildiğinde eski malik bu mal üzerinde hak iddia edemez. Buna karşılık, fikri haklar içerisinde hem mali hem de manevi hakları barındırır. Ayrıca, bu

⁶⁸ Şahin, s.13.

⁶⁹ Erel, s.34-35.

haklar, oluşturuldukları anda varlık kazanırlar. Bu haklardan manevi haklar devredilemez. Ayrıca soyut fikri ürün eşya hukukunun konusu olmaz⁷⁰.

Kişisel haklar teorisinde ise, oluşturulan eserin eser sahibinin kişiliğinin bir yansıması olduğu ve eserin ihlâlinin kişilik hakkının ihlâli anlamına geleceği ileri sürülmüştür. Bu teori de eleştirilmektedir. Çünkü fikri hakların kişilik haklarına benzetilen yönlerinin olmasının yanısıra bu haklardan farklı yönleri de mevcuttur. Kişilik hakları devredilemez ve mali niteliği olmayan haklardır. Buna karşılık fikri hakların, hem mali hem de manevi nitelikleri olup bu hakların bir bölümünü oluşturan mali haklar devredilebilir.

Gayrimaddi mallar teorisi ile ifade edilen ise, eserin hem maddi hem gayrimaddi yönünün bulunmasıdır. Bu teoriye düalist teori diyenler de mevcuttur. Çünkü burada eserin maddi yönü ile gayrimaddi yönü birbirinden ayrıdır ve hiçbir zaman birleşip bir bütün haline gelmez. Buna karşılık eser üzerindeki hakkın tek bir hak olduğunu savunan monist teoride ise bu iki hak sıkı sıkıya birbirlerine bağlanmıştır. Bu çerçevede haklardan birinin devri diğerinin de devri anlamına gelir. Yine, birinin ihlâli diğerinin de ihlâli sonucunu doğurur. Hukukumuzda mali haklar manevi haklardan bağımsız olarak devredilebilir. Her ne kadar bazı durumlarda mali hakların ihlâli manevi hakları etkilese de yahut tam tersi de olsa eser sahipliği üzerinde tek bir hakkın varlığından söz edilemez.

Son olarak FSEK’e dayanak görüş olan eser sahipliği teorisi, eser sahibinin eseri üzerindeki mali hakların ve manevi hakların eser sahibinin sıfatını taşıması dolayısıyla kendisinde vücut bulacağını ifade eden teoridir. Bu bağlamda söz konusu haklar eser

⁷⁰ Gayrimaddi mallar içerisinde yer alan “marka hakkının” mülkiyet hakkının konusunu oluşturduğuna ilişkin karar için bkz. AYM., 14.12.2016, E. 2016/148, K. 2016/189: Kazancı.

sahibinin bünyesinde meydana geleceğinden, başkalarına devredilemezler. Ancak, haklardan yararlanılma yetkisi devredilebilir ve bu sadece mali haklar bakımından değil, manevi haklar bakımından da uygulanabilir⁷¹. Bu yönüyle eser sahipliği teorisi de günümüzde tam olarak uygulanmamaktadır.

⁷¹ Şahin, s.13.

§ 2. “ESER “ KAVRAMI

A. GENEL OLARAK

Fikir ve sanat eserlerinin temel kavramlarından biri eserdir. Eser, gözle görülebilen, elle tutulabilen, işitsel yollarla algılayabildiğimiz, yani duyu organlarımız tarafından algılanan şeyler eseri oluşturmaktadır⁷². Ayrıca bir eser bilinenden yola çıkan herkes tarafından aynı şekilde ve aynı ifadeyle ortaya konulacak ürün değil de; eser sahibinin kişiliğinden yansımalar taşıyan bir üründür.

Bir fikri ürünün eser sayılabilmesi için FSEK’de aranan belirli bazı şartlara sahip olması gerekir. Ayrıca yine FSEK’de belirtilen eser türlerinden birinin içerisine girmesi gerekir. Aksi halde oluşan fikri ürün eser olarak nitelendirilemez. Bu kapsamda da FSEK’de koruma konusu olmaz. Bu bölümde “eser” ayrıntılı olarak ele alınacaktır.

B. “ESER” SAYILMANIN ŞARTLARI

FSEK’in amacı eser sahibinin eser üzerindeki hakkını korumaktır. Bu nedenle, öncelikle “eserin” ne anlama geldiğinin belirtilmesi gerekir⁷³. Eser kavramı⁷⁴ 5846 sayılı

⁷² Ateş-Hakların Sınırlandırılması, s.55.

⁷³ Ayiter, s.35.

⁷⁴ Eser kavramı hukukumuzda TBK’da da düzenlenmiştir. Bununla birlikte bu Kanun’da düzenlenen eser kavramı FSEK’de düzenlenen eser kavramından farklıdır. TBK’ya göre, eser sözleşmesinin konusu olan eser; imal edilen şeydir ve yüklenici bir ücret karşılığında bir şeyi imal etmektedir. İmal edilen bu şey maddi nitelikte olabileceği gibi gayrimaddi de olabilir. Maddi nitelikte olmayan esere, yüklenicinin fikri çabası sonucunda ortaya çıkarmış olduğu eser örnek olarak verilebilir. Bu anlamda yüklenici ücret karşılığında bir eseri meydana getirmeyi taahhüt emiş olmakta, iş sahibi de bunun karşılığında bir ücret

FSEK'in 1/B. maddesinde tanımlanmıştır. Buna göre eser, *“Sahibinin hususiyetini taşıyan ve ilim ve edebiyat, musiki, güzel sanatlar veya sinema eserleri olarak sayılan her nevi fikir ve sanat mahsullerini ifade eder.”*

Burada bahsedilecek olan fikri hukukun en önemli konusu olan eserdir. Fikri hukukta korumaya esas teşkil eden fikirler değil, FSEK’de belirtilen şekiller çerçevesinde fikirlerin ifade ediliş biçimidir⁷⁵. Doktrinde “eser” kavramı iki unsuru barındırarak açıklanır: Objektif unsur ve sübjektif unsur⁷⁶. Objektif unsur eserin, ilim ve edebiyat,

ödeme borcu altına girmektedir. Bu durumda da TBK’nın 470. maddesinde belirtilen eser sözleşmesi meydana gelmektedir. FSEK anlamında eser ise, maddi nitelikte olmayan sonuçlarını, yani eser sahibinin hususiyetini taşır. Eser sözleşmesi bağlamında eser, hem maddi nitelikte olan hem de gayrimaddi nitelikte olan sonuçları kapsamaktadır. Aralarındaki bir başka fark ise, TBK uyarınca, eser sözleşmesinin konusu olan eseri bizzat yüklenicinin ifa etme zorunluluğu yokken, FSEK anlamında eserin eser sahibi tarafından meydana getirilmesi gerekliliğidir. Ancak bu iki durum iç içe geçebilir. Örneğin, eser sözleşmesi FSEK anlamında tanımlanan bir eserin yaratılması için kurulabilir. Bu durumda eser sahibi eseri bizzat kendisi yaratmalıdır. İş sahibi bu eserin ancak mali haklarına sahip olabilir. Bunun yanında eserin manevi haklarına eser sahibi sahiptir (Kılıçoğlu, s.109-111).

⁷⁵ Bozbel, s.32.

⁷⁶ Yargıtay’da aynı görüşte olmakla birlikte Yargıtay HGK’nın 02.04.2003 tarihli kararında bu ayrım açıkça ifade edilmiştir. Bu karara göre, “... Bir fikri ürünün eser olarak kabul edilebilmesi için baskın görüşe göre FSEK m.1/B’de sayılan eserler içinde yer alması (objektif koşul) ve sahibinin hususiyetini taşıması başka bir anlatımla “özgün olma” “yaratıcı özellik taşıması” (sübjektif koşul)’un BULUNMASI GEREKMEKTEDİR.” HGK E.2003/3-260, K.2003/271, T.02.04.2003: Corpus, “... Adı

müzik, güzel sanatlar veya sinema eserleri yahut işleme eserlerden birine dâhil olmasıdır⁷⁷. Sübjektif unsur ise, fikri ürünün eser niteliğini kazanabilmesi için eser sahibinin hususiyetini taşımasını ifade eder⁷⁸.

geçen Kanun'un tarifine göre eser, sahibinin hususiyetini taşıyan ilim ve edebiyat, musiki, güzel sanatlar ve sinema eserleri sayılan her nevi fikir ve sanat mahsulüdür (md.1). Tariften de anlaşılacağı üzere bir eserin, Kanun karşısında eser niteliğini kazanabilmesi için iki UNSUR GEREKLİDİR. Birinci objektif unsur ki Kanun bunu mahsul (ürün) olarak belirtmiştir. Buna göre eser, evvela temellüke, tasarrufa elverişli maddi bir varlık olarak VAR OLMALIDIR. İkincisinde sübjektif unsur olur eserin sahibinin özelliği taşıyan bir fikir ve sanat ESERİ OLMASIDIR. Olaydan anlaşılacağı üzere davacı, yukarıda unsurluları açıklanan eserin henüz sahibi değildir. Ancak, yaptığı kazılardan elde ettiği bilimsel buluşlara dayanarak bir eser YARATMAYI DÜŞÜNÜMÜŞTÜR. Yani, bu yönde bir FİKRİ VARDIR. Fakat bir fikir ve sanat eseri, fikir halinde kaldığı sürece eser niteliğini kazanamaz ve dolayısıyla Fikir ve Sanat Eserleri Kanun'unun koruyucu hükümlerinden yararlanamaz. ..." 4. HD, 01.07.1977, E. 1976/5913, K. 1977/7617: Corpus.

⁷⁷ Şahin, s.25; Ceritoğlu Sengel, s.22; Erel, s.51.

⁷⁸ Tüysüz, s.34; Şahin, s.19; Filiz Ceritoğlu Sengel, Fikir ve Sanat Eserleri Hukukunda İntihal ve Esinlenme, Seçkin Yayınevi, Ankara 2009, s.20; Özge Öncü, Fikir ve Sanat Eserleri Hukukunda İktibas Serbestisi ve Sınırları, Yetkin Yayınları, Ankara 2010, s.113; Ateş-Eser, s.29; N. Şafak Erel, Fikri Hukukta Musiki ve Sinema Eserleri ve 3257 Sayılı "Sinema, Video ve Müzik Eserleri Kanunu"nın İncelenmesi ve Tenkidi, YD, 1987, C.13, S.4, s.533; Erel, s.52; Güneş, s.62-63; Kılıçoğlu, s.113; Halil Arslanlı, Fikrî Hukuk Dersleri II, Sulhi Garan Matbaası 1954, s.4.

Bir fikir ve sanat eserinin FSEK anlamında eser sayılabilmesi için sayılacak olan dört şartın varlığı gerekir:

1. Fikri bir ürünün olması,
2. Fikri ürünün bir “şekle” bürünmüş olması,
3. Fikri ürünün, sahibinin hususiyetini taşıması,
4. Fikri ürünün FSEK’de belirtilen eser türlerinden birine girmesi.

Buna karşılık bir fikri ürünün, eser sayılabilmesi için eserin yeni olması⁷⁹ aranmaz. Yine fikri ürünün bir amacının olup olmaması ya da amacının ne olduğu önemli değildir. Kimlere hitap ettiği de eser olması bakımından dikkate alınmaz. Ayrıca eser olabilmesi içinde nicelik ve nitelik bakımından eserde herhangi bir sınır aranmaz. Başka bir ifadeyle kötü bir romanın, anlaşılmayan bir anlatımı olsa ya da kanuna veya ahlaka aykırı olsa dahi eser niteliğini taşıması şartıyla eser sayılır. Yine eser sahibinin ne kadar emek verdiği veya masraf yaptığı bir eserin, eser olarak nitelendirilebilmesi için önemli değildir⁸⁰.

Yukarıda ifade edilen bir fikri ürünün eser sayılabilmesi için gerekli olan dört şartı ayrıntılı bir şekilde incelemek gerekirse;

⁷⁹ Burada kastedilen yenilik objektif yenilik değil, sübjektif yeniliktir. Yani aranılacak olan mevcudu tekrar, taklit veya kopyada yenilik değil, bir başkasının fikrini kullanma anlamına gelir. Sübjektif yenilikten anlaşılan ise, eserin oluşturulma tarihinin yeni ya da eski olmasıdır (**Bozbel**, s.38; **Kılıçoğlu**, s.113-114).

⁸⁰ **Bozbel**, s.38-39; **Öztan**, s.88-89.

I. Fikri Bir Ürünün Varlığı

Bir fikir ve sanat eserinin FSEK anlamında eser sayılabilmesi için öncelikle ortada bir fikri ürünün olması gerekir. Bu fikri ürünün insan tarafından oluşturulması gerekir⁸¹. Başka bir canlının; hayvanların, bitkilerin veya mikroorganizmaların ya da doğanın oluşturduğu herhangi bir ürün bir sanat eseri sayılmaz. Örneğin, bilgisayarın yaptığı çeviri eser sayılmaz. Ancak bir eseri meydana getirirken bilgisayar veya makinelerden yararlanılabilir⁸². Fikri ürün soyuttur, maddi bir niteliği yoktur. Nitekim bu soyut düşünce eser sahibi tarafından somut hale getirilebilir. Böyle bir durumda iki kavram birbirinden farklılaşır. Fikri ürün soyut kalmaya devam eder ve eşya hukukuna tâbi olmaz; gayrimaddi mal sayılır. Fikri ürünün somutlaştığı ürün ise eşya hukukunun konusuna girer ve üzerinde eşya hukuku hükümleri uygulanır.

II. Fikri Ürünün Bir “Şekle” Bürünmüş Olması

FSEK anlamında eserden söz edebilmesinin ikinci koşulu ise, fikri ürünün bir şekille belirtiliyor olması zorunluluğudur. Sadece düşünceden oluşan bir fikir, eser olarak korunamaz. Çünkü bu durumda ortada korunması için algılanacak bir şey yoktur. Yani bir eserin yaratılması için belli bir şekil almış olması ve bu şekliyle de insanlarca algılanabilmesi gerekmektedir. Ancak bu algılama doğrudan olmak zorunda değildir. Eserin, dolaylı olarak veya teknik vasıtalar kullanılarak algılanabilmesi de koruma için yeterlidir. Örneğin, radyodan yapılan canlı yayında elektromanyetik dalgaların algılanabiliyor olması koruma için yeterlidir⁸³. Eserin bir şekil ile somutlaştırılmış olması, tamamlanması anlamına gelmez. Tamamlanmamış eserler, müsveddeler, taslaklar,

⁸¹ Tekinalp, s.113; Öztan, s.83; Bozbel, s.33; Kılıçoğlu, s.113.

⁸² Tekinalp, s.113; Bozbel, s.33.

⁸³ Öztan, s.89-90.

krokiler, bir şiir veya melodi üzerine denemeler, bir ressamın taslağı eser olarak korunurlar⁸⁴. Yine eser tamamlanırken, daha sonra eserden çıkarılan parçalarda korunmaya devam ederler⁸⁵.

III. Fikri Ürünün Eser Sahibinin Hususiyetini Taşımaları

Eserden söz edilebilmesi için fikri ürünün eser sahibinin hususiyetini taşıması da gerekir. Eser sahibinin hususiyetine doktrinde, “sübjektif unsur” da denilmektedir. Gerçekten de bir eseri başka bir eserden ayırt etmek için en önemli unsur, eserin eser sahibinin izlerini taşımasıdır. Örneğin, aynı konuda bir roman yazacak olan iki eser sahibi ortaya iki farklı roman çıkarır. Çünkü her eser sahibinin konuyu anlatışı ve içeriği kendine has özellikler taşır.

Doktrinde “hususiyet”ten ne anlaşılması gerektiği konusunda çeşitli görüşler mevcuttur:

ARSLANLI’ya göre, “Önceden açıklanmış bulunan fikir ve idelerden istifade etmek caizdir, yalnız bu istifade gaspa müncer olmamalıdır. Bütün mesele istifadenin yanında müellife atfedilen ve neticeyi muhik kılan bir faaliyetin mevcut olup olmadığıdır. Asgari şart neticeyi muhik kılan nispi istiklale sahip bir fikri emeğin mevcudiyetidir⁸⁶”.

⁸⁴ **Tekinalp**, s.109; **Bozbel**, s.35; **Öztan**, s.91; **Dilek Salmanlı**, Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu ile Korunan Haklar, Bu Hakların İhlali Halinde Açılacak Hukuk Davaları ve Yargılama Usulü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara 2013, s.3.

⁸⁵ **Öztan**, s.91.

⁸⁶ **Arslanlı**, s.7.

YARSUVAT’a göre, “Güzel sanat eserlerinde özellik biçimde belirlendiği halde bilim ve sanat eserlerinde orijinalite daha çok fikirde, fikrin işleniliş ve sunuşunda ortaya çıkar⁸⁷”.

EREL’e göre, “Eser niteliğinin tespiti için başvurulacak yegâne özellik ölçüsü eser sahibinin kendi fikri yaratıcılığıdır⁸⁸”.

HİRSCH’e göre, “Hususiyet herkes tarafından vücuda getirilemeyen yani bir hususiyeti haiz bulunan mahsuller himayeye layıktır ve ancak bunlara eser vasfı izafe edilebilir. Eğer bir mahsul herkes tarafından vücuda getirilebilecek mahiyette ise hususiyette mevcut olmayacağından bu kabil mahsulleri himaye etmekte cemiyetin hiçbir menfaati yoktur⁸⁹”.

TEKİNALP’e göre, “Hususiyet, kendisini anlatımda gösterir. Anlatım sanatsal kişiliği, yaratıcılığı ve fikri çabayı yansıtır, sanatçının mührüdür. Her üslup sahibinin sanatsal ürünüdür, onun yaratıcı erkini diğerinden farkını yansıtır, basit bir olaylar sıralaması değildir. Bu sebeple de bireysel ve öznel⁹⁰”.

Kanaatimizce “hususiyet”, eseri yaratanın yarattığı eseri diğer eserlerden ayırmaya yarayan bir unsur olarak açıklanabilir. Yani eser sahibine özgü olan onun hususiyetini taşıyan ortaya çıkardığı fikri üründür. Herkesin yapabileceği, ortaya

⁸⁷ **Duygun Yarsuvat**, Türk Hukukunda Eser Sahibi ve Hakları, Sulhi Garan Matbaası, İstanbul 1977, s.42.

⁸⁸ **Erel**, s.54.

⁸⁹ **Hirsch**, s.12; **Arslanlı**, s.6; **Ali Yarayan**, Fikir ve Sanat Eserleri Kanun’unun Avrupa Birliği Mevzuatına Uyumu, FMR, 2006, C.6, S.1, s.127; **Şahin**, s.20; **Akın Beşiroğlu**, Düşünce Ürünleri Üzerinde Haklar, 3.B., Beta Yayıncılık, İstanbul 2004, s.74-75.

⁹⁰ **Tekinalp**, s.105.

çıkartabileceği şey, eser sahibine özgü olamayacağından korunmaz. Nitekim fikri hakların korunması eserin bütünü ya da parçaları üzerinde gerçekleşir. Eserin parçaları, yani eserin bütününden bağımsız olarak algılayabileceğimiz kısımları, eserin tümünden bağımsız başlı başına bir koruma konusu oluşturur. Ancak bunun için söz konusu parçaların iki niteliğe sahip olması gerekir. İlk olarak parçalar kendi içlerinde duyularımızla algılayabileceğimiz bir bütünlük taşımalı ve eser sahibinin hususiyetini içermelidir. Eğer eser henüz algılanabilecek düzeyde değilse veya eser sahibine özgü bir özelliği yoksa koruma kapsamı dışında kalır. Örneğin birkaç söz veya birkaç fırça darbesi eser sahibine özgü bir özellik taşımadıkları için korunmazlar⁹¹.

Buna karşılık bir eserde korunmayan parçalar da mevcuttur. Örneğin bir eserin üslubu, stili, tarzı veya güzel sanat eserleri yapılırken kullanılan teknikler koruma kapsamı dışındadır⁹². Eserde korunan şey eser sahibinin kendi özgün kişiliğiyle, düşünce tarzı ve yapısıyla ortaya koyduğu fikirdir. Ayrıca bu eserlerin korunabilmesi için bunların kanuna, ahlâka ve adaba aykırı olup olmadıkları önem taşımaz⁹³.

Bir şey doğumunu veya şeklini tabiattan almışsa veya mantık kurallarının bir sonucu ise veya teknik bir zorunluluktan kaynaklanmakta ise bu durumda ortaya çıkan şey için eser sahibinin hususiyetini taşıdığından söz edilemez⁹⁴. Eser sahibi eserini oluştururken kural olarak bu yönde bir beyanda bulunması gerekmez. Bir eseri meydana getirmeyi amaçlamadan da ortaya bir eser çıkarabilir. Örneğin yayımlamayı düşünmeden tuttuğu bir günlüğünün daha sonradan büyük bir edebi değer taşıdığına anlaşılmaması gibi. Buna karşılık eser sahibinin bazı durumlarda zımnen ya da açık olarak irade beyanında

⁹¹ **Erel**, s.118; **Öztrak**, s.38; **Arsılanlı**, s.39.

⁹² **Erel**, s.119; **Ayiter**, s.101.

⁹³ **Erel**, s.121. **Ayiter**, s.102.

⁹⁴ **Özkan**, s.95; **Kılıçoğlu**, s.114.

bulunması gerekir. Örnek olarak rastgele tespit edilmiş seslerin bir müzik eseri, alt alta basılmış anlamsız kelimelerin bir şiir veya birkaç anlamsız malzemenin bir araya getirilip bir tablo yapılması verilebilir. Bu durumda eser sahibinin iradesiyle bu tür eserler karine olarak eser sayılırlar. Ancak bu karinenin aksini ispat da mümkündür⁹⁵.

Eserin sahibinin belli olmadığı eserler de mevcuttur. Bu eserlere “anonim eserler” denir. Bunlar toplumun yarattığı kuşaktan kuşağa geçip günümüze kadar gelmişlerdir. Bu eserlerin koruma süresi yoktur. Bu nedenle zamanla başkalarının eseri haline gelemeyizler. Nitekim bu eserlerin başkalarının hususiyetini taşıması söz konusu olmaz⁹⁶.

Bir eser, taraflar arasındaki özel bir sözleşmeden veya işin niteliğinden dolayı yapılsa bile sözleşmenin karşı tarafına yahut çalıştırana veya tayin edene hususiyet geçmez. Çünkü hususiyet sadece eser sahibinindir. Bir eserin eser sahibinin hususiyetini taşıması, daha önce var olmayan bir düşünceden veya üründen meydana gelmesi anlamına gelmez⁹⁷. Eser yaratılırken, başka eserlerden yararlanılabilir. Ancak bu yararlanma belli bir sınırı aşmamalıdır. Aksi halde izinsiz yapılan bu yararlanma durumunda intihalden söz edilir⁹⁸. Sınırın aşıldığı bir başka durum ise, eser oluşturulurken başka bir esere ait parçaların, oluşturulan eserde kullanılması, yani iktibastır⁹⁹. Örneğin, herhangi bir dilde yazılmış bir romanı, Türkçeye çevirerek kendi eseri gibi gösteren kişi, eser sahibi değildir. Çünkü burada eser sahibinin kendi hususiyeti yoktur çeviri yapılan eser sahibinin hususiyeti mevcuttur. Oluşturulan eser başka eserler

⁹⁵ Erel, s.53-54.

⁹⁶ Kılıçoğlu, s.115.

⁹⁷ Ateş-Eser, s.74; Serkan Ayan, Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu’nda Hak Sahipliği, Prof. Dr. Fikret Eren’e Armağan, AÜHF, Ankara 2006, s.198-199.

⁹⁸ Arslanlı, s.3-4; Ceritoğlu Sengel, s.77.

⁹⁹ Öncü, s.22.

ile benzerlik gösterebilir bu durumda hangi eserin, diğerinden etkilendiğinin tayini için HMK m.266 gereğince bilirkişiye başvurulabilir¹⁰⁰.

IV. Fikri Ürünün FSEK’de Belirtilen Eser Türlerinden Birisine Girmesi

Bir fikri ürünün FSEK anlamında eser olarak nitelendirilebilmesi için aranan dördüncü ve son özellik, oluşturulan eserin FSEK’de belirtilen eser türlerinden birisine dahil olmasıdır. FSEK’in 1/B maddesi hükmünde, eser türleri sayılmıştır. Aşağıda daha ayrıntılı bir biçimde ele alınacağı üzere¹⁰¹, bir fikri ürünün eser sayılabilmesi için ilim ve edebiyat, güzel sanatlar, musiki veya sinema eseri kategorilerinden birine girmesi gerekir. Bu eserler sınırlı sayı (*numerus clausus*) ilkesine göre düzenlenmiştir¹⁰². Yani bu sayılanlar dışında başka bir kategori oluşturulamaz. Ancak her kategori içerisinde belirtilen eser türleri sadece örnek olarak sayılmıştır ve o kategorinin ayırıcı niteliklerini taşıyan yeni bir eser türünün bunlara ilavesi mümkündür¹⁰³. Bu belirtilen eser türlerinin yanında işlenmeler ve derlemeler de FSEK uyarınca eser türü olarak sayılmıştır¹⁰⁴.

Oluşturulan eser bu kategorilerden birine girebileceği gibi birden fazlasına da girebilir. İlmi bir eser aynı zamanda edebi bir eser niteliği de taşıyabilir. Örneğin aynı

¹⁰⁰ **Kılıçoğlu**, s.117; **Ateş-Eser**, s.80. Yargıtay, uygulamada hususiyetin tespiti durumunda bilirkişiye başvurmayı zorunlu tutmaktadır (**Engin Erdil**, Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu Şerhi, 2.C, C.1, 3.B., Vedat Kitapçılık, İstanbul 2009, s.17).

¹⁰¹ Bu konuda bkz. aşı. .§2, C.

¹⁰² **Ayan**, s.200.

¹⁰³ **Erel**, s.55. ; **Öztrak**, s.15-16; **Arslanlı**, s.12; **Şahin**, s.26-27; **Ayiter**, s.42; **Kılıçoğlu**, s.121-122; **Ateş-Hakların Sınırlandırılması**, s.61; **Gökyayla**, s.74; **Tüysüz**, s.38; **Ateş-Eser**, s.120-121.

¹⁰⁴ **Ateş-Hakların Sınırlandırılması**, s.61; **Tüysüz**, s.38; **Ateş-Eser**, s.120.

kitap içerisinde roman ve şiirin yer alması, o kitaba da sanat eseri olma niteliği kazandırır¹⁰⁵. Bu anlamda kesin hatlarla bir ayrım mevcut değildir. Bu şartın bulunması, eser sahibinin eseri yaratırken bir sınırlanama içerisine girmesi yönüyle eleştirilmektedir¹⁰⁶.

C. ESER TÜRLERİ

FSEK'in 2. maddesi ile 6. maddesi arasında fikir ve sanat eserlerinin türleri sayılmıştır. FSEK eser türlerinin çeşitlendirilmesini yaparken temel olarak eserin içeriğini ve niteliğini dikkate almıştır. Bunun yanı sıra ifade tarzı ve estetik özellikler de göz önünde tutulmuştur¹⁰⁷.

I. İlim ve Edebiyat Eserleri

FSEK'in 2. maddesine göre, ilim ve edebiyat eserleri şunlardır: *“1. Herhangi bir şekilde dil ve yazı ile ifade olunan eserler ve her biçim altında ifade edilen bilgisayar programları ve bir sonraki aşama program sonucu doğurması koşuluyla bunların hazırlık tasarımları, 2. Her nevi rakıslar, yazılı koreografi eserleri, Pantomimalar ve buna benzer sözsüz sahne eserleri, 3. Bedii vasfı bulunmayan her nevi teknik ve ilmi mahiyette*

¹⁰⁵ **Öztan**, s.92.

¹⁰⁶ Bu düzenleme sürekli gelişen teknoloji ve yeni ihtiyaçlar doğrultusunda geçerliliğini zamanla yitirecektir. Çünkü sanat, estetik ve müzikle büyük ve süratle değişime uğramaktadır. Bu bakımdan kanun yapıcı, insanların değişik eser türleri yaratabilme olanağını göz önüne almalı ve sınırlayıcı metodu terk etmeli, örnek vermekle yetinme yoluna gitmelidir. Aksi takdirde, gelişmelere ayak uyduramayacak, eser sahiplerini engelleyici duruma düşecektir (**Öztan**, s.107-108); aynı yönde bkz. **Gökyayla**, s.76; **Arslanlı**, s.11.

¹⁰⁷ **Erel**, s.57.

fotoğraf eserleriyle, her nevi haritalar, planlar, projeler, krokiler, resimler, coğrafya ve topoğrafyaya ait maket ve benzerleri, her çeşit mimarlık ve şehircilik tasarım ve projeleri, mimari maketler, endüstri, çevre ve sahne tasarım ve projeleri. Arayüzüne temel oluşturan düşünce ve ilkeleri de içine almak üzere, bir bilgisayar programının herhangi bir ögesine temel oluşturan düşünce ve ilkeler eser sayılmazlar.”

İlk gruba giren dil ve yazı ile ifade olunan eserlerden maksat, dil ile ifade edilen eserler, sözlü olarak açıklanan konuşmalardır. Yazı ile ifade olunan eserler ise, fikirlerin açıklanmasında araç olarak söz değil, yazının kullanıldığı eserlerdir. Örneğin kitap, gazete, dergi gibi eserler, dil ve yazı ile oluşturulan eserlerdir. Yazı için kullanılan araç, yazı dilinin değeri veya yazı dilinin niteliği herhangi bir önem taşımaz¹⁰⁸. Bu gruba daha sonra 1995 yılında 4110 sayılı Kanun ile bilgisayar programları da eklenmiştir¹⁰⁹. Bilgisayar programları, belirli bir işlevi veya görevi yerine getirmesi amacıyla verilen komutların herhangi bir şekil, lisan, notasyon veya kodla ifade edilmesidir¹¹⁰. Bilgisayar programları, Edebi ve Artistik Eserlerin Korunması Hakkında Bern Sözleşmesi'nde belirtildiği üzere, edebi eserler kapsamında ve fikri hukuka göre korunacaktır¹¹¹.

İkinci grubun ayırıcı özelliği ise, duygu, düşünce ve fikirlerin söz ve yazıyla değil de sanatçı hareketleri ile ifade edilmesidir. Bu eserlerin görsel işlevi daha ağır

¹⁰⁸ Ateş-Eser, s.126-142.

¹⁰⁹ Kılıçoğlu, s.129; Tüysüz, s.38; Ateş-Eser, s.127.

¹¹⁰ Tekinalp, s.118.

¹¹¹ Anılan bu düzenlemeden önce bilgisayar programlarının ne şekilde korunacağı tartışmalıydı. Bu konuda, *sui generis* bir korumanın mı yoksa fikri hukuk korumasının mı uygulama alanı bulacağına ilişkin farklı görüşler ileri sürülmüştü. Ancak bu düzenleme ile fikri hukuk kapsamında korunacakları kesinlik kazanmış oldu (Erel s.59-60).

basılmaktadır. Fikir ve duygular hareketle anlatılmaktadır. Örnek vermek gerekirse, bir bale gösterisinin koreografisi gibi dans hareketleri bu grup içerisinde yer alır. Fakat burada ilim ve edebiyat eseri olarak korunacak olan koreografidir, bir başka anlatımla hareketler dizini, dansın belirtilen şekli girer. Bunun yanı sıra dansçıların icrası bu kapsamda değerlendirilmez. Bunlar bağlantılı haklar içerisinde değerlendirilirler¹¹². Nitekim gösteri yapılırken çalınan veya söylenen müzik veya söz varsa bunlar da ayrı bir eser olarak korunurlar¹¹³.

Üçüncü gruba giren eserlerden anlaşılması gereken ise, estetik nitelik taşıyıp taşıması dikkate alınmaksızın belirli bir bilimsel veya teknik konuyu yüzey ya da cisim halinde canlandırarak öğretmek veya açıklamaktır¹¹⁴. Yani buradaki amaç bunların öğretici ve teknik olmasıdır. Örnek vermek gerekirse, uzmanı tarafından yapılan bir Türkiye haritası estetik niteliğine bakılmaksızın bir teknik konuyu, yüzey halinde açıkladığı için ilim ve edebiyat eseri sayılır.

II. Müzik Eserleri

FSEK'in 3. maddesinde “müzik eserleri” düzenlenmiştir. Buna göre, “*Musiki eserleri, her nevi sözlü ve sözsüz bestelerdir.*”

Müzik eserlerinde korumanın konusunu işitme duyusuna hitap eden ve eserin ifade aracı olan sesler oluşturur. Müzik eserlerini Kanun “sözlü” ve “sözsüz” olmak üzere iki şekilde ifade etmiştir. Sözsüz müzik eserlerinde korumanın konusu bestelerdir, sözlü

¹¹² **Şahin**, s.32; ayrıca bkz. aşağıda §5, B, I.

¹¹³ **Erel**, s.60; **Tüysüz**, s.39; **Ayiter**, s.47-48; **Şahin**, s.31.

¹¹⁴ **Erel**, s.61; **Tüysüz**, s.39; **Ateş-Eser**, s.132; **Bozbel**, s.44.

müzik eserlerinde ise, korumamanın konusunu hem güfteler hem de besteler oluşturur¹¹⁵. Müzik eserlerinin de bir içeriği vardır ve bunlarda eser sahibinin hususiyetini taşırlar. Eser sahibi, ton ve seslerin sırası, ritmik ve müzikal yapısında, eserin içeriğini şekillendirmede kendi hususiyetini yansıtır. Bu anlamda alışılmış olan doğal sesler; yağmurun sesi, hayvanlara ait sesler, gök gürültüsü gibi sesler ile sinyaller müzik eseri sayılmaz¹¹⁶.

Sözlü ya da sözsüz bestelerin başka kişiler tarafından aynen kullanılması durumunda müzik eserine iktibas yapılmış olur¹¹⁷. Eserin tamamen veya kısmen kullanılması taklit edilmesi intihal olur¹¹⁸. Bu iki ihlalde müzik eserine tecavüz sayılır. Böyle bir durumda eserin taklit veya tekrar mı edildiğinin, yoksa bunu yapanın aslında kendine has bir eser mi ortaya çıkardığının tespiti gerekir. Bu tespit, iki müzik eserinin nakaratında kullanılan melodilerin ve fon müziğinin uzman kişiler tarafından karşılaştırılması suretiyle yapılır¹¹⁹.

¹¹⁵ **Erel**, s.63; **Öztrak**, s.21; **Arslanlı**, s.22. Müzik öğrenimine yarayan kitaplar, ilim ve edebiyat eseri olarak korunurlar (**Tüysüz**, s.39; **Ateş-Hakların Sınırlandırılması**, s.64). Aynı yönde bkz.: **Ateş-Hakların Sınırlandırılması**, s.64; **Şahin**, s.37; **Yarsuvat**, s.46-47; **Tekinalp**, s.123; **Kılıçoğlu**, s.131.

¹¹⁶ **Bozbel**, s.47; **Kılıçoğlu**, s.131; **Güneş** s.75; **Ateş-Eser**, s.204; **Ceritoğlu Sengel**, s.28.

¹¹⁷ **Öncü**, s.258.

¹¹⁸ **Ceritoğlu Sengel**, s.78.

¹¹⁹ **Kılıçoğlu**, s.131.

Daha önce de söz edildiği gibi¹²⁰, eser birden fazla kategori içine girebilir. Bu anlamda çekilen müzik klipleri, sinema eseri olarak nitelendirilebilirken¹²¹ müzik eseri olarak da nitelendirilebilir. Bu ayırmda eser sahibinin iradesi önem taşır. Klibi yapanlar, klibin, bağımsız bir sinema eseri değil de bir müzik eserinin tanıtımı olduğu yolunda sarıh veya zımni bir irade sergilemişlerse, söz konusu eser, müzik eseri olarak nitelendirilir¹²².

III. Güzel Sanat Eserleri

FSEK'in 4. maddesinde, bir başka eser çeşidi olarak “güzel sanat eserleri” düzenlenmiştir. Buna göre, “ *Güzel sanat eserleri, estetik değere sahip olan; 1. Yağlı ve suluboya tablolar; her türlü resimler, desenler, pasteller, gravürler, güzel yazılar ve tezhipler, kazıma, oyma, kakma ve benzeri usullerle maden, taş, ağaç veya diğer maddelerle çizilen veya tespit edilen eserler, kaligrafi, serigrafi, 2. Heykeller, kabartmalar ve oymalar, 3. Mimarlık eserleri, 4. El işleri ve küçük sanat eserleri, minyatürler ve süsleme sanatı ürünleri ile tekstil, moda tasarımları, 5. Fotoğrafik eserler ve slaytlar, 6. Grafik eserler, 7. Karikatür eserleri, 8. Her türlü tiplerdir. Krokiler, resimler, maketler, tasarımlar ve benzeri eserlerin endüstriyel model ve resim olarak kullanılması, düşünce ve sanat eserleri olmak sıfatlarını etkilemez.* ”

Güzel sanat eserleri bedii özelliği bulunan eserlerdir. “Bedii” kavramı “örneği olmayan, latif, güzellik ölçülerine uyan, nadide, gözü gönlü okşayan, beğenilen”

¹²⁰ Bu konuda bkz. yuk. §2, B, IV.

¹²¹ Bir müzik klibinin, sinema eseri olarak nitelendirilmesinin nedeni, müzik kliplerinin görsel unsurlar taşıyabilmesi ve kliplerin arkasında tıpkı sinema eserlerindeki gibi yönetmen, yapımcı gibi teknik ekibin yer almasıdır (**Ateş-Eser**, s.204).

¹²² **Erel**, s.66; **N. Şafak Erel**, Fikri Hukuk Açısından Müzik Klipleri, FMR, 2006, C.6, S.1, s.56.

demektir¹²³. Bu bediilik niteliğini sergileyen ve eser sahibinin hususiyetini taşıyan eser, güzel sanat eseridir. Bu niteliğe haiz olmayan eser ise, sadece eser veya tasarım olarak nitelendirilebilir¹²⁴.

Eserin bedii olmasından anlaşılan söz konusu güzel sanat eserinin herkes tarafından beğenilmesi, herkes tarafından güzel bulunması değildir. İtici, kötü eserlerde güzel sanat eseri olarak nitelendirilebilir¹²⁵. Bir güzel sanat eserini oluşturmak için bu eserin yapımında hangi materyalin kullanıldığı veya hangi maddeden yapıldığı önem arz etmez. Güzel sanat eseri, kumaş, kâğıt, tahta, plastik, taş, porselen, kil gibi her türlü madde üzerine yapılabilir. Ayrıca bu eserin yaratılmasında tek bir malzemenin kullanılması da şart değildir. Söz konusu eser birden çok malzemenin kullanılmasıyla da meydana gelebilir. Eseri meydana getirenin de sanatçı veya profesyonel bir kişi olması gerekmez. Burada koruma konusu olacak şey, eserin kendisidir. Eser oluşturulurken kullanılan stil, teknik ve tarz korunmaz. Ancak eser sahibi belli bir stil kullanıyorsa ve stil eserin ayırt edici unsuru ise, istisnaen bu sitilin de korunması gerektiği savunulmaktadır¹²⁶.

Çalışma konusu bakımından önem taşıyan mimari eserler, mimari projeye dayanılarak yapılan estetik değere sahip olan yapılardır. Estetik bir değer taşıyan binalar, evler, köprüler, tüneller, camiler mimari eserdir¹²⁷. Mimari eserden söz edebilmek için

¹²³ **Ateş-Eser**, s.219.

¹²⁴ **Tekinalp**, s.126; **Gökyayla**, s.93.

¹²⁵ **Bozbel**, s.55; **Ateş-Hakların Sınırlandırılması**, s.66; **Şahin**, s.42; **Gökyayla**, s.92-93.

¹²⁶ **Öztan**, s.134-138; **Bozbel**, s.55-56; **Ateş-Hakların Sınırlandırılması**, s.66; **Şahin**, s.42; **Gökyayla**, s.92.

¹²⁷ **Ateş-Eser**, s.229-230; **M. Ahmet Kılıçoğlu**, *Fikri Hukuk Açısından Mimari Projeler ve Mimarlık Eserleri*, FMR, 2007, C.7, S.4, s.23.

iki unsurun bulunması gerekir. İlki mimari eserin, eser sahibinin hususiyetini taşımasıdır. Oluşturulan mimari eserin, dış görünüşünün aynısının inşa edilmesi, eser üzerindeki hakkın ihlâli anlamına gelir¹²⁸. İkincisi ise, mimari eserin, estetik bir nitelik taşımasıdır. Mimari projeler, ilim ve edebiyat eseri sayılıp, güzel sanat eserleri kapsamında değerlendirilmezler¹²⁹.

IV. Sinema Eserleri

FSEK'in 5. maddesinde sinema eserleri düzenlenmiştir. Bu düzenlemeye göre, *“Sinema eserleri, her nevi bedii, ilmi, öğretici veya teknik mahiyette olan veya günlük olayları tespit eden filmler veya sinema filmleri gibi, tespit edildiği materyale bakılmaksızın, elektronik veya mekanik veya benzeri araçlarla gösterilebilen, sesli veya sessiz, birbiriyle ilişkili hareketli görüntüler dizisidir.”*

¹²⁸ **Ateş-Eser**, s.231. Yargıtay bir kararında mimari eserin aynen kopyalanmasının ihlâl sebebiyet verdiğini ifade etmiştir. Bu karara göre, “... Davalı T..... İlaç A.Ş. tarafından yaptırılan fabrika ana binasına ait projenin davacı Aydın B. tarafından çizildiğini, davalı şirkete binaların yetersiz gelmesi üzerine ek binalar yapılmasına karar verildiği ancak proje çizimini diğer davalıların üstlendiği, fakat ek projelerin davacı Aydın B'ce çizilen ana binaya ait proje kopyalanarak yapıldığının sabit olduğu, mimari eserin 5846 sayılı Kanun uyarınca fikir ve sanat eseri niteliğinde olup, davalıların izinsiz kopyalama eyleminin eser sahibinin mali ve manevi haklarına tecavüz oluşturduğu...” [11.HD, 19.03.2002, E.2001/10702, K.2002/2515: Legalbank].

¹²⁹ **Ateş-Eser**, s.230; **Kılıçoğlu-Mimari Eser**, s.14.

Sinema eseri, birbirini izleyen hareketli resimler, diyaloglar ve müzikler örgüsünden oluşan tek bir eserdir¹³⁰. Film ve sinema eseri kavramları birbirinden farklı kavramlardır. Film, hukuki bir kavram olmayıp, içinde ticari amaçla sinema filmlerini, çizgi, doğa, reklamları, belgeselleri, günlük olayları veya icraları tespit eden film çekimlerini, video filmleri ile oyunlarını, hiçbir değeri olmayan ve sadece pornografiye odaklanmış olan filmleri barındıran bir üst kavramken, sinema eserleri filmlerin bir kısmını oluşturur ve eser olarak korunur¹³¹. Bir filmin sinema filmi sayılabilmesi için tespit edildiği materyale bakılmaksızın elektronik veya mekanik veya benzeri araçlarla gösterilebilen, sesli veya sessiz, birbiriyle ilişkili hareketli görüntüler dizisi olması gerekir¹³². Sinema filmleri televizyonda gösterilebilir. Bu durum eserin sinema filmi olma özelliğini etkilemez. Zira Kanun’da da televizyon eseri olarak bir eser sayılmamıştır¹³³. Ancak, radyo-televizyon kuruluşları bağlantılı hak sahipliği içinde yer alır (FSEK m.80). Bu kuruluşların yayınları (haber, dizi filmler, animasyonlar vb.), FSEK’de sayılan

¹³⁰ **Ayça Akkayan Yıldırım**, 4630 Sayılı Kanun Değişikliği ve Gelişmeler Işığında “Sinema Eseri” ve “Sinema Eser Sahipliği”, Prof. Dr. Hayri Domaniç’e 80. Yaş Günü Armağanı, Beta Yayıncılık, İstanbul 2001, s.9

¹³¹ **Tekinalp**, s.126-127.

¹³² **Tüysüz**, s.40.

¹³³ **Kılıçoğlu**, s.136-137; **Naci Kınacıoğlu**, Sinema Eserleri ve Bunlarda Eser Sahipliği, Prof. Dr. Ali Bozer’e Armağan, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü, Ankara 1998, s.214; **Akkayan Yıldırım**, s.9-10; **Şahin**, s.52.

koşulları sağlamaları halinde eser sayılır ve FSEK kapsamında korunur¹³⁴. Radyo ve televizyon kuruluşu da eser sahibi sıfatını kazanır¹³⁵.

Sinema eserlerinde koruma konusu olan şey yine diğer eser çeşitlerinde olduğu gibi fikri üründür. Eser sahibinin hususiyetini taşıması gerekir. Sinema eserlerinde eser sahibi tek kişi olmayıp, birden fazla kişiden oluşur. Buna “sinema eser sahipliği” denir¹³⁶. Sinema eseri korunurken bu eser kapsamında yer alan diğer fikir ve sanat eseri çeşitleri de (örneğin müzik veya senaryo da) ayrı olarak koruma konusu teşkil edebilir¹³⁷.

Sinema ve müzik eserleri bakımından bir hak sağlama amacı olmaksızın, mali hak sahipleri veya manevi hak sahipleri, sahip oldukları hakların ihlâl edilmemesi, hak sahipliğinin belirlenmesinde ispat kolaylığı sağlaması gibi nedenlerle eserlerinin kayıt ve tescilini isteyebilirler (FSEK m.13,III; Fikir ve Sanat Eserlerinin Kayıt ve Tescili Hakkında Yön. m.1). Fikir ve Sanat Eserlerinin Kayıt ve Tescili Hakkında Yönetmelik’e göre bir eserin kayıt ve tescilinin yapılması, zorunlu kayıt ve isteğe bağlı kayıt olarak iki şekilde olur. İsteğe bağlı kayıt, eser sahiplerinin talebi üzerine FSEK kapsamında korunan, zorunlu kayıt ve tescile tâbi olanlar dışındaki tüm eserler açısından yapılır (FSEK m.13, III). Tescilin yapılması eserin oluşumunu etkilemez. Eser yine meydana

¹³⁴ Bu yayınlar, FSEK’de sayılan eser çeşitlerinden hangisine giriyorlarsa, o kapsamda korunurlar. Örneğin, yarışma programları gerekli şartları taşıdığı takdirde, ilim ve edebiyat eseri olarak korunur (**Erdil-Şerh**, C.1, s.218).

¹³⁵ Bu konuda ayrıntılı bilgi için bkz. aşağı. §5, B, III; ayrıca bkz. **Ateş-Eser**, s.277-278.

¹³⁶ Bu konuda ayrıntılı bilgi için bkz. aşağı. §3, F.

¹³⁷ **Erel**, s.75; **Akkayan Yıldırım**, s.9.

getirilmesiyle kendiliğinden doğar. Burada yapılan tescil, bildirici veya koruyucu bir nitelik taşır¹³⁸.

Kayıt ve tescilin usul ve esasları Kültür ve Turizm Bakanlığının çıkardığı “Fikir ve Sanat Eserlerinin Kayıt ve Tescili Hakkında Yönetmelik” ile belirlenir. Kayıt ve tescil, bu eserlerin korsan yayın yapılmasına veya herhangi bir şekilde ihlâlüne karşı konulmuş bir önlemdir. Çünkü sinema ve müzik eserleri korsana diğer eserlerden daha açıktır. Nitekim bu eserlerin kayıt ve tescilinin yapılması zorunlu tescil olarak düzenlenmiştir¹³⁹. Tescili zorunlu tutulmuş olan sinema ve müzik eserleri sahipleri ve yapımcılar, kayıt tescil başvuru formları ile sunulması gereken diğer belgeleri içeren başvuru dosyasını ilgili meslek birliklerine iletirler. Daha sonra meslek birliklerinin incelemesinden geçirilmiş başvuru dosyasıyla Telif Hakları ve Sinema Müdürlüğüne başvururlar (Fikir ve Sanat Eserlerinin Kayıt ve Tescili Hakkında Yönetmelik m.5,II). Başvuruyu online olarak da yapabilirler¹⁴⁰. Tescilin yapılması için düzenlenen formlar, eser sahibinin veya film yapımcısının, kimliğini, yayım ya da yapımın yeri ve tarihini, yayım ya da yapımın dili, niteliği, sayfa sayısı ve boyutlarını, eser üzerindeki haklara ilişkin tasarrufları vb. özellikleri içerir. Ayrıca tablo, heykel gibi güzel sanat eserlerinin isteğe bağlı olarak

¹³⁸ **Seyithan Deliduman**, 5846 Sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanununa Göre Haczin Konusu, Uluslararası Hukuk Kurultayı 2002, s.867, dn.5.

¹³⁹ **Tekinalp**, s.149-150; **Deliduman**, s.867, dn.5; Her ne kadar Kanun’da bu tescilin zorunlu olması, hakkın kazanılması açısından bir sonuç doğurmadığı ifade edilse de, bu düzenleme eleştirilmektedir. Çünkü zorunlu tescili düzenlenmiş olan sinema eserleri ve müzik eserleri, kayıt ve tescil edilmedikçe çoğaltma ve yayma hakkına konu olmaz (**Ateş-Hakların Sınırlandırılması**, s.343).

¹⁴⁰ Online başvuru ekranı için bkz. <http://www.telifhaklari.gov.tr/Istege-Bagli-Kayit-Tescil-Basvuru-Ekrani> (Erişim Tarihi: 22.03.2017).

tescili yapılacaksa, bunların fotoğraflarının da tescil başvurusuna eklenmesi gerekir. Belirli bir ücret ile birlikte gerekli belgeler yetkili kuruluşa verilerek tescil işlemi gerçekleştirilir¹⁴¹.

Sinema ve müzik eserleri sahipleri ve yapımcılar açısından eserlerini kayıt ve tescil ettirmeleri yani ihlallerinin önlenmesi amacıyla, zorunlu tutulmuştur (FSEK m.13,III)¹⁴². Ayrıca kayıt ve tescili zorunlu olan sinema ve müzik eserlerinin kayıt ve tescilindeki amaçla aynı şekilde, çoğaltıldıktan sonra ancak sevkiyattan önce bandrol yapıştırılması zorunlu tutulmuştur (Bandrol Uygulamasına İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik m.5). Sicil, Kültür ve Turizm Bakanlığı bünyesinde bulunan Telif Hakları Genel Müdürlüğü tarafından tutulur.

V. İşlenmeler ve Derlemeler

FSEK’de belirtilen son fikir ve sanat eseri çeşidi işlenmeler ve derlemelerdir. “İşlenme eser”, FSEK’in 1/B maddesinde tanımlanan, “işlenme eser”den, başka bir eseri kullanmak suretiyle vücuda getirilip de bu esere oranla müstakil olmayan ve işleyenin hususiyetini taşıyan fikir ve sanat ürünleri anlaşılır. Yine aynı maddede tanımlanan, “derleme eser” ise, özgün eser üzerindeki haklar saklı kalmak kaydıyla, ansiklopediler ve antolojiler gibi içeriği seçme ve düzenlemelerden oluşan ve bir düşünce yaratıcılığı sonucu olan eserlere denir.

İşlenme ve derleme eserlerin neleri içerdiği Kanun’un 6. maddesinde belirtilmiştir. Buna göre “ 1.Tercümeler, 2. Roman, hikâye, şiir ve tiyatro piyesi gibi eserlerden birinin bu sayılan nevilerden bir başkasına çevrilmesi, 3. Musiki, güzel

¹⁴¹ Beşiroğlu, s.611-612.

¹⁴² Zorunlu tescil hakkında ayrıca bkz. <http://www.telifhaklari.gov.tr/Zorunlu-KayitTescil> (Erişim Tarihi: 22.03.2017).

sanatlar, ilim ve edebiyat eserlerinin film haline sokulması veya filme alınmaya ve radyo ve televizyon ile yayıma müsait bir şekle sokulması, 4. Musiki aranjman ve tertipleri, 5. Güzel sanat eserlerinin bir şekilden diğer şekillere sokulması, 6. Bir eser sahibinin bütün veya aynı cinsten olan eserlerinin külliyat haline sokulması, 7. Belli bir maksada göre ve hususi bir plan dahilinde seçme ve toplama eserler tertibi, 8. Henüz yayınlanmamış olan bir eserin ilmi araştırma ve çalışma neticesinde yayımlanmaya elverişli hale getirilmesi, 9. Başkasına ait bir eserin izah veya şerhi yahut kısaltılması, 10. Bir bilgisayar programının uyarlanması, düzenlenmesi veya herhangi bir değişim yapılması, 11. Belli bir maksada göre ve hususi bir plan dahilinde verilerin ve materyallerin seçilip derlenmesi sonucu ortaya çıkan ve bir araç ile okunabilir veya diğer biçimdeki veri tabanları. İstifade edilen eserin sahibinin haklarına zarar getirmemek şartıyla oluşturulan ve işleyen hususiyetini taşıyan işlenmeler bu kanuna göre eser sayılır.”

İşlenme eserin ortaya çıkabilmesi için işlenen eserin varlığı gerekir ki, bu durumda, iki eser ve iki eser sahibinin varlığı söz konusu olur¹⁴³. Örneğin, Madam Bovary romanının yazarı, Gustave Flaubert'dir. Bu romanın Türkçeye çevrilmesi durumunda işlenme meydana gelir ve çeviren Tahsin Yücel, işlenmenin eser sahibidir. Gerçekten de işlenme eserlerde işleyen kişi bağımsız bir eser ortaya çıkarmaz. İşleyen kişi, işlediği esere bağlı kalarak bir eser ortaya çıkarır ve bunu yaparken de işlenen esere aykırı olmayacak şekilde eklemeler, değişiklikler ve çıkartmalar yapamaz. Ancak yine de işleyen kişi, bu eseri işlerken hususiyetini esere yansıtır. Burada korunacak olan eser de

¹⁴³ Kılıçoğlu, s.139; Şahin, s.54-55; Yarsuvat, s.52; Engin Erdil, Fikir ve Sanat Eserleri Hukukunda İşlenme Eserler, Beta Yayınları, İstanbul 2003, s.40.

budur¹⁴⁴. Buna “işlenme” denir¹⁴⁵. Bu bağlamda işlenen eser sahibi hangi mali ve manevi haklara sahipse, işleyen eser sahibi de o haklara sahip olur. Bu hakları aslen kazanır, yani işlenen eserden bağımsız olarak bu hakları iktisap eder ve işlemiş eser, işlenen eserle aynı hukuk ve ceza davalar aracılığıyla korunur¹⁴⁶.

İşleme yapılırken işleyen işlediği eser ile ortaya çıkardığı eserin aynı kategoride olması gerekir. Bu kuralın tek istisnası sinema eserleridir¹⁴⁷. Örneğin, bir müzik eserinin yahut edebi bir eserin sinema filmine konu olmasında, farklı eser türlerinden bahsedilse de ortaya çıkan eser, işlenme eserdir¹⁴⁸. Eğer ortaya çıkan eser bu istisna dışında başka bir eser türüne dönüşmüşse veya işlenen eser herhangi bir eser çeşidi içine girmeyen bir eserse işleyen oluşturduğu eser bağımsız bir eser olur¹⁴⁹.

İşlenme eser ortaya çıkarılırken asıl eserin sahibinin adı ya da eserin türü gibi özelliklerin açıklanamaması durumunda intihal ortaya çıkar. Öte yandan KILIÇOĞLU’na

¹⁴⁴ **Öztrak**, s.32; **Gürsel Üstün**, Fikri Hukuk Açısından Çevirmen Hakları, FMR, 2005, C.5, S.2, s.75; **Gökyayla**, s.109; **Ateş-Eser**, s.308; **Uğur Çolak**, Türkülerde İşleme Eser Sahipliği ve Sui Generis Koruma Modeli Önerisi, FMR, 2008, C.8, S.2, s.135; **Ünal Tekinalp**, Derleme eser, Düşünce Yaratıcılığı ve Bunun “Hususiyet” Üzerindeki Etkisi, FMR, 2005, C.5, S.1, s.74.

¹⁴⁵ **Fırat Öztan**, Fikir ve Sanat Eserleri Hukukunda İşlenme Eserler, Prof. Dr. Ali Bozer’e Armağan, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü, Ankara 1998, s.222. İşlenmiş eserin ortaya çıkarılmasındaki fiile “işleme”, oluşan ikinci esere de “işlenme” denir (**Ateş-Eser**, s.291).

¹⁴⁶ **Tekinalp**, s.133; **Öztrak**, s.30; **Öztan-İşlenme Eser**, s.231.

¹⁴⁷ **Erel**, s.76-79; **Öztrak**, s.31.

¹⁴⁸ **Öztan-İşlenme Eser**, s.233.

¹⁴⁹ **Erel**, s.79; **Öztan-İşlenme Eser**, s.233; **Tüysüz**, s.42.

göre, asıl eserden işlenme eserin ortaya çıkarılabilmesi asıl eser sahibinin vereceği izne bağlıdır. Böyle bir izin yoksa işleyen eser sahibi verilen izni aşmışsa asıl eser sahibinin hakkına zarar vermiş olur. Bu durumda da eser sahipliğinden doğan hakların ihlâlüne ilişkin hükümler uygulanır¹⁵⁰. Bununla birlikte TEKİNALP'e göre, işlenme eser esas eserin sahibinin izni olmasa bile oluşturulabilir. Yani işlenme eserin oluşturulabilmesi için esas eserin sahibinin onayı gerekmez. İzni gerektiren şey işlenmenin yapılması değil, işlenmenin ekonomik olarak değerlendirilmesi, yani çoğaltılması ve ticaret mevkiine konmasıdır¹⁵¹. ÜSTÜN'e göre de, “yaratma ilkesi” gereğince işlenme eser kendiliğinden doğar. Bu nedenle asıl eser sahibinden izin almak gerekmez. Nitekim işlenme eser, işleyenin hususiyetini taşır ve işlenen eserden bağımsız bir eser gibi korunur¹⁵².

¹⁵⁰ **Kılıçoğlu**, s.142.

¹⁵¹ **Tekinalp**, s.134; Aynı görüş için bkz. **Öztan**-İşlenme Eser, s.233; **Ateş**-Eser, s.313; bkz. aşa. §4, C, I.

¹⁵² **Gürsel Üstün**, Fikri Hukukta İşleme Eser, Besam Yayınları, İstanbul 2001, s.86-87; aynı görüş için bkz. **Erdil**, s.49.

§ 3. ESER SAHİPLİĞİ

A. GENEL OLARAK

Bir eserin sahibi onu meydana getirendir (FSEK m.8,I). Eser sahipliği, bir eserin meydana getirilmesi ile kendiliğinden ortaya çıkar. Eser sahibinin ortaya çıkardığı eser, eser sahibinin izlerini taşır. Dolayısıyla, eser sahibi, yaratıcı gücünün özelliğini meydana getirdiği fikri ürüne yansıtan kişidir¹⁵³.

Öte yandan FSEK'in 10. maddesinin üçüncü fıkrasında da belirtildiği üzere, eseri yaratan kişiye yardım eden kişiler, eser sahibi sıfatını kazanamazlar. Çünkü eser sahibi esere hususiyetini veren kişi olduğundan, yardım edenler, teknik hizmete veya teferruata ilişkin yardımlarda bulunan kişiler eser sahibi olamazlar¹⁵⁴. Örneğin, bir eserin ortaya çıkarılması için yazar için malzeme toplayanlar, maddi veya manevi destek sağlayanlar, bibliyografya eseri veya karar toplayanlar, araç gereç temin edenler eser sahibi sayılmazlar. Ayrıca dipnotları, kaynakça bölümünü düzenleme veya içindekiler kısmını düzenleme gibi yardımları yapan asistanlar fikirsel katkıda bulunmadıklarından eser sahibi sayılmazlar¹⁵⁵. Ancak asistana eserin yaratılması esnasında bir bölüm yazma görevi verilmişse bu durumda müşterek halinde eser sahipliğinden söz edilir¹⁵⁶.

Bir eserin yaratılması hukuksal bir fiil olmayıp, maddi bir fiildir. Bunun için eserin meydana gelmesinde ne bir irade açıklamasına ne eserin doğması için karşılıklı irade beyanına ihtiyaç vardır. Eserin doğumuyla birlikte eser sahipliğine hükümler

¹⁵³ **Erel**, s.86; **Mustafa Ateş**, Fikri Hukukta Eser Sahipliği, Adalet Yayınevi, Ankara 2012, s.186.

¹⁵⁴ **Ateş-Eser Sahibi**, s.186.

¹⁵⁵ **Öztan**, s.238-239; **Kılıçoğlu**, s.187; **Ateş-Eser Sahibi**, s.186.

¹⁵⁶ **Öztan**, s.238, dn.22; **Ayiter**, s.95-96; **Şahin**, s.77.

bağlanmakta ve eser sahibine mali ve manevi haklar tanınmakta ve korunmaktadır¹⁵⁷. Eser “yaratma fiili” maddi bir fiil olduğundan hukuksal işlem ehliyetine sahip olmak gerekmez. Medeni hakları kullanma yönünden tam ehliyetsiz olan sınırlı ehliyete sahip küçük, akıl hastası ya da gözetim veya denetim altında bulunan, uyuşturucu bir madde nedeniyle serbestçe karar verme yeteneğini daimi surette kaybetmiş kimseler eser sahibi olabilirler¹⁵⁸.

B. ESER SAHİPLİĞİ HAKKINDAKİ KARİNELER

Eser sahibinin kim olduğunun bilinmesi ancak buna bağlı bir uyumsuzluk çıkması durumunda veya eser sahibinin kim olduğunun belli olmadığı durumlarda, eser sahibini korumaya yönelik bir takım karineler düzenlenmiştir. Bu karineler adi karineler olup, bu karinelerin aksi her zaman ispat edilebilir. FSEK’in 11. ve 12. maddesinde öngörülen bu karineler; sahibinin adı belirtilen eserlerde, eser sahipliği ve sahibinin adı belirtilmeyen eserlerde eser sahipliği olmak üzere iki şekilde düzenlenmiştir.

I. Sahibinin Adı Belirtilen Eserlerde

FSEK’in 11. maddesi hükmü uyarınca yayımlanmış eser nüshalarında veya güzel sanat eserinin aslında, o eserin sahibi olarak adını veya bunun yerine tanınmış müstear adını kullanan kimse, aksi sabit oluncaya kadar o eserin sahibi sayılır. Bu karinenin uygulanabilmesi için, eser sahibinin adının yayımlanmış eser nüshalarında veya güzel

¹⁵⁷ **Tekinalp**, s. 143; **Kılıçoğlu**, s.187.

¹⁵⁸ **Öztan**, s.235; **Kılıçoğlu**, s.187-188; **Bozbel**, s.77; **Tüysüz**, s.42; **Şahin**, s.66; **Ateş-Hakların Sınırlandırılması**, s.78; **Cem Baygın**, Fikri Hukukta Yaratıcı Eser Sahibi ve Eser Üzerindeki Mali Hakları Kullanmaya Kanunen Yetkili Sayılan Kişiler, Prof. Dr. Ömer Teoman’a Armağan, C.1, İstanbul 2002, s.146.

sanat eserlerinin aslında belirtilmesi gerekir¹⁵⁹. Kullanılan adın kime ait olduğu herkes tarafından biliniyorsa, o kişi adını yahut müstear adını, her türlü işareti veya rumuzu kullanabilir. Eser sahibinin adı, eser üzerinde veya mutad yerlerde yer alabilir. Örneğin, yazarın adı, kitap kapağında ya da iç kapakta, makalede, makalenin başlığının altında veya sonunda; müzik eseri sahibinin adı, ses ve görüntü taşıyıcılarda, bunların üzerinde veya ambalajlarında, sinema eserinin sahibinin adı ise, filmin başında veya sonunda, ressamın ismi, resimlerde tablonun alt köşesinde ad veya müstear ad olarak bulunabilir¹⁶⁰. Ayrıca, aksi iddia edilmedikçe, kamuya açık alanlarda veya radyo ya da televizyon aracılığıyla verilen konferans ve temsillerde, mutad şekilde eser sahibi olarak tanıtılan kimse o eserin sahibi sayılır (FSEK m.11,II).

Söz konusu karinenin uygulama alanı bulduğu durumlarda eser sahibi, eser sahipliğini ispatla yükümlü olmaz. İspat yükü o kişinin eser sahibi olmadığını iddia eden tarafa düşer¹⁶¹. Bu karine çürütülmediği sürece ismi belirtilen eser sahibi, eser sahibine tanınan hakları kullanma yetkisine sahip olur¹⁶².

II. Sahibinin Adının Belirtilmediği Eserlerde

FSEK'in 12. maddesi uyarınca, yayımlanmış olan eserin sahibi, Kanun'un 11. maddesinin birinci fıkrası hükmüne göre belirlenemiyorsa, yayımlayan, o da belirlenemiyorsa çoğaltan, eser sahibine ait hak ve yetkileri kendi namına kullanabilir.

Aynı şekilde eser sahibinin Kanun'un 11. maddesinin ikinci fıkrasındaki karineden hareketle belirlenemediği hallerde ise, bu yetkiler, konferansı verene veya

¹⁵⁹ Ateş-Eser Sahibi, s.439.

¹⁶⁰ Bozbel, s.90, dn.251; Öztan, s.274.

¹⁶¹ Erel, s.99; Kılıçoğlu, s.190.

¹⁶² Öztan, s.275; Şahin, s.83; Yarsuvat, s.62-63; Tekinalp, s.154.

temsili icra ettirene aittir. Bu maddenin düzenlenmesinin amacı, eser sahibinin adını belirtmek gibi bir zorunluluğunun olmaması neticesinde, eseri üzerindeki haklarının korunmak istenmesidir¹⁶³.

Bu karinenin uygulanabilmesi için öncelikle eser sahibinin belli olmaması gerekir. Bunun yanı sıra, söz konusu eser yayımlamaya elverişli bir eser olmalıdır. Yayımlayan varsa bu kişi eser sahibine ait hak ve yetkileri kullanır. Eğer yayımlayan da yoksa eser sahibine ait yetkileri çoğaltan kullanır. Yayımlayan veya çoğaltan tüzel kişi de olabilir¹⁶⁴. Bu kişiler eser sahibine ait olan mali hakları da manevi hakları da kullanabilirler. Ayrıca, eser üzerinde sadece borçlandırııcı işlemleri değil, tasarruf işlemlerini de yapabilirler. Kullandıkları bu hakları üçüncü kişilere karşı ileri sürebilmekle beraber; eser sahibine karşı ileri süremezler. Ayrıca bu karine sadece eser sahibi tarafından çürütülebilir; üçüncü kişiler bu karinenin aksini ispat edemezler¹⁶⁵.

FSEK'in 12.maddesinin üçüncü fıkrasında, *“Bu maddeye göre yetkili kimselerle asıl hak sahipleri arasındaki münasebetlere, aksi kararlaştırılmamışsa, adi vekâlet hükümleri uygulanır.”* ifadesi yer almaktadır. Bu düzenlemeden anlaşılan, eser sahibinin belli olmaması ya da bundan farklı olarak eser sahibinin biliniyor ama yayımlayan veya çoğaltan tarafından gizli tutulmasıdır. Eser sahibi ile yayımlayan veya çoğaltan arasında gizlilik mevcutsa, bu kişiler arasındaki ilişkiye TBK'da düzenlenen adi vekâlet hükümleri uygulanır. Ancak eser sahibi bilinmiyor ise, bu durumda, adi vekâlet ilişkisinin uygulanması düşünülemez¹⁶⁶. Çünkü eser sahibi adi vekâlet hükümleri eser sahibi biliniyor (ancak taraflar arasında gizli tutulmuşsa da eser sahibine ulaşma imkânı

¹⁶³ Ateş-Hakların Sınırlandırılması, s.88; Şahin, s.85-86.

¹⁶⁴ Bozbel, s.91.

¹⁶⁵ Erel, s.100; Tüysüz, s.48; Şahin, s.87.

¹⁶⁶ Kılıçoğlu, s.192-193; Şahin, s.87.

mevcut), eser sahibine ulaşma imkânının varlığı halinde uygulanır. Ancak eser sahibine ulaşma imkânı yok ve kimse tarafından bilinmiyorsa adi vekâlete ilişkisi doğmaz, buna bağlı olarak da adi vekâlete ilişkin hükümler uygulanmaz.

C. TÜZEL KİŞİLERİN ESER SAHİPLİĞİ

Bir eserin yaratılması, bir fikri faaliyetin gerçekleştirilmesi gerçek kişilere mahsustur. FSEK'in 1/B maddesi hükmünde de, yukarıda açıklandığı üzere¹⁶⁷, eser sahibi, eseri meydana getiren gerçek kişidir. Bu çerçevede, tüzel kişiler ise eser sahibi olamazlar. Bununla birlikte, eser üzerindeki mali hakların devri mümkündür. Ayrıca tüzel kişiler bir eserin oluşturulması için sipariş vermişler¹⁶⁸ ya da organlar tarafından yaratılan eserin, eser sahipliğinden doğan kimi yetkileri de kullanabilirler¹⁶⁹. Sipariş ile oluşturulan bir eser üzerindeki mali hakların kime ait olacağı tartışmalıdır. Doktrinde savunulan

¹⁶⁷ Bkz. yuk. §3, A.

¹⁶⁸ Sipariş veren kişi, sipariş sözleşmesiyle bir eseri ismarlayan kişidir. Bu kişi eser sahibi olamayacağı gibi eserin birlikte sahibi de olmaz. Oluşturulan somutlaşmış fikri ürünün sahibi olabilir veya mali hakların kendisine devredilmesini isteyebilir. Bu durumda da mali hak sahibi olur (**Ceren Demirel**, Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu'nun 10. Maddesi Bağlamında Birden Fazla Eser Sahibi Tarafından Meydana Getirilen Eserler ve Eser Sahipliği, Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi, Ankara 2016, s.80).

¹⁶⁹ Ateş'e göre, istihdam edilenlerce meydana getirilen eserler üzerindeki hakların aksine hüküm bulunmadıkça işveren veya tüzel kişilerce kullanılması hükmü öngörüldüğünden (FSEK m.18,II), işverenleri ve tüzel kişileri eser sahibi olarak değil, hak sahibi olarak nitelendirmek gerekir (**Ateş-Eser**, s.13); **Kılıçoğlu**, s.186.

görüŖe göre, eseri sipariŖ eden, sadece somutlaŖmıŖ fikri ürünün sahibidir. Mali haklar ve manevi haklar, eseri meydana getiren eser sahibine aittir¹⁷⁰.

FSEK'in 27. maddesinde "*İlk eser sahibi **tüzel kiŖi ise**, koruma süresi aleniyet tarihinden itibaren 70 yıldır.*" hükmü yer almaktadır. TEKİNALP'e göre, bu hükmün deęiŖtirilmesi ihmal edilmiŖtir¹⁷¹. AŖaęıda ayrıca ele alınacağı gibi¹⁷², 5846 sayılı Kanun'un 2001 yılında 4630 sayılı Kanun ile deęiŖtirilmesinden önceki, 8. maddesi, aralarında sözleşme veya iŖ iliŖkisi bulunan memur, iŖçi veya hizmetlilerin iŖlerini görürken meydan getirdikleri eserlerin bu kiŖileri çalıŖtıran veya tayin edenlere ait olduğunu düzenlemekteydi. Bu düzenleme ile tüzel kiŖiler eser sahibi olabiliyordu¹⁷³. Oysa, 5846 sayılı Kanun uyarınca tüzel kiŖi değil, tüzel kiŖinin iŖini görürken bir eser meydana getiren gerçek kiŖi, eser sahibidir. Ayrıca bu eser üzerindeki manevi hakları kullanmaya yetkili kiŖi de bu gerçek kiŖidir. Bununla birlikte tüzel kiŖiler ise, bu eser üzerinde mali hak sahibidir¹⁷⁴.

¹⁷⁰ **Tekinalp**, s.265; **Baygın-Eser Sahibi**, s.168.

¹⁷¹ **Tekinalp**, s.143; **GüneŖ**, s.89.

¹⁷² Bkz. yuk. §3, B.

¹⁷³ **Gül Okutan Nilsson**, Türk Fikir ve Sanat Eserleri Hukukunda Tüzel KiŖinin Eser Sahipliği Sorunu, Uğur Alacakaptan'a Armağan, C.II, Haziran 2008, s.469; **Tekinalp**, s.143.

¹⁷⁴ **Baygın**, s.159; **Ayan**, s.233; **Okutan Nilsson-Tüzel KiŖi**, s.491; **Tüysüz**, s.43; **GüneŖ**, s.88; Aynı yönde Yargıtay kararı için bkz. 11.HD, 31.10.2000, E.2000/6049, K.2000/8439; **Erdil-Ŗerh**, C.1, s.356-357.

D. ÇALIŞTIRANLARIN ESER SAHİPLİĞİ

Bir emir gereği veya bir işin görülmesi sonucunda yaratılan eserlerin, eser sahipliği sıfatının çalışanın mı çalıştırana mı olacağı doktrinde tartışmalı konulardan biridir. 2001 yılında 4630 sayılı Kanun ile değiştirilmeden önce, 8. maddede eser sahibinin, eseri meydana getireni çalıştırana veya tayin edenler olacağı düzenlenmişti¹⁷⁵. 5846 sayılı FSEK'in 18. maddesinde ki düzenleme ise, “ *Aralarındaki özel sözleşmeden veya işin mahiyetinden aksi anlaşılmadıkça; memur, hizmetli ve işçilerin işlerini görürken meydana getirdikleri eserler üzerindeki haklar bunları çalıştırana veya tayin edenlerce kullanılır.*” şeklindedir. Önceki düzenlemeden farklı olarak, çalıştırana veya tayin edenin eser sahibi olmadığı, bu kişilerin sadece oluşturulan eseri üzerindeki hakları kullanma yetkisine sahip olduğu ifade edilmiştir¹⁷⁶. Başka bir ifadeyle, bir eserin yaratılmasıyla eser üzerinde mali hak ve manevi hak eser sahibinin, yani işçi, memur gibi eseri yaratanın malvarlığında doğar. Ancak mali hakları kullanma yetkisi çalıştırana, işverene ait olur. Bu anlamda da çalıştırana veya işveren, eser sahibinin izni olmaksızın mali hakkı, kendi ad ve hesabına kullanabilir¹⁷⁷.

Çalıştırana manevi haklar üzerinde değil de mali haklar üzerinde kullanma yetkisinin verilme nedeni, bu haklardan sadece mali hakların devredilebilir olmasıdır. Çalıştırana tanınmış olan mali hakları kullanma yetkisi mutlak bir hak niteliğine sahip olup, herkese karşı ileri sürülebilir¹⁷⁸. Buna karşılık, manevi haklar sözleşme ile devir

¹⁷⁵ Kılıçoğlu, s.193.

¹⁷⁶ Şahin, s.69.

¹⁷⁷ Baygın-Eser Sahibi, s.151; Şahin, s.69; Güneş, s.89.

¹⁷⁸ Tekinalp, s.146.

konusu olamazlar¹⁷⁹. Pek tabii ki, “*Aralarındaki özel sözleşmeden veya işin mahiyetinden aksi anlaşılmadıkça*” ifadesi gereğince, taraflar aralarında yapacakları bir sözleşme ile mali hakları ile manevi hakların kullanılması yetkisinin çalışana ait olduğunu ya da tüm hakların işçi, memur gibi eser sahibinde kalmasını da kabul edilebilir.

Mali hakların çalıştıran veya tayin edenler tarafından kullanılması için öncelikle eseri meydana getiren kişilerin memur, hizmetli veya işçi sıfatını taşıması gerekir. Bunun yanı sıra, bu kişiler tarafından yaratılan eserin, işin görülmesi sırasında meydana getirilmiş olması gerekir. Bu işin nerede yapıldığının bir önemi yoktur. Kişi eseri görevi dolayısıyla meydana getiriyorsa, eseri ister evinde isterse farklı bir mekanda; mesai içinde ya da mesai dışında da oluşturabilir¹⁸⁰. Eser sahibi olan çalışanın görevi önem taşımaz çırak, kalfa, geçici, mevsimlik ya da sürekli işçi olabilir¹⁸¹.

E. BİRDEN ÇOK KİŞİNİN ESER SAHİPLİĞİ

I. Müşterek (Ortak) Eser Sahipliği

Bir eser, tek bir kişi tarafından meydana getirilebileceği gibi birden çok kişinin yaratması ile de oluşabilir. Eserin birden çok kişi tarafından meydana getirildiği durumda her bir kişinin katkıda bulunduğu kısım ortak eserden rahatça ayırabiliyor ise müşterek eser sahipliğinden söz edilir. Bu halde bunlardan her biri vücuda getirdiği kısmın sahibi sayılır (FSEK m.9, I). Bu çerçevede müşterek eser sahipliği için, birden çok kısımdan oluşan bir fikir ve sanat eserinin varlığı, her kısmın bağımsız bir varlığa sahip ve eser

¹⁷⁹ Kılıçoğlu, s.196.

¹⁸⁰ Öztan, s.248.

¹⁸¹ Bozbel, s.78.

olarak nitelendirebilir olması; ayrıca her bir bağımsız kısmın birden çok kişi tarafından meydana getirilmiş bulunması gerekir¹⁸².

Müşterek eserden söz edebilmek için öncelikle koruma altında bulunan bir eserin olması gerekir. Müşterek eserde, bağımsız kısımların eserin bütününe yaptığı katkının niteliği, yoğunluğu ve bazı kısımların ayrıldıktan sonra eserin bütününe değer kaybedip kaybetmemesi önem taşımaz. Aynı tipe dâhil olan veya aynı tipte olmayan eserler arasında da müşterek eser oluşturulabilir¹⁸³. Buna karikatürlerden ve yazıdan oluşan bir eserde karikatürlerin bir kişiye yazıların ise başka bir kişiye ait olması örnek gösterilebilir.

Müşterek eser sahipliği, müşterek mülkiyete (paylı mülkiyete) benzer şekilde düzenlenmiştir¹⁸⁴. Müşterek eserde her bir eser bağımsızlığını korur. Bunları meydana

¹⁸² **Erel**, s.93; **Tüysüz**, s.44; **Şahin**, s.74; **Ayiter**, s.93; **Arslanlı**, s.72; **Yarsuvat**, s.60; **Ateş-Hakların Sınırlandırılması**, s.81; **K. Emre Gökyayla**, Fikir ve Sanat Eserleri Kanun'da Düzenlenen Hakların Miras Yoluyla İntikali, Prof. Dr. Fikret Eren'e Armağan, AÜHF, Ankara 2006, s.543; **Ateş-Eser Sahibi**, s.194.

¹⁸³ **Öztan**, s.268-270; **Erel**, s.93-94; **Ateş-Eser Sahibi**, s.195.

¹⁸⁴ **Erel**, s.94; **Tüysüz**, s.44; **Şahin**, s.74. Farklı görüş için bkz; **KILIÇOĞLU**'na göre, yapılan bu benzetme doğru değildir. Çünkü paylı mülkiyette maliklerden hiçbirinin mülkiyet konusu malda ayrılabilir, kendisine ait bir kısım mevcut değildir. Ayrıca paydaşlardan her biri, mülkiyet konusu malın her zerresinde payı oranında mülkiyet hakkına sahiptir (**Kılıçoğlu**, s.206; **Ateş-Eser Sahibi**, s.191). **TEKİNALP**'e göre ise, eser sahipleri arasındaki ilişki paylı mülkiyet sahipleri arasındaki ilişki gibi katı değildir. Eserin ortak olma niteliği paylı mülkiyette çoğu kez olduğu gibi, kanundan değil eser sahiplerinin arzusundan doğmaktadır. Müşterek mülkiyette ise “eşya” mülkiyetin konusu iken, ortak eserde böyle bir “eşya” mevcut değildir. Onun için doktrindeki, “müşterek

getiren kişilerde bu bağımsız kısımların maliki olarak kalırlar yani eser sahibi sayısı kadar eser sahipliği hakkı meydana gelir. Her eser sahibi kendi meydana getirdiği kısım üzerinde kendisine tanınmış olan mali ve manevi hakları kullanabilir. Eserin tümü üzerindeki haklar ise eser sahiplerinin hepsine aittir.

Müşterek eser sahipliği eser sahiplerinin iradi olarak bir araya gelmesiyle kurulur. Her bir bağımsız bölümün eser sahibi bu bağımsız bölüme ait olan mali ve manevi hakları serbestçe kullanabilir¹⁸⁵. Sözleşme ile de bir belirleme yapabilirler. Bu sözleşmeye göre eser sahipleri, haklarını tespit edebilirler; gelirin hangi oranda paylaşılacağını kararlaştırabilirler. Bunun yanısıra müşterek eser sahiplerinden biri, diğer bir müşterek eser sahibine veya üçüncü kişiye bedel karşılığında mali haklarını devredebilir¹⁸⁶. Ortak eser açısından taraflar aralarında anlaşma yapmamışlarsa, müşterek eser sahiplerinden her biri bütün eserin değiştirilmesi veya yayımlanması için diğerlerinin iştirakini isteyebilir. Diğer taraf muhik bir sebep olmaksızın iştirak etmezse bu durumda mahkeme müsaade verebilir (FSEK m.9,II). Burada düzenlenen “muhik sebepten” kasıt TMK’nın 2. maddesindeki hakkın kötüye kullanılmasıdır¹⁸⁷. Bütün eserin değiştirilmesi ve yayımlanması gibi manevi veya mali hakların kullanılması için bütün eser sahiplerinin oybirliği ile karar alması gerekir¹⁸⁸.

eser sahipliği” adlandırılması gibi müşterek mülkiyet benzetmesi de hatalıdır (**Tekinalp**, s.152).

¹⁸⁵ **Ateş-Eser Sahibi**, s.199.

¹⁸⁶ **Bozbel**, s.92; **Öztan**, s.270-271.

¹⁸⁷ **Öztan**, s.271.

¹⁸⁸ **Bozbel**, s.93; **Şahin**, s.75; **Ateş-Hakların Sınırlandırılması**, s.82; **Arslanlı**, s.73; **Erel**, s.94; **Yarsuvat**, s.60-61.

Müşterek eser sahipliğinin sona ermesi, taraflar arasındaki sözleşmede belirlenmemişse her olay göz önünde tutularak tespit edilir. Müşterek eser sahipliği belli bir süre için kararlaştırılmışsa sürenin dolmasıyla müşterek eser sahipliği sona erer. Eğer bu süre bitmeden haklı sebepler ortaya çıkmışsa, müşterek eser sahipliği feshi ihbar ile sona erdirilebilir (TMK m.698). Müşterek eser sahipleri herhangi bir süre kararlaştırmamışlarsa, bu birlik ancak müşterek iradeleriyle sona erer. Müşterek eser sahiplerinden birinin ölümü halinde eser sahipliği sona ermez; koruma süresi dikkate alınır¹⁸⁹.

Müşterek eserler ile derleme eser türü olan seçme ve toplama eserleri birbirine karıştırmamak gerekir. Bu iki eser arasındaki en önemli fark, eser meydana getirme iradesidir. Derleme eserlerde eseri oluşturma iradesi derleyene aittir, müşterek eserde irade eser sahiplerine aittir. Başka bir ifadeyle, derleme eseri oluşturan ile derlenen eserlerin sahipleri arasında herhangi bir ilişki yoktur. Derleme eserde, sonradan meydana gelen eserin bütünü üzerinde tek bir hak mevcut olmasına karşın, müşterek eserde her bir eser sahibinin meydana gelecek yeni eser üzerinde ortak bir payı vardır. Başka bir ifadeyle, seçme ve toplama eserde bir paya sahip olma iradesi mevcut değildir¹⁹⁰.

II. İştirak (Elbirliği) Halinde Eser Sahipliği

Birden fazla kimsenin iştirakiyle vücuda getirilen eser ayrılmaz bir bütün teşkil ediyorsa, eserin sahibi, onu vücuda getirenler birliğidir (FSEK m.10,I). Bu şekilde oluşturulan eser birliği, eser tahrip edilmeden ortadan kaldırılamaz. Bu nedenle de eser

¹⁸⁹ Öztan, s.271-272; Ateş-Eser Sahipliği, s.202-203.

¹⁹⁰ Erel, s.94; Öztan, s.267-268; Ateş-Eser Sahibi, s.196-197.

sahipleri ortak eseri bağımsız esere dönüştüremez¹⁹¹. Başka bir ifadeyle her eser sahibinin esere yaptığı katkı bölünemez şekilde eserin içerisinde kaybolmuştur.

Kanun'un 10. maddesinde de belirtildiği gibi “eser ayrılmaz bir bütün” teşkil etmelidir. Bu ifadeden anlaşılan, eserin yaratılmasına yapılan katkıların eserin bütününden ayrı olarak tek başına bir eser olarak kabul edilemeyeceğidir. Bu anlamda eser olmadığı için ayrılan kısımlar ayrı bir telif hakkına konu olmayacağı gibi iktisaden değerlendirilemez. Çünkü bu eseri meydana getiren parçalar, maddeten ayrılırlar bile tek başlarına bir hüküm ifade etmezler¹⁹².

Ayrılmaz bir bütün teşkil etmek kavramı beraberinde aynı tipte bir eser olmayı getirir. Aynı tür eser üzerinde iştirak halinde eser sahipliği, buna karşılık aynı veya farklı tür eser üzerinde müşterek halde eser sahipliği söz konusu olur¹⁹³. Örneğin kişilerden biri beste yapmış diğeri bir şiir yazmışsa burada iştirak halinde eser sahipliği değil, müşterek halde eser sahipliği vardır. Çünkü bir eser diğeri eserden kolaylıkla ayrılabilir.

İştirak halinde eser sahipliğinden bahsedilebilmesi için eserin eser sahipleri tarafından birlikte meydana getirilmiş olması ve tüm eser sahiplerinin bu yönde bir iradelerinin olması gerekir. Birden fazla kişinin bir eserin yaratılmasını amaçlayarak birlikte çalışmaları ve aynı zamanda bu kişilerin hepsinin ortak fikre sahip olmaları gerekir¹⁹⁴.

¹⁹¹ **Tekinalp**, s.152.

¹⁹² **Bozbel**, s.95; **Erel**, s.89; **Tüysüz**, s.45; **Arsılanlı**, s.68; **Kılıçoğlu**, s.207; **Ateş-Hakların Sınırlandırılması**, s.82; **Gökyayla-Miras**, s.543; **Güneş**, s.91; **Ateş-Eser Sahibi**, s.212.

¹⁹³ **Öztan**, s.262.

¹⁹⁴ **Bozbel**, s.93; **Öztan**, s.259; **Ateş-Eser Sahibi**, s.207.

Birlikte eser yaratmadan kasıt, kişilerin eseri yaratırken her cümleyi birlikte yazmaları veya her fırça darbesini birlikte yapmaları değildir. Burada önemli olan ortak fikre tâbi olarak ortak bir eser yaratmaktır¹⁹⁵. Kişilerin bu birlikteliğe katkılarının veya sarf ettikleri emeklerin aynı yoğunlukta ve nitelikte olması gerekmez. Önemli olan ortaya tek bir bölünmez eser çıkarabilmektir¹⁹⁶. Burada da yine daha önce bahsedildiği gibi, bir eserin vücuda getirilmesinde yapılan teknik hizmetler veya teferruata ait yardımlar iştirake esas teşkil etmez. Yani yardım edenlerin gösterdiği çaba yaratıcı bir nitelik taşımadığından bu kişiler eser sahibi sıfatını kazanamazlar¹⁹⁷.

Birliğe adi şirket hakkındaki hükümler uygulanır (FSEK m.10,II) Doktrinde bu madde eleştirilmektedir ve adi şirkete ilişkin hükümlerin “uygun düştüğü ölçüde” uygulanması gerektiği savunulmaktadır¹⁹⁸. Bu çerçevede, eser sahipleri eserin tümü veya

¹⁹⁵ **Öztan**, s.259; **Ateş-Hakların Sınırlandırılması**, s.83.

¹⁹⁶ **Bozbel**, s.94; **Erel**, s.90.

¹⁹⁷ **Tüysüz**, s.45-46; **Demirel**, s.82.

¹⁹⁸ EREL ve ARSLANLI’ya göre, adi şirket, ortakların iradelerini gerektiren bir sözleşme türü, bir hukuki işlemdir. Hâlbuki bir eser yaratmanın hukuki bir işlem değil, hukuki eylem olduğunu görmüş bulunmaktayız. Bu yüzden adi şirkete ait hükümler iştirak halinde eser sahipliği birliğine niteliği elverdiği ölçüde uygulanabilir (**Erel**, s.90; **Arslanlı**, s.69); KILIÇOĞLU göre ise, Kanun’un bu düzenlemesini ve adi şirket hakkındaki hükümlere yaptığı yollamanın amacını anlamak güçtür. Zira burada aynen paylı mülkiyet esasına dayanan eser sahiplerinde olduğu gibi eser sahiplerinden birinin eserle ilgili bir işleme haklı bir sebep olmaksızın izin vermemesi halinde, diğerleri mahkemeye başvurarak bu izni alabileceklerdir. Eser sahipleri arasında eserle ilgili işlemlerde paylı mülkiyete dayanan eser sahipliğindeki çözüm tarzı aynen benimsendiğine göre burada ayrıca adi şirket hakkındaki hükümlere neden yollama

kendi iştirakleri üzerinde serbestçe tasarrufta bulunamazlar. Bu nedenle eser üzerindeki mali hakların kullanılması bütün eser sahiplerinin oybirliği ile alacakları karara bağlanmıştır. Buna karşılık manevi hakların kullanılmasını ise, eser sahiplerinden biri diğer bir iştirak halinde eser sahiplerinin haklarını ihlâl etmemek şartıyla, tek başına gerçekleştirebilir¹⁹⁹.

Eser sahiplerinden her biri birlik menfaatlerine tecavüz edildiği takdirde tek başına hareket edebilir (FSEK m.10,II). İştirak halinde oluşturulan esere tecavüz halinde diğer eser sahiplerinin katılması veya izin vermesi gerekmeden her bir eser sahibi tek başına hareket edebilir. Eser sahiplerinden her birine, esere ya da birliğe ilişkin bir ihlâli nedeniyle eserin tamamıyla ilgili açılacak olan saldırının önlenmesi, durdurulması, ihtiyati tedbir talep etmek, ceza davaları ile tazminat davası açma hususunda birliği temsil yetkisi verilmiştir. Ancak tek başına dava açan iştirak halinde eser sahibi, bu dava sonucunda hükmedilen tazminat üzerinde tek başına tasarrufta bulunamaz²⁰⁰.

Her ne kadar bu birlik adi şirkete benzetilse de sona erme bakımından, adi şirkete ilişkin hükümler burada uygulanmaz. Buna karşılık burada, FSEK'in 64. maddesi

yapıldığını anlamak güçtür (**Kılıçoğlu**, s.208). ÖZTAN ve AYİTER'in de aynı yöndeki görüşlerine göre, iştirak halinde eser sahiplerinin teşkil ettiği bu birliğe en yakın müessese olan adi şirkete ilişkin hükümlerin uygulanacaktır. Ancak asıl söylenmek istenen bu hükümlerin duruma uygun düştüğü oranda kıyasen uygulanacağıdır. Zira ortada gerçek anlamda adi şirket mevcut değildir; daha ziyade *sui generis* bir birlik mevcuttur (**Öztan**, s.263; **Ayiter**, s.96-97; **Tüysüz**, s.47).

¹⁹⁹ **Bozbel**, s.95; **Öztan**, s.264; **Şahin**, s.79; **Erel**, s.91; **Ayiter**, s.97; **Ateş-Eser Sahibi**, s.217-219.

²⁰⁰ **Kılıçoğlu**, s.209-210; **Öztan**, s.265; **Şahin**, s.79; **Erel**, s.92; **Arslanlı**, s.70; **Ateş-Eser Sahibi**, s.219-220.

uygulanır²⁰¹. Buna göre, eseri birlikte vücuda getirenlerden biri eserin tamamlanmasından yahut alenileşmesinden önce ölürse hissesi; diğerleri arasında taksime uğrar. Bunlar ölenin mirasçılarına münasip bir bedel ödemekle mükelleftirler. Miktar üzerinde uzlaşamazsa mahkeme bunu tayin eder. Eseri birlikte vücuda getirenlerden biri eserin alenileşmesinden sonra ölürse diğerleri, ölenin mirasçılarıyla birliğe devam edip etmemekte serbesttirler. Devama karar vermeleri halinde de sağ kalan eser sahipleri, mirasçılardan birliğe karşı haklarının kullanması hususunda bir temsilci tayinini talep edebilirler (FSEK m.64).

F. SİNEMA ESERLERİ SAHİPLİĞİ

4110 sayılı Kanun, 12.06.1995 yılında yürürlüğe girmeden önce “*Bir sinema eserinin sahibi onu imâl ettirendir.*” düzenlemesi ile sinema eserlerinin sahibinin yapımcılar olduğu kabul edilmekteydi. Avrupa Birliğine uyum süreci ile 2001 yılında kanunda yapılan son değişiklik ile yönetmen, özgün müzik bestecisi, senaryo yazarı, diyalog yazarı eserin birlikte sahibi sayılmışlardır²⁰². 5846 sayılı Kanun ile sinema eserleri, yapımcının sağladığı finansman ve organizasyon, sanatçıdan teknik ekibe kadar geniş bir kadro, diyalogları kaleme alan senaristlerden²⁰³ filmin müziklerini besteleyen

²⁰¹ **Ateş-Eser Sahibi**, s.224-226.

²⁰² **Öztan**, s.253-254; **Bozbel**, s.85; KINACIOĞLU’na göre, FSEK haklı olarak sinema eser yapımcısına eser sahipleri arasında yer vermemiştir. Çünkü yapımcının, sinema eseri yapımında yaratıcı bir katkısı yoktur. Sinema eser sahipleri yanında yapımcının hukuki yeri asli iktisaba değil, akdi iktisaba dayanır (**Kınacıoğlu**, s.218); Aynı yönde bkz. **Akkayan Yıldırım**, s.15-16; **Ateş-Eser Sahibi**, s.266.

²⁰³ Kanun’da senaryo yazarı ile diyalog yazarının farklı kişiler olabileceğini açıkça ifade edilmiştir. Film jeneriklerine bakıldığında da bu durum açıkça görülür. Ancak FSEK’in

müzişyenlere kadar herkesin ortak katkı ve emeğiyle oluşur²⁰⁴. Bu anlamda sinema eserlerinde; yönetmen, özgün müzik bestecisi, senaryo yazarı ve diyalog yazarı, eserin birlikte sahibidirler (FSEK m.8,III, c.1). Bu madde ile sinema eserleri sahipliği kanunen düzenlenmiş bir birlikte eser sahipliği teşkil eder²⁰⁵. Kanun’da düzenlenen sinema eser sahibi birliğini oluşturan, yönetmen, besteci, senarist, diyalog yazarı eser sahibidir. Bu kişiler sınırlı sayıda sayılmıştır²⁰⁶.

Bu birliğin, kanunen birlikte eser sahipliği içerisinde düzenlemesine karşın hangi tür birlikte eser sahipliği içerisinde yer alacağı açık değildir. Doktrinde bu konuya ilişkin bazı görüşler ileri sürülmüştür. AYİTER, birliğin, “sui generis” bir birlik olduğunu, buradaki hakkın “ortak yaratma çabası” sonucu oluşan eser üzerinde oluşacağını ifade etmektedir²⁰⁷. EREL ise, özgün müzik tasarımcısı ve senaryo yazarının fikri ürünlerinin ayrı ayrı olarak ele alınması gerektiğini savunmaktadır. Örneğin, senaristin eseri ilim ve edebiyat eseri olarak değerlendirilebilir. Bu görüş, sinema eser sahipliğini, iştirak halinde ve müşterek eser sahipliğinden oluşan “sui generis” bir birlik olarak kabul eder. Birliğin sui generis olmasının nedenini ise, sinema eserlerini oluşturan kişilerin, katkılarının bazen tek başına yaratma ile bazen de müşterek veya iştirak halinde eser sahipliğine yol açabilecek nitelikte yaratma ile oluşacağından hareketle açıklar²⁰⁸. ÖZTAN’a göre ise,

m.8, III hükmüne göre bu iki yazarın birlikte mi yoksa ayrı ayrı mı eser sahibi olduğu belirsizdir. TEKİNALP’e göre ikisi tek eser sahibi olarak kabul edilmelidir(**Tekinalp**, s.148).

²⁰⁴ **Erel**, s.95; **Şahin**, s.81; **Ateş-Hakların Sınırlandırılması**, s.83-84.

²⁰⁵ **Erel**, s.95.

²⁰⁶ **Ateş-Eser Sahibi**, s.272.

²⁰⁷ **Ayiter**, s.98; Aynı görüş için bkz. **Ateş-Eser Sahibi**, s.268.

²⁰⁸ **Erel**, s.95; Karşı görüş için bkz. **Tüysüz**, s.46.

sinema eser sahipliği, iştirak halinde eser sahipliğidir²⁰⁹. Çünkü sinema eseri meydana getirmek üzere bir araya gelen kişilerin katkıları filmin içinde eriyip ayrılmaz bir bütün teşkil eder²¹⁰.

Aktör ve aktrislerin, filmi yöneten rejisörün, müziği icra eden solistin, koro veya orkestra şefinin, kameramanların ya da filme katkıda bulunan diğer teknik görevlilerin fikri ürünleri de eser olarak nitelendirilmez. Bu kişiler FSEK'in 80. maddesi bağlamında komşu hak sahipleri olarak korunurlar²¹¹.

Sinema eserinin yapımcısı da bağlantılı hak sahibidir. Ancak birlik, mali haklarını yapacakları bir sözleşme ile uygun bir bedel karşılığında yapımcıya devredebilir. Bu durumda sözleşmeye aksine bir hüküm konulmazsa hak sahipleri yapımcının eseri çoğaltmasına, dağıtımına, kamuya arzına, kablolu iletimine, televizyon ya da başka araçlarla yayımına, alt yazı yazılmasına ya da dublajına itiraz edemezler²¹². Buna ek olarak sinema eserinde yer alan bir romanın veya tiyatronun yahut operanın sahipleri de birlikte eser sahibi değildir. Bunların sinema eserine alınması FSEK'in 6. maddesi bağlamında işleme niteliğindedir²¹³.

²⁰⁹ **Öztan**, s.256; Aynı yönde görüş için bkz. **Bozbel**, s.81.

²¹⁰ **Bozbel**, s.81.

²¹¹ **Erel**, s.95-96; **Şahin**, s.81; **Ateş-Hakların Sınırlandırılması**, s.84-85; **Ateş-Eser Sahibi**, s.272; Ayrıntılı bilgi için bkz. aşağıda §5, B, I, II.

²¹² **Öztan**, s.256.

²¹³ **Öztan**, s.254-255; **Ateş-Hakların Sınırlandırılması**, s.85; **Akkayan Yıldırım**, s.22-23; **Ateş-Eser Sahibi**, s.277.

§ 4. ESER ÜZERİNDEKİ HAKLAR

A. GENEL OLARAK

FSEK, eser üzerindeki hakları iki kategoride düzenlemiştir. Bunlardan ilki FSEK'in 14. maddesi ve devamında yer alan manevi haklardır; ikincisi ise FSEK'in 20. maddesi ve devamında düzenlenmiş olan mali haklardır. Manevi haklar; eseri kamuya sunma hakkı (m.14), sahibinin adını belirtme hakkı (m.15), eserde değişiklik yapılmasını yasaklama hakkı (m.16), eser sahibinin zilyed ve malike karşı haklarından (m.17) oluşur. Mali haklar ise; işleme hakkı (m.21), çoğaltma hakkı (m.22), yayma hakkı (m.23), temsil hakkı (m.24), işaret, ses ve/veya görüntü nakline yarayan araçlarla kamuya iletim hakkı (m.25) ve pay ve takip hakkından (m.45) oluşmaktadır²¹⁴. Bu haklar eserin hem bütününe hem de parçalarını kapsar (FSEK m.13,II).

Manevi hak, eser sahibinin eserle olan manevi bağına ilişkin haktır. Mali hak ise, eser sahibinin eserle olan iktisadi ve ekonomik bağına ilişkin haktır²¹⁵. Bu haklar ayrı olarak da kullanılabilir. Ancak bazı durumlarda bir hakkın kullanılması diğerini etkiler. Bir hakka yapılan ihlâl diğer hakları da etkileyebilir. Örneğin, eserin kamuya sunulması hakkına yapılan bir ihlâl hem eser sahibinin adının açıklanmaması hakkını hem de eserin bozulup değiştirilmesi hakkını etkiler²¹⁶.

²¹⁴ Kanun kendi içerisinde terim birliği sağlayamamış olması, 14. ve 15. maddelerinde salâhiyet, 17. maddesinde hak ve 16. maddesinde ise iki terimi de kullanmaması nedeniyle eleştirilmiştir (Gökyayla, s.144).

²¹⁵ Kılıçoğlu, s.240-241.

²¹⁶ Öztan, s.281; Erel, s.135; Ayiter, s.109; Şahin, s.89; Tüysüz, s.52; Ateş- Hakların Sınırlandırılması, s.123.

Doktrinde manevi haklar açısından karma sistemin benimsendiği ve bu hakların Türk Medeni Kanunu'nun kişilik haklarının korunmasına ilişkin hükümlerle tamamlanıp, genişleyebileceği öne sürülmüştür²¹⁷. ÖZTAN'a göre, genel anlamda kişilik hakları ile eser sahibi olmaktan kaynaklanan kişilik haklarının birbirine karıştığı görülmektedir. ÖZTAN, kişilik haklarını üç kategoride değerlendirir. Bu hakların ilki, tamamen kişinin insan olmasından kaynaklanan haklar olup, fiziki açıdan insanın vücut bütünlüğü, manevi açıdan da insanın şeref ve haysiyetiyle sosyal durumunu korumaya yönelik olan haklardır. İkincisi ise, doğrudan kişilik kavramı dışında kalmakla birlikte ama kişiliğin yansımalarını gösteren haklardır. Üçüncü olarak da, kişinin yaratıcı ruhunun faaliyeti olarak ortaya çıkan gayrimaddi değeri olan eser sahibi hakları ve mucit haklarıdır²¹⁸.

Manevi hakların kişilik hakları ile benzer yönleri olmasına karşılık farklılaştığı noktalar da mevcuttur. Kişilik hakları devredilemez ve bu haklar ölümle sona erer. Buna karşılık eser sahipliğinden doğan manevi hakların kullanılma yetkisi²¹⁹ bir başkasına devredilebilir (FSEK m.19) ve eser sahibinin ölümünden sonra koruma süresi boyunca bu haklar devredilen kişiler tarafından kullanılır²²⁰.

²¹⁷ **Ayiter**, s.110; Karşı görüş için bkz. **Erel**, s.136.

²¹⁸ **Öztan**, s.282-283.

²¹⁹ Manevi hakları kullanma yetkisinin FSEK m.19'da belirtilen kişilere devredilebildiğini ve mirasla geçtiğini savunan görüş için bkz. **Arslanlı**, s.88,171; **Kılıçoğlu**, s.242; karşı görüş için bkz. **Tekinalp**, s.162.

²²⁰ **Öztan**, s.283; **Erel**, s.136; **Kılıçoğlu**, s.242.

B. MANEVİ HAKLAR

FSEK, eser sahibine eseri dolayısıyla doğrudan kişiliğine bağlı haklar tanımıştır. Bu haklara “manevi haklar” denir²²¹. Manevi haklar eser sahibine aittir ve eser sahibi yaşadığı sürece bu hakları kullanabilir. Eser sahibi, eseri oluştururken herhangi bir ehliyetle sahip olabileceği gibi tam ehliyetsiz olsa da eser sahibi sayılır. Ancak eser sahibinin manevi haklarını kullanabilmesi için mümeyyiz olması gerekir²²².

Manevi haklar, eser sahibi ölse bile varlıklarını sürdürürler²²³. Bu anlamda terekeye dâhil değildirler. Başka bir ifadeyle ölüme bağlı tasarruflarla veya sağlararası tasarruflarla devredilemezler. Nitekim eser sahibinin ölümünden sonra da manevi haklar son bulmayacaklarından, bu hakların kullanma yetkisinin devri mümkündür²²⁴. Bu nedenle de FSEK’in 19. maddesinde manevi hakları kullandırma yetkisinin kimlere devredilebileceği belirtilmiştir. Bu kişiler sırasıyla, eser sahibinin belirlediği kişiler, eser sahibi tayin etmişse vasiyeti yerine getirme görevlisi, sağ kalan eş ve çocuklar, ana, baba ve kardeşlerdir. Manevi haklar mirasla intikal etmeyeceğinden, FSEK’in anılan maddesinde belirtilen kişiler manevi hakların kullanımını, Kanun’un verdiği yetkiyle kazanırlar. Örneğin, eser sahibi, ölümünden sonra belirteceği bir kişiye eserin kamuya sunulup sunulmamasının tayini yetkisini verebilir. Kanun’un verdiği bu yetkiyi kazananlar, mirasçılardan farklı kişiler olabilir ve mirası kabul etmeyen kişilere bile bu

²²¹ **Tekinalp**, s.160; **Bozbel**, s.152.

²²² **Öztan**, s.287.

²²³ **Fethi Merdivan**, Manevi Hakların Eser Sahibinin Ölümünden Sonra Kullanılması ve Yakınların Dava Hakkı, FMR, 2004, S.1, s.107; **Ateş**-Hakların Sınırlandırılması, s.131.

²²⁴ **Merdivan**, s.104.

hakkın kullanılma yetkisi devredilebilir²²⁵. Manevi haklar rehin, cebri icra ya da hapis hakkının konusu olamazlar (FSEK m.62)²²⁶.

Manevi haklar sınırlı sayıda sayılmıştır. FSEK’de belirtilenler dışında manevi hak oluşturulamaz. Doktrinde bazı yazarlar sınırlı sayı ilkesini kabul etmemekle birlikte, manevi hakların dışında kalan boşlukların kişilik hakları ile doldurulması gerektiğini savunmaktadırlar²²⁷. FSEK’in 14 maddesi ve devamı hükümlerinde sayılan manevi haklar aşağıdaki başlıklar altında ayrıntılı olarak incelenebilir:

I. Eserin Kamuya Sunulması (Umuma Arz) Hakkı

Eser sahibi tarafından veya eser sahibinin onayı alınarak, eserin üçüncü kişilerin veya toplumun bilgisine sunulması kamuya arzdır. Kamuya arz bir defa yapılabilen hukuki bir fiildir²²⁸. Eserin kamuya arz edilmesi ile eser alenileşmiş olur. Nitekim alenileşmiş esere ilişkin sonuçlar, açığa çıkar. Örneğin alenileşmiş eserler rehin, cebri icra veya hapis hakkının konusu olur (FSEK m.62).

Eserin kamuya arz edilebilmesi için arzın, belirsiz ve geniş kitlelerin dâhil olduğu topluluğa karşı yapılması gerekir. Başka bir ifadeyle eserin, eser sahibinin eşine, çocuklarına, annesine veya babasına ya da belirli meslek mensubu gruplarına tanıtılması kamuya arz olarak nitelendirilemez. Ancak, eserin bir kişiye satılması eserin kamuya arzı anlamına gelebilir²²⁹.

²²⁵ **Tekinalp**, s.162-164; **Kılıçoğlu**, s.242-244.

²²⁶ Ayrıntılı bilgi için bkz. aşı. §6.

²²⁷ **Tekinalp**, s.162; **Bozbel**, s.152.

²²⁸ **Bozbel**, s.154; **Tekinalp**, s.164-165; **Ateş-Hakların Sınırlandırılması**, s.132; **Gökyayla**, s.145.

²²⁹ **Kılıçoğlu**, s.245; **Tekinalp**, s.165; **Bozbel**, s.154; **Gökyayla**, s.149.

Eserin kamuya arz edilip edilmemesini, yayımlanma zamanını veya tarzını eser sahibi belirler (FSEK m.14,I). Eser sahibinin bu yetkisi münhasıran ona tanınmış bir yetkidir. Bu anlamda eser sahibinin sekreteri, asistanı veya basımevi sahibi gibi görevi veya meslek icabı görevlendirilmiş kişiler eseri kamuya sunamazlar. Kamuya sunma hakkının, münhasıran eser sahibi tarafından kullanılmasının ne sınırı ne de istisnası vardır. Devletin faydalanma yetkisi bile bu kuralın istisnası olamaz²³⁰. Öte yandan eserin kamuya arz edilmesi eser sahibinin yetkilendireceği kişi veya kişiler tarafından da yapılabilir. Ancak eser sahibi bu yetkiyi vermiş olsa dahi eser yine eser sahibinin belirleyeceği bir zamanda kullanılabilir. Yetki verilen kişi kamuya arzı belirlenen süre içerisinde gerçekleştirmezse eser sahibi sözleşmeden cayabilir (FSEK m.58)²³¹. Eserin kamuya arzı için yetkilendirilen kişi, kamuya arzda veya yayımlanma tarzında eser sahibinin şeref ve haysiyetini zedeleyecek herhangi bir davranışta bulunursa, eser sahibi bu işlem için yazılı izin vermiş olsa dahi yetkilendirdiği kişiyi eserin kamuya arzından veya yayımlanmasından men edebilir (FSEK m.14, III). Buna karşılık eser sahibi men etme hakkından vazgeçtiğine ilişkin herhangi bir sözleşme yapmışsa, bir başka ifadeyle, şeref ve itibarını zedeleyecek olsa dahi eserin kamuya arzına yetki vermişse, bu yapmış olduğu sözleşme hükümsüzdür. Ancak bu durumda karşı tarafın tazminat hakkı saklıdır²³².

Eser sahibinin kamuya sunma hakkı içerisinde kullanabileceği bir başka yetki ise eser hakkında bilgi vermedir. Buna göre, eserin bütünü veya esaslı kısmı alenileşmemiş

²³⁰ **Tekinalp**, s.167; **Öztan**, s.298; **Öztrak**, s.49-50.

²³¹ **Erel**, s.137-139; **Tekinalp**, s.167-168; **Tüysüz**, s.53; **Ateş-Hakların Sınırlandırılması**, s.134; **Yarsuvat** s.89-91.

²³² **Şahin**, s.93-94; **Tüysüz**, s.53; **Ateş-Hakların Sınırlandırılması**, s.139; **Yarsuvat**, s.89; **Gökyayla**, s.146.

olan veya ana hatları ile henüz kamuya tanıtılmayan bir eserin içeriği hakkında kamuya bilgi verme hakkı eser sahibine aittir (FSEK m.14,II). Verilen bilginin kapsamı, eserin bütünü veya sahibinin özelliğini yansıtacak düzeyde olması durumunda eser kamuya arz edilmiş de sayılır²³³.

II. Eser Üzerinde Sahibinin Adının Belirtilmesini İsteme Hakkı

Eseri sahibinin adı ile veya müstear ad ile ya da adsız (anonim) olarak kamuya arz etme ya da yayımlama hususunda karar verme yetkisi münhasıran eser sahibine aittir (FSEK m.15,I).

İştirak halinde eser sahipliğinde de bütün eser sahipleri, adlarının eserde belirtilmesini isteme hakkına sahiptir²³⁴. Ayrıca eser sahibi, adının belirtilmesini her eser kategorisi için isteyebilir. Bu duruma bilim ve edebiyat eserlerinde eserin nüshalarına adının yazılması, müzik eserlerinde dinleyicilere adının duyurulması, CD, kaset vb. üzerine yazılması, sinema eserlerinde jeneriğe yazılması örnek olarak verilebilir.

Bu hakkın kullanılmasının iki önemli özelliği vardır. İlk olarak, bu hak ile eser sahibi eserin üzerine adının yazılmasını ve eserin kullanıldığı her yerde adının belirtilmesini isteyebilir. İkinci olarak bu hak, eser sahibinin eser sahibi olarak kabul edilmemesi, tartışma konusu yapılması veya esere başka kişinin ortak olduğunun ileri sürülmesi gibi uyuşmazlıklara, karşı savunma yapabilme yetkisi verir²³⁵. Bu anlamda eser sahibi, hakkın tespitini mahkemeden isteyebilir (FSEK m.15,III). Bunu da tespit davası ile gerçekleştirir²³⁶. Bir eser üzerindeki mali hakların devredilmesi veya lisans verilmiş

²³³ Ateş-Hakların Sınırlandırılması, s.138; Gökyayla, s.148.

²³⁴ Öztan, s.307.

²³⁵ Tekinalp, s.168-169.

²³⁶ Erel, s.144; Tekinalp, s.170-171; Arslanlı, s.84; Gökyayla, s.151-152.

olması da adın belirtilmesi hakkına engel olmaz²³⁷. Eser üzerinde, adın belirtilmesi hakkından vazgeçilemez. Ancak eser sahibi, üçüncü kişiyle anlaşarak, adın belirtilmesi hakkını ileri süremeyeceğini, belirli süreli olarak taahhüt edebilir. Bu taahhüdüne uymaması halinde ise karşı tarafa sözleşme hükümleri gereğince tazminatla sorumlu olur²³⁸.

Öte yandan eser sahibi, eserini anonim eser olarak da yayımlayabilir. Ancak anonim eser olarak yayımladıktan sonra esere adının konulmasını isterse, önce eserin sahibi olduğunu ispatlaması gerekir. Bunu ispatlasa bile hâlihazırda yayımlanmış olan eserler üzerinde değişiklik yapılmasını isteyemez. Sadece yeni yayımlanacak eserlerde adın değiştirilmesini isteyebilir²³⁹. Böyle bir durumda dahi eser sahipliğinin ispatı; FSEK'in 11. Maddesinde yer alan ve eser sahibinin adının belirtildiği eserlere ilişkin karineye göre değil, FSEK'in 12. maddesinde yer alan ve eser sahibinin adının belirtilmediği eserlere uygulanan karineye göre yapılır.

Eser sahibinin adının belirtilmesi, işlenmeler açısından zorunludur. Nitekim işlenme eserde işleyenin asıl eserin kime ait olduğunu belirtmek zorundadır. Ayrıca, güzel sanat eserinin çoğaltılmış kopyaları ile işlenmenin aslı veya çoğaltılmış nüshalarında ad, kararlaştırılan veya adet olan şekilde belirtilmeli ve ortaya çıkarılan eserin kopya veya işlenme eser olduğu açıkça gösterilmelidir (FSEK m.15,II). Güzel sanat eserleri ve işlenmelerde adın belirtilmemesi, bu hakkın ihlâlüne ve intihale sebebiyet verir²⁴⁰. Estetik değere sahip olan mimari yapılarda da yazılı istem üzerine eserin görülen bir yerine eser sahibinin uygun göreceği bir malzeme ile silinmeyecek bir biçimde eser

²³⁷ **Erel**, s.141-142; **Bozbel**, s.159; **Öztan**, s.314; **Ateş-Hakların Sınırlandırılması**, s.142.

²³⁸ **Bozbel**, s.159-160; **Tekinalp**, s.170.

²³⁹ **Tekinalp**, s.169; **Bozbel**, s.158; **Ateş-Hakların Sınırlandırılması**, s.143.

²⁴⁰ **Erel**, s.142-145; **Arslanlı**, s.83.

sahibinin adı yazılır (FSEK m.15,IV). Ad zaman içinde silinirse eser sahibi adın yenilenmesini isteyebilir²⁴¹.

III. Eserde Değişiklik Yapılmasını Yasaklama Hakkı

FSEK'in 16. maddesinde eser sahibinin, “eserde değişiklik yapılmasını yasaklaması” düzenlenmiştir. Bu maddenin taşıdığı amaç, eserin eser sahibinin hususiyetini taşımasıdır. Eser, eser sahibine ait düşünceler ve fikirlerden oluşur. Bu nedenle eser, eser sahibinin izni dışında değiştirilemez ve esere eklemeler yapılamaz. Hatta bu değişiklik olumlu olsa bile eser sahibinin izni olmadıkça eserde değişiklik yapılamaz.²⁴² Öte yandan Kanun'un belirttiği durumlarda yahut eser sahibinin izniyle bir eseri işleyen, kamuya arz eden, çoğaltan, yayımlayan, temsil eden veya başka bir süratle yayan kimse; işlenme, çoğaltma, temsil veya yayım tekniği icabı zorunlu olan değiştirmeleri eser sahibinin hususi izni olmadan da yapabilir (FSEK m.16, II). Örneğin, ölçüyü aşan bir gazete yazısının kısaltılması gibi²⁴³. Böyle bir durumda yapılan değişiklik eser sahibinin şeref ve haysiyetini zedeleyen veya eserin mahiyet veya hususiyetlerini bozan nitelikte ise eser sahibi kayıtsız şartsız olarak yazılı izin vermiş olsa dahi yapılan her türlü değiştirmeyi yasaklayabilir. Sözleşmeyle yasaklama yetkisinden feragat etmesi de hükümsüzdür (FSEK m.16, III).

²⁴¹ **Kılıçoğlu**, s.249; **Şahin**, s.95; **Erel**, s.142; **Ateş-Hakların Sınırlandırılması**, s.144; **Gökyayla**, s.152-153; **Tüysüz**, s.55; **Güneş**, s.127; **Ateş-Hakların Sınırlandırılması**, s.144-145.

²⁴² **Tekinalp**, s.172; **Güneş** s.127.

²⁴³ **Tekinalp**, s.172; **Bozbel**, s.163; **Öztan**, s.323; **Öztrak**, s.52; **Arsıanlı**, s.85; **Şahin**, s.96; **Yarsuvat**, s.93; **Tüysüz**, s.55; **Gökyayla**, s.154.

Eserde eser sahibinin izni dışında yapılan, haksız değişikliklere karşı eser sahibi hukuk ve ceza davaları açabilir. Bu davalar eser sahibinin yaşamı boyunca açılabilir. Eser sahibi ölmüşse, bu davalar eser sahibinin ölümünden sonra 70 yıllık koruma süresi içerisinde FSEK'in 19. maddesinde belirtilen kişiler tarafından açılabilir. Ayrıca ülke açısından önemli görülen durumlarda da koruma süresi geçmiş olsa bile Kültür ve Turizm Bakanlığı, dava açma yetkisine sahiptir²⁴⁴.

Öte yandan eser satılmışsa eserin maliki, eser sahibinden izin almadan eserde değişiklik yapamaz. Ancak eserin maliki, eser sahibi ile yapmış olduğu sözleşmenin şartlarına göre eser üzerinde tasarruf edebilir. Fakat eseri bozamaz, yok edemez ve eser sahibinin haklarına zarar veremez (FSEK m.17,II). Eserde değişiklik yapılmasını yasaklama yetkisi, mimari eserler açısından farklılık göstermektedir. Buna göre, mimari eserlerde, malik sınırlı olarak mimarın izni olmaksızın değişiklik yapabilir. Örneğin odaları birleştirebilir, kalorifer koyabilir, balkonunu kapatabilir²⁴⁵. Buna karşılık mimari projelerde değişiklik yapamaz²⁴⁶.

Eser sahibi eserini kendi mülkiyetindeyken istediği şekilde imha ve tahrip edebilir, eser sahibinin bu hakkına Kültür ve Turizm Bakanlığı kültürel eserin bozulması gerekçesiyle dahi karışamaz herhangi bir hukuki yola başvuramaz. Üçüncü kişilerin eseri tahrip etmesi durumunda da haksız fiile ilişkin hükümler uygulanır²⁴⁷.

²⁴⁴ **Erel**, s.147; **Gökyayla**, s.155-156.

²⁴⁵ **Bozbel**, s.163; **Kılıçoğlu**, s.250; **Tekinalp**, s.173; **Ateş- Hakların Sınırlandırılması**, s.150.

²⁴⁶ **Gökyayla**, s.155; **Güneş**, s.127-128.

²⁴⁷ **Tekinalp**, s.172.

IV. Eserin Aslına Ulaşma Hakkı

Eserin aslına ulaşma hakkı, eserini satmış veya devretmiş olan eser sahibinin, eserin malik veya zilyedinden kanunun öngördüğü şekilde yararlanmak amacıyla eserin kendisine geçici olarak verilmesini veya eserinden yararlanılmasına müsaade edilmesini isteme hakkıdır²⁴⁸. Eser sahibinin bu hakkının varlığı, eserin ticaretini yapanlar tarafından eseri satın alan kişiye veya herhangi bir şekilde elde eden kişilere, müzayede ve satış kataloğu ile veya ilgili belgelerle açıklanır (FSEK m.17).

Eser sahibi, FSEK'in 4.maddesinin birinci ve ikinci bentlerinde sayılan güzel sanat eserlerinin ve 2. maddesinin birinci bendinde ve 3. maddesinde sayılıp da yazarlarla bestecilerin el yazısıyla yazılmış eserlerin asıllarından geçici bir süre için yararlanmayı talep etme hakkına sahiptir (FSEK m.17). Bu sayma örnekleme biçiminde olup, sayılanlar dışındaki eserler açısından da bu hak kullanılabilir²⁴⁹.

Ayrıca, eserin tek ve özgün olması durumunda eser sahibi, kendisine ait tüm dönemleri içine alan çalışma ve sergilerde kullanmak amacıyla, koruma şartlarını yerine getirerek iade edilmek üzere eseri isteyebilir (FSEK m.17,III). Eser sahibinin eserine ulaşma hakkı sadece eserin asılları için mevcuttur, eserin çoğaltılmış, kopya edilmiş, nüshalar için bu hakkını kullanamaz²⁵⁰.

Talep sahibi, eser sahibidir. Talebin yöneltildiği kişiler de eserin maliki veya zilyedi olan kişilerdir. Eserin malikinin birden fazla kişi olması durumunda, maliklerin tümüne veya temsilcilerine talep yöneltilir. Zilyetlik türü konusunda herhangi bir

²⁴⁸ **Tekinalp**, s.174.

²⁴⁹ **Erel**, s.154.

²⁵⁰ **Kılıçoğlu**, s.257; **Ateş-Hakların Sınırlandırılması**, s.155.

sınırlama getirilmemiştir. Zilyetlerin bu talep karşısında malikle görüşüp onay alması eşya hukukunun bir gereğidir²⁵¹.

Bu talep karşısında malik veya zilyed eseri, eser sahibine vermek zorundadır. Haklı sebeplerin varlığı halinde veya eser sahibi ile malikin menfaatinin çatışacağı hallerde eser sahibinin bu isteği geri çevrilebilir. Mesela eser sahibi eseri yurt dışına götürecekse malik veya zilyed eseri vermeyebilir²⁵².

Kanun'da eser sahibinin geçici süre için eserine ulaşabilme hakkının olduğu düzenlenmiştir. Eser sahibinin esere ulaşma süresi her somut olaya göre hesaplanır. Bu sürenin tayininde eser sahibinin bu hakkını daha önce kullanıp kullanmadığı, eserden ne kadar süre uzak kaldığı gibi durumlar göz önünde tutulur²⁵³.

C. MALİ HAKLAR

Eser sahibinin eseri ile arasındaki ekonomik bağlarına ilişkin haklar, mali haklar olarak ifade edilir²⁵⁴. Eser sahibinin ekonomik bir menfaat elde edebilmesi için üçüncü kişilere ihtiyacı vardır. Nitekim eser sahibi eserini üçüncü kişilere kiralayarak, kamuya ödünç vererek, mali haklarını kısmen veya tamamen devrederek, lisans hakkı tanıyarak ekonomik bir yarar elde edebilir²⁵⁵. Eser sahibi, eserin mali hak tanıdığı kişilerden ekonomik bir menfaat elde edebileceği gibi eseri kullanan kişilerden de ekonomik bir

²⁵¹ **Tekinalp**, s.175; **Öztan**, s.338; **Yarsuvat**, s.94-95; **Ateş-Hakların Sınırlandırılması**, s.156; **Gökyayla**, s.158-159.

²⁵² **Tekinalp**, s.175.

²⁵³ **Kılıçoğlu**, s.260.

²⁵⁴ **Kılıçoğlu**, s.260; **Gökyayla**, s.160.

²⁵⁵ **Tekinalp**, s.180; **Şahin**, s.102; **Ateş-Hakların Sınırlandırılması**, s.158.

menfaat talep edebilir. Buna basamak sistemi denir²⁵⁶. Eser sadece mali hak tanınan kişinin akrabaları veya aile çevresi içinde kalıyorsa eser sahibi herhangi bir ek ücret talep edemez. Ancak eser mali hak tanınan kişinin alanından çıkıp topluma veya bir kitleye ulaşıyorsa bu durumda eser sahibi yeni bir ücret talep edebilir. Kısaca eser her yeni tüketiciye ulaştığında eser sahibi bundan ekonomik bir hak elde eder²⁵⁷.

Mali haklar, FSEK'in 20. maddesi ile devamı hükümlerinde düzenlemiştir. Mali haklardan faydalanma eserin alenileşmiş olup olmamasına göre farklılık göstermektedir. Eser alenileşmemiş ise, sahibinin kişisel alanında kalacağından, bu eserden her ne şekilde ve tarzda olursa olsun faydalanma hakkı münhasıran eser sahibine aittir (FSEK m.20, I). Eser alenileşmiş ise, alenileşme esere üçüncü kişiler tarafından ulaşılabilceği anlamına gelir. Alenileşmiş eserden faydalanma hakkı da eser sahibine aittir. Eser sahibine tanınan mali haklar Kanun'da sayılan haklardan ibarettir (FSEK m.20, I). Eser sahibi mali hakları bazı sınırlamalar dışında serbestçe kullanabilir. Bu sınırlamalar arasında kamu düzeni, genel ve özel menfaat, hükümete ve devlete tanınan yetkiler yer alır.

Mali haklar, eser sahibinden bağımsız bir varlık taşırlar. Bu kapsamda da mali haklar, süre, yer, konu itibarıyla, ivazlı veya ivazsız olarak başkalarına devredilebilir. Devir, devir sözleşmesi ile yapılır. Bu devirle birlikte mali hak sözleşme süresi boyunca, eser sahibinin malvarlığından çıkarak, devralanın malvarlığına girer. Buna ek olarak mali

²⁵⁶ **Bozbel**, s.99; **Tekinalp**, s.181; **Öztan**, s.349; **Şahin**, s.102.

²⁵⁷ **Tekinalp**, s.181-182; **Şahin**, s.102.

hakların miras yolu ile intikal edebilir. Ayrıca mali haklar hacze, rehine, hapis hakkına konu olabilirler (FSEK m.62)²⁵⁸.

Mali haklar birbirlerine bağılı değildir²⁵⁹. Başka bir ifadeyle bu haklardan birinin kullanılması veya tasarrufu diğeri etkilmez (FSEK m.20). Nitekim bir eser üzerinde birden fazla kişiye mali hak tanınabilir. Örneğin eser sahibi, çoğaltma hakkını bir kişiye yayma hakkının da başka bir kişiye devredebilir. Bununla birlikte eser sahibinin mali haklarından birini devrettiğinde, mali hak sahibinin o hakkı kullanabilmesi için başka bir mali hakkı da kullanması gerekiyorsa, eser sahibinin bu kullanmaya onay verdiğinin kabulü gerekir²⁶⁰.

Tüm bu tespitler ışığında mali hakların daha ayrıntılı bir şekilde incelenmesi zaruridir. Dolayısıyla çalışmanın bu kısmında mali haklar detaylandırılmak suretiyle ele alınıp incelenecektir.

I. İşleme Hakkı

İşleme hakkı, eser sahibinin eserinden oluşturulan işlenmelerin, kamuya arzına ya da iktisaden semerelendirilmesine izin vermek veya bunları yasaklamak hususundaki mali yetkisidir²⁶¹.

²⁵⁸ **Şahin**, s.101; **Ateş-Hakların Sınırlandırılması**, s.159; **Arzu Genç Arıdemir**, Eser Sahibinin Çoğaltma ve Yayma Hakları, Vedat Kitapçılık, İstanbul 2003, s.51; Ayrıntılı bilgi için bkz. aşı. §6, D.

²⁵⁹ **Şahin**, s.101; **Gökyayla**, s.161; **Ateş-Hakların Sınırlandırılması**, s.158.

²⁶⁰ **Şahin**, s.101; **Gökyayla**, s.161; **Tüysüz**, s.57.

²⁶¹ **Ayiter**, s.122.

Daha önce ifade edildiği üzere²⁶², işlenme eser, diğer bir eserden istifade suretiyle vücuda getirilip de bu esere nispetle müstakil olmayan ve işleyenin hususiyetini taşıyan fikir ve sanat ürünüdür (FSEK m.1, B). Bir eserden, işlemek suretiyle faydalanma hakkı münhasıran eser sahibine aittir (FSEK m. 21). Bir eserin işlenmesi eser sahibine ekonomik bir yarar sağlar. Bu anlamda eser sahibinin izni alınmadan yapılan işleme mali hakka yönelik bir tecavüzü oluşturur²⁶³.

İşlenme ile asıl esere bağlı olan ama ondan farklılık gösteren ve bağımsız bir niteliğe sahip olan bir eser meydana gelir. İşleme hakkı eser sahibi tarafından kullanılabileceği gibi bu hak başkalarına devredilebilir. Devir sözleşmesi, yazılı olarak yapılır ve devre konu haklar ayrı ayrı gösterilir (FSEK m.52).

Devir durumunda, eser sahibinin ve devralanın belli hak ve yükümlülükleri ortaya çıkar. Öncelikle işleme hakkını devralan kişi, o işleme türüne bağlı kalmak şartıyla kendi oluşturduğu işleme eser üzerinde eser sahipliğinden doğan tüm hak ve yetkilere sahiptir. Bu devirle birlikte hem manevi hakları hem de mali hakları devraldığı kapsamda kullanabilir. Ancak işleme eseri belirtilen kapsamdan farklı kullanması durumunda bu kullanım için izin alması gerekir. Devraldığı kapsamın dışına çıkarsa işleme hakkının ihlâli gündeme gelir. Bu durumda hukuk ve ceza davalarıyla belirli yaptırımlara bağlanmıştır²⁶⁴. Buna karşılık eser sahibi de devrettiği işleme hakkını aynı şartlarda bir başkasına devredemez²⁶⁵.

²⁶² Ayrıntılı bilgi için bkz. yuk. §2, C, V.

²⁶³ Kılıçoğlu, s.261.

²⁶⁴ Erel, s.159-161; Gökyayla, s.165.

²⁶⁵ Erel, s.160; Şahin, s.105; Ayiter, s.123; Arslanlı, s.95; Yarsuvat, s.101; Tüysüz, s.58; Gökyayla, s.163.

II. Çoğaltma Hakkı

Çoğaltma, eserin aynen tekrarlanması ve maddi bir varlık olarak tekrarlanacak şekilde nesneleştirilmesini yani eserin az ya da çok kalıcı maddi bir tespit vasıtasına kaydedilerek bu nitelikte bir ikinci kopyasının çıkmasını sağlayan teknik işleme denir²⁶⁶. Çoğaltma anlam itibarıyla eserden geniş bir halk kitlesinin yararlanmasını sağlayacak kadar çok sayıda nüsha çıkarılmasını ifade eder. Ancak FSEK anlamında çoğaltmanın kabulü için tek bir nüshanın çıkarılması yeterlidir²⁶⁷.

Bir eserin aslını veya kopyalarını, herhangi bir şekil ve yöntemle, tamamen veya kısmen, doğrudan veya dolaylı, geçici veya sürekli çoğaltma hakkı münhasıran eser sahibine aittir (FSEK m.22). Bu hak münhasıran eser sahibine tanındığı için, eserin başkaları tarafından çoğaltılabilmesi için eser sahibinden izni gerekir. Bu izin FSEK'in 52. maddesinde belirtilen şekilde yapılır. Buna göre izin yazılı olarak verilir ve izne konu olan hakların ayrı ayrı gösterilmesi gerekir²⁶⁸.

oğaltmada aranan eserin maddi bir vasıtaya geçirilmesidir. Böylelikle fikri ürün, ikinci bir maddi vasıtaya aktarılmış olur. Eserin işaret, ses, görüntü ve nakil tekrarına yarayan bilinen veya ileride geliştirilecek olan her türlü araca kaydedilmesi, her türlü ses ve müzik kayıtları ile mimarlık eserlerine ait plan, proje ve krokilerin uygulanması çoğaltma sayılır (FSEK m.22,II). Eserin oğaltılmasında veya kopyasının çıkarılmasında uygulanan teknik ve yöntemin herhangi bir önemi yoktur. Çünkü Kanun'da oğaltma

²⁶⁶ **Tekinalp**, s.184; **Erel**, s.164; **Genç Arıdemir**, s.55.

²⁶⁷ **Erel**, s.163; **Bozbel**, s.106; **Arslanlı**, s.97; **Şahin**, s.111; **Gökyayla**, s.166; **Yarsuvat**, s.103; **Ateş-Hakların Sınırlandırılması**, s.165.

²⁶⁸ **Kılıçoğlu**, s.262; **Genç Arıdemir**, s.62-63.

teknikleri sınırlı sayıda sayılmamıştır²⁶⁹. Çoğaltmada fikri ürünün ikinci maddi vasıtaya geçirilirken kullanılan maddenin önemi yoktur. Örneğin bir şiirin mermere yazılması veya tahtaya yazılması önemli değildir²⁷⁰. Mimari eserler açısından da, mimari esere ait plan, proje ve krokilerin kopyalanması çoğaltma hakkının ihlâli anlamına gelebileceği gibi aynı plan veya projeye dayanılarak oluşturulan bir eser, örneğin bir binanın inşası da çoğaltma hakkının ihlâli anlamına gelir²⁷¹. Çoğaltmanın eserin aslından veya kopyalarından yapılmasının da bir önemi yoktur²⁷².

Çoğaltmada eserin mutlaka bir maddi vasıtaya geçirilmesi aranıp, bir şiir veya bestenin okunması, üçüncü kişilerin radyo ve televizyon aracılığıyla bir eseri görmeleri veya duymaları çoğaltma sayılmaz²⁷³. Ancak şiir veya bestenin ya da televizyon aracılığıyla gösterilen eserin örneğin bir CD'ye kaydedilmesi durumunda maddi bir vasıtaya geçirilmeden söz edilebilir ki bu halde, çoğaltma hakkı gündeme gelir.

Çoğaltma hakkının ihlâli, diğer mali haklarda olduğu gibi hukuki ve cezai müeyyidelere bağlanmıştır²⁷⁴.

²⁶⁹ **Kılıçoğlu**, s.262; **Bozbel**, s.107; **Erel**, s.164; **Tekinalp**, s.185; **Şahin**, s.111-112; **Tüysüz**, s.60; **Gökyayla**, s.167; **Ateş-Hakların Sınırlandırılması**, s.166; **Genç Arıdemir**, s.60.

²⁷⁰ **Öztan**, s.356.

²⁷¹ **Erel**, s.164; **Şahin**, s.113; **Gökyayla**, s.167-168; **Güneş**, s.109; **Genç Arıdemir**, s.68-69.

²⁷² **Şahin**, s.110.

²⁷³ **Arsılanlı**, s.97.

²⁷⁴ **Erel**, s.168; **Gökyayla**, s.169; **Yarsuvat**, s.105.

III. Yayma Hakkı

Yayma anlam itibariyle, çoğaltılmış nüshaların; dağıtılma, satım, kiralama, ödünç verme suretiyle başkasının hizmetine ticari amaçla bırakılması yahut kamuya ödünç verilmesi veya herhangi bir yolla ticarete sunulmasıdır²⁷⁵. Yayma hakkı, yayınlama hakkından farklıdır. Yayınlama hakkı, radyo, televizyon, kablo, uydu, dijital ortam gibi kitle iletişim araçlarıyla kamuya iletim hakkıdır²⁷⁶. Öte yandan yayma hakkı ödünç verme, kiralama, satış veya diğer yollarla dağıtma şeklinde gerçekleştirilir (FSEK m.23). Hatta bu fiillerin gerçekleştirilmesine yönelik yapılan hazırlık faaliyetleri de reklam, ilan, broşür gibi yayma hakkı kapsamındadır²⁷⁷.

Yayma hakkı münhasıran eser sahibine aittir (FSEK m.23). Eser sahibi yayma hakkını süreli veya süresiz, ivazlı veya ivazsız devredebilir. Bu devri yaparken, hakkın kullanımına yer ve zaman olarak sınırlama koyabilir²⁷⁸. Örneğin eser sahibi, yayma hakkını devrettiği tarafın bu hakkı sadece Türkiye’de veya sadece Almanya’da kullanacağına ilişkin bir sınırlama koyabilir.

Eser sahibinin, eserinin ilk satışını veya dağıtımını yapıp yapmamak konusunda münhasır yetkisi vardır. Eğer eserinin satışını yaparsa bu durumda bu tekel hakkını kaybeder. Bu durumda satış yaptığı taraf artık eser sahibinin izni olmaksızın başka bir satış yapabilme hakkına sahip olur. İlk satıştan sonraki tüm satışlar için izin alınmadan

²⁷⁵ **Tekinalp**, s.186; **Şahin**, s.118; **Ayiter**, s.128; **Yarsuvat**, s.105.

²⁷⁶ **Kılıçoğlu**, s.266; **Güneş**, s.111; **Yarsuvat**, s.105-106; **Ateş-Hakların Sınırlandırılması**, s.170.

²⁷⁷ **Bozbel**, s.113.

²⁷⁸ **Tekinalp**, s.187; **Bozbel**, s.113; **Erel**, s.171; **Şahin**, s.125; **Ateş-Hakların Sınırlandırılması**, s.176-177.

gerçekleştirilir. İlk satış yetkisinin eser sahibi tarafından kullanılması eser sahibinin o eser ile ilgili yayma hakkının tükenmesi anlamını taşır. Buna tükenme ilkesi denir²⁷⁹. Tükenme ilkesinden anlaşılan, mali hakkın tükenmesi değil, satış hakkının tükenmesidir²⁸⁰.

Tükenme ilkesinin uygulanabilmesi için belli bazı koşullar mevcuttur. İlk koşul, ilk yayımın eser sahibinin izniyle yapılması gereğidir. İkinci koşul ise, yayma hakkının ilk satış veya dağıtım yapma şeklinde kullanılmasıdır. Son koşul ise, yapılan bu ilk satış veya dağıtımın ülke sınırları içerisinde gerçekleştirilmiş olmasıdır²⁸¹. Sadece satış veya dağıtım ile bu hak tükenir. Eserin kiraya verilmesi veya ödünç verilmesi ya da finansal kiralama ile, çoğaltılmış nüshalar üzerinde rehin veya intifa hakkının kurulmasıyla hak tükenmez²⁸². FSEK’de ülkesel tükenme ilkesi kabul edilmiştir. Eğer eser sahibi ilk satışı Türkiye içerisinde yapmışsa tükenme ilkesi gerçekleşmiş olur. Bu durumda da eser sahibi eseri veya çoğaltılmış nüshalarını yayma hakkını engelleyemez. Ancak eser veya çoğaltılmış nüshalar, eser sahibinin izniyle yurtdışına satılmışsa bu durumda tükenme gerçekleşmiş olmaz. Bundan sonraki satışlar açısından eser sahibinin izninin alınması

²⁷⁹ **Tekinalp**, s.191; **Bozbel**, s.114; **Şahin**, s.122-123; **Tüysüz**, s.62; **Güneş**, s.113; **Ateş-Hakların Sınırlandırılması**, s.175; **Genç Arıdemir**, s.112; **Burçak Yıldız**, Eser Sahibinin Yayma Hakkının Tükenmesi, Prof. Dr. Turgut Kalpsüz’e Armağan, Turhan Kitapevi, Ankara 2003, s.581.

²⁸⁰ **Sevgi Kali**, Türk Fikir ve Sanat Eserleri Hukuku’nda Yayma Hakkının Tüketilmesi ve Sınai Mülkiyet Hukukuyla İlişkisi, FMR, 2001, C.1, S.4, s.56.

²⁸¹ **Kılıçoğlu**, s.267; **Genç Arıdemir**, s.115-120; **Yıldız**, s.588.

²⁸² **Tekinalp**, s.191; **Şahin**, s.123; **Tüysüz**, s.62; **Yıldız**, s.603; **Kali**, s.63.

gerekir. Ayrıca yurtiçine veya yurtdışına yapılan satış, eser sahibinin izni olmadan yapılmışsa, bu durumda da tükenme ilkesi uygulanmaz (FSEK m.23, II)²⁸³.

Yayma hakkının ihlâli sadece ekonomik bir menfaat sağlama amacıyla sınırlı değildir, herhangi bir ekonomik menfaat sağlamadan da eserin izinsiz tedavüle konulması yayma hakkının ihlâli anlamına gelir²⁸⁴.

Eser sahibi yayma hakkı kapsamında, eseri veya çoğaltılmış nüshalarını kiraya verebilir yahut ödünç verebilir. Dolayısıyla, yayma hakkının kullanılması mutlaka çoğaltma hakkının kullanılacağı anlamına gelmez. Örneğin, eser kiraya verildiği zaman, eserin çoğaltma hakkı kullanılmadan yayma hakkı kullanılmış olur²⁸⁵. Kiralama, eserin aslı ya da çoğaltılmış nüshalarının bedel karşılığında belirli bir süre için kullanılmak üzere bir başkasına bırakılmasıdır. Ödünç verme ise eserin aslı ya da çoğaltılmış nüshalarının bedelsiz olarak belirli bir süre içerisinde kullanılmak üzere bir başkasına bırakılmasını ifade eder²⁸⁶. Buna karşılık estetik değer taşıyan mimari eserlerin orijinallerinin veya çoğaltmalarının kullanımının kiraya verilmesi yayma hakkı kapsamında değerlendirilemez. Bir iş veya hizmet sözleşmesi ifası sırasında kütüphaneden yararlanmak da yayma hakkı kapsamına girmez²⁸⁷. Ayrıca bir eserin veya çoğaltılmış nüshalarının kiralanması veya ödünç verilmesi şeklinde yayımı, eser sahibinin çoğaltma hakkına zarar verecek şekilde eserin kopyalanmasına yol açamaz (FSEK m.23, III).

²⁸³ **Tekinalp**, s.191-192; **Bozbel**, s.115; **Şahin**, s.124; **Kali**, s.57.

²⁸⁴ **Şahin**, s.121; **Güneş**, s.112; **Gökyayla**, s.170; **Ateş-Hakların Sınırlandırılması**, s.173.

²⁸⁵ **Ateş-Hakların Sınırlandırılması**, s.174; **Genç Arıdemir**, s.121.

²⁸⁶ **Kılıçoğlu**, s.266; **Tekinalp**, s.187; **Bozbel**, s.115-116; **Şahin**, s.119; **Ateş-Hakların Sınırlandırılması**, s.172; **Genç Arıdemir**, s.108.

²⁸⁷ **Tekinalp**, s.189-190; **Bozbel**, s.116; **Şahin**, s.123.

IV. Temsil Hakkı

Bir eseri, doğrudan doğruya yahut işaret, ses veya resim nakline yarayan araçlarla kamuya açık alanlarda okumak, çalmak, oynamak, göstermek vb. yayım dışında kalan yollarla duyulara hitap edecek şekilde kamuya sunulmasına temsil denir²⁸⁸. Yayma hakkında eserin aslının ve çoğaltılmış nüshalarının kamuya dağıtılması söz konusuyken, temsil hakkında eserin cisimlendiği halinin başkalarının kullanımına sunulması söz konusudur²⁸⁹. Bu hak münhasıran eser sahibine aittir. Ancak bu hak eser sahibinin bir meslek birliğine üye olması durumunda, yetki belgesinde belirttiği yetkiler çerçevesinde meslek birliğinin yazılı izni olmadan diğer gerçek ve tüzel kişilerce kullanılamaz (FSEK m.24, III).

Temsil hakkının kullanılmasının iki önemli özelliği mevcuttur. Bunlardan ilki, eserden yararlanmanın geçici olması veya o an ile sınırlı olması; ikincisi ise, temsil hakkının kamunun yararlanabileceği, kamuya açık bir yerde uygulanmış olmasıdır²⁹⁰.

Temsil hakkının içeriğinde sahnede temsil, seslendirme, sergilemek, iletim gibi bazı haklarda bulunmaktadır²⁹¹.

Temsil hakkı; doğrudan temsil ve dolaylı temsil olmak üzere ikiye ayrılır. Doğrudan temsilde, eser aslı veya çoğaltılmış nüshaları bir tespit ile nakil ve tekrara yarayan bir araç olmaksızın doğrudan doğruya okunmakta, çalınmakta, oynanmakta ve

²⁸⁸ **Erel**, s.175; **Ayiter**, s.131; **Gökyayla**, s.172.

²⁸⁹ **Kılıçoğlu**, s.268.

²⁹⁰ **Erel**, s.176; **Şahin**, s.130; **Tüysüz**, s.62; **Gökyayla**, s.173; **Yarsuvat**, s.108-109; **Ateş-Hakların Sınırlandırılması**, s.178-179.

²⁹¹ **Tekinalp**, s.193; **Bozbel**, s.118.

gösterilmektedir²⁹². Yani arada bir vasıta olmaksızın eser direk icra edilmektedir. Örneğin bir sanatçının konserde şarkı söylemesi durumunda, eser temsil ile doğrudan iletilmiş olur. Dolaylı temsilde ise, eser ya önce onu tespiti yarayan bir vasıtaya kaydedilmekte daha sonra bu vasıta ile kamuya sunulmakta ya da gösterildiği yerden başka bir yere işaret, ses ve resim nakline yarayan bir alete nakledilmekte ve aynı anda nakledilen aletten iletilmektedir²⁹³. Ayrıca doğrudan ve dolaylı temsil ayrımı, temsil hakkının devrinde önem taşımaktadır. Temsil hakkının devri, sözleşmede aksine bir hüküm yoksa sadece doğrudan doğruya temsili kapsar²⁹⁴.

Sinema eserleri bakımından doğrudan ve dolaylı temsil hususu açık değildir. Zira sinema eserlerinin temsili için ses ve görüntü nakline yarayan araçların kullanılması zorunlu olduğundan, bu eserlere dolaylı temsil mi doğrudan temsil mi uygulanacağı konusunda bir açıklık yoktur. EREL'e göre *"Bu eserlerden doğrudan yararlanmak sadece bir projeksiyon aletiyle mümkün olacağından sinema eserlerinin gösterilmesini de doğrudan temsil saymak gerekir."*²⁹⁵

V. Kamuya İletme Hakkı (Yayın Hakkı)

Bir eserin aslının veya çoğaltılmış nüshalarının, radyo-televizyon, uydu ve kablo gibi telli veya telsiz yayın yapan kuruluşlar vasıtasıyla veya dijital iletim dâhil olmak üzere işaret, ses ve/veya görüntü nakline yarayan araçlarla yayınlanması ve yayınlanan

²⁹² Erel, s.177; Öztrak, s.59; Şahin, s.131-132; Gökyayla, s.173; Güneş, s.116; Ateş-Hakların Sınırlandırılması, s.180.

²⁹³ Erel, s.177; Şahin, s.132; Tüysüz, s.63; Gökyayla, s.173; Güneş, s.116; Ateş-Hakların Sınırlandırılması, s.180.

²⁹⁴ Öztrak, s.59; Öztan, s.377.

²⁹⁵ Erel, s.178; Ayiter, s.131; Şahin, s.132.

eserlerin bu kuruluşların yayınlarından alınarak başka bir yayın kuruluşu tarafından yeniden yayınlanması suretiyle kamuya sunulmasıdır (FSEK m.25).

Bu mali hak eser sahibine, eserin radyo-televizyon gibi aletlerle kamuya yayını, yayınlanan eseri ilk kuruluştan naklen alan başka bir kuruluşun bunu telli veya telsiz araçlarla tekrar yayınlanması, yayınların alıcının bulunduğu yerden başka yere işaret, ses, görüntü nakline yarayan araçlarla nakledilmesi gibi bazı yetkileri verir²⁹⁶.

Aslında bu hakkın içeriğine bakıldığında dolaylı temsile benzetilebilir. Dolaylı temsilde de eserin bir vasıtaya kaydedilerek kamuya sunulması söz konusudur. Ancak radyo-televizyon kuruluşunun eseri topluma sunmasının önemi dolayısıyla ayrıca ele alınmıştır. Öte yandan bu iki hak arasında birtakım farklar da mevcuttur. Nitekim kamuya iletme hakkı, kitle iletişim araçlarının yayını ile ilgilidir. Yayın konusunda kullanılan teknik ve yöntem, bu iki hak arasındaki önemli bir farktır. Temsil hakkında işaret, ses ve görüntü nakline yarayan araçlar söz konusuyken, kamuya iletme hakkında geniş kitlelere yayınlar yapan radyo-televizyon, uydu, kablo gibi araçlar söz konusudur²⁹⁷.

Kamuya iletme hakkının kullanılması münhasıran eser sahibine bırakılmıştır. Yayın kuruluşlarının yayını yapabilmeleri için bizzat eser sahibinden izin almaları gerekir²⁹⁸. Bununla birlikte bu mali hak bir radyo-televizyon yayın kuruluşu tarafından devir alınabilir veya FSEK'in 30. maddesi ve devamı hükümlerinde belirtilen, durumların varlığı halinde, bu hak radyo-televizyon kuruluşu tarafından izin alınmadan da kullanılabilir²⁹⁹.

²⁹⁶ **Gökyayla**, s.177; **Ateş-Hakların Sınırlandırılması**, s.189.

²⁹⁷ **Kılıçoğlu**, s.271; **Şahin**, s.139-140.

²⁹⁸ **Öztan**, s.387.

²⁹⁹ **Erel**, s.184; **Şahin**, s.144; **Ateş-Hakların Sınırlandırılması**, s.194.

VI. Pay ve Takip Hakkı

Bu hak, bir güzel sanat eserinin, eser sahibi tarafından satıldıktan sonra büyük değer kazanması ve önceki satış fiyatına göre yüksek meblağlar üzerinden tekrar satılması durumunda, eser sahibine veya ölmüşse mirasçılara eserde daha sonradan meydana gelen bu değer artışından pay verilmesi anlamına gelir³⁰⁰.

Bu hakkın kullanılabilmesi belirli şartlara tâbidir. Öncelikle bu hak kapsamındaki eserin, güzel sanat eseri veya el yazması eserler olması gerekir. Güzel sanat eserlerinin aslı veya özgün olduğu kabul edilen kopyaları üzerinde bu hak uygulanır. Buna karşılık el yazması eserlerde sadece eserin aslı bu hakka konu olabilir. Bizzat eser sahibi tarafından yaratılmış olsa dahi el yazması eserin kopyaları üzerinde bu hak kullanılamaz³⁰¹. Öte yandan, mimari eserler üzerinde pay ve takip hakkı bulunmamaktadır (FSEK m.45). Aynı şekilde güzel sanat eseri niteliğinde olan el işleri, küçük sanat eserleri ve fotoğraflar da bu hakka konu teşkil etmezler³⁰².

Pay ve takip hakkının kullanılmasının diğer bir şartı, eserin eser sahibi veya mirasçıları tarafından bir kere satılmış olması ve bu satıştan sonra eserin ikinci kez bir sergide veya açık artırmada yahut bu gibi eşyaları satan mağazada veya başka şekillerde satış yoluyla el değiştirmesidir. Pay ve takip hakkının kullanılması için son bir şart da, bu iki satış bedeli arasında oransızlığın bulunmasıdır.

³⁰⁰ **Erel**, S.187; **Bozbel**, s.147; **Şahin**, s.145-146; **Engin Erdil**, Fikir ve Sanat Eserleri Hukukunda Eser Sahibinin Pay ve Takip Hakkı, FSHD, 2009, C.5, S.17, s.65; **Tüysüz**, s.65; **Güneş**, s.118; **Ateş**-Hakların Sınırlandırılması, s.194-195.

³⁰¹ **Kılıçoğlu**, s.274; **Öztan**, s.394-397; **Erdil**-Pay, s.68.

³⁰² **Erel**, s.188.

Pay ve takip hakkı bakımından eser sahibine ödenecek bedelin Bakanlar Kurulu tarafından çıkarılacak bir kararname ile belirlenmesi FSEK'in 45. maddesinde öngörülmüştür. Bakanlar Kurulu bu çerçevede 2006 yılında "Güzel Sanat Eserleri, İlim ve Edebiyat Eserleri ile Musiki Eserlerinin El Yazısı ile Yazılmış Asıllarının Satış Bedellerinden Pay Verilmesine İlişkin Karar"ını yayınlamıştır.

Burada belirtmek gerekir ki, bu hak bir kere kullanılmakla sona ermez. Yukarıda sayılan şartları taşıdığı müddetçe satıştan pay alma hakkı her zaman vücut bulur³⁰³. Bu hakkı eser sahibi veya ölmüşse ikinci dereceye kadar, ikinci derecede dâhil yasal mirasçılar ve eser sahibinin sağ kalan eşi talep edebilir. Eser sahibinin mirasçılarının bulunmaması durumunda bu hak meslek birliğine ait olur. Ancak meslek birliğinin bu haktan yararlanabilmesi için eser sahibinin o meslek birliğine üye olması gerekmektedir. Eğer eser sahibi meslek birliğine üye değilse bu hak hazineye ait olur³⁰⁴.

Bu hakla ilgili talep, eser sahibi tarafından satıcıya ve satışın yapıldığı müesseseye karşı yapılır. Satıcı ve müessese müteselsilen sorumludurlar (FSEK m.45). Öte yandan bu hak eseri satın alana karşı ileri sürülemez³⁰⁵.

Son olarak belirtelim ki, pay hakkının mali hak olup olmadığı tartışmalıdır³⁰⁶. Bu hak FSEK'de mali haklar başlığı altında yer alan hükümlerde değil de, 45. maddede düzenlenmiştir. Bununla birlikte bu hak, eser sahibine eserini sattıktan sonra bile eserin değerlendirilmesi sonucunda bu değer artışını talep ederek ekonomik bir getiri sağladığından mali bir değere sahiptir. Doktrinde de bu hak, iktisadi niteliği dikkate alınarak mali haklar

³⁰³ **Tekinalp**, s.198; **Bozbel**, s.151; **Şahin**, s.150; **Ateş-Hakların Sınırlandırılması**, s.199.

³⁰⁴ **Kılıçoğlu**, s.276; **Tekinalp**, s.198.

³⁰⁵ **Bozbel**, s.151.

³⁰⁶ **Arslanlı**, s.113-115; **Ayiter**, s.138; **Erel**, s.190; **Erdil-Pay**, s.71-72.

arasında sayılmıştır³⁰⁷. Bu hakkın mali hak olarak kabul edilmesi, haciz ve rehinin caiz olması sonucunu doğurur.

³⁰⁷ **Erel**, s.190; **Ayiter**, s.138; **Şahin**, s.147; **Gökyayla**, 179; **Tüysüz**, s.65; **Ateş-Hakların Sınırlandırılması**, s.198.

§ 5. BAĞLANTILI HAKLAR

A. GENEL OLARAK

Bağlantılı hak³⁰⁸ ve bağlantılı hak sahipleri, Türkiye'nin de kabul ettiği 26 Ekim 1961 tarihli “İcracı Sanatçıların, Fonogram Yapımcılarının ve Yayın Kuruluşlarının Korunmasına Dair Roma Sözleşmesi”nde düzenlenmiştir. 5846 sayılı FSEK'in 80. maddesinin sistematığında bağlantılı haklar, komşu haklar ve film yapımcısının hakları şeklinde ikiye ayrılmıştır. Komşu haklar da kendi içerisinde üçe ayrılmıştır. Bunlar icracı sanatçılar, fonogram yapımcıları ve radyo-televizyon kuruluşlarıdır.

FSEK bağlamında korunması gereken kişi, eser sahibidir. Çünkü bir eseri meydana getiren ve esere hususiyetini katan kişi eser sahibidir. Ancak eser sahibinin yanında bu eseri, eser sahibinin izniyle icra eden, icra ürünü sair sesleri tespit eden, topluma ulaştıran kişiler de mevcuttur. Bu nedenle FSEK’de bu kişiler de eser sahibinin yanında korunmaya alınmıştır. Bağlantılı hak sahiplerine tanınan haklar FSEK’in 80. maddesinde ayrıntılı olarak sayılmıştır.

³⁰⁸ BOZBEL, “bağlantılı hak”, “komşu hak” ve “tali hak” gibi ifadelerin eser sahibinin haklarıyla yakından bağlantısı bulunan hakları belirtmek için kullanılan eş anlamlı deyimler olduğunu ifade etmektedir (**Bozbel**, s. 380). BÜLTER ise, yabancı hukuk kaynaklarında ve fikri hukukla ilgili uluslararası sözleşmelerde aynı müesseseyi ifade etmek için yabancı hukuk sistemlerinde bu kavramların diğerinin alt kategorisini oluşturacak anlamda kullanıldığını ifade eder. Bu nedenle FSEK’de “bağlantılı hak” ve “komşu hak” deyimlerinin kullanılmasının isabetli olmadığını savunmaktadır (**Ahmet Bülter**, Eser Sahibinin Hakları ile Bağlantılı Haklar, TBBD, 2005, S. 59, s.93).

B. BAĞLANTILI HAK SAHİPLERİ

I. İcracı Sanatçılar

Eser Sahibinin Haklarına Komşu Haklar Yönetmeliği'nin 4/b maddesine göre icracı sanatçılar; “ *Sanat eserleri ile folklor eserlerini özgür bir biçimde yorumlayan, tanıtan, anlatan, söyleyen, çalan ve çeşitli biçimlerde icra eden oyuncular, ses sanatçılarını, müzisyenleri ve dansçıları vb. kişileri kapsar.*”

İcracı sanatçılar sadece gerçek kişi olabilir. Aynı şekilde, icra edenin yanında yardım eden, teknik hizmette bulunan ışıkçılar, dekorcular, kostümcüler gibi kişiler de icracı sanatçı sayılmazlar³⁰⁹.

Burada korunan icra faaliyeti olup, icra edilen eser değildir. Bu nedenle icra edilen eserin FSEK kapsamında korunan eser çeşitlerinden olması gerekmez³¹⁰. İcracı sanatçılar icraları ile eseri üçüncü kişiler için algılanır biçimde gerçekleştirmek durumundadırlar. Bu bağlamda tek başlarına gerçekleştirdikleri icralar FSEK'in 80. maddesi hükmünde bahsedilen anlamda korunmaz³¹¹. Örneğin icracı sanatçının evinde tek başına söylediği bir şarkı icra faaliyeti olarak korunmaz.

İcracı sanatçılar bir takım haklara sahiptir. İlk olarak icracı sanatçılar, eser sahibinin mali ve manevi haklarına zarar vermemek zorundadırlar. Nitekim icracı sanatçıların eseri yorumlamak, çalmak, söylemek, anlatmak veya herhangi bir şekilde icra

³⁰⁹ Kılıçoğlu, s.224; Tekinalp, s.272-273; Bozbel, s.381; Öztan, s.711; Güneş, s.159.

³¹⁰ Öztan, s.710.

³¹¹ Öztan, s.712.

edebilmek için eser sahibinden yazılı izin almış olmaları gerekir (FSEK m.80, II)³¹². Ayrıca icracı sanatçı izni almış olsa bile icra ettiği eseri bozamaz. İcra esere uygun değilse, yani icra eseri bozuyor veya değiştiriyorsa eser sahibi izni geri alabilir³¹³.

İracı sanatçı icrası üzerinde mutlak hakka sahip olur. Diğer bir ifadeyle icrası üzerindeki hakkını eser sahibi de dâhil herkese karşı ileri sürebilirler³¹⁴.

İracı sanatçıların da icraları üzerinde manevi ve mali hakları mevcuttur. Bu mali haklar FSEK’te sınırlı sayıda sayılmıştır. Buna göre icracı sanatçının mali hakları icranın tespiti³¹⁵, tespit edilmiş icranın satılması, dağıtılması, kiralanması, ödünç verilmesi, işaret, ses ve/veya görüntü nakline yarayan araçlarla kamuya iletilmesi, yeniden iletilmesi ve temsili için izin verme veya yasaklama hakkıdır (FSEK m.80, I, 1, A, 2, 3, 4). İracı sanatçı mali haklarını belirli bir bedel karşılığında yapımcıya devredebilir. Bu durumda mali haklar icracı sanatçının malvarlığından çıkar. İracı sanatçıların icranın sahibi olarak tanıtılma ve icranın itibarını ve şerefini zedeleyebilecek şekilde tahrif edilmesini ve bozulmasını önleme olmak üzere iki manevi hakkı vardır. Manevi haklar mali haklardan

³¹² Eser sahipliği, ortak veya birlikte eser sahipliği ise eser sahiplerinin tümünden izin alınması gerekir (**Bozbel**, s.383; **Tekinalp**, s.276; **Ateş-Hakların Sınırlandırılması**, s.220-222).

³¹³ **Tekinalp**, s.276.

³¹⁴ **Tekinalp**, s.277.

³¹⁵ FSEK m.1,B,e; “Tespit: Seslerin veya ses temsillerinin veya ses ve görüntülerin anlaşılabilir, çoğaltılabilir veya iletilir şekilde bir araca kaydedilmesi işlemidir.”

bağımsız ve mali haklar devredilse dahi manevi haklar icracı sanatçının hayatı boyunca devam eder³¹⁶.

İracı eser sahipleri icralarının ihlâli dolayısıyla, eser sahipleri gibi tecavüzün ref'i, tecavüzün men'i ve tazminat davası açabilirler (FSEK m.80,IX). İracı sanatçıların haklarının korunma süresi de icranın ilk tespitinin yapıldığı tarihten itibaren 70 yıldır (FSEK m.82,V).

II. Fonogram Yapımcıları

Fonogram yapımcısı, Eser Sahibinin Haklarına Komşu Haklar Yönetmeliği'nin 4/c maddesine göre, “ *Sözlü ya da sözsüz tüm seslerin ilk tespitini yapan ve bu durumun hukuksal sorumluluğunu yüklenen kişidir.*”³¹⁷ Fonogram yapımcısı sanatkar faaliyet değil de, mali yönü ağır basan bir faaliyet gerçekleştirir. Bu faaliyeti ile ortaya çıkan tespit, eserin veya icracı sanatçının faaliyetinin üçüncü kişilerin teknik vasıtalar kullanarak o eserden veya icradan yararlanmasına, kopyalamasına olanak sağlar³¹⁸.

Fonogram yapımcısı tespitini; doğrudan veya dolaylı olarak çoğaltılması, dağıtılması, satılması, kiralanması ve kamuya ödünç verilmesi, işaret, ses ve/veya görüntü nakline yarayan araçlarla kamuya iletimine ve yeniden iletimine izin verme hususunda münhasıran hak sahibidir (FSEK m.80, I, 1, B, 1). Koruma konusu olan ürünler üç

³¹⁶ **Bozbel**, s. 386-387; **Tekinalp**, s.279; **Erel**, s.215; **Öztan**, s.724-725.

³¹⁷ FSEK m.1, B, f; “ Fonogram: Sinema eserleri gibi görsel-işitsel eserler içindeki ses tespitleri hariç olmak üzere, bir icrada yer alan seslerin veya diğer seslerin veya ses temsillerinin tespit edildiği ses taşıyıcısı fiziki ortamı ifade eder.”

³¹⁸ **Öztan**, s.729.

kategoride toplanabilir: Eserin kaydı, İcranın kaydı ve Eser niteliği taşımayan işaret, ses ve resimlerin kaydı³¹⁹.

Fonogram yapımcısı, icracı sanatçının aksine gerçek kişi olabileceği gibi tüzel kişi de olabilir³²⁰. Korumaya ilişkin haklardan ilk tespiti yapan fonogram yapımcısı yararlanır (FSEK m.80,I,1,B). Yapılan bu tespitin hangi metotla yapıldığı yahut neyin kaydedildiği önemli değildir. Önemli olan, işitilebilir sesleri verebilecek malzemenin söz konusu olmasıdır³²¹.

Fonogram yapımcısı mali haklara sahiptir. Fonogram yapımcısının manevi hakkı yoktur. Mali hakları kullanabilmeleri için eser sahibi ve icracı sanatçıdan bu hakkın kullanımını devralmış olmaları gerekir. Fonogram yapımcısına tanınan kullanma hakkı mutlak haktır ve herkese karşı ileri sürülebilir³²².

Fonogram yapımcıları, eser sahipleri ve icracı sanatçılar gibi tecavüzün ref'i, tecavüzün men'i ve tazminat davası açabilirler (FSEK m.80,IX). Fonogram yapımcılarının hakların korunma süresi, ilk tespitin yapıldığı tarihten itibaren 70 yıldır (FSEK m.82,V).

III. Yayın Kuruluşları

Komşu hak sahiplerinin üçüncüsü, radyo-televizyon kuruluşlarıdır. Radyo ve televizyon kuruluşları, elektromanyetik dalgalar yardımıyla ses ve resim yayını yapan

³¹⁹ **Erel**, s.219.

³²⁰ **Kılıçoğlu**, s.227; **Tekinalp**, s.280; **Öztan**, s.729.

³²¹ **Öztan**, s.731.

³²² **Kılıçoğlu**, s.226-227; **Tekinalp**, s.280; **Bozbel**, s.389-390.

özel hukuk veya kamu hukuku tüzel kişileridir. Bu kuruluşlar “Radyo ve Televizyon Kuruluş ve Yayınları Hakkındaki Kanun”a tâbidir³²³.

Buradaki korumanın konusunu radyo-televizyon kuruluşunun yayınında yer alan programlar oluşturur. Hangi içerik ve karaktere sahip olursa olsun radyo-televizyon ile yayınlanan her yayın, FSEK kapsamında koruma konusu teşkil eder³²⁴.

Bir yayının iletilmesi bazen eser sahibinden, icracı sanatçıdan ve fonogram yapımcısından gerekli izinlerin alınmasını gerektirebilir³²⁵. Buna karşılık her tür yayında, tanıtım amacıyla kullanılan eserin tümü üzerindeki hakları zedelemeyecek düzeydeki kısa tespitler için, eser sahibinden izin alınmaz ve herhangi bir ücret ödenemez³²⁶.

Radyo ve televizyon kuruluşları gerçekleştirdikleri yayın üzerinde münhasıran bazı mali haklara sahiptirler (FSEK m.80,I,1,C,1, 2, 3, 4, 5). Radyo-televizyon kuruluşları tıpkı, eser sahipleri, icracı sanatçılar ve fonogram yapımcıları gibi tecavüzün ref’i, tecavüzün men’i ve tazminat davası açabilirler (FSEK m.80, IX). Bu kuruluşların, hakların korunma süresi, programın ilk yayınlandığı tarihten itibaren 70 yıldır (FSEK m.82,V).

IV. Film Yapımcıları

Bağılantılı hak sahiplerinin, bir diğeri ise, film yapımcısıdır. Film yapımcısı, sinema eserini, sermayesini ve işletmesel örgütlenme gücü ve yeteneğiyle gerçekleştirilip

³²³ **Öztan**, s.736; **Ateş-Hakların Sınırlandırılması**, s.226.

³²⁴ **Bozbel**, s.392.

³²⁵ **Bozbel**, s.393; **Tekinalp**, s.281.

³²⁶ **Erel**, s.224; “ Eserin herhangi bir bölümünün söz veya müzik programlarını tanıtma, yardımcı dramatik unsur, sinyal, jenerik geçiş müziği ve benzeri maksatlarla kullanılması kısa tespit sayılır.”

filme, yani şerit üzerine tespit eden kişidir³²⁷. Bu anlamda film yapımcısı bağlantılı hak sahibidir. Film yapımcısı gerçek kişi olabileceği gibi tüzel kişi de olabilir.

Film yapımcısının eser sahibi olmadığı için sinema eseri üzerinde, mali veya manevi hakkı yoktur. Ancak eser sahibi veya icracı sanatçıdan mali hakların kullanımını devralabilir. Mali hakları kullanma yetkisi filmin ilk tespitini gerçekleştirmesiyle doğar. Film yapımcısının korunabilmesi için ilk tespitin sinema eseri olmasının bir önemi olmadığı gibi, yapımcının da profesyonel olmasına gerek yoktur. Nitekim canlı yayın veya canlı olmayan yayından da ilk tespit yapılabilir³²⁸.

Sinema eserlerinin birlikte sahipleri, filmlerin ilk tespitini gerçekleştiren yapımcıya mali hakları kullanma yetkisini devrettikten sonra, sözleşmelerinde aksine bir hüküm bulunmadıkça, filmin dublajına veya alt yazısına itiraz edemezler (FSEK m.80, I, 2).

Film yapımcısına tanınan haklar sınırlı sayıdadır. Film yapımcısının mali hakları; ilk tespiti çoğaltma, satma, dağıtma, kiraya verme ve ödünç verme, kamuya iletme, yeniden iletme ve temsil haklarıdır. Mali hakka sahip olması dolayısıyla, tespit edilmiş icraların ve tespitleri yapılmış filmlerin kamuya iletilmesi halinde bunları kullananlar, eser sahipleri yanında icracı sanatçılara ve film yapımcılarına da ücret ödemek zorundadır³²⁹.

³²⁷ **Tekinalp**, s.282.

³²⁸ **Tekinalp**, s.282-284; **Kılıçoğlu**, s.230; **Bozbel**, s.399; **Erel**, s.226; **Ateş-Hakların Sınırlandırılması**, s.233.

³²⁹ **Tekinalp**, s.284; **Bozbel**, s.400-401; **Ateş-Hakların Sınırlandırılması**, s.236.

Film yapımcıları, eser sahipleri gibi tecavüzün ref'i, tecavüzün men'i ve tazminat davası açabilirler (FSEK m.80,IX). Film yapımcılarının hakların korunma süresi ilk tespitin yapıldığı tarihten itibaren 70 yıldır (FSEK m.82,V).

İKİNCİ BÖLÜM

FİKRİ HAKLARIN HACZİ VE PARAYA ÇEVİRİLMESİ

Haciz, kesinleşmiş bir icra takibinin konusu olan alacaklının talebi üzerine, takibin konusunu teşkil eden alacağı karşılayacak miktar ve değerdeki borçlunun haczedilebilir mallarına ve haklarına icra dairesi tarafından hukuken el konulmasıdır³³⁰. Çalışmamızın ikinci bölümünde, temel olarak somutlaşmış fikri ürünün haczi, mali hakların haczi, mali haklara ilişkin hukuki işlemlerden doğan para alacaklarının haczi ve bağlantılı hakların haciz üzerinde durulacak olup, ilk olarak haczin konusu anlatılacaktır. Daha sonra haczin gerçekleştirilmesi, somutlaşmış fikri ürünün haczinde, mali hakkın haczinde, mali haklara ilişkin hukuki işlemlerden doğan para alacaklarının haczinde ve bağlantılı hakkın haczinde hangi hükümlerin uygulanacağı anlatılacaktır. Ayrıca haczin birden fazla eser sahipliğine etkisinin nasıl olacağı ve haczin alacaklı, borçlu ve üçüncü kişiler bakımından etkisi ele alınacaktır. Son olarak da haczedilen fikir ve sanat eserlerinin paraya çevrilmesi üzerinde durulacaktır.

³³⁰ **Abdurrahim Karşlı**, İcra ve İflas Hukuku, 3.B., Alternatif Yayıncılık, İstanbul 2014, s.278; **Ramazan Arslan / Ejder Yılmaz / Sema Taşpınar Ayvaz**, İcra ve İflâs Hukuku, 2.B., Yetkin Yayınları, Ankara 2016, s.232; **Hakan Pekcanitez / Oğuz Atalay / Meral Sungurtekin Özkan / Muhammet Özekes**, İcra ve İflâs Hukuku Ders Kitabı, 3.B., Yetkin Yayınları, Ankara 2016, s.199; **Baki Kuru**, İcra ve İflâs Hukuku Ders Kitabı, Legal Yayınevi, Ankara 2016, s.160; **Baki Kuru**, İstinaf Sistemine Göre Yazılmış İcra ve İflâs Hukuku, Legal Yayınevi, Ankara 2016, s.207; **Baki Kuru**, İcra ve İflâs Hukuku El Kitabı, 2.B., Adalet Yayınevi, Ankara 2013, s.410; **E. İlhan Postacıoğlu**, İcra Hukuku Esasları, Fakülteler Matbaası, İstanbul 1982, s.290; **Saim Üstündağ**, İcra Hukukunun Esasları, 8.B., Alfa Basım, İstanbul 2004, s.143.

İlamlı veya ilamsız icra takibi sonucunda alacaklı alacağına kavuşmak için ödeme emrinin/icra emrinin kendisine tebliğinden itibaren bir yıl içerisinde haciz isteyebilir. Bu taleple borçlunun borca yetecek kadar malı haczedilir, paraya çevrilir ve alacaklının alacağı ödenir.

Haczin konusu borçlunun taşınır malları, taşınmaz malları, üçüncü kişilerdeki alacakları ve diğer malvarlığı hakları oluşturur³³¹. Fikri hakların haczinde ise haczin konusu somutlaşmış fikri ürün olabileceği gibi mali haklar da olabilir. Nitekim hukukumuzda, kural olarak para ile değerlendirilebilen mal ve haklar haczedilebilir. Bir eserin veya mali hakkın para ile değerlendirilebilir olmasından kasıt ekonomik bir değer taşımasıdır³³². Ancak bu sayılanların ekonomik değerinin, hangi şartlara göre belirleneceği güçtür. Bir eser hem objektif hem de sübjektif değer içerir. Objektif değer, o esere sahip olmak isteyen, esere talip olan, esere değer veren bir şahıs çevresi göz önünde tutularak yapılan değerdir. Sübjektif değer ise, esere bağlanan hislerdir³³³. Örneğin, ressamın yapmış olduğu büyükbabasına ait tablo eser sahibi açısından manevi bir önem arz eder.

³³¹ **Arslan/Yılmaz/Taşpınar Ayvaz**, s.243.

³³² Bazı yazarlara göre, güzel sanatlara piyasa tarafından değer ve fiyat biçilmez. Bu yazarlara göre sanatın değerini herkes belirleyemez ve hatta sanatın değerini parayla ölçmek sanatı doğallıktan uzaklaştırır. Sanat diğer mallara biçilen değerler gibi değerlendirilemez. Bir eserin ekonomik değerini yüksek tutmak, o eseri övmek yüceltmek ne kadar önemli gibi görünse de onu ortaya çıkaran eser sahibi açısından alçaltıcı görülebilir (**Michael Hutter/David Throsby**, (Çev. **Ceren Yalçın**), Paha Biçilemez, Sel Yayınları, İstanbul 2013, s.98, 101).

³³³ **Kemal Şenocak**, Sanat Eserlerinin Sigortalanmasında Ortaya Çıkan Bazı Hukuki Meseleler, FMR, 2001, C.1, S.4, s.112-113.

Bir sanat eserinin değeri, ona sahip olmak isteyen potansiyel alıcılar ve onu satmak isteyen satıcının şahsi hal ve durumuna bağlı olarak değişmektedir³³⁴. Bunun yanında bir sanat eserinin fiyatı, ne kadar çok talep edildiğine de bağlıdır. Örneğin, Oscar ödüllü bir film³³⁵ veya bir ressamın, eserinin büyük bir bölgede müzede sergileniyor olması, ödüksüz filmlere veya küçük müzelerde sergilenen resimlere göre fiyat açısından önemli farklılıklar gösterebilir. Bir eserin değeri belirlenirken, eser sahibinin uluslararası üne sahip olup olmaması da dikkate alınır. Yine, milli duygular, toplumun zevkleri, sosyal faktörler gibi etkenler bir esere fiyat biçilmesinde önemli rol oynayabilir³³⁶.

Maddi değeri olan somutlaşmış fikri ürünün veya mali hakkın haczini yapan icra müdürü, haciz tutanağı hazırlar. Bu tutanağa; haczettiği malın cinsini, niteliğini, kapsamını ve kıymetini belirleyerek yazar. Bir fikri ürünün ve mali hakkın niteliğini belirlemek güçtür. Kıymet takdirinin yapılması bu durumda icra müdüründen beklenemez. Çünkü bu değer belirlenmesi uzmanlık gerektiren bir alandır³³⁷. İcra

³³⁴ **Şenocak**, s.113. Bir sanat eseri onu anlayan, değer veren, taşıdığı içeriği kavrayan kişiler olmadan bir anlam ifade etmez. Bu anlamda sanatın değeri, eserden kendisine geçecek olan anlamları, deneyimleri görmek isteyen kişiler tarafından oluşturulur (**Aysun Oran**, Bir Estetik Problem Olarak Sanatta Değer ve Değerlendirme, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İzmir 2004, s.69-70.).

³³⁵ Bu konuda ayrıntılı bilgi için bkz. **Hutter/Throsby**, s.176.

³³⁶ Milli değeri ağır basan bazı eserler, örneğin Leonardo Vinci'nin "Mona Lisa" tablosu gibi bazı sanat eserleri ticaret dışı mal olarak sayılır ve bu eserlere değer biçilmesi mümkün olmaz (**Şenocak**, s.113-114).

³³⁷ **Engin Erdil**, Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu Şerhi, 2.C, C.2, 3.B., Vedat Kitapçılık, İstanbul 2009, s.1115.

müdürünün bu durumda kıymet takdirini bilirkişiye yaptırması gerekir³³⁸. Mali hakka ilişkin hukuki işlemlerden doğan para alacağı belirli veya belirlenebilir olduğundan tutanağa yazılacak kıymet takdiri icra müdürü tarafından yapılabilir. Ancak bu durumda da icra müdürü kıymet takdirini bilirkişiye yaptırabilir (HMK m.266). Çünkü bir sanatsal değerın kıymetini belirlemek özel ve teknik bilgiyi gerektireceğinden icra müdürü, HMK m.266 ve devamı hükümleri gereğince bilirkişiye başvurmak durumundadır³³⁹.

Buna karşılık ekonomik değeri olmayan şeyler haczedilemez. Haczedilemeyen mal ve haklar İİK'nın 82. maddesinde sayılmıştır. Borçlunun bazı mal, alacak ve hakları ise kısmen haczedilebilir. Gayrimaddi mallar da borçlunun malvarlığını teşkil ettikleri için kural olarak haczedilebilirler. Ancak Kanun'un yasakladığı hallerde ve nitelikleri gereği bazı gayrimaddi malların haczi mümkün değildir³⁴⁰.

Devri, Kanun tarafından yasaklanmış olan ve maddi hukuka göre devri mümkün olmayan mal ve haklar haczedilemez. Bu devredilmezlik niteliğinin Kanun'a dayanması gerekmektedir. Kanun'dan dolayı devri yasaklanmış olan ve bu nedenle de haczedilemeyecek bulunan bazı mal ve haklara örnek olarak; kişiye bağlı haklar, manevi

³³⁸ **Erdil-Şerh**, C.2, s.1118; **Deliduman**, s.877; **Aylin Demirci**, Gayrimaddi Malların Haczi ve Paraya Çevrilmesi, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara 2002, s.85; **Nur Bolayır**, Fikri Mülkiyet Haklarında Cebri İcra Sistemi, Prof. Dr. Hakan Pekcanıtez'e Armağan, DEÜHFD, 2014, C.16, Özel Sayı, s.2543; **Nurullah Bal**, Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu'na Göre Fikri Hakların Haczi, Prof. Dr. Ejder Yılmaz'a Armağan, Yetkin Yayınevi, C.1, Ankara 2014, s.454; **Sümer Altay**, 5846 Sayılı FSEK Bağlamında Mali Hakların Hacine ve İflas Masasına Girmesine İlişkin Faraziyelerin Değerlendirilmesi, İÜHFM, 1998, C.56, S.1-4, s.215.

³³⁹ **Deliduman**, s.877.

³⁴⁰ **Postacıoğlu**, s.331; **Demirci**, s.59.

tazminat talepleri, aile yurdu ve eklentileri, oturma hakkı ve diğer irtifak hakları gibi haklar verilebilir³⁴¹. Aynı durum fikir ve sanat eserleri üzerindeki manevi haklar bakımından da söz konusudur. Fikir ve sanat eserleri üzerindeki haklar, gayrimaddi mutlak haklar içerisinde yer alır. Daha öncede ayrıntılı olarak açıklandığı üzere eser sahibinin iki tür hakkı vardır³⁴². Bunlar manevi haklar ve mali haklardır. Manevi haklar kişilik hakları gibi şahsa bağlı, mutlak ve inhisarı nitelikte haklar kapsamındadır. Manevi hak ile ifade edilen, eser sahibinin eseri ile arasındaki manevi ve kişisel ilişkidir. Bu haklar miras yolu ile intikal etmezler. Bununla birlikte, daha önce açıklandığı üzere manevi hakların kullanılması yetkisi devredilebilir. Bu yetkinin devredilebileceği kişiler, FSEK'in 19. maddesinde sınırlı bir şekilde sayılmıştır³⁴³. Anılan düzenlemeye göre, manevi hakları kullanma yetkisine sahip olanlar, bu manevi hakları devraldıkları için değil; eserin nitelik ve özelliğinin korunmasında veya hakkın kötüye kullanılmasından zarar görecekt olmaları dolayısıyla kendi adlarına manevi hakları kullanma yetkisine sahip olurlar ve bu yetkiyi aslen iktisap ederler³⁴⁴. Manevi haklar eser sahibine bağlı haklardan olup, devredilemezler. Devredilemeyen mal ve haklar da hacze konu olamaz. Bu nedenle de manevi hakların haczi caiz değildir.

³⁴¹ **Arslan/Yılmaz/Taşpınar** Ayvaz, s.265;**Pekcanitez/Atalay/Sungurtekin Özkan/Özekes**, s.204-205; **Kuru-** Ders Kitabı, s.186; **Kuru-** İstinaf, s.245-246; **Kuru-** El Kitabı, s.502; **Baki Kuru**, Haczi Caiz Olmayan Şeyler, AÜHFD, C.19, S.1-4, s.279.

³⁴² Bu konuda ayrıntılı bilgi için bkz. yuk. §4, B, C.

³⁴³ **Ünsal Piroğlu**, Eserden Doğan Manevi Haklar Tazminatı ve Kişilik Haklarıyla İlişkisi, Prof. Dr. Turgut Kalpsüz'e Armağan, Turhan Kitapevi, Ankara 2003, s.567.

³⁴⁴ **Herdem Belen**, Eser Sahibi ve Manevi Hakları, Kocaeli Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Kasım 1997, S.1, , s.247.

Mali haklar ise başkasına devredilebilen haklardır. Mali hakka sahip olan eser sahibi eserini çoğaltarak, temsil ettirerek, yayımlatarak, işleterek, seslendirerek, kamuya ileterek ondan ekonomik anlamda yararlanabileceğinden ortada ekonomik değeri haiz olan bir malvarlığı unsuru bulunmaktadır. Bu hakların ekonomik bir değerinin olması eser sahibinin mali haklarının cebri icraya konu olabileceğini gösterir³⁴⁵. Eser üzerindeki mali hakların haczedilebilirliği, buna karşılık manevi hakların haczedilmezliğinden dolayı çalışmanın ilerleyen bölümlerinde manevi haklardan bahsedilmeyecek, mali haklar ve somut fikri ürün, mali haklara ilişkin hukuki işlemlerden doğan alacaklar ve bağlantılı hak sahiplerinin hakları üzerinde yoğunlaşılacaktır.

³⁴⁵ **Bolayır**, s.2515-2516.

§ 6. HACZİN KONUSU

A. GENEL OLARAK

Haczin konusunu, borçlunun maddi bir değer ifade eden tüm malvarlığı oluşturur³⁴⁶. Borçlunun taşınır ve taşınmaz malları, üçüncü kişilerdeki alacakları ve diğer malvarlığı hakları haczin konusu içerisinde yer alır (İİK m.85).

Fikri haklar da borçlunun malvarlığı içinde yer alır. FSEK'in 61. maddesinde ve 62. maddesinde haczi kabil mallar ve haczi kabil olmayan mallar düzenlenmiştir³⁴⁷. Bu iki maddenin ayrımı “alenileşme” kavramını esas almaktadır. Eserin aslı veya müsveddeleri sadece eser alenileştikten sonra rehnedilebilir, cebri icraya veya hapis hakkına konu olabilir. Nitekim alenileşmemiş olan somutlaşmış fikri ürün ile mali haklar, eser sahibinin kişisel alanın da kalacağından haczi mümkün olmaz. Buna karşılık, alenileşmiş olan eser, kamuya sunulmuş olacağından haczi de caiz olur.

Bir fikri ürün düşünceden çıkıp dışa vurulduğunda ve eser olabilmesi için gerekli nitelikleri taşıdığından eser sayılır. Düşünce mahiyetinde kalan fikirler eser olmazlar. Fikri

³⁴⁶ **Karşı**, s.280.

³⁴⁷ Bu hükümler, kanun yapma tekniği bakımından olumsuz eleştirilere maruz kalmıştır. Çünkü haczin mümkün olduğuna ya da olmadığına ilişkin hallerden birinin düzenlenmesi durumunda, diğerinin düzenlenmesine gerek olmadığı gibi, haczin mümkün olmadığını düzenleyen maddede cebri icranın mümkün olduğu bazı hallere de yer verilmiştir (**Hülya Taş Korkmaz**, İflas Masası, Yetkin Yayınları, Ankara 2010, s.149; **Hülya Taş Korkmaz**, Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu Uyarınca Haczi Mümkün Olan Malvarlığı Unsurları, MİHDER, 2005, C.1, S.2, s.337).

hak sahibi de bu düşüncesini dışa vuran kişidir. Bu çerçevede eserin alenileşmesi ve yayımlanması da eser sahibinin bilgi ve gizli alanından çıkıp kamuya sunulmasını sağlar.

Hak sahibinin rızasıyla kamuya arz edilen bir eser alenileşmiş sayılır (FSEK m.7, I) ve bu kamuya arzdan artık geri dönülemez³⁴⁸. Görüleceği üzere bir eserin, alenileşmesi için o eserin kamuya arzı ve bu arzın eser sahibinin rızasıyla olması gerekir.

Eserin kamuya arz edilmiş sayılması için herhangi bir şekil öngörölmüş olmadığı gibi, toplumun³⁴⁹ o eseri görmüş ya da dinlemiş olması bile şart değildir. Önemli olan o esere ulaşabilme imkânının varlığıdır.

Eser sahibinin eserini kamuya sunma konusunda irade beyanının olması gerekir. Eserin kamuya sunulması eser sahibinin manevi haklarındandır. Eser sahibinin izni olmadan yapılan kamuya arz, manevi hakkın ihlâli anlamına gelir. Eser sahibi izni, belirli şartlara bağlayarak da verebilir. Eser sahibi eserin alenileşmesi için rızasını eserin sadece belirli bir kısmı için de verebilir. Bu durumda rıza verilmemiş olan kısım alenileşmemiş olarak kalır³⁵⁰.

Eserin yayımlanmış olmasından ne anlaşılması gerektiğine gelince, bir eserin aslından çoğaltma ile elde edilen nüshalarının hak sahibinin rızasıyla satışa çıkarılması veya dağıtılması yahut diğer bir şekilde ticaret mevkiine konulma yoluyla kamuya arz edilmesi, o eserin yayımlanması anlamına gelir (FSEK m.7, II).

³⁴⁸ **Öztan**, s.215-216.

³⁴⁹ FSEK’de bir eserin alenileşmesi için kaç kişi tarafından bilinmesi gerektiği açıkça ifade edilmemiştir. ÖZTAN’a göre, alenileşmeden söz edebilmek için “sınırlı sayıda şahıstan meydana gelen bir topluluk” söz konusu olmalıdır(**Öztan**, s.213).

³⁵⁰ **Erel**, s.105; **Öztan**, s.217-218; **Ayiter**, s.102.

Eserin yayımlanması için eser sahibinin rızası gerekir. Bu rıza, eser sahibine tanınmış bir manevi haktır. Eserin kanunun belirlediği şekillerde tedavüle konulması, rızanın bulunduğu karine teşkil eder³⁵¹. Eser sahibinin rızası dışında eser yayımı yapılmışsa FSEK'in.67. 70. ve 71. maddeleri uygulama alanı bulur³⁵².

Bir eserin yayımlanabilmesi için o eserin aslından çoğaltılabilmesi gerekir. Çoğaltılamayan eserler yayımlanamaz. Örneğin, eserin aslının kamuya arz edilmesi tiyatro sahnesinde canlandırılması, icracı bir sanatçının performansı radyo ile veya kablolu yayın vasıtasıyla dijital formda yayımlanması veya bir tablonun galeride gösterime sunulması yayım olarak nitelendirilemez³⁵³.

Eserin alenileşmesi veya yayımlanmış olması ile belirli bir takım sonuçlar ortaya çıkar. Örneğin, alenileşmiş eserden iktibas yoluyla alıntı yapmak mümkün hale gelir. Yine bir eserin aslı veya müsveddesi sadece eser alenileştikten sonra kanuni veya akdi bir rehin hakkına, cebri icraya veya hapis hakkına konu olabilir³⁵⁴. Ayrıca yayımlanıp iki yıldan beri nüshaları tükenmiş bulunan ve sahibi tarafından tekrar yayımlanma imkânı olmayan eserler ulusal kültür bakımından önemli olmaları halinde kamuya mâl edilebilirler.

Alenileşme ve yayımlanma ile eser, sahibinin kişisel alanından çıkar. Alenileşme veya yayımlanma sonucu artık eserle üçüncü kişi arasında hukuki bir bağ kurulabilir³⁵⁵.

³⁵¹ **Öztan**, s.219. **Arslanlı**, s.45.

³⁵² **Erel**, s. 107; **Öztan**, s.219.

³⁵³ **Erel**, s. 106; **Öztan**, s.226; **Ayiter**, s.104.

³⁵⁴ **Ayiter**, s.103-104; **Öztan**, s.215-216; ayrıntılı bilgi için bkz. aşağıda §7, B.

³⁵⁵ **Mustafa Ateş**, Fikir ve Sanat Eserlerinin Kamuya Sunulması: Alenileşmemiş ve Yayımlanmamış Eserler Fikri Hukuka Göre Korunamaz mı?, BATİDER, 2006, s.244.

Aslında alenileşme eserin mahiyetinde herhangi bir etki yaratmaz. Çünkü eserin yaratılmasıyla hukuki himaye başlar. Bu anlamda eserin alenileşmiş olup olmaması bir önem arz etmez³⁵⁶. Ancak bazı durumlarda hukuki sonuçların ortaya çıkması, eserin alenileşmesi şartına bağlanmıştır. Bunlardan biri de haczedilebilen veya haczedilemeyen eserler bakımından ortaya çıkar. Aşağıda daha ayrıntılı inceleneceği üzere³⁵⁷, alenileşmemiş eserin asılları ve müsveddeleri veya alenileşmemiş eserdeki mali haklar haczedilemeyecek; buna karşılık alenileşmiş eserin asılları ve müsveddeleri ve alenileşmiş bir eserdeki mali haklar haczedilebilecektir. Bunun yanında eserin yayımlanmış olması da haczedilme açısından önemlidir. Çünkü FSEK'in 62. maddesinin ikinci bendinde yayımlanmış eserin çoğaltılmış nüshalarının hacze konu olacağı ifade edilmiştir.

Eserin, eser sahibinin rızası olmadan alenileştirilmesi ise, eser sahibinin manevi haklarının ihlâli anlamına gelir. Nitekim FSEK alenileşmemiş eserlerin hacze konu olmayacağını düzenlemiştir. Ancak eser sahibi hacze rıza verir ise, yapılan haciz işlemi geçerli olur; aksi takdirde haciz geçersizdir. Bununla birlikte GÖRGÜN, bu durumda haczin konusunun manevi hakkın ihlâli neticesinde alınacak olan tazminata dönüşeceğini ileri sürmüştür³⁵⁸.

Burada ayrıca üzerinde durulması gereken bir diğer husus ise, İİK'nın 82. maddesinin ikinci bendi bağlamında tamamen haczedilemeyecek mallar içerisinde yer alan, “borçlunun mesleği için gerekli olan ekonomik faaliyeti sermayesinden ziyade

³⁵⁶ **Fırat Öztan**, Eserin Alenileşmesi ve Yayımlanması, Prof. Dr. Bilge Öztan'a Armağan, Ankara 2008, s.693-694; Ayrıntılı bilgi için bkz. §2, B.

³⁵⁷ Bu konuda bkz. aşağıda §7, C.

³⁵⁸ **L. Şanal Görgün**, Eser Üzerindeki Rehin Tesisi ve Cebri İcra, İ.İ.T.İ.A, 1973, C.5, S.1, s.161.

bedeni çalışmaya dayanan her türlü eşya” ile İİK’nın 82. maddesinin dördüncü bendinde yer alan “sanat ve mesleki için lüzumlu olan alet ve edevat ve kitapları” haczolunamaz hükmüdür. Doktrinde, eserin İİK’da yer alan bu iki bent kapsamında değerlendirilip değerlendirilemeyeceğinin icra memurunun kanaatine bırakıldığı ve eğer bu haklar borçlunun meslek ve sanatının icrasında kullanılmakta iseler, haczedilebilecekleri şeklinde ifade edilmiştir³⁵⁹. Kanaatimizce burada bahsedilen haczedilmezlik borçlunun mesleği için gerekli olan eşyalardır. Bu durumda bir eserin meydana getirilmesi bir mesleğin icrası sonucunda oluşuyorsa, bu eser yine de haczedilebilir. Çünkü burada haczedilemeyen şey mesleğin sürdürülmesi için gerekli olan alet edevat, yani eşyalardır. FSEK’in 62. maddesinin dördüncü fıkrasında mali hakkın haczinin gerekli olduğu ölçüde güzel sanat eserlerine ilişkin kalıpların zilyetten geçici bir süreliğine alınabileceği düzenlenmiştir. Nitekim bu kalıplar, haczedilemez ancak kalıpların kullanılması sonucunda ortaya çıkan ürünler haczedilebilir. Bu anlamda bir sanat eseri, meslek için gerekli bir eşya olarak kullanılıyorsa haczedilememesi gerekir. Ancak bu sonuca, mesleğin sürdürülmesi için gerekli olan alet ve edevat kavramının geniş yorumlanması durumunda ulaşılır.

Yukarıda da ifade edildiği gibi, alenileşmiş eserlerin haczi mümkün; buna karşılık alenileşmemiş eserlerin haczi mümkün değildir. Aşağıda daha ayrıntılı inceleneceği üzere, alenileşmiş eserin müsveddeleri ve aslı, yayınlanmış bir eserin çoğaltılmış nüshaları, alenileşmiş eser üzerindeki mali haklar ve mali haklara ilişkin hukuki işlemlerden doğan para alacakları haczedilebilecekken; alenileşmemiş eserlerin müsveddeleri ve aslı, alenileşmemiş eserler üzerindeki mali haklar ve eser sahibinin mali haklara ilişkin paradan başka alacakları haczedilemeyecektir.

³⁵⁹ **Ayiter-** İhtira Hukuku, s.105; **Görgün**, s.164.

B. ESER ÜZERİNDEKİ HAKLARIN BİR BÜTÜN OLARAK HACZEDİLMEZLİĞİ

Eser üzerindeki eser sahipliği devredilemez. Aksine yapılan sözleşmeler geçersizdir. Eser sahipliğinden kastedilen, bir eserden doğan tüm manevi ve mali hakların oluşturduğu bütün üzerindeki haktır. Devir işlemi, eser üzerindeki bütünün, başka bir ifadeyle mali ve manevi hakların hepsinin eser sahibinden bir başka kişiye geçirilmesi amacı taşır. Nitekim bu ilke, temelini FSEK'in 8. maddesinden alır. Eser sahibi, eseri meydana getirenden başka kişi olamaz ve bu anlamda da sahip olduğu sıfatı devredemez. Aksi durumda eser sahibinin eseri ile ilişkisi kesilir. Bu nedenle de eser sahipliğinin devri yasaklanmıştır. Çünkü böyle bir devir, altında kişiliğin bir parçası olan eser sahipliğinin sona erdirilmesini barındırır. Bu kapsamda da eser sahibi, eser sahipliğinin devri anlamını taşıyan sözleşmeler düzenleyemez³⁶⁰. Bu da manevi ve mali hakların bir bütün olarak haczedilemeyeceği sonucunu doğurur³⁶¹.

Buna karşılık daha önce de ifade edildiği üzere³⁶², mali haklar devredilebilir haklardandır³⁶³. Bu haklar, sağlararası tasarruflarla devredilebilecekleri gibi ölüme bağlı tasarruflarla da devredilebilirler. Bu anlamda da haczedilebilirler. Mali haklar tek tek devredilebileceği gibi bir bütün halinde de devredilebilir.

Bazı durumlarda mali haklar ile manevi haklar iç içe geçmiş olabilir. Bu durumlarda mali hakların devri manevi hakların kullanılmasının devri sonucunu

³⁶⁰ **Tekinalp**, s.228-229.

³⁶¹ **Bal**, s.444.

³⁶² Bkz. yuk. §7.

³⁶³ Ayrıntılı bilgi için bkz. yuk. §4, C.

doğurur³⁶⁴. Eserin somutlaştığı fikri ürünün, mali hakkın veya lisansın kullanılması hiçbir şekilde eser sahibinin manevi haklarını ihlâl etmemelidir. Örneğin çoğaltma ve yayım haklarını haczedenden alacaklı eseri sadece alacağının teminine yetecek sayıdaki nüshalarla bastırıp satabilir. Yine işleme hakkının haczi halinde, eser, ehil olmayan kimselere işlettirilemez³⁶⁵. Eser sahibi tüm mali haklarını devretse ya da mali hakları kullanma yetkisini bir başka kişiye tanısa dahi, eser üzerindeki manevi haklar eser sahibinde kalır. Çünkü manevi haklar tasarruf işlemlerine konu olmazlar. Bu nedenle de mali hakları devralan kişiler bu hakları kullanabilmek için zaruret derecesinde manevi hakları kullanabilir³⁶⁶.

C. SOMUTLAŞMIŞ FİKRİ ÜRÜN HACZİ

Somitlaşmış fikri üründen anlaşılması gereken, eser sahibinin hususiyetini taşıyan ve bunun yanında ilim ve edebiyat, müzik, güzel sanatlar veya sinema eseri olarak sayılan her nevi fikir ve sanat mahsullerini ihtiva eden eserlerdir. Başka bir ifadeyle, FSEK’de belirtilen eser türlerinden birisinin içerisinde yer alan ve en önemlisi sahibinin hususiyetini taşıyan eserlerin somutlaşmış, dışa yansımış hali somutlaşmış fikri ürünü oluşturur. Bu anlamda bir tablo ya da heykel gibi, romanın çoğaltılmış nüshaları, sinema film şeritleri, heykeller vb. taşınır mallar somutlaşmış fikri üründür. Haczin konusunu bu ürünler oluşturur.

I. Alenileşmemiş Eserlerin Müsveddeleri ve Asılları

FSEK’in 61. maddesinin birinci bendinden anlaşılacağı üzere, eserin haczedilmezliğinden söz edilebilmesi için birlikte gerçekleşmesi gereken iki şartın varlığı

³⁶⁴ **Tekinalp**, s. 229.

³⁶⁵ **Erel**, s.326; **Arsılanlı**, s.200.

³⁶⁶ **Taş Korkmaz**, s.148-149; **Taş Korkmaz**- Malvarlığı, s.335-336.

gerekmektedir. Bu çerçevede öncelikle eserin alenileşmemiş olması gerekir. Alenileşmemiş bir eserin asıllarının ve müsveddesinin cebri icraya konu olması eser sahibinin manevi alanına ve manevi haklarına ağır bir tecavüz olur³⁶⁷. İkinci olarak alenileşmemiş eserin asılları veya müsveddelerinin eser sahibinin veya mirasçılarının birinin mülkiyetinde bulunmalıdır. Eserin aslının veya müsveddelerinin eser sahibinde veya mirasçılarının birinin mülkiyetinde bulunmaması durumunda, haciz mümkün olacaktır³⁶⁸.

FSEK'in 61. maddesinin ilk bendinde eser sahibinin ve mirasçılarının birinin mülkiyeti altında bulunan henüz alenileşmemiş bir eserin müsvedde ve asıllarının haczedilemeyeceği ifade edilmiştir. Bu düzenleme temelini, FSEK'in 7. maddesinde

³⁶⁷ **Tekinalp**, s.242; “23.01.2008 tarih ve 5728 sayılı Kanun değişikliğinden önceki FSEK m.71’de; alenileşmiş olsun veya olmasın, eser sahibinin veya halefinin yazılı izni bulunmadan bir eseri kamuya arz etmek ve yayımlamak suç olarak kabul ediliyordu. Değişiklik öncesi bu hüküm gereğince eser veya müsveddeleri henüz alenileşmemiş ve sahibinin ya da mirasçılarının birinin mülkiyetinde olmasına rağmen haczedilmesi, iflas işlemine konu edilmesi, rehnedilmesi, hapis hakkına konu edilmesi, anılan bu madde gereğince suç teşkil ediyordu. Ancak 23.01.2008 tarih ve 5728 sayılı Kanun değişikliğinden önceki FSEK m.71’de yapılan değişiklikle suçun kapsamı daraltılmış ve “hak sahibi kişilerin izni olmaksızın, alenileşmemiş bir eserim muhtevası hakkında kamuya açıklamada bulunmak ” ile sınırlandırılmış olduğundan, artık eser veya müsveddelerinin henüz alenileşmemiş ve sahibinin ya da mirasçılarının birinin mülkiyetinde olmasına rağmen haczedilmesi, iflas işlemine konu edilmesi, rehnedilmesi, hapis hakkına konu edilmesi halinde cezai yönden bir himaye hükmü bulunmamaktadır.” (**Erdil-Şerhi**, C.2, s.1111-1112).

³⁶⁸ **Deliduman**, s.873-874.

düzenlemiş olan alenileşme ve FSEK'in 14. maddesinde ifade edilen eser sahibinin manevi haklarından biri olan kamuya sunma hakkından alır. Eserinin aslını veya müsveddelerini açıklayıp açıklamamak eser sahibinin iradesine bağlı olup, bu münhasıran eser sahibine verilmiş bir manevi haktır. Eser sahibi eserini başkalarının önünde tamamlamış olsa dahi eseri açıklayıp açıklamama yetkisi kendisindedir. Açıklamaması durumunda eser alenileşmiş olmaz ve bu durumda da eser, eser sahibinin mahremiyetinde kalır³⁶⁹. Başka bir ifadeyle eserin aslı ve müsveddeleri eser sahibinin kişiliğinin bir parçasını oluşturur. Bu çerçevede, eserle ilgili kararları verme, eserin kaderini belirleme eser sahibine aittir. Bu kapsamda eser sahibi her türlü değişikliği yapabilir; eseri tahrip edebilir ya da eserin kamuya arzından geçici veya devamlı olarak vazgeçebilir³⁷⁰.

Eser sahibi veya mirasçılarından birisi eserin aslının veya müsveddelerinin mülkiyetini üçüncü bir kişiye devrederse, bu durumda eserin aslının veya müsveddelerinin haczedilebileceği sonucu ortaya çıkar. Bunun nedeni de eserin üçüncü kişiye devrinin eserin alenileşmesi anlamına gelmesidir. Doktrinde bu düzenleme eleştirilmektedir. ARSLANLI ve ÖZTAN'a göre, mülkiyetin intikali, haciz yetkisi vermemelidir. Eser, örneğin gizli tutulmak suretiyle üçüncü şahsa bağışlanmış olabilir. Mülkiyetin üçüncü bir şahsa naklinde, kamuya arz niyeti varsayılabilirse de, bu amaç açıkça sabit olmadıkça, hacze cevaz vermek eser sahibinin haklı menfaatlerini ihlâl edebilir³⁷¹. Aynı görüşü savunana BAL ise, alenileşmemiş bir eserin, salt eser sahibi tarafından devredilmesiyle alenileşmiş kabul edilerek haczedilmesinin, fikri mülkiyet

³⁶⁹ **Öztan**, s.601; **Tekinalp**, s.240; **Arslanlı**, s.201.

³⁷⁰ **Deliduman**, s.872-873; **Tekinalp**, s.242; **Mustafa Reşit Belgesay**, Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu Şerhi, M. Sıralar Matbaası, 1955, s.115; **Görgün**, s.152; **Bolayır**, s.2517; **Bal**, s.445.

³⁷¹ **Arslanlı**, s.201; **Öztan**, s.602.

hukuku çerçevesinde eser sahibinin manevi haklarının korunması bakımından uygun olmadığını savunmaktadır³⁷². Kanaatimizce manevi haklar çerçevesinde, eser sahibinin veya mirasçılarının birinin, eserin aslını veya müsveddelerini devrindeki amacın dikkate alınması gerekir. Eğer devir eseri alenileştirme amacı ile yapıyorlarsa, bu durumda eserin aslı veya müsveddeleri haczedilebilir. Ancak eser sahibi veya mirasçılarının biri alenileştirme amacı taşımadan yahut bu yönde bir iradeleri olmadan eseri devretmişlerse, bu durumda eserin alenileşmediği varsayılmalı ve eserin aslı veya müsveddeleri de haczedilememelidir.

II. Alenileşmiş Eserlerin Müsveddeleri veya Aslı

FSEK'in 62. maddesinde alenileşmiş bir eserin aslı veya müsveddelerinin hacze konu olabileceği düzenlenmiştir. Haczin konusu olan bir eserin somutlaşmış hali³⁷³ ekonomik bir değere sahiptir ve paraya çevrilmeleri mümkün değerlerdir³⁷⁴.

Kanun bir eserin aslı veya müsveddelerine haciz konulabilmesi için eserin “alenileşmiş olması” şartını aramıştır. Alenileşme şartı, bir eserin aslı için ayrı müsveddeleri için ayrı değerlendirilmelidir. Çünkü bir eserin aslının alenileşmesi, müsveddelerinin alenileşmesi anlamına gelmez. Örneğin bir yazar yazdığı kitabın aslını alenileştirmiş müsveddelerini alenileştirmemiş olabilir³⁷⁵. Buna ek olarak eserin müsveddesinin haczi, eserin tamamlanmadan haczedilebileceği anlamına gelmez³⁷⁶.

³⁷² **Bal**, s.446.

³⁷³ Bkz. yuk. §6, C.

³⁷⁴ **Görgün**, s.154; **Deliduman**, s.868.

³⁷⁵ **Taş Korkmaz**, s.154.

³⁷⁶ “Müsvedde; Karalama, taslak, sonradan temize geçilecek ilk yazı demektir.” (**Ejder Yılmaz**, Hukuk Sözlüğü, 3.B., Yetkin Yayınları, Ankara 2005, s.488); Henüz müsvedde

Alenileşmiş bir eser olsa dahi eser henüz tamamlanmamışsa haczedilemez. Çünkü eser sahibi müsveddeler üzerinde değişiklik yapmak suretiyle esere son halini verebilir. Bu kapsamda da eser bitmeden kamuya sunulması, tamamlanmasına engel olacağından müsveddelerin tamamlanmadan haczi, eser sahibinin manevi haklarının ihlâli anlamına gelir. Böyle bir durumun varlığı halinde de eserin müsveddelerinin haczinin yapılabilmesi için eserin tamamlanması gerekir³⁷⁷.

Alenileşmiş bir eserin aslı veya müsveddelerinin üçüncü bir kişiye devredilmesi durumunda mülkiyetin devri sadece eserin aslı veya müsveddeleri açısından geçerli olur. Başka bir ifadeyle somutlaşmış fikri ürünün devri, mali hakkın devri anlamına gelmez. Mali hak da devredilmek isteniyorsa, bunun ayrıca belirtilmesi gerekir. Dolayısıyla, sadece eserin aslı ve müsveddeleri devredildiğinde mali hak devredilmediğinden eserin aslı veya müsveddeleri üzerinde haciz uygulandığında, mali hak haczedilmiş olmaz. Bu bağlamda, haciz sadece somutlaşmış fikri ürüne uygulanır.

olan eser tamamlanmış sayılmaz, tamamlanmayan eserin müsveddesinin de haczedilemeyeceği düzenlenmiştir. BELGESAY ve EREL'e göre buradaki müsvedde ifadesini tamamlanmış matbaaya basılmak üzere verilmiş olan yazılar olarak anlamak gerekir (**Belgesay**, s.117; **Erel**, s.328). Buna karşılık, bir eserin eser olarak kabul edilmesi ve korunması için o eserin tamamlanmış olmasına gerek yoktur. Tamamlanmamış eser de korunmakla birlikte bu tür bir eserin eser sayılabilmesi için belirli bir düzeye gelmiş olması da şarttır. Bu konuda iki kriterin varlığı önemlidir. Bunlardan ilki kroki, taslak, müsvedde varsa eserde vardır. İkinci olarak kroki, taslak, müsvedde olmamakla birlikte eseri oluşturmak için gelinen noktada eser sahibinin hususiyetini veya hususiyetinden izler taşıyan bir tamamlanmamış eser varsa bu da eser sayılır ve korunur (**Tekinalp**, s.108-109; **Bozbel**, s.35; **Öztan**, s.90; **Öztrak**, s.30).

³⁷⁷ **Deliduman**, s.868-869; **Bal**, s.449; **Taş Korkmaz**- Malvarlığı; s.343.

Eserin aslı, müsveddeleri veya çoğaltılmış nüshaları kimin mülkiyetindeyse onun borcu için haczedilir. Eğer bu sayılan somutlaşmış fikri ürünler, üçüncü kişinin mülkiyetinde bulunuyorsa ve onun borcu için haczedilecekse, eser sahibinin veya mirasçılarının hacze onay vermesine gerek olmadan haciz gerçekleştirilir. Ayrıca sadece eserin aslı veya müsveddelerine haciz uygulandığı için mali haklar eser sahibinde kalmaya devam eder. Bu nedenle de alacaklı mali haklardan yararlanmaz. Örneğin, eserin aslını veya müsveddelerini haczettiren alacaklı bunların yayımlanması, temsili, kiralınması gibi işlemlerde bulunamaz³⁷⁸.

Mimari eserler³⁷⁹ taşınmaz mallardan oluşur. Doktrinde FSEK'in 62. maddesinin dördüncü fıkrasından yola çıkılarak "mimarlık eserlerinin haczedilmeyeceği" ileri sürülmektedir³⁸⁰. Ancak kanaatimizce mimari eserler haczedilebilir. Çünkü FSEK'in 62.

³⁷⁸ **Deliduman**, s.868-869; **Taş Korkmaz**- Malvarlığı, s.342-344; **Taş Korkmaz**, s.154-155; **Bal**, s.448-449; **Arslanlı**, s.204; **Öztan**, s.608; **Tekinalp**, s.246-247; Bazı hallerde hem eserin çoğaltılmış nüshaları hem de eser üzerindeki mali haklar birlikte cebri icra konusu olabilecektir. Örneğin, aleniyete kavuşmuş bir sinema eserinin cebri icraya konu olması ile bu filmin yayımlanmasına ilişkin mali hakkın da cebri icra konusu olması birbirinden ayrılmaz haldedir. Böyle bir durumda, eserin nüshasının ekonomik değeri alacaklıları bundan mahrum edemeyecek derecede yüksek olmadıkça, nüshanın haczinden vazgeçilmeli, yalnızca ilgili hakkın haczi tercih edilmelidir (**Patricia Cornaz**, L'exécution forcée des droits de propriété intellectuelle, Lausanne 2002, s.113'den aktaran **Bolayır**, s.2522, dn.33'ten naklen).

³⁷⁹ Burada bahsedilen mimari eserlerdir. Mimari projeler taşınır mal niteliğinde olduğundan değinilmemiştir. Nitekim mimari projeler, güzel sanat eseri olarak değil, ilim ve edebi eser olarak korunurlar (**Şahin**, s.44).

³⁸⁰ **Görgün**, s.162.

maddesinin dördüncü fıkrasında bahsedilen, “*Mimarlık eserleri hariç olmak üzere güzel sanat eserlerinin asıllarının, eser sahibine veya mirasçılara ait müzik, ilim ve edebi eserlerinin müsveddelerinin alenileşmiş bir eser üzerindeki mali hakkın cebri icrası sırasında lüzumlu olduğu müddetçe zilyet olanlardan geçici olarak alınması*” ile ilgilidir. Nitekim haczi caiz olmayan mallar arasında da mimari eserler düzenlenmemiştir (FSEK m.61). Bu nedenle mimari eserler de haczedilebilir.

III. Yayınlanmış Eserin Çoğaltılmış Nüshaları

FSEK’in 62. maddesinin ikinci bendinde yayımlanmış eserlerin çoğaltılmış nüshalarının hacze konu olacağını düzenlemiştir. Bir eserin aslından çoğaltma ile elde edilen nüshaları hak sahibinin rızasıyla satışa çıkarılma ve dağıtılma yahut diğer bir şekilde ticarete koyma suretiyle kamuya arz edilirse eser yayımlanmış sayılır.

Çoğaltılmış nüshalardan anlaşılan, basılmış kitaplar, röprodüksiyonlar, notalar, bir heykelin kilden, bronzdan veya başka malzemelerden yapılmış bibloları gibi ürünlerdir³⁸¹. Bu eserler, mülkiyet sahibinin borcu için haczedilebilir. Daha öncede alenileşmiş eserin aslı ve müsveddelerinde bahsedildiği gibi yayımlanmış eserin çoğaltılmış nüshalarının haczi sadece çoğaltılan nüshalar üzerinde uygulanır. Alacaklı, bunlara bağlı mali haklardan yararlanamaz³⁸². Örneğin haczedilen nüshaları tekrar çoğaltamaz.

³⁸¹ Tekinalp, s.247.

³⁸² Bal, s.449.

D. MALİ HAKLARIN HACZİ

I. Alenileşmemiş Eser Müsveddeleri ve Asılları Üzerindeki Mali Haklar

FSEK'in 61. maddesinde sinema eserleri hariç olmak üzere alenileşmemiş ve eser sahibi veya mirasçılarının mülkiyetinde bulunan eserler üzerindeki mali hakların haczedilemeyeceği öngörülmüştür. Burada bahsedilen haczedilmezlik mali haklara, mali hak üzerinde lisans verilmesine ve devrine ilişkindir. Bununla birlikte, bu hakların devri veya lisans verilmesi sonucunda alınan veya alınacak olan ekonomik değerleri, yani alacakları kapsamaz. Bu ilerde ayrıntılı bir şekilde inceleneceği üzere³⁸³ alacaklar haczedilebilir³⁸⁴.

FSEK'in 61. maddesinde sinema eserlerinin haczi bakımından diğer eserlerden farklı düzenleme kabul edilmiştir. "Sinema eserleri" FSEK'in 5. maddesinde belirtilen eser türlerindendir. Sinema eserleri, her nevi bedii, ilmi, öğretici veya teknik mahiyette olan veya günlük olayları tespit eden filmler veya sinema filmleri gibi, tespit edildiği materyale bakılmaksızın, elektronik veya mekanik veya benzeri araçlarla gösterilebilen, sesli veya sessiz, birbiriyle ilişkili hareketli görüntüler dizisidir³⁸⁵. Sinema eseri sahiplerinin de manevi ve mali hakları mevcuttur. Mali hakların devri, diğer eserlerde olduğu gibi sinema eserleri açısından da Kanun'un emredici hükümlerine uygun olarak yapılır. Sinema eserleri üzerindeki mali haklar uygulamada genellikle film yapımcıları tarafından kullanılmaktadır. Daha önce de ifade edildiği gibi film yapımcıları eser

³⁸³ Bu konuda bkz. aşı. §7, D.

³⁸⁴ **Tekinalp**, s.243; **Bal**, s.447; **Erdil**- Şerh, C.2, s.1112; **Deliduman**, s.874; **Bolayır**, s.2519.

³⁸⁵ Bu konuda bkz. yuk. §2, C, IV.

sahipleri içerisinde yer almaz. Bu kişiler FSEK uyarınca bağlantılı hak sahibidirler³⁸⁶. Hemen hemen her sinema eserinin meydana getirilmesinde devir işlemi gerçekleştirilmektedir. Zira film yapımcılarının sahip olduğu örgütlenme gücü ve sermayesi olmadan bir sinema eserinin meydana getirilmesini düşünmek imkânsızdır. Bu sebepten ötürü film yapımcıları eser sahiplerinden, eser üzerindeki mali hakları sözleşme ile devralmakta böylelikle bu hakları kullanma konusunda münhasıran hak sahibi olmaktadır³⁸⁷. Bu çerçevede, sinema eserleri bakımından, eserlerin mali haklarını kullanmaya yetkili kişilere karşı yahut somut bir ürünü elde bulunduran kişilere (örneğin DVD, CD'leri elinde bulundurana veya sinema eserinin gelirlerine) karşı icra takibi yapılabilir.

FSEK'in 61. maddesinin ikinci bendinde belirtildiği üzere, sinema eserleri, eser sahibinin ve mirasçılarının mülkiyetinde bulunup alenileşmemiş olsa bile cebri icraya konu olabilir. Başka bir ifadeyle sinema eserlerinin haczedilmesi için alenileşmiş olup olmaması önem arz etmez. Çünkü bu eserler çok geniş bir çevre tarafından, yani aktörler, aktristler, figüranlar, kameramanlar, ışıkçılar, senaristler ve yardımcıları, yönetmenler ve yardımcıları vb. gibi birçok kişi tarafından bilinirler³⁸⁸. Sinema eserlerinin birden çok kişi tarafından bilinmesi de bu eserlerin alenileşmiş olduğunun bir göstergesidir.

Öte yandan sinema eserlerinin haczedilebilmesi için bu eserlerin tamamlanmış olması gerekir. Tamamlanmaları ile sahiplerinin malvarlığı içerisinde ticarete hazır olurlar. Sinema eserleri tamamlanmamışsa ortada fikri bir ürün bulunmadığı için haciz

³⁸⁶ Bu konuda bkz. yuk. §5, B, IV.

³⁸⁷ **Taş Korkmaz**, s.163.

³⁸⁸ **Tekinalp**, s.245; **Bal**, s.447; **Bolayır**, s.2518, dn.21; **Deliduman**, s.875, dn.36; **Arslanlı**, s.202; **Öztan**, s.602; **Erdil- Şerh**, C.2, s.1112; **Taş Korkmaz**, s.162.

yapılamaz³⁸⁹. Sinema eserlerinde haciz, bu eserler üzerindeki mali haklara veya sinema eseri gösterime girmişse bunun gişe gelirlerine yahut filmin DVD, CD hakları için alacağı bandrollere işlem yapılarak gerçekleştirilir³⁹⁰.

II. Alenileşmiş Bir Eser Üzerinde Mali Haklar

Alenileşmiş eserler üzerindeki mali haklar, devredilebildikleri için haczedilebilirler. Ancak mali hakların haczine FSEK ile sınırlama getirilmiştir. Buna göre, alenileşmiş bir eser üzerindeki mali haklar eser sahibinin korunmaya layık olan manevi menfaatlerini ihlâl etmemek şartıyla, cebri icranın konusunu oluştururlar (FSEK m.62, I, 3). Bu çerçevede örneğin, alenileşmiş bir eserin aslının veya müsveddesinin ya da eser üzerindeki mali hakların haczi gerçekleştirilirken veya bunların açık artırma ile

³⁸⁹ **Arslanlı;** s.201; **Öztan;** s.602; **Tekinalp;** s.245; **Ayiter;** s.215.

³⁹⁰ Medyaya yansımış bir haber olan; “Kirli kedi, diğer yapımcı Aksoy Film aleyhine, Recep İvedik filminden kaynaklanan 1 milyon 152 bin TL alacağının ödenmemesi üzerine icra takibi başlatmış, başlatılan işbu icra takibine Aksoy Film tarafından itiraz edilmesi üzerine itirazın kaldırılması için dava açılmıştır. Fikri ve Sınai Haklar Hukuk Mahkemesi huzurunda görülmekte olan davada mahkeme tarafından Aksoy Film aleyhine ihtiyati haciz kararı verilmiştir. Mahkeme tarafından verilen karar doğrultusunda Aksoy Film tarafından çekilen Fetih 1453 filmi üzerinde ihtiyati haciz uygulanmıştır. ... Sinema Telif Hakları Müdürlüğünden bir yetkili, ”Daha öncede birkaç filmde bu durum yaşandı. Alacaklı taraf filmin gişe gelirlerine el koyabiliyor. Birde filmin DVD hakları için alacağı bandroller üzerinden işlem yapabilme hakkını eline geçiriyor. Ancak bu filmin gösterime girmesine engel değil.” şeklinde konuştu.” [Habere ilişkin kaynak için bkz. <http://www.radikal.com.tr/kultur/fetih-1453e-recep-ivedik-haczi-geldi-1078541/> (Erişim Tarihi: 01.03.2017); <http://www.hurriyet.com.tr/fetih-1453e-recep-ivedik-haczi-geldi-19906580> (Erişim Tarihi: 01.03.2017); **Bozbel,** s.375].

satışı sonucunda devralınması durumunda, eser üzerindeki adın belirtilmesi, eserde değişiklik yapılmaması, eser sahibinin şeref ve itibarının zedelenmemesi gerekir³⁹¹. Aynı şekilde, çoğaltma hakkına alacaklının alacağı için haciz konulması ve satışının yapılması durumunda satın alan kişi çoğaltma hakkını devralacaktır. Bu durumda da çoğaltma hakkı eser sahibinin manevi haklarını ihlâl etmeyecek şekilde kullanılmalıdır. Mali hak haczedilirken, manevi hakkın ihlâl edilip edilmediği, her somut olaya göre değerlendirilmelidir³⁹².

Mali haklar³⁹³ birbirlerinden bağımsız haklardan oluşurlar. Bir hakkın haczi diğerinin haczi anlamına gelmez. Mesela çoğaltma hakkının haczi, yayma hakkının haczi sonucunu doğurmaz.

Haciz, mali hak sahibinin borcu için konulur. Mali hakkın haczedilebilmesi için hakkın eser sahibi tarafından başkasına devredilmiş olmasına veya eser sahibi tarafından o devre izin verilip verilmemesi önemli değildir. Hatta eser sahibi veya mirasçısı haciz konusu olan mali hakkın devrini yasaklamış olsa bile mali hakka haciz uygulanabilir.

³⁹¹ **Deliduman**, s.870; **Tekinalp**, s.247; **Taş Korkmaz**- Malvarlığı, s.346.

³⁹² **Taş Korkmaz**-Malvarlığı, s.347. Yayınlanmış bir eser üzerinde mali haklar haczedilebileceği için mevcut nüshaları kalmamış bir eserin yeniden çoğaltma hakkı da haczolunabilir. Bununla birlikte, borçlunun gençliğinde, zamanın politikasına, ahlakî, sosyal durumuna göre yazdığı bir eserini uzun zaman sonra izni olmadan yayımlamak onu gülünç, kötü bir vaziyete düşürüp itibarını zedeleyebilir. Bu durum ise eser sahibinin şahsına tecavüz oluşturur. Kişilik hakları ise haczedilemez. Aksine, bir eserin yayınlanmasından beri borçlunun düşüncelerine etki edebilecek zaman geçmemiş, yeni hadiseler çıkmamış eserin yeniden basılması için makul bir sebep gösterilmemişse yeniden çoğaltma hakkının haczini kabul etmek gerekir (**Belgesay**, s.117-118).

³⁹³ Bu konuda ayrıntılı bilgi için bkz. yuk. §4, C.

Eğer böyle bir düzenleme olmasaydı, mali hakkın haczedilip haczedilmemesi eser sahibinin veya mirasçılarının keyfine bırakılmış olurdu. Bir başka anlatımla, bir mali hakkın başka bir kişiye devredilmesi veya devrinin yasaklanması durumunda dahi o mali hakka haciz konulabilir. Aksi bir durum söz konusu olsaydı kötünietli eser sahipleri bu durumu lehlerine kullanabilirlerdi. Örneğin mali hakka ilişkin bir tehlike hissettiği anda mali haklarını üçüncü kişilere devrederek hakların haczini engelleyebilirlerdi³⁹⁴.

Doktrinde, haczin konusu eser sahibi tarafından önceden oluşturulmuş ise, yani hâlihazırda eser sahibinin elinde mevcutsa örneğin bir eserden çoğaltılması ile oluşturulan nüshalar varsa mali hakkın haczedilebileceği savunulmaktadır. Nitekim bu görüş doğrultusunda alacaklının mali hakkın konusunu yeniden oluşturamayacağı, bir başka ifadeyle örneğin, çoğaltma hakkı kullanılarak eserin çoğaltılmasını yapamayacağı ifade edilmiştir³⁹⁵.

FSEK bağlamında mali hakların lisans yoluyla kullanılması³⁹⁶ durumunda hakların haczedilip haczedilemeyeceğine ilişkin herhangi bir düzenleme yer almamaktadır. Nitekim mali hak devredilebileceği gibi, bu hakkın sadece kullanma yetkisi de devredilebilir. Bu halde mali hak eser sahibinde kalır; mali hakkı kullanma ve yararlanma yetkisi lisans alana ait olur. Böyle bir durumda da lisans alanın hakları

³⁹⁴ **Öztan**, s.607.

³⁹⁵ **Bal**, s.450.

³⁹⁶ Lisans, fikri haktan kaynaklanan yetkilerin tamamının veya bir kısmının kullandırılmasıdır. Tam lisans ve basit lisans şeklinde ikiye ayrılır. Tam lisans, lisans veren lisans sözleşmesi ile verdiği lisansı üçüncü kişilere veremeyeceğini taahhüt etmişse; basit lisans ise, lisans veren lisans alandan başka üçüncü kişilere de aynı lisansı verebiliyorsa söz konusu olur. Bu konuda bkz. §7, C, II.

mevcutken haciz gerçekleştirilebilir. Başka bir ifadeyle haczin gerçekleştirilmesi ile mali hakkı devralan kişi bu hakkı lisans sahibine tanınan hakla sınırlı olarak elde eder³⁹⁷.

III. Eser Sahibinin Şahsına Bağlı Paradan Başka Alacaklar

FSEK'in 61. maddesinin üçüncü bendinde, eser sahibinin veya mirasçılarının birinin mülkiyetinde bulunan ve henüz alenileşmemiş eserlerde, eser sahibinin mali haklarına ilişkin olarak yapacağı hukuki işlemlerden doğan paradan başka alacaklarının cebri icraya konu olamayacağı düzenlenmiştir³⁹⁸. Bu düzenlemenin uygulanma alanına ilişkin olarak doktrinde iki görüş vardır. Bunlardan ilkinde göre bu hükmün uygulanabilmesi için eserin alenileşmemiş olması gerekir³⁹⁹. Konuya ilişkin diğer bir görüşe göre ise, Kanun'un bu düzenlemesi açıkça birinci bende yollama yapmadığı için burada hukuki muamelelerden doğan para dışındaki alacakların haczinde eserin alenileşmiş olup olmamasının bir önemi yoktur⁴⁰⁰.

FSEK'in 61. maddesinin üçüncü bendi hükmüne ilişkin bir başka tartışma da bu düzenlemede yer alan "para alacakları" ifadesinin nasıl anlaşılması gerektiğine ilişkindir. Konuya ilişkin ilk görüş uyarınca, anılan düzenlemede yer alan para alacakları ifadesinin sınırlı olarak kullanılmış olup, eser sahibinin mali haklara ilişkin hukuki işlemlerinden dolayı paradan başka alacaklar doğmuşsa, bunların ne rehne ne cebri icraya ne de hapis hakkına konu olabilir. Eser sahibinin çoğaltılan eserin belli adedini dostlarına armağan

³⁹⁷ **Bal**, s.451; **Taş Korkmaz**- Malvarlığı, s.346; **Altay**, s.216; Ayrıntılı bilgi için bkz. aşı. §7, C, II.

³⁹⁸ Bununla birlikte, mali haklara yapılan tecavüz sebebiyle doğan tazminat talepleri çoğunlukla ekonomik nitelik taşıdığından haczedilebilir (**Arslanlı**, s.202; **Öztan**, s.603).

³⁹⁹ **Deliduman**, s.876.

⁴⁰⁰ **Bal**, s.448.

etmesi veya eseri saklamaları için bedava olarak vermesi veya belli miktarda yağlı boya tablolarını bir galeriye veya müzayede firmasına devreden bir ressam, resimlerini, hayat hikâyesini ve sanatına ilişkin yazılarını içeren katalogdan belli sayıda verilmesi mali haklara dayanan hukuki işlemlerden kaynaklanan paradan başka alacaklara örnek olarak gösterilebilir. Söz konusu görüşe göre bunlar haczedilemez. Çünkü bu sayılanların ekonomik değerinden ziyade eser sahibi için manevi değerleri göz önünde tutulur. Ancak yazar telif ücretini kısmen veya tamamen eserin çoğaltılmış nüshaları halinde alıyorsa ve bunları satışa koyuyorsa bu durumda eser sahibi, FSEK'in 61. maddesinin üçüncü bendindeki düzenlemeden yararlanamaz⁴⁰¹.

Bir diğer görüşe göre ise, bir hukuki işlemde mali hakkın devri karşılığında paradan başka bir şeyin alacak olarak kararlaştırıldığı hiçbir durumda alacağın haczi mümkün değildir, denilemez. Aksi halde bu durum kötüye kullanmaya müsait olur. Örneğin haczedilmemesi için taraflar aralarında alacağı paradan başka bir şey olarak düzenleyebilirler. Bu nedenle mali hakların devri karşılığında paradan başka bir ivaz kararlaştırılmışsa, örneğin belli sayıda eser vermeyi taahhüt etmişse bu alacak temlik edilebilen bir alacak olduğu için rehnedilmesi veya haczedilmesi gerekir⁴⁰².

İlk görüş malvarlığına ilişkin devredilebilen hakların haczedilebileceği yönündeki kurala aykırıdır. Bu nedenle, somut olayda mali haklara ilişkin hukuki işlem sonucunda ortaya çıkan para dışındaki alacağın niteliğine bakmak gerekir. Eğer bu alacak mali bir değer taşıyorsa, haczedilebilir. Örneğin eser sahibi mali haklara ilişkin işlem sonucunda çoğaltılmış nüshaların ya da bir otomobil gibi herhangi bir kıymetli malvarlığının kendisine verilmesini isteyebilir. Bu da eser sahibinin şahsına bağlı olmayan, mali değeri

⁴⁰¹ **Tekinalp**, s.250; **Bozbel**, s.369; **Deliduman**, s.876.

⁴⁰² **Ayiter**, s.219-220; **Arslanlı**, s.202; **Öztan**, s.603; **Erdil- Şerh**, C.2, s.1113; **Bolayır**, s.2520.

olan ve devredilebilen bir alacak olduğundan haczedilebilmesi gerekir. Ancak eser sahibinin hukuki işlem sonucunda alacağı manevi değer taşıyorsa veya alacağın manevi değeri mali değerinden baskın ise, bu durumda alacağın haczedilememesi gerekir. Örneğin, çoğaltılmış bir eserin belli sayıda nüshasını arkadaşlarına armağan etmesi veya saklaması için eser sahibine bedel karşılığı olmaksızın verilmiş ise, eser sahibinin alacağının manevi değeri baskın olacağından eser sahibinin şahsına bağlı olduğu kabul edilmeli ve haczedilmemesi gerekir⁴⁰³.

E. MALİ HAKLARA İLİŞKİN HUKUKİ İŞLEMLERDEN DOĞAN ALACAKLARIN HACZİ

Eser sahibinin, mali haklara ilişkin hukuki işlemlerinden dolayı doğmuş ve doğacak para alacakları haczedilebilir.

Buradaki “hukuki işlemler” ifadesi ile kastedilen mali hakkın devri sözleşmesi ile lisans sözleşmesidir⁴⁰⁴. Eser sahibinin alenileşmiş bir eser üzerinde mali hakkını devretmesi veya lisans vermesi sonucunda doğan para alacağının haczi caizdir. Doktrinde ifade edildiği üzere, eserin asıl veya çoğaltılmış nüshaları üzerindeki mülkiyet hakkına ilişkin hukuki işlemlerden doğan para alacağının da bu kapsamda ele alınması gerekir. Başka bir ifadeyle sadece devir veya lisans verilmesi ile değil de, eserin asıl ve nüshalarının satış bedelinin de bu bent kapsamında haczedilmesi gerekir. Çünkü FSEK’in 57. maddesinin birinci fıkrasında çerçevesinde asıl veya nüshalar üzerinde mülkiyetin devri de hukuki işleme konu edinebilir⁴⁰⁵. Bu noktada belirtelim ki söz konusu

⁴⁰³ **Taş Korkmaz**, s.151; **Taş Korkmaz-** Malvarlığı, s.338-339; **Bolayır**, s.2520; **Bal**, s.447-448.

⁴⁰⁴ **Erdil-** Şerh, C.2, s.1119; **Deliduman**, s.870.

⁴⁰⁵ **Bal**, s.452.

işlemlerden doğan alacağın para yerine kıymetli evrak ile ödenmesi de mümkündür. Bu halde ortaya çıkacak tek fark kıymetli evrakın haczi usulünün farklı olmasıdır.

Öte yandan mali haklara ilişkin hukuki işlemlerden doğan bir alacağın haczedilebilmesi için eserin alenileşmiş olmasına hatta tamamlanmış olmasına gerek yoktur⁴⁰⁶.

F. BAĞLANTILI HAKLARIN HACZİ

Bağlantılı haklar, eser sahibinin haklarına zarar vermeden ve onun rızası ile bir eseri özgün biçimde icra eden veya icrasına katılan, bir icrayı ya da sesleri ilk defa tespit eden, yayınlayan gerçek veya tüzel kişilerin münhasıran sahip oldukları hakkı ifade eder (Eser Sahibinin Haklarına Komşu Haklar Yön. m.4). Bağlantılı hakların komşu haklar ve film yapımcısı hakları; komşu hakların da, icracı sanatçılar, fonogram yapımcıları ve yayın kuruluşları şeklinde ayrıldığı ifade edilmiştir⁴⁰⁷. Burada incelenecek olan bağlantılı hak sahiplerinin sahip oldukları haklar çerçevesinde haczin uygulanıp uygulanmayacağı yahut uygulanacaksa haczin konusunun ne olacağıdır.

Bağlantılı hak sahiplerinin hakları eser sahibinin hakları ile bağlantılı ve fakat ondan farklı haklardır. Bağlantılı hak sahipleri bir eser meydana getirmez. Ancak kendi emekleriyle bir esere katkı sağlarlar. Bu kişilerin icra olarak adlandırılan ürünlerinin fikri bir nitelik taşıması, esere benzemesi ve icranın yokluğu halinde eserin farklı kitlelere

⁴⁰⁶ **Taş Korkmaz-** Malvarlığı, s.347; **Bal**, s.452.

⁴⁰⁷ Bu konuda ayrıntılı bilgi için bkz. yuk. §5, B.

ulaşmasının zor veya imkânsız olması nedeniyle bağlantılı hak sahiplerinin haklarını koruma ihtiyacı duyulmuřtur⁴⁰⁸.

İcracı sanatçılar, eser sahibi gibi gerçekleştirdikleri icralar üzerinde mutlak hakka sahiptirler. Mutlak hakka sahip olmalarının nedeni, gerçekleştirdikleri sanatsal faaliyetlerin ekonomik sonuçlarının korunmasıdır⁴⁰⁹. İcracı sanatçılar, eser sahibinin izniyle, eser sahibinden ilgili mali hakları devraldıktan sonra veya bir lisans ile kullanma yetkisini kazandıktan sonra eseri yorumlayıp ortaya çıkan icra üzerinde münhasır hakka sahip olan kişilerdir⁴¹⁰. İcracı sanatçılar gerçekleştirdikleri icralar üzerinde manevi haklara sahiptirler. Bunlar, icranın sahibi olarak tanıtılmayı isteme hakkı ve icranın bozulmasını önleme hakkıdır. Bunun yanısıra icranın tespitini isteme, bu tespitin çoğaltılmasına, satılmasına, dağıtılmasına, kiralanmasına ve ödünç verilmesine, işaret, ses ve/veya görüntü nakline yarayan araçlarla kamuya iletimine ve yeniden iletimine ve temsiline izin verme veya yasaklama gibi mali hakları vardır.

Manevi haklar icracı sanatçılara bağlı haklardır ve devredilemezler. Bu anlamda da hacedilemezler. İcracı sanatçılarının mali haklarının, haczi konusunda ayrı bir düzenleme bulunmamaktadır. FSEK m.80, I, A beşinci bendi hükmü uyarınca, icracı sanatçılarının uygun bir bedel karşılığında mali haklarını sözleşme ile yapımcıya devredebilmeleri kabul edilmiştir. Bu kapsamda icracı sanatçılar mali haklarını devredebildiklerine göre bu haklar hacedilebilir⁴¹¹. Bu mali hakların devri ile eser

⁴⁰⁸ **Taş Korkmaz**, s.167; **Cem Baygın**, Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu’na Göre Eser Sahibinin Hakları ile Bağlantılı Haklar, AÜEHFD, 2001, C. 5, S. 1-4, s.297-298; **Bölter**, s.93-94.

⁴⁰⁹ **Baygın**, s.302; **Taş Korkmaz**, s.168-169.

⁴¹⁰ **Baygın**, s.309.

⁴¹¹ **Bolayır**, s.2522-2523; **Taş Korkmaz**, s.169.

sahibinin mali haklarının devri arasında herhangi bir fark yoktur. Burada da icracı sanatçı hangi mali haklarını devrettiğini veya hangi mali haklara yararlanma yetkisi tanıdığını açıkça belirtmelidir⁴¹².

Fonogram yapımcılarının hakları, mutlak haklardandır. Fonogram yapımcıları, bu haklarını eser sahibi ve icracı sanatçı dâhil herkese karşı ileri sürebilirler⁴¹³. Fonogram yapımcısının hakları mali niteliklidir. Bu kişilere manevi hak tanınmamıştır. İracı sanatçılara tanınan tüm mali haklar, fonogram yapımcılarına da tanınmıştır⁴¹⁴. Fonogram yapımcılarının mali hakları; çoğaltma hakkı, yayma hakkı, temsil hakkı, kamuya iletme hakkı gibi haklardan oluşur. Bu haklar devredilebildiğinden haczedilebilir⁴¹⁵.

Radyo ve televizyon kuruluşlarının haklarının konusu yaptıkları “yayındır”. Bu yayınlar üzerinde bağımsız ve aslen iktisap edilmiş olan mutlak hakka sahiptirler. Bu mutlak hak dolayısıyla radyo ve televizyon kuruluşları, yayınlarının tespitine, diğer yayın kuruluşlarınca eş zamanlı iletimine, yeniden iletimine, uydu ve kablo ile dağıtımına izin verme veya yasaklama konusunda münhasıran hak sahibidirler⁴¹⁶. Radyo ve televizyon kuruluşlarının sahip oldukları mali haklardan birinin devri diğer mali haklarda olduğu

⁴¹² **Baygın**, s.306.

⁴¹³ **Baygın**, s.312.

⁴¹⁴ **Azra Arkan**, Eser Sahibinin Haklarına Bağlantılı Haklar, Vedat Kitapçılık, İstanbul 2005, s.145.

⁴¹⁵ **Taş Korkmaz**, s.170; **Bolayır**, s.2523.

⁴¹⁶ **Baygın**, s.316; **Taş Korkmaz**, s.171.

gibi, diğ er bir mali hakkın devri sonucunu doęurmaz⁴¹⁷. Ayrıca bu haklar, hacze konu olurlar⁴¹⁸.

Bağlantılı hak sahiplerinden bir diğ eri de film yapımcılarıdır. Bunlara ilişkin korumanın konusu ilk tespittir. Film yapımcılarına FSEK’de sadece mali haklar tanınmıştır⁴¹⁹. Bu hakları; çoğaltma hakkı, yayma hakkı, temsil hakkı, kamuya iletme hakkıdır. Sahip oldukları ilk tespite ilişkin mali haklar malvarlığına ilişkin haklardandır. Bu nedenle de bu haklar devredilebilir nitelikte olup, bu hakların haczine engel bir h  k  m bulunmamaktadır⁴²⁰.

⁴¹⁷ “... Bozmaya uyularak, davalı Nejat Uygur ile davacı arasında yapılan s  zleşmelerde, dava konusu tiyatro eserinin, davacıya devredilen video çekim ve yayın hakkı yanında, televizyonda g  sterim hakkının da davacıya devredilmediği gerekçesiyle davanın reddine karar verilmiştir.” [(11. HD, 08.02.2001, E. 2002/9742, K. 2001/945), **Erdil-** Ş erh, C.2, s.1597-1598].

⁴¹⁸ **Bolayır**, s.2522-2523; **Taş Korkmaz**, s.171.

⁴¹⁹ **Arkan**, s.210-211.

⁴²⁰ **Bolayır**, s. 2523; **Taş Korkmaz**, s.170.

§ 7. HACZİN YAPILMASI

A. GENEL OLARAK

FSEK'in 62. maddesinde haczi caiz olan mal ve hakları düzenlemiştir. Ancak haczin hangi hükümlere göre yapılması gerektiği düzenlenmemiştir. Bu kapsamda haciz ve paraya çevirme genel hükümler çerçevesinde, bir başka ifadeyle İİK'nın hükümlerine göre yapılacaktır.

İİK'da taşınır malların, taşınmaz malların, alacak ve hakların haczi İİK'nın 85. maddesinde, taşınır mallarda haczin sonuçları İİK'nın 86. maddesinde, taşınır mallara uygulanacak olan muhafaza tedbirleri İİK'nın 88. maddesinde, alacaklar ve üçüncü kişilerin elindeki mallar İİK'nın 89. maddesinde, diğer hakların muhafazası İİK'nın 90. maddesinde ve taşınmaz mallarının haczi İİK'nın 91. maddesinde düzenlenmiştir. Tüm bunların yanında İİK'nın 94. maddesi iştirak halinde tasarruf edilen malların haczine ilişkin özel bir düzenlemeyi ihtiva etmektedir. Ayrıca haciz yapılırken malların başka yerde olması durumunda veya resmi sicile kayıtlı malların haczi açısından İİK m.79, II hükmü uygulama alanı bulacaktır⁴²¹.

Haczin gerçekleştirilmesini iki açıdan incelemek gerekir; 1) Fikri düşüncenin meydana getirdiği somutlaşmış fikri ürün bir başka ifadeyle eser, 2) Esere bağlı olan haklar.

Haczin temelinde borçlunun alacağa yetecek kadar malının haczedilmesi yatar. İcra dairesi, alacaklı ve borçlunun menfaatlerini dengeleme yükümlülüğü altındadır. Bu kapsamda işlem yapar ve borca yetecek kadar malı haczeder. Borca yetecek miktardan

⁴²¹ **Gökçen Topuz**, Marka Haczi ve Paraya Çevrilmesi, Erciyes Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 2008, C.3, S.2, s.408-409.

daha fazla malı haczetmesi durumunda “taşkın” veya “aşkın” haciz yapılmış olur. Bu da Kanun’a aykırıdır⁴²². Bu nedenle borçluya en az yük teşkil edecek, haczi ve satılması kolay olan mallardan hacze başlamak gerekir. Buna “hacizde tertip” denir. Bu sıra belirlenirken göz önünde tutulması gereken, borçlunun günlük hayatında tedavülünü kolayca sağlayabileceği şeylerdir⁴²³. Bu kapsamda da öncelikle çekişmesiz malların haczedilmesi gerekir. Çekişmesiz mallarda borçlunun üçüncü kişilerdeki alacakları, taşınırlar ve taşınmazlar olarak haczedilir. Çekişmesiz mallardan sonra da çekişmeli malların haczi yapılır⁴²⁴. Taşınır malların haczinin kendi içerisindeki sıralaması kanunda açık olarak belirtilmemiştir. Bu durumda her somut olay dikkate alınarak borçluya daha az zarar verenden hacze başlanması gerekir. Başka bir ifadeyle icra müdürü borçlunun sosyal ve ekonomik durumunu dikkate alarak hangi maldan hacze başlaması gerektiğinin tayinini yapar⁴²⁵. Fikir ve sanat eserlerinin haczi durumunda hacizde tertip ilkesinin uygulanması somut olaya göre değişiklik gösterecektir. Ancak genel bir çerçeve çizmek gerekirse, kanaatimizce mali haklara ilişkin hukuki işlemlerden doğan para alacaklarının ilk olarak haczedilmesi gerekir. Çünkü bu durumda ne eser ne de mali hak haczedilmiş olur. Borçlu tarafından alacağın haczi daha az yük teşkil eder ve ayrıca alacağın değerini belirlemek daha kolay olur. Daha sonra somutlaşmış fikri ürünün haczinin yapılması gerekir. Çünkü somutlaşmış fikri ürünün haczi, mali hakların haczi anlamına gelmez. Bu kapsamda da alacaklıya eseri çoğaltma, yayma, temsil etme vb. mali hakları kullanma yetkisi vermez. Sadece somutlaşmış fikri ürünü haczettirme olanağı vermiş olur. Ancak

⁴²² Arslan/Yılmaz/Taşpınar Ayvaz, s.241.

⁴²³ Kudret Aslan, Hacizde Sıra (Tertip), AÜHFD, 2005, C.54, S.2, s.285.

⁴²⁴ Arslan/Yılmaz/Taşpınar Ayvaz, s.242; Kuru- İstinaf, s.213-214; Pekcanitez/Atalay/Sungurtekin Özkan/Özekes, s.213.

⁴²⁵ Aslan, s.295.

borçlunun üretmiş olduğu fikri ürün tek olabilir. Örneğin bir ressamın tablosu bir tane olabilir. Böyle bir durumun varlığı halinde somutlaşmış fikri ürünün haczine en son yol olarak başvurulması gerekir. En son olarak da mali hakların haczedilmesi gerekir. Çünkü mali hakların haczi ile icra dairesi bunları bir üçüncü kişiye satışını yapar ve bundan alacağı para ile borç ödenir. Bu durumda da borçlu, eseri üzerinde çoğaltma, yayma, temsil ettirme gibi haklarını kullanamaz.

Somutlaşmış fikri ürün mimari eserler dışında, taşınır mallardan oluştuğu için bu malların haczi, taşınır malların haczini düzenleyen, İİK'nın 78-114. maddeleri arasında yer alan hükümlere göre yapılır⁴²⁶.

Doktrinde mali hakkın haczinin İİK'nın 94. maddesine göre yapıp yapılamayacağına ilişkin iki görüş mevcuttur. Eser sahibinin mali haklarının haczi, egemen görüşe göre İİK'nın 94. maddesine göre gerçekleştirilir⁴²⁷. Diğer görüşe göre, İİK'nın 94. maddesinin sadece Kanunda ifade edilen mal ve haklarla sınırlı olarak uygulanması gerektiğini savunan görüştür. Buna göre “iştirak halinde tasarruf edilen mallar” başlığı ile intifa hakkı, taksim edilmemiş miras hissesi, şirket hissesi, iştirak halinde tasarruf edilen mal hissesi ve anonim şirketlerin çıplak paylarının haczi ve

⁴²⁶ **Bolayır**, s.2542; **Bal**, s.453; **Ayiter**, s.217; **Tekinalp**, s.246; **Görgün**, s.162; **Deliduman**, s.868.

⁴²⁷ Bolayır'a göre İİK m.94, I'n doğrudan uygulanması mümkün değildir, ilgili hükmün kıyasen uygulanması gerekir (**Bolayır**, s.2543); **Bal**, s.454; **Tekinalp**, s.248; **Deliduman**, s.870; **Altay**, s.215; **Talih Uyar / Alper Uyar/ Cüneyt Uyar**, İcra Hukukunda Haciz, 3.B., Bilge Kitapevi, İstanbul 2016, s.415-416; **Levent Yavuz/ Türkay Alıca/ Fethi Merdivan**, Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu Yorumu, Seçkin Kitapevi, 2.C, C.2, Ankara 2013, s.1835; **Cahit Suluk/Ali Orhan**, Uygulamalı Fikri Mülkiyet Hukuku, Arıkan Basım Yayın, 2.C, C.2, İstanbul 2005, s.615.

borçlunun iktisap ettiği ancak tapu veya gemi siciline mülkiyet veya diğer ayni hakların tescilini isteme hakkını içermektedir. Fikir ve sanat eserlerine ilişkin haklar bu madde hükmüne girmediğinden bunların haczi anılan maddeye göre gerçekleştirilemez. Bizimde savunduğumuz görüşe göre bu maddeye “diğer malvarlığı hakları” ibaresinin eklenerek, tekrar düzenlenmesi yahut fikri mülkiyet haklarının haczine ilişkin yeni bir düzenlemenin yapılması gerektiğidir⁴²⁸. Ancak şuan için kanaatimizce İİK’nın 94. maddesine göre mali hakların haczinin yapılması gerekir. Çünkü icra ve iflâs kanunu temel olarak iki ayrım gözetmiştir. Taşınır mallar ve taşınmaz mallar. Alacaklar açısından belli maddelerde taşınırların haczine ve satışına ilişkin hükümlerin uygulanacağı belirtilmiş olup, diğer haklara ilişkin ayrıntılı bir düzenleme yapılmamıştır. Bu hususa ilişkin tek düzenleme İİK’nın 94. maddesidir.

Mali hakka ilişkin hukuki işlemlerden doğan para alacakları ise, kıymetli evraka bağlanmışsa, İİK’nın 88. maddesine göre, bağlanmamışsa İİK’nın 89. maddesine göre haczedilecektir⁴²⁹.

Haciz yapılabilmesi için alacaklının takibe devam etmesi, bir başka ifadeyle haciz talebinde bulunması gerekir. Haczi talep edebilme hakkına alacaklı sahiptir. Alacaklının vekili de özel yetkisi olmadan haciz talebinde bulunabilir. Ancak haczin kaldırılmasını isteyemez, isteyebilmesi için vekâletnamesinde özel yetkinin olması gerekir. Borçlu istisnai durumlarda mallarının haczini isteyebilir.

Haciz talebi ödeme emrinde/icra emrinde borçlu olarak gösterilen kişiye karşı yapılır. Alacaklı haciz talebini bir dilekçeyle yapabileceği gibi elektronik ortamda UYAP

⁴²⁸ **Topuz**, s.411-412.

⁴²⁹ **Görgün**, s.164-165; **Bolayır**, s.2542; **Deliduman**, s.871; **Ayiter**, s.220.

üzerinden de yapılabilir. Alacaklı bu talep ile gerekli giderleri peşin olarak öder⁴³⁰. Haciz isteme hakkı ödeme emrinin tebliğinden itibaren bir yıllık süreye tabidir. Haciz, haciz talebinden itibaren üç gün içerisinde yapılır (İİK m.79/I). İcra dairesi bu üç günlük süreye uymadan haciz yaparsa da, bu haciz geçerlidir⁴³¹. Haczi icra müdürü yapar. Ancak icra müdürü isterse haczin yapılması için yardımcılarında veya kâtiplerinden birini de görevlendirebilir (İİK m.80/I).

Bu aşamaya kadar yapılan işlemler somutlaşmış fikri ürünün haczinde yani taşınır haczinde ve İİK m.94'e göre yapılacak olan mali hakkın haczinde aynı şekilde yapılır.

B. SOMUTLAŞMIŞ FİKRİ ÜRÜN BAKIMINDAN

Eserler; ilim ve edebiyat eserleri, musiki eserler, güzel sanat eserleri, sinema eserleri, işleme ve derlemeler olmak üzere beş çeşit üründen oluşur. Bu fikri ürünlerin alenileşmiş asılları, müsveddeleri, yayımlanmış çoğaltılmış nüshaları açısından alacaklı haciz yoluna başvurabilir. Bu eserlerin, mimari eserler hariç olmak üzere somutlaştıkları ürün taşınır maldır. Bu anlamda bu ürünlerin haczinde İİK'nın 85. maddesi ve devamı hükümlerine, bir başka ifadeyle taşınır malların haczi hükümlerinin uygulanması söz konusu olacaktır. Burada önemle üzerinde durulan konu taşınır mal olan somutlaşmış fikri ürünün haczinin yapılması halinin eser üzerindeki mali hakların da haczini kapsayıp kapsamadığıdır. Başka bir ifadeyle, somut malın haczi, fikri hakları etkilemez. Eser sahibi veya mali hak sahibi bu haklarını eser hacedilmiş ve yedimeine tevdi edilmiş olsa bile

⁴³⁰ Arslan/Yılmaz/Taşpınar Ayvaz, s.233; Pekcanitez/Atalay/Sungurtekin Özkan/Özekes, s.200;

⁴³¹ Postacioğlu, s.299; Pekcanitez/Atalay/Sungurtekin Özkan/Özekes, s.201; Arslan/Yılmaz/Taşpınar Ayvaz, s.235; Üstündağ, s.146; Karşlı, s.293; Kuru- İstinaf, s.211; Kuru- El Kitabı, s.419.

kullanabilirler. Bu anlamda da somutlaşmış fikri ürün haczedilmişse alacaklı bu somut eser üzerinde eser sahipliği hakkından kaynaklı tasarruf yetkisine sahip olmaz. Örneğin eserin müsveddelerini haczettiren alacaklı bu müsveddeleri kullanarak eseri çoğaltamaz. Çünkü eserin çoğaltılması eser sahibine veya mali hak sahibine tanınmış olan mali haklardan çoğaltma hakkı kapsamına girer. Bir başka örnek olarak da bir güzel sanat eserinin haczedilmesi alacaklıya bu eserden teşhir yoluyla yararlanma hakkını vermez⁴³². Burada elde edilen somutlaşmış fikri ürün üzerindeki mülkiyet hakkıdır. Haciz ile somutlaşmış fikri ürün satılır; alacaklının alacağı karşılanır⁴³³. Borçlu eser sahibi veya somutlaşmış fikri ürünü elinde bulunduran kişidir. Çünkü ürün kimin elinde bulunuyorsa onun borcu için haczedilir⁴³⁴.

İcra müdürü somutlaşmış fikri ürünün bulunduğu yere giderek haczi yapar. Çünkü taşınır haczinde icra müdürünün veya görevlendirdiği yardımcısının veya kâtibinin taşınırı bizzat görerek haciz yapması gerekir. Borçluya daha önceden bildirim yapılması zorunlu değildir. İcra müdürü hacze gittiğinde borçluyu arar, bulunursa borçlunun huzurunda haciz yapılır⁴³⁵. Borçlu bulunmazsa veya hemen bulundurulması mümkün olmazsa, haciz borçlunun gıyabında yapılır (İİK m.80,II). Alacaklının haczin yapıldığı yerde bulunması zorunlu değildir. Ancak isterse haczin yapılacağı yerde bulunabilir.

İcra müdürü somutlaşmış fikri ürünün haczedilip haczedilmeyeceğine karar verir. Somutlaşmış fikri ürünü haczettğinde bu ürünü borçlunun elinden almak zorunda

⁴³² **Erel**, s.327-328; **Bozbel**, s.366; **Görgün**, s.162.

⁴³³ **Taş Korkmaz**- Malvarlığı, s.344.

⁴³⁴ **Bozbel**, s.366.

⁴³⁵ **Kuru**- Ders Kitabı, s.162; **Kuru**- İstinaf, s.211; **Kuru**- El Kitabı-, s.420; **Karşı**, s.293; **Pekcanitez/Atalay/Sungurtekin Özkan/Özekes**, s.201-202; ; **Timuçin Muşul**, İcra ve İflâs Hukuku, 2.C, C.1, 5.B., Adalet Yayınevi, Ankara 2013, s.482.

değildir. Ürüne hukuken el koyması yeterlidir. Ancak alacaklı somutlaşmış fikri ürünün borçlunun elinde kalmasını istemezse, bu durumda alacaklıdan gerekli giderler alınarak istenildiği zaman icra dairesine verilmek üzere yediemine eserler teslim edilir⁴³⁶. Eğer mal üçüncü kişideyken haczedilmişse bu durumda üçüncü kişi kabul ederse, ona yediemin olarak mallar bırakılır (İİK m.88, II).

İcra müdürü haczin yapıldığı yerde haciz tutanağı düzenler. Hangi günde ve saatte haczi yaptığını, borçlunun ve alacaklının ismini, üçüncü kişilerin varsa iddialarını, haczettiği somutlaşmış fikri ürünleri ve bunların kıymetini belirleyebiliyorsa kıymetlerini bilirkişiye tayin ettirerek haciz tutanağına yazar (İİK m.102; İİKY m.41). Kıymet takdirinin yapılmamış olması haczin geçerliliğini etkilemez, sonradan veya şikâyet üzerine kıymet takdiri yapılabilir. Haciz tutanağının altı haczi yapan müdür, hazır bulunan alacaklı ve varsa vekili, borçlu veya temsilcisi, yediemin ve bilirkişi tarafından imzalanır⁴³⁷. Haciz sırasında hazır bulunmayan alacaklı ve borçluya üç gün içerisinde tutanağı incelemesi ve diyeceği varsa söylemesi için 103 davetiyesi gönderilir. Eğer haciz sırasın alacaklı veya borçlu adına tebligat almaya yetkili kişiler mevcutsa, 103 davetiyesi alacaklı ve borçluya gönderilmez (İİK m.103; İİKY m.45).

Borçlu eser sahibi somutlamış fikri ürünü elinde bulundurabileceği gibi bir bankanın kasasında da saklıyor olabilir. Bu halde eser sahibi banka ile yapacağı sözleşmeyle eserini banka kasasında saklanması ve korunması için muhafaza altına

⁴³⁶ Arslan/Yılmaz/Taşpınar Ayvaz, s.244; Pekcanitez/Atalay/Sungurtekin Özkan/Özekes, s.214-215.

⁴³⁷ Arslan/Yılmaz/Taşpınar Ayvaz, s.237; Kuru- Ders Kitabı, s.163; Kuru- İstinaf, s.212; Kuru- El Kitabı, s.422; Karşı, s.293; Pekcanitez/Atalay/Sungurtekin Özkan/Özekes, s.202; Muşul, s.494.

alınmasını isteyebilir⁴³⁸. Doktrinde hacze uygulanacak hüküm açısından iki farklı görüş mevcuttur. Bu görüşlerden ilki, somutlaşmış fikri ürün haczinin İİK'nın 89. maddesine göre yapılması yani bankaya haciz ihbarnamesi yollanması suretiyle haczin gerçekleştirilmesi gerektiğini savunan görüştür⁴³⁹. İkinci ve bizimde katıldığımız görüş ise, bankanın kasa içerisindekini bilme olanağının olmaması ve kasa üzerinde tek başına tasarruf yetkisi kullanamamasından dolayı İİK'nın 89. maddesine göre haczin yapılamayacağını savunan görüştür⁴⁴⁰. Bu görüşe göre, banka kasaya zilyet değildir, kasa üzerinde tasarruf yetkisi yoktur ve bu kasa içerisindeki mallara tek başına ulaşabilme imkânı yoktur⁴⁴¹. Bu bağlamda da İİK'nın 89. maddesi burada uygulama alanı bulamaz. Kasa içerisinde yer alan mallara (örneğin ünlü bir ressamın kıymetli bir tablosu) İİK'nın 88. maddesinin birinci fıkrasının uygulanması gerekir. Nitekim İİK'nın 88. maddesinin uygulama alanı bulacağı mallar haczedilen para, banknot, hamiline yazılı senet, poliçe ve sair cirosu kabil senet altın, gümüş ve diğer kıymetli şeyler olarak belirtilmiştir. Kanaatimizce diğer kıymetli şeyler kapsamında çok ünlü bir ressamın tablosu yahut bir heykeltıraşın heykeli değerlendirilebilir. Bu bağlamda bir banka kasasında yer alan fikir ve sanat eserine İİK'nın 88. maddesinin uygulanması halinde, eser bankanın elinde değil de, borçlu eser sahibinin elinde sayılır. Bu durumda icra dairesi masrafları alacaklıdan

⁴³⁸ **Murat Yavaş**, Borçlunun Üçüncü Şahıslardaki Mal, Hak ve Alacaklarının Haczi, Arıkan Yayıncılık, İstanbul 2005, s.148; **Ahmet Cahit İyilikli**, Haciz İhbarnameleri, Yetkin Yayınları, Ankara 2012, s.174-175.

⁴³⁹ **Kuru-El Kitabı**, s.497-498.

⁴⁴⁰ **Yavaş**, s.148; **İyilikli**, s.175-176.

⁴⁴¹ **Yavaş**, s.148.

temin ederek, kasayı mühürletip, muhafaza altına alınmasını veya içindekilere haciz konulmasını isteyebilir⁴⁴².

Üzerinde durulması gereken bir konuda estetik değeri olan mimari eserler açısından haczin nasıl olacağıdır. Mimari eserler, FSEK'in 4. maddesinde estetik değere sahip olan güzel sanat eserleri arasında sayılmaktadır. Mimari eserler, evler, okullar, havalimanları, karayolları, terminaller, konser salonları, müzeler, köprüler gibi yer altında, yer üstünde, kalıcı veya geçici yapılar olarak karşımıza çıkmaktadır⁴⁴³.

Bir taşınmazın haczi onun bütünleyici parçalarını ve eklentilerini de kapsar⁴⁴⁴. Mimari eser, taşınmaz malın bütünleyici parçası olduğundan⁴⁴⁵ taşınmaz mal haczine uygulanan hükümlere göre (İİK m.91 vd.) haczedilecektir⁴⁴⁶. Örneğin, bir mimarın yapmış olduğu ev veya okul gibi mimari bir eser yer aldığı araziyle birlikte haczedilecektir. Çünkü evin kaderi arsanın kaderine bağlıdır. Bunun yanı sıra mimari eser bir kişiye mimari eserin yer aldığı arsa başka bir kişiye ait olabilir. Böyle bir durumda kural olarak eserin mülkiyetinin arsanın mülkiyetine tabi olduğu kabul edilir⁴⁴⁷. Ancak

⁴⁴² İyilikli, s.176.

⁴⁴³ **Hayri Bozgeyik**, Fikir ve Sanat Eserleri Hukukunda Mimari Eserlerin Korunması, Yetkin Yayınları, Ankara 2010, s.57-59.

⁴⁴⁴ **Kuru-** Ders Kitabı, s.167; **Kuru-** İstinaf, s.218.

⁴⁴⁵ Bir binanın veya bir ağacın bulunduğu araziden yok olmadan, zarara uğratmadan veya yapısını değiştirmeden ayrılmasının mümkün olup olmadığı veya bunların yerel adetlere göre arazinin temel unsurunu teşkil edip etmediği nazara alınmaksızın bina ve ağaçlar arazinin bütünleyici parçası sayılırlar (**M. Kemal Oğuzman / Özer Seliçi /Saibe Oktay Özdemir**, Eşya Hukuku, 15.B., Filiz Kitapevi, İstanbul 2012, s.296).

⁴⁴⁶ **Demirci**, s.85.

⁴⁴⁷ 12. HD, 17.09.2015, E. 2015/9377, K. 2015/21722: Kazancı.

mimari eser üzerindeki haklar, somutlaşmış fikri ürün olan mimari eserden bağımsız bir niteliğe sahip olduklarından, bu haklar mimari eser sahibinde kalmaya devam eder. Bu anlamda örneğin mimar, o eser üzerinde değişiklik yapılmasını yasaklayabilir.

Bu çerçevede haciz taşınmazın bulunduğu yerde gerçekleştirilir. İcra dairesi taşınmazın haczedildiğini ve kıymetini, alacaklının adını ve adresini tapu siciline bildirir (İİK m.91). Uygulamada daha çok taşınmazın bulunduğu yere gidilmeden doğrudan sicile bildirilerek taşınmazların haczi yapılmaktadır⁴⁴⁸. Tapu kütüğü, icra dairesinin bu yazısı üzerine tapu kütüğüne şerh koyar. Bu durumda haczin tamamlanma anı, icra dairesince haciz kararının verildiği andır, tapu kütüğüne şerh verilmesi haczin tamamlanmasını etkilemez⁴⁴⁹. Şerhin etkisi iyiniyetli hak kazanımlarında ortaya çıkar. Bir başka anlatımla, tapu siciline şerh verilmesinden sonra, üçüncü kişilerin iyiniyetli hak kazanımları korunmaz⁴⁵⁰.

C. MALİ HAKLARIN BAKIMINDAN

I. Mali Hakların Haczi

1. İcra ve İflâs Kanunu'nun 94. Maddesine Göre Haciz

Eser sahipliğinden doğan mali hakların⁴⁵¹ haczi İİK'nın 94. maddesine göre yapılacaktır. Ancak İİK'nın 94. maddesinde, mali hakların haczinin nasıl yapılacağına ilişkin bir düzenleme yer almamaktadır. Nitekim fikir ve sanat eserlerine ilişkin mali haklar, somut bir varlığı olmayan, devredilebilen gayrimaddi mutlak haklardır. Bu

⁴⁴⁸ Pekcanitez/Atalay/Sungurtekin Özkan/Özekes, s.216; Arslan/Yılmaz/Taşpınar Ayvaz, s.246; Kuru- Ders Kitabı, s.167; Kuru- İstinaf, s.217.

⁴⁴⁹ 12.HD, 10.12.2015, E.2015/28857, K.2015/31140: Kazancı; Muşul, s.526.

⁴⁵⁰ Kuru- Ders Kitabı, s.168; Kuru- İstinaf, s.218.-219.

⁴⁵¹ Bu konuda bkz. yuk. §4, C.

nedenle somut bir maddi mala icra makamlarınca kural olarak hukuken haciz istisnaen fiili haciz uygulanırken; burada fiili haciz söz konusu olamaz⁴⁵².

Haciz icra müdürü tarafından veya görevlendirdiği yardımcısı veya kâtiplerinden birisi tarafından yapılır (İİK m.80). Mali hak, mali hak sahibinin nezdinde yer alır⁴⁵³. Çünkü mali hak eseri yaratan gerçek kişinin yani eser sahibinin bünyesinde meydana gelir. Eser sahibi dışında Kanun tarafından veya sözleşme ile mali hak sahibi sayılan kişiler de mevcuttur. Nitekim çalıştıranlar veya tüzel kişiler de mali hak sahibi olabilirler⁴⁵⁴. İcra müdürünün veya görevlendirdiği yardımcısının veya kâtiplerinden birisinin borçlunun, mali hak sahibinin, konut veya işyerlerine giderek haczi gerçekleştirmesi gerekir (İİK m.102)⁴⁵⁵. Örneğin bir romanın çoğaltma hakkı bir yayınevi sahibine verilmişse bu yayınevi sahibinin işyerine yani yayınevine gidilmesi gerekir. Bu bağlamda icra müdürünün mümkün olduğunca borçluyu hazır bulundurması gerekir. Ancak borçlu hazır bulunamıyorsa veya hemen hazır bulundurulması mümkün değilse, haciz yokluğunda yapılır (İİK m.80, II).

İcra müdürü mali hakkın içeriğini belirterek, kapsamını tanımlayarak, bu hakların değerini takdir ederek, takdir edemiyorsa da bilirkişiye başvurarak, haciz tutanağını

⁴⁵² **Altay**, s.215.

⁴⁵³ Hacedilecek marka gayrimaddi bir mal üzerindeki mutlak hak niteliği taşıdığından fiziki varlığa sahip olmayan bir malvarlığı unsurunu oluşturur. Bu yönden markanın marka sahibi nezdinde mevcut olduğu varsayılır (**Fikret Sami Tiyek**, Marka ve Patent Hakkının Haczi ve Satışı, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara 2015, s.107-108). Fikir ve sanat eserleri üzerinde ki mali haklar açısından da aynı durum söz konusu olur.

⁴⁵⁴ Bu konuda ayrıntılı bilgi için bkz. §3, C, D.

⁴⁵⁵ **Bolayır**, s.2543.

düzenler⁴⁵⁶. Haciz tutanağının altı haczi yapan müdür, hazır bulunan alacaklı ve varsa vekili, borçlu veya temsilcisi, yediemin ve bilirkişi tarafından imzalanır⁴⁵⁷.

Bunu mali haklarla ilgili meslek birliğine, eser sahibinin çalıştığı yayınevlerine, gerçek ve tüzel kişilere, iştirak halinde eser sahipliği, müşterek eser sahipliği veya sinema eser sahipliği varsa diğer eser sahiplerine İİK'nın 94. maddesinin birinci fıkrası uyarınca bildirmek durumundadır⁴⁵⁸. Bu bildirimde, bu haktan doğan gelirlerin artık icra dairesine ödenmesi gerektiği, aksi takdirde borçluya ödeme yaparlarsa, bu ödemenin geçerli olmadığı ifade edilir. Bu bildirimin niteliği kanunda açıkça belirtilmemiştir⁴⁵⁹. Bu bildiri ile üçüncü kişilere mali hakkın haczedildiği haber verilir. Bundan böyle gelirleri borçluya değil de icra dairesine ödemekle zorunlu oldukları; aksi halde borçtan kurutulmayacakları bildirilir. Kanaatimizce bu bildirinin niteliği haczin tamamlanması ya da geçerliliği ile ilgili olmayıp, üçüncü kişilere haciz ile ilgili haber verilmesi ve bu kapsamda yapacakları işlemleri artık icra dairesine yapmaları gerektiğiyle ilgili bir muhafaza tedbiridir. Nitekim haczin üçüncü kişilere bildirilmesi, tebliğlerin yapılması ve muhafaza tedbirlerinin uygulanması haczin geçerliliğini etkilemez⁴⁶⁰.

⁴⁵⁶ **Erdil-** Şerh, C.2, s.1117-1118; **Altay**, s.215; **Bozbel**, s.367.

⁴⁵⁷ **Arslan/Yılmaz/Taşpınar Ayvaz**, s.237; **Kuru-** Ders Kitabı, s.163; **Kuru-** İstinaf, s.212; **Kuru-** El Kitabı, s.422; **Karşlı**, s.293; **Pekcanıtez/Atalay/Sungurtekin Özkan/Özekes**, s.202.

⁴⁵⁸ **Tekinalp**, s.248; **Demirci**, s.90; **Bal**, s.454; **Deliduman**, s.870; **Bolayır**, s.2543; **Taş Korkmaz-** Malvarlığı, s.345.

⁴⁵⁹ **Gökçen Topuz**, Hisse Haczi ve Satışı, Yetkin Yayınları, Ankara 2009, s.93-94.

⁴⁶⁰ **Nihat Güman**, Elbirliği Mülkiyeti ile Kollektif ve Komandit Şirket Hisselerinin Haczi ve Paraya Çevrilmesi, Vedat Kitapçılık, İstanbul 2010, s.208.

Alacaklının haczin yapıldığı yerde bulunması zorunlu değildir. Ancak isterse haczin yapılacağı yerde bulunabilir, bulunmadıysa alacaklıya da bildirim yapılması uygun olur⁴⁶¹. Borçlu ve alacaklı veya her ikisinden birinin yokluğunda haciz yapılmışsa üç gün içerisinde haciz tutanağını incelemesi ve diyeceği varsa bildirmesi için icra dairesi tarafından davet kâğıdı gönderilir (İİK m.103; İİK m.45)⁴⁶².

Örnek vermek gerekirse doğrudan temsil hakkı bir mali haktır. Doğrudan temsil ile örneğin bir sanatçı bir parça okuyarak konser vermesi dinleyicilerle arasında vasıta, aracı olmadan birebir icrasını yapabilmesini ifade eder. Mali hak sahibinin borcu için sahip olduğu doğrudan temsil hakkı haczedildiğinde, icra müdürü borçlunun konut veya işyerine giderek doğrudan temsil hakkı üzerinde haciz konulup konulmayacağına karar verir. İcra müdürü bu hakkın içeriğini ve kapsamını, değerini (bilirkişiye takdir ettirerek) haciz tutanağı hazırlar. Haczedilen mali hak, mali hak sahibi olan çalıştırana, tüzel kişilere ve meslek birliklerine de bildirim yapılır. Haczedilen mali hakkın değerine ilişkin olarak yapılmış belirlemeyi de içeren haciz tutanağını alan taraflar, şikâyet yoluna başvurabilirler. Şikâyet, haciz tutanağının tebliğinden itibaren yedi gün içinde işlemi yapan icra dairesinin bağlı bulunduğu icra mahkemesine yapılır⁴⁶³. Bu durumda da ilgililer şikâyet yoluna başvurabilirler. Şikâyet üzerine icra mahkemesi işlemin düzeltilmesi amacıyla, bilirkişiye başvurulmasına ve kıymet takdiri yapılmasına karar verilebilir⁴⁶⁴. Nitekim bu hak alacaklıya o konseri verme hakkını vermez. Bir başka anlatımla hacizli mali hakkı alacaklı kullanamaz. Bu haczedilen mali hakkı ancak satış

⁴⁶¹ Pekcanitez/Atalay/Sungurtekin Özkan/Özekes, s.202.

⁴⁶² Arslan/Yılmaz/Taşpınar Ayvaz, s.237.

⁴⁶³ Erdil-Şerh, C.2, s.1118; Postacioğlu, s.304.

⁴⁶⁴ Demirci, s.86.

sonrası alan kişi kullanabilir. Haczedilen hak bilirkşi tarafından belirlenen değer ile satılır. Satıştan elde edilen para ile alacaklının borcu ödenir.

FSEK'in 62. maddesinin üçüncü fıkrasında ve 62. maddesinin dördüncü fıkrasında, fikir ve sanat eserlerinin mali hakkının haczi uygulanırken oluşabilecek duruma ilişkin özel bir düzenleme mevcuttur. Buna göre güzel sanat eserlerine ait kalıplar ve sair çoğaltma vasıtaları ile mimarlık eserleri hariç olmak üzere güzel sanat eserlerinin asılları ve eser sahibine veya mirasçılara ait müzik, ilim ve edebiyat eserlerinin müsveddeleri mali hakların haczi yapılırken lüzumlu görüldüğü nispette bunlara zilyed olan kişilerden geçici olarak alınabilir. Bu fıkralar sadece güzel sanat eserlerine ilişkindir. Çünkü güzel sanat eserlerin, bir kısmının hat, tezhip gibi eserleri oluşturmaya yarayan kalıplarının ve diğer çoğaltma araçlarının nadir bulunuyor olması bunların haczinde bir takım sorunlar yaratmaktadır. Nitekim bu fıkraların uygulanması zilyedin o sanatı yapmasına engel olmamalıdır⁴⁶⁵. Örneğin bir hat eserinin 300 adet çoğaltma hakkı haczedilmişse bu 300 adet hat eserinin çoğaltılması için gerekli olan kalıbı yaptırmak hem güç hem de masraflı olacağından bu kalıpların zilyetliğinin geçici olarak devri istenebilir⁴⁶⁶. İcra müdürü bunlara kısa bir süre için el koyabilir. Bu bağlamda bu düzenleme geçici bir süre için uygulanan bir düzenlemedir⁴⁶⁷. Bu araçlara eser sahibi zilyed olabileceği gibi üçüncü bir kişi de zilyed olabilir. Örnek vermek gerekirse çoğaltma veya yayma hakkı haczedilmiş ve çoğaltmaya yarayan araçlara zilyed olan matbaa ise bu araçlar matbaadan istenebilir⁴⁶⁸. Bu durumda da bunlar geçici bir süre için talep edilir. Ancak bu durumda yani zilyedin malik olmadığı durumda malikten de izin alınması

⁴⁶⁵ **Bozbel**, s.369; **Erdil-** Şerh, C.2, s.1119; **Tekinalp**, s.249.

⁴⁶⁶ **Tekinalp**, s.249.

⁴⁶⁷ **Belgesay**, s.118; **Bal**, s.454; **Görgün**, s.163.

⁴⁶⁸ **Arslanlı**, s.204.

gerekir. Bu da bu hükmün uygulanmasını güçleştirir⁴⁶⁹. Doktrinde bu talebe rağmen bu araçlar verilmezse, alacaklının, kanuni bir yükümlülüğün yerine getirilmemesinden dolayı uğradığı zararın tazminini isteme hakkına sahip olması gerektiği savunulmaktadır⁴⁷⁰.

2. Sinema ve Müzik Eserleri Açısından İcra ve İflâs Kanun'unun 79, II

Maddesinin Uygulanıp Uygulanmayacağı Sorunu

Yukarıda ifade edildiği üzere, sinema ve müzik eserleri sahipleri, sahip oldukları hakların ihlâl edilmemesi, hak sahipliğinin belirlenmesinde ispat kolaylığı gibi nedenlerle eserlerini kayıt ve tescil ettirmek zorundadırlar⁴⁷¹. Burada böyle bir durumun varlığı halinde İİK'nın 79. maddesinin ikinci fıkrasının uygulama alanı bulup bulamayacağı incelenecektir.

Borçlu, sinema ve müzik eserlerinin tescilini yapmamış olabilir. Böyle bir durumda alacaklının haciz yapabilmesi için sinema ve müzik eserlerinin tescilini isteme yetkisinin kendisine verilmesini icra dairesinden isteyebilir. Alacaklının buna ilişkin işlemler açısından yapacağı giderler de, ayrıca bir takip ve hükme gerek olmadan icra dairesi tarafından borçludan tahsil edilir (İİK m.94,V)⁴⁷².

Hakkın kazanılması tescil şartının gerçekleştirilmesine bağlıysa tescil kurucu bir nitelik taşır. Buna karşılık hak daha önce doğmuş ve ancak değişikliğe uğramış ya da ortadan kalkmışsa, bu gibi durumların bildirilmesi halinde tescil bildirici bir nitelik

⁴⁶⁹ **Erdil-** Şerh, C.2, s.1119; **Tekinalp**, s.249.

⁴⁷⁰ **Erel**, s.329; **Arslanlı**, s.205; **Tekinalp**, s.249; **Demirci**, s.93.

⁴⁷¹ Bu konuda bkz. §2, C, IV.

⁴⁷² **Arslan/Yılmaz/Taşpınar Ayvaz**, s.252-253.

taşır⁴⁷³. Sinema ve müzik eserleri üzerindeki mali ve manevi haklar eserin oluşturulmasıyla birlikte ortaya çıkmaktadır. Bu bağlamda, Telif Hakları Genel Müdürlüğü bünyesinde tutulan sicile tescil kurucu değil, hakların korunması açısından bildirici nitelik taşır. Nitekim bu tescilin yapılmasındaki amacın hakkın oluşturulması ile değil de, hakkın korunması amacıyla yapıldığı FSEK'in 13. maddesinde açıkça ifade edilmiştir. Bu çerçevede sinema ve müzik eserleri üzerindeki hakların haczinin İİK m. 79, II kapsamında yapılıp yapılmayacağı hususunun ayrıca değerlendirilmesi gerekir. Çünkü İİK'nın 79, II hükümleri uygulama alanı bulmadığında bu eserlerin haczi, İİK m.94 hükümleri uyarınca yapılacaktır.

İİK m.79, II'ye göre, “*Resmi sicile kayıtlı malların haczi, takibin yapıldığı icra dairesince, kaydına işletilmek suretiyle doğrudan da yapılabilir.*” Telif Hakları Genel Müdürlüğü tarafından tutulan sicil, bu eserlerin korunmasına ve üzerlerinde hukuki işlem yapılmasına olanak sağlar. Tescili gerçekleştirecek olan makamın fiillerinde kaynaklan zararın ortaya çıkmasında devletin sorumlu olup olmayacağı hususuna ilişkin olarak, Telif Hakları Genel Müdürlüğü, Kültür ve Turizm Bakanlığının merkez teşkilatında yer alan ana hizmet birimlerinden⁴⁷⁴ birisi içerisinde yer alır (Kültür ve Turizm Bakanlığı

⁴⁷³ **Yaşar Karayalçın**, Türk Hukukunda Ticaret Siciline Tescilin Etkileri, BATİDER, 1975, C.8, S.2, s.7,9; **İsmet Sayhan**, Patent Haklarının Kazanılması Bakımından Tescilin Etkisi, FMR, 2005, C.5, S.2, s.118-119.

⁴⁷⁴ Ana hizmet birimleri, bakanlıkların görev alanına giren hizmetleri yürüten, alanında uzmanlaşmış birimlerdir. Ana hizmet birimleri “genel müdürlükler” şeklinde örgütlenmiştir. Telif Hakları Genel Müdürlüğü de, Kültür ve Turizm Bakanlığı bünyesinde ana hizmet birimi içerisinde yer alır. Bu genel müdürlüğün bakanlıktan ayrı hukuki ve mali varlığı yoktur. Tamamen bakanlığın bir parçasıdır. Bakan da, merkez teşkilat, taşra teşkilatı ve ayrı bir tüzel kişiliği olmayan bakanlığa bağlı tüm kuruluşların

Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun m.7). Dolayısıyla tescilin tutulmasından doğan zararlar bakımından devletin sorumluluğunun işlerlik kazandığından söz edilebilir. Bu bağlamda tutulan sicil ile hukuki işlemler gerçekleştirilebildiğinden; haczin İİK'nın 79. maddesinin ikinci fıkrası uyarınca gerçekleştirilmesi gerekir.

Bu kapsamda icra dairesi sicilın tutulduğu Telif Hakları Genel Müdürlüğüne haciz yazısı gönderir. İcra dairesinin göndermiş olduğu yazıyı alan müdürlük, bunun üzerine sicile şerh koymakla yükümlüdür⁴⁷⁵. Bu şerh UYAP üzerinden elektronik ortamda konulamaz. Çünkü sicile ulaşım, sicil üzerinde değişiklik yapılması Telif Hakları Genel Müdürlüğü aracılığıyla gerçekleştirilir.

II. Lisans Açısından Değerlendirme

Eser sahibi, mali haklarının tümünü veya bir tanesini tamamen devredebileceği gibi, eser üzerindeki hakkı yerine kullanma yetkisini de devredebilir. Kullanma yetkisinin devri, taraflar arasında lisans veya ruhsat sözleşmesinin kurulmasıyla olur⁴⁷⁶. Hakkın kullanımının devrinden anlaşılan, hakkın özünün eser sahibinde kalması ancak

hiyerarşik amiridir. Bakan emri altındakilerin faaliyet ve işlemlerinden sorumlu olup, merkez teşkilatı ve bağlı kuruluşların işlemlerini, hesaplarını denetlemekle görevli ve yetkilidir (**Metin Günday**, İdare Hukuku, 10.B., İmaj Yayınevi, Ankara 2013, s.394-395; **Kemal Gözler**, İdare Hukuku, 2.C, C.1, 2.B., Ekin Yayın Dağıtım, Bursa 2009, s.274,279).

⁴⁷⁵ **Kuru-** Ders Kitabı, s.162; **Kuru-** İstinaf, s.210.

⁴⁷⁶ **Gökyayla**, s.43; **Tüysüz**, s.70; **Ömer Arbek**, Fikir ve Sanat Eserlerine İlişkin Lisans Sözleşmesi, Yetkin Yayınları, Ankara 2005, s.75; **Sami Karahan/Cahit Suluk/Tahir Saraç/Temel Nal**, Fikri Mülkiyet Hukukunun Esasları, Seçkin Kitapevi, Ankara 2012, s.115.

sözleşmede belirtilen şartlarla sınırlı olmak üzere mali hakkı kullanma yetkisinin sözleşmenin diğer tarafına geçmesidir. Bu durumda hakkın kullanımına sahip olan kişi doğan semerelerden de yaralanabilir⁴⁷⁷. Mali hakkın kullanımının devri, lisans sözleşmesi ile yapılır. Lisans veren mali hak sahibi kişidir. Bu kişiler, eser sahibi veya mirasçıları olabileceği gibi Kanun'un mali hak sahibi kabul ettiği kişiler; tüzel kişiler, çalıştıranlar ve meslek birlikleri de olabilir ve bu kapsamda bu kişiler de lisans verebilir⁴⁷⁸. Lisans alan ise, mali haklardan yaralanmak isteyen her gerçek veya tüzel kişidir. FSEK kapsamında mali yetkileri kullanmak için bağlantılı hak sahiplerinin; radyo ve televizyon kuruluşları, yapımcı ve yayıncıların, fonogram yapımcıları ve icracı sanatçıların lisans hakkına sahip olması gerekir⁴⁷⁹.

Lisans verme, mali hakkı kullanma yetkisinin lisans alana devri şeklinde gerçekleşebilir. Mali hakkın kullanımının lisansla devredilmesi durumunda da eser sahibi, o mali hakkı başkasına devredebilir. Bu durumda devralan kişi bu mali hakkı üzerindeki lisansla o hakkı iktisap eder⁴⁸⁰. Mali hak sahibi, lisans verdikten sonra o lisansı başka kişilere de verebilme hakkına sahipse buna basit lisans (inhisarı olmayan); lisansı verdikten sonra o lisansın lisans alan kişiye mahsus olması halinde ise tam lisansın (inhisarı) varlığından söz edilir (FSEK m.56, I). Basit lisans, lisans verenin aynı lisansı

⁴⁷⁷ **Gökyayla**, s.49.

⁴⁷⁸ **Özge Erbek**, Fikir ve Sanat Eserlerine İlişkin Lisans Sözleşmesinin Hukuki Niteliği, DEÜHFD, 2009, C.11, S.2, s.30-31; **Arbek**, s.147-157.

⁴⁷⁹ **Erbek**, s.33; **Arbek**, s.158-159.

⁴⁸⁰ **Erel**, s.304; **Gökyayla**, s.50; **H. Kübra Ercoşkun Şenol**, Mali Hakları veya Kullanım Haklarını Devralanların Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu Kapsamında Korunması, Hacettepe HFD, 2013, S.3(1), s.51.

başkalarına da verebilmesini ifade eder⁴⁸¹. Tam lisans da ise, mali hakkı kullanma yetkisinin, inhisarı olarak bir kişiye devredilmesi, devredilen kişinin mali hak sahibi gibi yetkilere sahip olmasını ifade eder. Ancak mali hak sahibinden farklı olarak, lisans alan bu mali hakkın kullanılmasını başkasına devredemez. Bu süre boyunca lisans konusu olan mali hakkı kendisi kullanır⁴⁸². Kanun veya sözleşmeden lisansın türü anlaşılmıyorsa taraflar aksini düzenlemedikleri müddetçe her lisans, basit lisans sayılır (FSEK m.56, II). Kanun'un ifadesinden lisansların içeriği tam anlaşılmadığından doktrinde farklı yorumlar yapılmıştır. EREL ve ARSLANLI'ya göre, basit lisans ile mali hakkın kullanılması içerik ve süre bakımından ayrı ayrı bölünerek farklı kişilere verilebilmesini ifade eder. Örneğin lisans veren bir edebi eserin işleme hakkı olan tercümesini bir başka kişiye, senaryoya dönüştürme hakkını da bir başka kişiye verilebilir⁴⁸³. Tam lisans ise, kullanma ve yararlanma yetkisinin tek kişiye ait olmasıdır⁴⁸⁴.

Basit lisanslar hakkında ürün kirasına, tam lisanslar hakkında intifa hakkına dair hükümler uygulanır (FSEK m.56, III).

Mali haklar üzerinde lisans verilmiş olması durumunda bu hak lisansla sınırlı olarak haczedilebilir ve satılabilir⁴⁸⁵. Örneğin bir romanın tercümesi (A)'ya lisans olarak verilmiş daha sonra mali hak sahibinin borcu için işleme hakkı İİK'nın 94. maddesi uyarınca haczedilmişse işleme hakkı üzerinde (A)'ya tanınan lisansla sınırlı olarak haciz ve satış gerçekleştirilir. Başka bir örnek vermek gerekirse, bir bilgisayar programı üzerinde lisans hakkı verilmişse, lisans alanın borcu için kullanımına verilmiş bilgisayar

⁴⁸¹ **Tüysüz**, s.96; **Erbek**, s.39.

⁴⁸² **Tüysüz**, s.97.

⁴⁸³ **Tüysüz**, s.96; **Erel**, s.305; **Arslanlı**, s.175, **Erbek**, s.39.

⁴⁸⁴ **Arslanlı**, s.175; **Erel**, s.305; **Erbek**, s.39.

⁴⁸⁵ **Erdil-Şerh**, C.2, s.1118; **Bolayır**, s.2543; **Altay**, s.216.

programı haczedilebilir. Buna karşılık lisans veren eser sahibinin borcu için haciz yapılacaksa bu durumda lisans ücreti üzerinde haciz gerçekleştirir.

BOZBEL'e göre, lisansın basit lisans veya tam lisans olarak bir ayrımının yapılması gerekir. Kanun basit lisansa ürün kirasını; tam lisansa ise, intifa hakkının hükümlerinin uygulanacağını belirtmiştir. Bu kapsamda tam lisans, intifa hakkına benzer görüldüğünden mali hakkı cebri icra yoluyla satın alan kimse bu hakkı lisans sahibine tanınan haklarla sınırlı bir şekilde almış olur. Bu nedenle de satın aldığı bu mali hakkı intifa hakkı gibi bir ayni hakla sınırlı olarak kullanır. Bu çerçevede, tam lisans hakkı sahibi, bu hakkını cebri icra yoluyla mali hakkı satın alan kişiye karşı ileri sürebilir. Ancak basit lisans sahibine ürün kirasının hükümleri uygulanacağından bu hakkını, cebri icra yoluyla devralana karşı ileri süremeyecektir⁴⁸⁶. Örnek vermek gerekirse, işleme hakkı sahibi, (A)'ya basit lisans tanımışsa ve daha sonra işleme hakkı haczedilirse, (A) bu hakkını cebri icra yoluyla işleme hakkını satın alana karşı ileri süremeyecektir. Ancak (A)'ya verilen lisansın tam lisans olması durumunda (A) bu hakkını cebri icrayla satın alana karşı ileri sürebilir. Çünkü basit lisans da mali hak sahibi aynı lisansı başkalarına da verebilir. Buna karşılık tam lisans da verilen lisans, lisans alandan başkasına verilemez. Kanaatimizce de haciz açısından basit lisans ve tam lisans ayrımının yapılması uygundur. Çünkü basit lisansa ve tam lisansa uygulanacak hükümler farklılık göstermektedir. Zira istihkak iddiasında bulunabilecek kişi, tam lisans sahibidir. Çünkü tam lisans sahibine, intifa hakkına ilişkin hükümler uygulanacağından bu hakkını cebri icra yoluyla satın alana karşı istihkak iddiası ileri sürebilir. Basit lisans da zaten aynı lisans başka kişiye de tanınabileceğinden lisans alanın istihkak iddiasında bulunmasına gerek yoktur.

⁴⁸⁶ **Bozbel**, s.368.

Yukarıda ifade edildiği üzere tam lisans sahibi kişi, mali hakkın haczi sırasında kendisine tanınan kullanma hakkının dikkate alınmaması durumunda istihkak davası açabilir⁴⁸⁷. İstihkak davası, borçlunun malları haczedilirken, aslında üçüncü kişiye ait olan malın, haczedildiği durumda açılır. Bu dava sadece mülkiyet iddiasına yönelik olarak açılmaz. Mal üzerinde üçüncü kişilerin istihkak davasına konu olabilecek bir hakka sahip olması durumunda da açılır⁴⁸⁸. Burada haczedilen mali hak, mali hak sahibinin nezdindedir ve mali hak sahibi bu hak üzerinde tasarruf edebilir. Haklar üzerinde niteliklerinden dolayı fiili hâkimiyet ve zilyetlik kurulamadığından, yani bunların maddi bir varlığı olmadığından kimin elinde bulunduğu değil, hak üzerinde fiilen tasarruf edebilen kişi dikkate alınır⁴⁸⁹. İcra müdürü haczedilen mali hakkı tutanağa yazar. Bu esnada lisans hakkı sahibi haczedilen mali hak üzerinde lisans hakkı olduğunu ileri sürer. Bu iddiayı icra müdürü tutanağa geçirir. Malın haczedilmiş olduğunu öğrenen lisans alan veya borçlu bu tarihten itibaren yedi gün içerisinde icra dairesine giderek istihkak iddiasında bulunur. Aksi takdirde, bu iddiayı ileri sürme hakkını kaybeder (İİK m.96, III). İstihkak iddiasını icra müdürü, alacaklı ve borçluya bildirir. Alacaklı ve borçlu üç gün içerisinde bu iddiaya karşı itiraz etmezlerse, iddiayı kabul etmiş sayılırlar (İİK m.96, II). İtiraz ederlerse, icra müdürü bir karar vermez dosyayı icra mahkemesine gönderir (İİK m.97, I). İcra mahkemesi, takibin devamı veya ertelenmesi hakkında bir karar verir. Lisans alan, takibin devamı veya ertelenmesi kararının kendisine tebliğinden itibaren yedi gün içerisinde aynı mahkemede istihkak davası açabilir. Bu süre içerisinde istihkak

⁴⁸⁷ **Altay**, s.216; **Bolayır**, s.2543-2544; **Bozbel**, s.368; **Erdil-Şerh**, C.2, s.1118.

⁴⁸⁸ **Arslan/Yılmaz/Taşpınar** Ayvaz, s.284; **Pekcanıtez/Atalay/Sungurtekin** **Özkan/Özekes**, s.237-238; **Kuru-Ders Kitabı**, s.201; **Kuru-İstinaf**, s.267-268.

⁴⁸⁹ **Kudret Aslan**, Hacizde İstihkak Davası, Turhan Kitapevi, Ankara 2005, s.261-262; **Üstündağ**, s.211.

davasını açmazsa, alacaklıya karşı iddiasından vazgeçmiş sayılır. Bu durumda da alacaklı malın satılmasını isteyebilir. Ancak borçluya karşı ise iddiasından vazgeçmiş sayılmaz, sebepsiz zenginleşme davası açabilir⁴⁹⁰.

İstihkak davası icra mahkemesinde genel hükümlere göre görülür. Lisans alan, mali hakkın kullanılmasını ne şekilde elde ettiğini, malın borçlunun elinde olmasının fiili ve hukuki nedenini ispat etmekle yükümlüdür (İİK m.97, a, II). Borçlu, lisans alanın istihkak iddiasını kabul edebilir. Böyle bir durum alacaklıyı etkilemez, lisans alan bu iddiasını yine ispatlamak durumundadır. Ancak böyle bir kabul borçlunun aleyhine sonuç doğurur (İİK m.97, XII). İcra mahkemesi lisans alanı haksız bulursa davanın reddine karar verir. Mali hak üzerindeki haciz kesinleşir. Eğer takip ertelenmişse alınması geciken miktarın yüzde yirmisinden az olmamak üzere lisans alan aleyhine tazminata hükmedilir. Mahkeme lisans alanı haklı görürse, davayı kabul eder. Mali hak, lisans alanın hakkına zarar gelmeyecek şekilde haczedilir. Alacaklı veya borçlunun kötünietli olduğu tespit edilirse, mali hakkın değerinin yüzde on beşinden az olmamak üzere tazminata mahkûm edilirler. Bunun için kötünietin ispat edilmesi gerekir⁴⁹¹.

⁴⁹⁰ Pekcanitez/Atalay/Sungurtekin Özkan/Özekes, s.241; Arslan/Yılmaz/Taşpınar Ayvaz, s.286-287.

⁴⁹¹ Pekcanitez/Atalay/Sungurtekin Özkan/Özekes, s.244-245; Arslan/Yılmaz/Taşpınar Ayvaz, s.291-292; Kuru-Ders Kitabı, s.205-206; Kuru-İstinaf, s.273-274.

D. MALİ HAKLARA İLİŞKİN HUKUKİ İŞLEMLERDEN DOĞAN ALACAKLAR BAKIMINDAN

I. Mevcut Alacakların Haczi

Eser sahibinin mali haklara dayalı hukuki işlemlerinden doğan para alacakları haczedilebilir. Bu hukuki işlemde doğan para alacağı hamiline ait senet veya poliçe ve sair cirosu kabil bir kıymetli evraka bağlanmış ise İİK'nın 88. maddesi hükümlerine göre; kıymetli evraka bağlanmamış ise haciz kuralı olarak İİK'nın 89.madde çerçevesinde gerçekleştirilecektir⁴⁹².

⁴⁹² **Bolayır**, s.2544; **Taş Korkmaz-Malvarlığı**, s.348; **Bal**, s.456; **Görgün**, s.164-165; **Altay**, s.213; **Bozbel**, s.369-370; **Tekinalp**, s.243; **Erel**, s.330; **Ayiter**, s.220. Doktrinde, haczi ihbarnamelerinin tebliğinin haczin geçerlilik şartı olmayıp, muhafaza tedbiri olduğunu savunan görüşler mevcuttur. Bu görüşlere göre, haciz ihbarnamelerinin tebliğindeki amaç, üçüncü kişilerde bulunan alacağın korunmasıdır. Bu anlamda da alacaklının borçluya karşı yaptığı haczin geçerliliği, bu haczin üçüncü kişiye ihbar edilmesine bağlı değildir. (**İyilikli**, s.29; **Yavaş**, s.17; **Cenk Akil**, Borçlunun Üçüncü Kişilerdeki Mal ve Alacaklarının Haczi, Yetkin Yayınları, Ankara 2013, s.167). Yargıtay'da haciz ihbarnamelerinin tebliğini, hukuki niteliği bakımından muhafaza tedbiri olarak kabul etmektedir (Bu konuda bkz. HGK, 1.12.1999, E. 1999/12-1003, K. 1999/1017; 12.HD, 290.04.2004, E. 2004/6537, K. 2004/10591; 12.HD, 26.09.2008, E. 2008/12822, K. 2008/16472: Kazancı). Kanaatimizce haciz ihbarnamesinin hukuki niteliğinin muhafaza tedbiri olarak nitelendirilmesi gerekir. Nitekim haciz ihbarnamesinin üçüncü kişiye gönderilmesi ile üçüncü kişide bulunan alacağın korunması, bir başka ifadeyle alacağın üçüncü kişide olup olmadığı, onda ise bunun icra dairesine bildirmesi ve ödemesi gerektiği bildirilir.

Mali hakka dayalı hukuki işlemlerden doğan para alacakları kıymetli evraka dayanıyorsa, bu alacak haczi, taşınır haczi hükümlerine göre yapılır⁴⁹³. Hacedilen kıymetli evrak bizzat icra dairesi tarafından muhafaza altına alınır (İİK m.88,I). Kıymetli şeyler icra dairesi tarafından muhafaza altına alınmadıkça hacedilmiş sayılmazlar. İcra dairesinin bu malları muhafaza altına almasından kasıt, haczi yapan icra müdürünün veya görevlendirdiği yardımcısı ya da kâtiplerinden birisinin hacedettiği malı tutanağa yazmakla kalmayıp, bu malı borçlunun elinden alması demektir. Buna “fiilî haciz” denir⁴⁹⁴. Kıymetli evraka icra dairesi tarafından el konulması haczin geçerlilik koşulunu oluşturur. Bir başka ifadeyle kıymetli evraka fiilen el konulmazsa haczi gerçekleşmiş sayılmaz. İcra dairesinin kıymetli evraka bizzat el koyması gerekir. Bu malı sadece hacederek borçluya veya üçüncü kişiye yediemin bırakamaz⁴⁹⁵. İcra dairesi el koyduğu

⁴⁹³ **Ramazan Arslan**, Borçlunun Üçüncü Kişide Bulunan Alacağının Haczi, Haczin Üçüncü Kişiye Bildirilmesi ve Sonuçları, AÜHFD, 2016, S.65(4), s.3220, dn.6.

⁴⁹⁴ **Arslan/Yılmaz/Taşpınar Ayvaz**, s.244.

⁴⁹⁵ **Pekcanitez/Atalay/Sungurtekin** **Özkan/Özekes**, s.214-215; **Arslan/Yılmaz/Taşpınar Ayvaz**, s.244. Hacedilen mallar, Adalet Bakanlığı tarafından yetkilendirilen gerçek veya tüzel kişilere ait lisanslı yediemin depolarında muhafaza edilir. Hacedilen malların muhafaza işlemleri; lisanslı yediemin depolarının kuruluşlarına, bu depolarda bulunması gereken asgari niteliklere, depo için alınacak teminata, mallar için muhtemel rizikolara karşı yapılacak sigortaya; işletici olma niteliklerine, işletici lisansına, Adalet Bakanlığı tarafından bu lisansın verilmesine; Adalet Bakanlığının lisanslı işletmelerle ilgili görev ve yetkilerine; faaliyetin durdurulması ya da iptali gibi idari tedbir ve tasarruflara; bu depoların denetimine ve diğer hususlara ilişkin usul ve esaslar RG’de 23.08.2016 tarihli 29810 sayılı “Lisanslı Yediemin Depoları Yönetmeliği”nde düzenlenmiştir (İİK m.88,V).

bu kıymetli evrakı kasalarında, zorunlu hallerde ise kiralanacak banka kasalarında muhafaza eder (İİK m.9,III; İİK Niz. m.30; İİKY m.92). Örneğin, eser sahibi çoğaltma hakkını devrettiğinde sözleşmenin diğer tarafı buna karşılık vereceği ücreti para yerine çek ile sağlarsa haczin gerçekleştirilmesi durumunda icra dairesi bu çeke fiilen haciz koymalıdır. Aksi takdirde haciz geçerli olmaz.

Daha önce ifade edildiği üzere, kıymetli evraka bağlı olmayan mali haklara ilişkin hukuki işlemlerden doğan para alacaklarına ise, kural olarak İİK'nın 89. maddesi hükümleri uygulanacaktır. İİK'nın 89. maddesinde borçlunun üçüncü kişide bulunan alacağının tespiti ve muhafazası düzenlenmiştir⁴⁹⁶. Bunların yanısıra icra dairesi mali hakka ilişkin hukuki işlemlerden doğan para alacaklarının haczi için İİK'nın 89. maddesine gitmeden, üçüncü kişiye haciz müzekkeresi göndererek bu alacağı haczedebilir⁴⁹⁷. Nitekim Yargıtay'da vermiş olduğu kararlarda üçüncü kişilerdeki alacakların haczinin İİK'nın 89. maddesine gidilmeden doğrudan İİK'nın 78. maddesi hükmü uygulanarak, yani üçüncü kişiye haciz müzekkeresi yollanarak haciz yapılabileceğini benimsemiştir⁴⁹⁸. Ancak bu yolla yapılan haciz İİK'nın 89. maddesinde belirtilen sonuçları doğurmaz.

Takibin kesinleşmesi üzerine alacaklının talebi ile icra dairesi, eser sahibinin üçüncü kişilerdeki alacağının haczine karar verir. Haciz tutanağı düzenler ve üçüncü kişiye yani eser sahibinin borçlusuna (örnek olarak, bir yayınevine)⁴⁹⁹ haciz ihbarnamesi

⁴⁹⁶ **Arslan**, s.3218.

⁴⁹⁷ **Kuru-El Kitabı**, s.464.

⁴⁹⁸ 12.HD, 5.4.2005, E. 2005/4204, K. 2005/7240; 12.HD, 16.03.2017, E. 2016/13275, K. 2017/4055: Kazancı; **Muşul**, s.554.

⁴⁹⁹ **Tekinalp**, s.243.

göndererek bu durumu bildirir⁵⁰⁰. İİK'nın 89. maddesinin uygulama alanı bulunduğu durumda haczin tamamlanma anı haciz ihbarnamesinin tebliği değil, haciz kararının icra müdürü tarafından açıklandığı andır⁵⁰¹. Haczin tamamlanma anı, icra müdürünün haciz iradesini açıklama anı olsa dahi haciz ihbarnamesi yollanmadan üçüncü kişiler açısından haciz etkisini göstermez⁵⁰².

Gönderilen birinci haciz ihbarnamesinde eser sahibinin borçlusuna, bundan böyle borcu icra dairesine ödemesi gerektiği, borçluya ödeme yapacak olursa bunun geçersiz olacağı, eser sahibine borçlu olmadığı iddiasında ise bunu yedi gün içerisinde icra dairesine yazılı veya sözlü olarak bildirmesi gerektiği, bildirmezse borcun zimmetinde sayılacağı bildirilir (İİK m.89,I; İİKY m.42). Bu durumda eser sahibinin borçlusu borcunu icra dairesine ödeyebilir; yazılı veya sözlü bildirimde bulunarak itiraz edebilir veya herhangi bir cevap vermeyebilir. İtiraz ederse alacağın bulunmadığını, hacizde bildirilen kadar olmadığını, borcun haciz ihbarnamesinin tebliğinden önce ödendiğini, borcun zamanaşımına uğradığını, vadesinin gelmediğini, takas edildiğini veya alacağın hacizden önce başka bir kişiye temlik edildiğini veya alacak üzerinde öncelik hakkı bulunduğu gibi iddiaları ileri sürebilir⁵⁰³. Bu durumda eser sahibinin alacaklısı İİK'nın 89. maddesinin dördüncü fıkrasına dayanarak eser sahibinin borçlusunun haksız

⁵⁰⁰ Arslan, s.3220-3221.

⁵⁰¹ Yavaş, s.18-19; İyilikli, s.29; 12.HD, 26.09.2008, E. 2008/12822, K. 2008/16472: Kazancı.

⁵⁰² Yavaş, s.19; İyilikli, s.29.

⁵⁰³ Arslan, s.3222-3226.

olduğunu ileri sürerek İİK'nın 338. maddesinin birinci fıkrası uyarınca cezalandırılmasını ve tazminata mahkûm edilmesini isteyebilir⁵⁰⁴.

Eser sahibinin borçlusu itiraz etmezse, icra dairesi ikinci haciz ihbarnamesi gönderir. İtiraz etmemesi sebebiyle borcun zimmetinde sayıldığı, yine yedi gün içerisinde borçlu olmadığına dair itirazda bulunabileceği, itiraz etmezse zimmetinde bulunan borcu icra dairesine ödemek zorunda kalacağı bildirilir (İİK m.89, III; İİKY m.43). Eser sahibinin borçlusu ikinci haciz ihbarnamesine itiraz ederse yine eser sahibinin alacaklısı İİK'nın 338. maddesinin birinci fıkrasına dayanarak cezalandırılmasını ve tazminata mahkûm edilmesini isteyebilir.

İtiraz etmezse veya zimmetinde sayılan borcu ödemezse, icra dairesi eser sahibinin borçlusuna üçüncü haciz ihbarnamesini gönderir (İİKY m.44). Bununla eser sahibinin borçlusuna on beş gün içerisinde icra dairesine borcu ödemesi gerektiği veya bu süre içerisinde menfi tespit davası açabileceği, aksi takdirde borcu ödemeye zorlanacağı bildirilir. Eser sahibinin borçlusu üçüncü haciz ihbarnamesinin kendisine tebliğinden itibaren on beş gün içerisinde icra takibinin yapıldığı veya yerleşim yerinin bulunduğu yer mahkemesinden eser sahibinin alacaklısına karşı böyle bir alacağın olmadığına tespiti için menfi tespit davası açabilir. Davayı açtığına ilişkin mahkemeden aldığı belgeyi, aldığı tarihten itibaren yirmi gün içerisinde icra dairesine vermek zorundadır. Menfi tespit davasını kazanırsa kararın kesinleşmesiyle icra dairesi cebri icra işlemini durdurur. Eser sahibinin borçlusu açtığı menfi tespit davasını kaybederse, zimmetinde sayılan borcu ve dava konusu alacağın yüzde yirmisinden aşağı olmamak üzere tazminatı icra dairesine öder. Bu durumda eser sahibine karşı sebepsiz zenginleşme davası açabilir. Eğer eser sahibinin borçlusu üçüncü haciz ihbarnamesinin tebliğinden

⁵⁰⁴ **Altay**, s.213; **Tekinalp**, s.243-244; **Deliduman**, s.875, dn.37; **Arslan**, s.3226; **Arslan/Yılmaz/Taşpınar Ayvaz**, s.257.

itibaren on beş gün içerisinde menfi tespit davası açmazsa, borcun zimmetinde olduğu kesinleşir. Bu durumda eser sahibinin borçlusu bu borcu aynı on beş gün içerisinde icra dairesine ödemek zorundadır. Ödemezse, eser sahibinin alacaklısının talebi üzerine icra dairesi eser sahibinin borçlusunun borca yetecek miktardaki malını haczeder, satar ve elde edilen para ile eser sahibinin alacaklısının alacağı ve takip giderleri ödenir⁵⁰⁵.

II. Müstakbel Alacakların Haczi

Henüz vücuda getirilmemiş eserleri konu alan ve tasarruf işlemi niteliğinde bulunan devir ve ruhsat sözleşmeleri geçersizdir. Ancak tamamlanmamış eserin haczedilememesinin yanısıra FSEK'in 50. maddesinin birinci fıkrası gereğince, eser henüz tamamlanmamış olsa bile, eser üzerindeki hakların devri konusunda yapılacak taahhütler yani borçlandırıcı işlemler geçerlidir. Eser sipariş edildiğinde, sipariş eden tarafından ödenecek bir ücret karşılığında eser üzerindeki mali hakların devrinin taahhüt edilmesi bu duruma örnek olarak verilebilir⁵⁰⁶. Taahhüt işlemlerinden doğan para alacakları için müstakbel alacak haczi yoluna gidilebilir⁵⁰⁷. İki kişi arasında mevcut bir hukuki ilişkiye dayanan, henüz doğmamış ama ileride doğması muhtemel bulunan alacaklara “müstakbel alacaklar” denir⁵⁰⁸. Mevcut bir hukuki ilişkinin varlığı, bu hukuki ilişkiden doğan alacağın cinsinin ve borçlusunun belli olması müstakbel alacak için

⁵⁰⁵ **Arslan/Yılmaz/Taşpınar Ayvaz**, s.256; **Altay**, s.213; **Deliduman**, s.875, dn.37; **Tekinalp**, s.243; **Erdil-Şerh**, C.2, s.1120; **Görgün**, s.165.

⁵⁰⁶ **Gül Okutan Nilsson**, İleride Vücuda Getirilecek Fikir ve Sanat Eserleri Üzerindeki Hakların Devri, FSHD, 2008, S.15, s.585.

⁵⁰⁷ **Bal**, s.456; **Taş Korkmaz**- Malvarlığı, s.347; **Bolayır**, s.2544.

⁵⁰⁸ **Kuru**- Ders Kitabı, s.181; **Kuru-İstinaf**, s.237.

yeterlidir. Buna karşılık alacak miktarının belli olmaması önemli değildir⁵⁰⁹. Mali hakka dayalı hukuki işlemlerden doğan para alacakları haczedilebilir; para dışındaki alacaklar ise haczedilemez (FSEK m.61). Mali hakka dayalı bir hukuki işlemin varlığı müstakbel alacak haczi için gereklidir. Sırf ümit ve ihtimaller haczin konusu olmaz. İleride yapılacak olan bir hukuki işleme dayalı olarak ortaya çıkacak olan para alacağı haczedilemez⁵¹⁰.

Müstakbel alacağın haczi bu alacağın doğumu ile geçerlilik kazanır⁵¹¹. Bu durumda eser sahibi tarafından eserin tamamlanması ve aralarındaki hukuki ilişki gereğince diğer tarafa teslimi ile haciz işlemi geçerli olur, hüküm ve sonuçlarını doğurur⁵¹². Eser sahibi eseri henüz tamamlamamış ve teslim etmemişken, alacaklısının buna haciz koydurması durumunda, icra dairesi sözleşmenin diğer tarafına haciz ihbarnamesi gönderir ve bundan böyle borcu icra dairesine ödemesi gerektiğini; eser sahibine yapacağı ödemenin geçerli olmadığını; malı elinde bulundurmuyorsa yedi gün içerisinde itiraz etmesi gerektiğini bildirir (İİK m.89, I). Bu durumda sözleşmenin diğer tarafı eser sahibinin eseri henüz tamamlamadığını, teslim etmediğini ve mali haktan yararlanma yetkisinin kendisine devredilmediğine ilişkin itirazda bulunabilir⁵¹³. Dolayısıyla müstakbel alacak haczi yapılabilmesi için eser sahibini eseri tamamlayarak, sözleşmenin diğer tarafına teslim etmesi ve/veya ayrıca eser üzerindeki mali hakları devretmesi gerekir.

⁵⁰⁹ **Kuru-** Ders Kitabı, s.181; **Kuru-İstinaf**, s.237; **Arslan/Yılmaz/Taşpınar Ayvaz**, s.260-261; **Üstündağ**, s.196, dn.613.

⁵¹⁰ **Üstündağ**, s.196 dn,613; **Bolayır**, s.2544, dn.132.

⁵¹¹ **Üstündağ**, s.196, dn.613; **Taş Korkmaz-** Malvarlığı, s.348.

⁵¹² **Bolayır**, s.2544-2545; **Bal**, s.457; **Taş Korkmaz-** Malvarlığı, s.348, 351.

⁵¹³ **Taş Korkmaz-** Malvarlığı, s.348; **Bal**, s.457.

E. BAĞLANTILI HAKLAR BAKIMINDAN

Bağlantılı hak sahiplerinin oluşturdukları fikri ürün, emek ve çaba eser sayılmamıştır. Ancak bu kişilerin eser sahibinden izin alarak⁵¹⁴ oluşturdukları faaliyetler, eserden ayrı bir varlık oluşturmaktadır. Bu nedenle de bağlantılı hak sahiplerine ortaya çıkardıkları faaliyetler üzerinde manevi ve mali haklar tanınmıştır⁵¹⁵.

İcracı sanatçılar, eser sahibinden izin alarak bir eseri seslendirerek, sahneleyerek, okuyarak yorumlayarak icra eder ve bu icrası eserden bağımsız bir nitelik gösterdiğinden üzerinde oluşan manevi hakları ve mali hakları eser sahibinin haklarını zarara uğratmayacak şekilde münhasıran kullanma yetkisine sahiptir. İcracı sanatçıların mali hakları; icranın tespitini isteme, bu tespitin çoğaltılmasına, satılmasına, dağıtılmasına, kiralınmasına ve ödünç verilmesine, işaret, ses ve/veya görüntü nakline yarayan araçlarla kamuya iletimine ve yeniden iletimine ve temsiline izin verme veya yasaklama hakkından oluşur. Bu mali haklar devredilebilir oldukları için haciz konusu da olabilirler. İcracı sanatçılar, icraları üzerinde sahip oldukları mali hakların devrini yasaklasalar bile bu hakların haczi mümkündür⁵¹⁶. Örneğin, bir şiiri seslendiren şairin, bu seslendirmesi edebi eser olan şiirden bağımsız bir nitelik taşır. Şair, bu seslendirmesinin tespitini isteme hakkına sahiptir. İcranın tespitini isteme hakkı mali bir haktır ve şairin borcu için haczedilebilir. Kanaatimizce eser sahibinin mali haklarının haczinin İİK'nın 94.

⁵¹⁴ ARBEK'e göre, burada kullanılan "izin" kavramı lisans hakkı kavramından daha geniş olduğu için, mali hakların devrini hem de lisans hakkını kapsamaktadır (**Arbek**, s.159-160).

⁵¹⁵ Bu konuda bkz. yuk. §6, F.

⁵¹⁶ **Gökçen Türker**, İcracı Sanatçıların Hakları, Yetkin Yayınları, Ankara 2016, s.166.

maddesine göre gerçekleştirilmesi, kıyasen icracı sanatçıların mali haklarının haczine de uygulanabilir.

Fonogram yapımcıları, bir icra ürünü olan veya sair seslerin ilk tespitini yapan kişilerdir. Bunu eser sahibinin ve icracı sanatçıların iznini alarak gerçekleştirirler. Fonogram yapımcılarına manevi hak tanınmamıştır. Bunun yanı sıra, çoğaltma hakkı, yayma hakkı, temsil hakkı, kamuya iletme hakkı gibi mali haklara sahiptirler. Bu hakların haczinin de İİK'nın 94. maddesi uyarınca yapılması gerekir.

Radyo ve televizyon kuruluşları farklı şekillerde komşu hak sahibi olabilirler. Örneğin, bir eseri, eser sahibinden izin alarak yayınlamak veya icracı sanatçıdan izin alarak icrasını doğrudan ya da tespitini yaparak yayınlamak yahut kendi tüzel kişiliği içerisinde istihdam ettikleri eserin mali hak sahibi sıfatıyla bu eserleri yayınlamak hak sahibi olurlar⁵¹⁷. Radyo ve televizyon kuruluşları; yayınlarının tespitine, diğer yayın kuruluşlarınca eş zamanlı iletimine, yeniden iletimine, uydu ve kablo ile dağıtımına izin verme veya yasaklama konusunda münhasıran hak sahibidirler. Sahip oldukları bu mali haklara kıyasen İİK'nın 94. maddesi uygulanarak haczedilebilir.

Film yapımcıları filmlerin ilk tespitini yapan kişilerdir. Daha önce tespiti yapılmış olan filmler bu kapsamda değerlendirilmez⁵¹⁸. Bağlantılı hak sahibi olan film yapımcıları, yaptıkları tespitler üzerinde bir takım haklara sahiptirler. Film yapımcılarına sadece mali haklar tanınmıştır⁵¹⁹. Bu mali haklar; çoğaltma hakkı, yayma hakkı, temsil hakkı, kamuya iletme hakkından oluşmaktadır. Bu hakların haczi de kıyasen İİK'nın 94. maddesi uygulanarak yapılacaktır.

⁵¹⁷ **Bülter**, s.101.

⁵¹⁸ **Bülter**, s.102.

⁵¹⁹ **Arkan**, s.210-211.

Bağlantılı hak sahiplerinin, faaliyetleri sonucunda oluşan mali hakları üzerinde münhasıran hak sahibidirler. Bunların haczi bu faaliyetin olduğu eserlerin sahipleri açısından herhangi bir etki doğurmaz.

Bu bağlamda takibin yürütüldüğü icra dairesi, bağlantılı hak sahibinin konut veya işyerine gidecektir. Bağlantılı hak sahibinin, sahip olduğu mali hak, mali hak sahibinin bünyesinde yer alır. Bu bağlamda icra müdürünün mümkün olduğunca bağlantılı hak sahibini hazır bulundurması gerekir. Bulunduramıyorsa haciz bağlantılı hak sahibinin yokluğunda yapılır. İcra müdürü mali hakkın haczedilip haczedilemeyeceğine karar verir. Eğer haczedilir kabul ederse, bu mali hakkın içeriğini kapsamını ve bilirkişiye takdir ettirerek değerini tutanağa geçirir. Tutanak, haczi yapan müdür, hazır bulunan alacaklı ve varsa vekili, borçlu veya temsilcisi, yediemin ve bilirkişi tarafından imzalanır.

Bu bağlamda İİK'nın 94. maddesine göre bildiri yapılması gerekir⁵²⁰. Bağlantılı hak sahibi eser sahibinden izin alarak faaliyeti oluştursalar da eser sahiplerine bildirimin yapılmasına gerek yoktur. Nitekim bağlantılı hak sahipleri oluşturdukları bu faaliyetin sahibi olurlar. Ayrıca bundan doğan manevi haklar ve mali haklar da kendilerine ait olur. Bu bağlamda eser sahibine yapılacak bir bildirime gerek olmadığı kanaatindeyiz.

Borçlu veya alacaklının yahut her ikisinin yokluğunda haczi yapılmış ise, 103 davetiyesi ile üç gün içerisinde haciz tutanağını incelemeleri ve diyecekleri varsa bunları bildirmeleri gerektiği haber verilir (İİK m.103).

⁵²⁰ Bildirimin niteliği için bkz. §7, C, I, 1.

§ 8. BİRDEN ÇOK KİŞİNİN ESER SAHİBİ OLMASI DURUMUNDA HACİZ

A. GENEL OLARAK

Eser sahibi tek kişi olabileceği gibi birden fazla kişi de olabilir. Nitekim bu durumda somutlaşmış fikri ürün ve buna bağlı olarak oluşan manevi ve mali haklar birden fazla eser sahibine ait olur. Taşınırın haczine göre haczedilen somutlaşmış bir fikri ürün veya İİK'nın 94. maddesine göre haczedilen bir mali hak üzerinde birden fazla eser sahibi olduğunda, bunların aralarındaki ilişkinin nasıl olacağı ve birden fazla eser sahipliğinde, her bir eser sahibinin payının nasıl haczedileceği sorunu ortaya çıkar. Bu soruna ilişkin olarak, öncelikle eser sahipleri arasındaki ilişkiye bakmak gerekir. Birden fazla eser sahibinin niteliği; daha öncede ayrıntılı olarak incelendiği üzere müşterek eser sahipliği ve iştirak halinde eser sahipliği olarak ikiye ayrılır⁵²¹. Haciz her iki eser sahipliği açısından farklı sonuçlar meydana getirir.

Somitlaşmış fikri ürüne veya mali hakka haciz yapıldığında eser sahiplerinin aralarındaki ilişkinin ne olacağı ve payın haczi bu bölümde incelenecektir.

B. MÜŞTEREK ESER SAHİPLİĞİNDE

Daha önce açıklandığı üzere, müşterek eser sahipliği, birden fazla eser sahibinin ortaya çıkardıkları eserin niteliğini, işlevini ve özelliğini kaybetmeden parçalara ayrılabilmesi durumunda ortaya çıkar⁵²².

Eser sahiplerinin, hak ve yükümlülükleri aralarında yaptıkları sözleşmenin hükümleri dikkate alınarak uygulanır. Sözleşmede ve FSEK'de hüküm bulunmayan hallerde ise TMK'nın paylı mülkiyete ilişkin hükümleri kıyasen uygulanır. Örneğin eser

⁵²¹ Bu konuda ayrıntılı bilgi için bkz. yuk. §3, E, I, II.

⁵²² Bu konuda bkz. yuk. §3, E, I.

sahipleri ortak eserden bir gelir elde etmişlerse bu gelir, sözleşmede hüküm yoksa TMK'nun 688. maddesinin ikinci fıkrası uyarınca eser sahipleri arasında eşit oranda dağılacaktır⁵²³. Bunun önemi kendisini hacizde gösterir. Haczin sonuçları, İİK'da açık bir düzenleme bulunmaması nedeniyle, TMK'nun anılan hükmü dikkate alınarak gerçekleştirilir. Müşterek eser sahipleri kendilerine ait her bir bağımsız bölüm açısından hak ve yükümlülöklere sahiptirler. Sahip oldukları bu pay ortak eserden ayrı olarak devredilebilir, rehnedilebilir ve alacaklılar tarafından haczedilebilir (TMK m.688, III)⁵²⁴. Çünkü bağımsız bölömler kendi başlarına telif hakkına konu olabilir ve ekonomik bir değeri taşırlar⁵²⁵. Somutlaşmış fikri ürün taşınır niteliğinde de olabilir mimari eser olarak taşınmaz niteliğinde de olabilir. Taşınır olduğunda, payın haczi taşınır haczi hükömlerine göre gerçekleştirilir⁵²⁶. Mimari eserlerin haczi ise, taşınmaz haczi hükömlerine göre gerçekleştirilir. İcra dairesi bu durumu haczi diğer paydaşlara bildirir (İİK m.94,I). Mimari eserler açısından her bir eser sahibi kendi payı üzerinde, diğer eser sahiplerinin onayını almaksızın serbestçe işlem yapabileceğinden, müşterek eser sahipliğeri çerçevesinde oluşturulmuş olan mimari eserin haczinin tapu siciline bildirilmesi gerekir⁵²⁷. Mali haklara ilişkin hukuki işlemlerden doğan para alacakları bakımından haczin alacakların haczi hükömlerine göre yapılması gerekir⁵²⁸.

⁵²³ **Ateş**-Eser Sahipliğeri, s.199-200.

⁵²⁴ **Topuz**, s.165.

⁵²⁵ **Erel**, s.93.

⁵²⁶ **Topuz**- Hisse Haczi, s.165.

⁵²⁷ **Gökçeri Topuz**, Paylı Mülkiyet Hisselerinin Haczi ve Paraya Çevrilmesi, Selçuk Üniversitesi Hukuk Faköltesi Dergisi, 2009, C.17, S.1, s.105-106; **Topuz**-Hisse Haczi, s.174.

⁵²⁸ Bu konuda bkz. yuk. §7, D, I.

Müşterek eser sahipliğinin sona ermesi, ortakların müşterek iradeleri ile meydana gelir. Kural olarak, müşterek eser sahiplerinden her biri önemli sebeplerin varlığı halinde diğerlerinden müşterek eser sahipliği ilişkisinin sona erdirilmesini isteyebilir. Ancak bunun için her müşterek eser sahibinin sona erdirmeye onay vermesi gerekir⁵²⁹. Müşterek eser sahiplerinden birinin borcu için payının cebri icra yoluyla satılması durumunda, artık bu eser sahibi birlikten çıkmış olur⁵³⁰. Payı haczedilen eser sahibinin bağımsız bölümü ortak eserden ayrılabilirdi için, bu kısım ortak eserden ayrılır ve kalan kısım ile müşterek eser sahipliği devam eder. Örneğin, bir ders kitabı birden fazla hoca tarafından yazılmışsa ve her bir hocanın yazdığı bölüm ders kitabından ayrılabilirse eser sahiplerinin aralarında müşterek eser sahipliği vardır. Eser sahibi hocalardan birinin borcu için yazdığı bölüm haczedilirse, diğer eser sahipleri, o hocanın yazdığı bölümü kitaptan ayırarak, kalan bölümlerle kitabın kullanılmasına devam edebilir.

C. İŞTİRAK HALİNDE ESER SAHİPLİĞİNDE

İştirak halinde eser sahipliği birden fazla kişinin yapacağı sözleşmeyle kurulur. Bazı hallerde kanun tarafından iştirak halinde eser sahipliği düzenlenmiştir⁵³¹.

İştirak halinde eser sahipliğinde ortaya çıkan tek bir eser vardır ve bu eser parçalara ayıramayacağı için eser sahipleri paylarını devredemezler. Sadece diğer eser sahiplerinden birisine mali haklarını devredebilirler. Çünkü devir kendi içlerinde gerçekleşir. Ortaklığa farklı bir kişi dâhil olmaz⁵³². Eser üzerindeki mali hakları tek başlarına kullanmazlar ve herhangi bir tasarrufta bulunmazlar. Bunun için birlikte hareket

⁵²⁹ Ateş-Eser Sahipliği, s.203.

⁵³⁰ Oğuzman/Seliçi/Oktay Özdemir, s.331.

⁵³¹ Ateş-Eser Sahipliği, s.213-214.

⁵³² Ateş-Eser Sahipliği, s.218.

etmeleri gerekir. Bu açıdan iştirak halinde eser sahipliğine “elbirliği mülkiyeti” hükümleri uygulanır⁵³³. Manevi haklar kişiye bağlı oldukları için her bir eser sahibi tek başına manevi hakları kullanabilir.

Adi ortaklığa elbirliği mülkiyetine ilişkin hükümler uygulanır. Adi ortaklardan birinin alacaklısı alacağı için ortağın kişisel malvarlığına gidebileceği gibi ortağın dönemlik elde ettiği kazançlar, kâr payı, ücret, faiz ve avans alacaklarına (İİK’nın 89. maddesinin hükümleri uyarınca)⁵³⁴ ve ortağın tasfiye payına da haciz koydurabilir⁵³⁵. Adi şirket ortakları aralarında yapacakları ortaklık sözleşmesi ile ortaklara ücret ödenmesini kararlaştırabilirler. Böyle bir durumun varlığı halinde haciz ücret alacağına konulur. İİK’nın 83. maddesi hükümleri uygulanır⁵³⁶. Elbirliği mülkiyeti uygulanan adi ortaklığın hissesinin haczine İİK’nın 94. maddesi hükümleri uygulanır. Anılan maddeye göre, icra müdürü borçlunun bu payını haczedince, bunu adi ortaklığın tüzel kişiliği olmadığından tüm ortaklara bildirir⁵³⁷. Ortaklardan birinin borcu dolayısıyla hissesi haczedilirse, bu mal ve hak üzerinde diğer ortakların tasarruf yetkisi kısıtlanmaz⁵³⁸.

Haciz yapılacak yere gidildiğinde, borçlu elbirliği mülkiyeti kapsamında hangi mallar ve haklar üzerindeki tasfiye payı haczedildiyse, bunlar, bütün hissedarların adları ve aralarındaki ilişkinin niteliği haciz tutanağına geçirilir. Tutanak hazır bulunan alacaklı,

⁵³³ **Öztan**, s.263; **Tekinalp**, s.152; **Ateş-Eser Sahipliği**, s.216; **Nurbanu Erzurumlu**, Türk Hukukunda Fikri Mülkiyete Konu Malların Cebri İcrası, YBHFD, 2017, S.3, s.182.

⁵³⁴ **Güman**, s.123-124; **Muşul**, s.513.

⁵³⁵ **Topuz-Hisse Haczi**, s.78; Bu konuda bkz. 12.HD, 15.04.1982, E. 1982/3014, K. 1982/3216: Kazancı.

⁵³⁶ **Güman**, s.185.

⁵³⁷ **Topuz-Hisse Haczi**, s.92-93; **Güman**, s.197.

⁵³⁸ **Güman**, s.210.

vekili, borçlu, yediemin veya bilirkişi tarafından imzalanır⁵³⁹. Alacaklı ve borçlu yoksa icra müdürü alacaklı ve borçluya 103 davetiyesi gönderir. Borçlunun adi şirketteki payına haciz konulduğunda alacaklının alacağını alabilmesi için şirketin sona ermesi gerekir. Böylece şirket tasfiye edilir ve borçluya ait olan tasfiye payı ile alacaklının alacağı ödenir⁵⁴⁰.

Elbirliği mülkiyeti kurallarının uygulandığı iştirak halinde eser sahipliğine adi şirket hakkındaki hükümlerin uygulanacağı düzenlenmiştir. Bu hükmün, doktrinde eleştiri konusu olduğu daha önce ifade de edilmişti⁵⁴¹. Nitekim iştirak halinde eser sahipliği ve adi şirket arasında farklılıklar bulunmaktadır⁵⁴². Bu nedenle adi şirket hükümlerinin mümkün olduğu ölçüde kıyasen uygulanması gerekir⁵⁴³.

Eser sahipleri eser üzerindeki, Kanun'da veya aralarında yapacakları sözleşmede aksi belirtilmediği müddetçe, tasarruf işlemlerini ve yönetim işlemlerini oybirliği ile alacakları kararla sürdürürler (TMK m.702, II). İştirak halinde eser sahipliği devam ettiği süre boyunca eserin paylaşımı yapılamaz ve eser üzerinde sahip oldukları pay üzerinde tasarrufta bulunulamaz (TMK m.702, III). Bu nedenle de eser üzerinde, eser sahiplerinin tek başlarına tasarruf yetkisi olmadığından burada haciz, elbirliği mülkiyetinin son bulması durumunda o paya düşecek olan kısma yapılır⁵⁴⁴. Bu haciz İİK'nın 94. maddesinin birinci fıkrasına göre gerçekleştirilir. Haciz adresi bilinen tüm eser

⁵³⁹ **Güman**, s.205.

⁵⁴⁰ **Topuz-Hisse Haczi**, s.94; **Güman**, s.198.

⁵⁴¹ Bu konuda bkz. yuk. §3, E, II.

⁵⁴² Bu konuda bkz. yuk. §3, E, II.

⁵⁴³ **Ateş-Eser Sahipliği**, s.215-216; **Bozbel**, s.96.

⁵⁴⁴ **Arslan/Yılmaz/Taşpınar Ayvaz**, s.251; **Kuru-Ders Kitabı**, s.171; **Kuru-İstinaf**, s.223.

sahiplerine bildirilir⁵⁴⁵. Bu bildiri ile elde edilecek gelirlerden, borçlunun payına düşen kısmını icra dairesinin hesabına yatırılması gerektiği; borçluya, payıyla ilgili yapılacak tebligatların artık icra dairesine yapılması ve gereken hallerde icra dairesinin iznin alınması gerektiği bildirilir. Yine, sayılan tüm bu durumlarda artık borçlu yerine icra dairesinden izin alınmasının şart olduğu belirtilir. Buna rağmen diğer eser sahipleri gelirleri borçluya verirlerse, icra dairesine tekrar ödemek zorunda kalırlar⁵⁴⁶.

Adi ortaklığın son bulmasını düzenleyen; sözleşmede ortaklığın devam edeceğine ilişkin bir hüküm yoksa bir ortağın kısıtlanması, iflası veya tasfiyedeki payının cebri icra yolu ile paraya çevrilmesi durumunda ortaklığın son bulacağı (TBK m.639) hükmü, iştirak halinde eser sahipliğinde uygulanamaz. Çünkü hem iştirak halinde eser sahipliği sonucunda ortaya çıkan eser üzerinde tasarruf, eser sahiplerinin oybirliği ile alacakları kararlar gerçekleşir hem de cebri icra yolunun uygulanması iştirak halinde eser sahipliğinin sona erdirmez. Nitekim bir eser sahibinin eser sahipliğinden vazgeçmesi, eser sahipliğini devretmesi veya eser sahipliğinden çıkması gibi bir durum söz konusu olmaz⁵⁴⁷. Eser imha edilmedikçe o eserin oluşturulmasından hususiyetini katan eser sahibi, bu sıfatını sona erdiremez⁵⁴⁸. Eser sahipleri muvafakat vermedikçe eser, eser sahiplerinden birinin borcu için icra yoluyla satılamaz. Böyle bir durumda doktrinde, satışa muvafakat etmeyen eser sahiplerinin, FSEK'in 64. maddesinin kıyasen

⁵⁴⁵ Arslan/Yılmaz/Taşpınar Ayvaz, s.251; Topuz-Hisse Haczi, s.91.

⁵⁴⁶ Arslan/Yılmaz/Taşpınar Ayvaz, s.251; Topuz-Hisse Haczi, s.93-94; Pekcanitez/Atalay/Sungurtekin Özkan/Özekes, s.219; Kuru-Ders Kitabı, s.170; Kuru-İstinaf, s.223; Üstündağ, s.161.

⁵⁴⁷ Demirel, s.195.

⁵⁴⁸ Demirel, s.205.

uygulanması yoluyla, alacaklıya uygun bir bedel ödeyip, borçlu eser sahibini birlikten çıkarabilecekleri ileri sürülmüştür⁵⁴⁹.

FSEK'in 64. maddesinde, mirasın intikali, bir eserin tamamlanması veya alenileşmesinden önce, hak sahiplerinden birinin ölümü ve alenileşmeden sonra eser sahiplerinden birinin ölümü olarak iki şekilde düzenlenmiştir. Cebri icra işlemi alenileşmiş eserler açısından yapılacağından FSEK'in 64. maddesinde yer alan alenileşmeden sonra eser sahiplerinden birinin ölmesi halindeki düzenlemenin kıyasen uygulanması gerekir. Bu durumda iştirak halinde eser sahiplerine seçimlik hak tanınmıştır. İsterlerse bu birliği eser sahibinin mirasçıları ile devam ettirirler ya da uygun bir bedel ödeyerek mirasçıları birlikten çıkarırlar⁵⁵⁰. Bu durum da ödenecek miktar açısından anlaşılmaya varılamazsa, bedeli mahkeme tayin eder (FSEK m.64, I). Cebri icra işleminin varlığı halinde, iştirak halindeki eser sahiplerinin seçimlik hakkının varlığından söz edilmemesi gerekir. Burada gidilecek yol oybirliği ile verecekleri kararla eser sahibi borçlunun alacaklısına, bedeli ödeyerek, borçlu eser sahibini birlikten çıkarılması şeklinde olmalıdır. Ödenecek miktar, çıkarılan eser sahibinin tasfiye payı, ortaklık sıfatının sona erdiği tarih itibariyle, mali işlerde uzman bir kişi tarafından hesaplattırılarak belirlenir. İştirak halindeki eser sahipleri ile borçlu eser sahibi uzman üzerinde anlaşamazlarsa, uzman kişi hâkim tarafından atanır (TBK m.634, III)⁵⁵¹.

⁵⁴⁹ **Erel**, s.92-93; **Öztan**, s.266; **Bozbel**, s.96; **Ayiter**, s.98; **Arslanlı**, s.70-71; **Ateş-Eser Sahipliği**, s.231; **Ayşegül Arpacı**, 5846 Sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu Kapsamında Eser Sahibinin Mali ve Manevi Haklarının Miras Yolu ile İntikali, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 2011, s.122-123; **Demirel**, s.205.

⁵⁵⁰ **Erel**, s.291; **Bozbel**, s.236-237; **Gökyayla**, s.59-60; **Tekinalp**, s.228; **Öztan**, s.547.

⁵⁵¹ **Ateş-Eser Sahipliği**, s.231.

İştirak halinde eser sahipleri tarafından oluşturulan eser tahrir edilmeden, eser sahibinin payı bu eserden ayrılamayacağından bu eser sahibi cebri icra sonucunda eser birliğinden çıkarıldığında somutlaşmış fikri ürüne ne olacağı sorunu gündeme gelir. Kanaatimizce böyle bir durumda cebri icra faaliyeti sonucunda birlikten çıkarılan eser sahibi kendisine ödenecek miktarın karşılığında eserdeki payının devredildiği sonucuna varılabilir. Nitekim payının devri eser sahipliği sıfatının devri anlamını taşımadığından ve eser üzerindeki haklar, somutlaşmış fikri üründen bağımsız olduklarından eser sahibi bu hakları taşımaya devam eder. Bu durumda da yeni bir sorun gündeme gelir. Çünkü eser sahibi bu eser üzerinde mali hakları tek başına kullanamaz. Mali hakların kullanılması için oybirliği ile karar alınması gerekir. Nitekim eser sahibi mali haklarını devredebilse de manevi haklarını devredemez. Manevi hakları da tek başına kullanabilir. Böyle bir durumda da oybirliği ile alınması gereken kararlar ve birlikten çıkarılan eser sahibinin devredemediği ve tek başına kullanabileceği manevi haklar bakımından bir sorun gündeme gelecektir. Nitekim bu sorun karşısında iştirak halinde eser sahipliğinde eserin haczedilemez olduğu gündeme gelebilir.

§ 9. HACZİN ETKİSİ

A. GENEL OLARAK

Haczin tamamlanması bir takım sonuçlar doğurur. Bu sonuçlar alacaklı, borçlu ve üçüncü kişiler üzerinde etkilerini gösterir. Burada incelenecek olan husus, haczin, alacaklı, borçlu ve üçüncü kişiler üzerinde doğuracağı etkilerdir. Bu etkilerin incelenmesinden önce, haczin tamamlanma anının belirlenmesi önem arz eder.

Haczin tamamlanma anı doktrinde tartışmalıdır. Doktrindeki bazı yazarlara göre haczin tamamlanma anı, icra memurunun haciz iradesini açıkladığı andır. Bu anlamda haciz tutanağı haczin gerçekleştiğini saptayan bir ispat aracıdır. Bu durumda haczin borçlu veya temsilcisine açıklanmış olması gerekir⁵⁵². Bu görüşe göre, icra müdürünün haciz iradesini, borçlu veya borçlu adına tebligatı kabule yetkili kişiler haczin yapıldığı sırada hazır bulunuyorlarsa, icra müdürünün belirli malları haczettiğini açıklaması ile mallar haczedilmiş olur. Eğer haciz bu kişilerin gıyabında gerçekleştirilmişse icra müdürünün borçluya veya borçlu adına tebligatı kabule yetkili kişilere, 103 davetiyesi ile haciz iradesini ulaştırması ile haciz tamamlanmış olur⁵⁵³. Haczin 103 davetiyesi ile bildirildiği an YILDIRIM/DEREN-YILDIRIM'a göre 103 davetiyesinin tebliğ anı⁵⁵⁴; MUŞUL'a göre de 103 davetiyesinin tebligata kabule yetkili kişilere ulaştırıldığı andır⁵⁵⁵. Bir diğer görüşe göre de, haczin tamamlanma anı, icra memurunun haciz iradesini haciz

⁵⁵² Üstündağ, s.146-147; İlhan Postacıoğlu/Sümer Altay, İcra Hukuku Esasları, 5.B., Vedat Kitapçılık, İstanbul 2010, s.361-362; Kamil Yıldırım/Nevhis Deren Yıldırım, İcra Hukuku, 5.B., Beta Yayıncılık, İstanbul 2012, s.138.

⁵⁵³ Muşul, s.473.

⁵⁵⁴ Yıldırım/Deren-Yıldırım, s.138.

⁵⁵⁵ Muşul, s.473.

tutanağına geçirdiği andır⁵⁵⁶. Kanaatimizce haciz iradesinin haciz tutanağına geçirildiği anın haczin tamamlandığı an olarak belirtilmesi daha doğru olacaktır. Çünkü haciz tutanağı düzenlenmesi zorunludur ve bu tutanak bu kapsamda sadece ispat aracı olarak nitelendirilemez. Haciz tutanağının düzenlenmesi ile borçlunun tasarruf yetkisi kısıtlanır. Ayrıca haciz, borçlunun yokluğunda da yapılabilir ve borçlunun ve alacaklının yokluğu durumunda yapılan haciz sonucunda gönderilen 103 davetiyesinin işlevi sadece şikâyet süresinin başlaması ile ilgilidir. 103 davetiyesinin gönderilmemiş olması haczin geçerliliğini etkilemez⁵⁵⁷. Bunun yanında mali hakların haczi İİK m.94'e göre yapılacağından, İİK'nın 94. maddesinin birinci fıkrası uyarınca mali haklarla ilgili meslek birliğine, eser sahibinin çalıştığı yayınevlerine, gerçek ve tüzel kişilere, iştirak halinde eser sahipliği, müşterek eser sahipliği veya sinema eser sahipliği varsa diğer eser sahiplerine bildirilmesi de haczin geçerliliğini etkilemez⁵⁵⁸. Nitekim mali haklara ilişkin hukuki işlemlerden doğan para alacaklarına uygulanacak olan İİK'nın 89. maddesine göre haciz ihbarnamesinin üçüncü kişiye gönderilmesi de haczin tamamlanması açısından bir önem taşımaz⁵⁵⁹. Tescili zorunlu olan sinema ve müzik eserleri açısından da haciz, haciz iradesinin açıklanması ile tamamlanır. Sicile haciz şerhinin konulması ile haciz tüm hukuki sonuçlarını doğurur. Sicile şerh düşülmek suretiyle yapılacak haczin (kaydî haczin) doğuracağı sonuçlar, fiili haciz ile aynıdır⁵⁶⁰.

⁵⁵⁶ **Karlı**, s.293; **Önder Topal**, Senede Bağlanmamış Anonim Şirket Payının Haczi, AÜHFD, 2016, S.65(4), s.2992.

⁵⁵⁷ **Arsan/Yılmaz/Taşpınar Ayvaz**, s.237-238.

⁵⁵⁸ **Güman**, s.68.

⁵⁵⁹ Bu konuda bkz. yuk. §7, D, I.

⁵⁶⁰ **Muşul**, s.507.

Somutlaşmış fikri ürünün haczi, mali hakkın haczi anlamına gelmez. Mali hakkın haczi de somutlaşmış fikri ürünün haczi sonucunu doğurmaz. Mali haklar, ayrı ayrı da haczedilebilir. Bu nedenle bir somutlaşmış fikri ürün haczedildiğinde, borçlu eser sahibi mali haklarını kullanabilir ya da mali haklarından örneğin çoğaltma hakkı haczedildiğinde, diğer bir mali hakkı olan yayma hakkını kullanabilir. Burada incelenecek olan haczin, borçlu eser sahibinin, haczedilen somutlaşmış fikri ürünün veya haczedilen mali hakkının üzerinde borçlu, alacaklı ve üçüncü kişi bakımından ne gibi etki doğuracağıdır.

B. BORÇLU ESER SAHİBİ BAKIMINDAN

Haczin konusu olan somutlaşmış fikri ürünü elinde bulunduran borçlu eser sahibi, alacaklının onayı ve icra dairesinin izni olmaksızın hacizli taşınır malları üzerinde tasarrufta bulunamaz (İİK m.86, I). Borçlu eser sahibinin tasarruf yetkisi kısıtlanır. Tasarruf yetkisi dar yorumlanmamalıdır ve bu yetkiden anlaşılması gereken, malın devredilmesi, mal üzerinde rehin kurulması gibi işlemlerdir⁵⁶¹. Eser sahibi borçlunun mal üzerindeki tasarruf yetkisi tamamen kısıtlanmayıp, gerçekleştirilen tasarruf işlemi alacaklının haklarına zarar verdiği oranda geçersizdir. Bu çerçevede, eser sahibi borçlu hacizli malı izinsiz olarak başka bir kişiye satabilir, devredebilir, rehin verebilir. Bu işlem alacaklının haklarına zarar verdiği ölçüde geçersiz olur (İİK m.86, III). Üçüncü kişilerle yapılan işlemler ancak alacaklının haklarına zarar vermediği oranda geçerlidir⁵⁶². Örnek olarak, borçlu eser sahibine ait bir heykel üzerine haciz konulmuş olsun bu heykeli, borçlu

⁵⁶¹ **Topuz-Hisse Haczi**, s.251; **Üstündağ**, s.164.

⁵⁶² **Arslan/Yılmaz/Taşpınar Ayvaz**, s.239-240; **Topuz-Hisse Haczi**, s.251; **Pekcanitez/Atalay/Sungurtekin Özkan/Özekes**, s.226-227; **Kuru-Ders Kitabı**, s.165; **Kuru-İstinaf**, s.215; **Üstündağ**, s.164.

eser sahibi üçüncü bir kişiye satarsa, sattığı bedelden alacaklının alacağı ve takip giderleri dışında artan kısım, heykeli satın alan üçüncü kişiye ait olur. Eser sahibi borçlu veya üçüncü kişi satış işleminin geçersiz olduğunu ileri süremez. Aynı şekilde eser sahibi borçlu borçlandırıcı işlemler de yapabilir⁵⁶³. Örneğin eser sahibi oluşturduğu bir tablonun satımı için üçüncü bir kişiyle satım sözleşmesi yapabilir. Ancak, üzerine haciz konulmuş bir tablo, tasarruf işlemine konu olursa (örneğin, satın alana teslim edilirse), yukarıda ifade edildiği üzere, bu tasarruf işlemi, alacaklının haklarına zarar verdiği ölçüde geçersiz olur.

Eser sahibi borçluya, icra müdürü ve alacaklısının izni olmadan, alacaklının hakkını engelleyecek şekilde tasarruf işlemi yapması durumunda cezalandırılacağı icra dairesi tarafından ihtar edilir. İhtarın yapılması, eser sahibi borçlunun cezalandırılması için bir koşul değildir, ihtar yapılmasa da eser sahibi borçlu cezalandırılır⁵⁶⁴. Çünkü bu durum muhafaza görevini kötüye kullanma suçunu oluşturur ve eser sahibi borçlu TCK'nın 289. maddesine göre cezalandırılır⁵⁶⁵.

Hacedilen mal borçlu yerine yediemine bırakılmış olabilir. Bu durumda eser sahibi borçlunun malı yedieminden alması TCK'nın 290. maddesi kapsamında suçtur⁵⁶⁶.

Mimari eserin haczi, tapu siciline şerh düşülür (TMK m.1010). Böylece borçlunun bu eser üzerindeki tasarruf yetkisi kısıtlanır. Şerhin etkisi iyiniyetli kazanımlarda ortaya çıkar. Şerh verilmeden önce üçüncü kişilerin mimari eser üzerindeki iyiniyetli aynı hak kazanımları konurken (TMK m.1023); şerh verildikten sonra üçüncü kişiler, iyiniyetli

⁵⁶³ Arslan/Yılmaz/Taşpınar Ayvaz, s.240.

⁵⁶⁴ Arslan/Yılmaz/Taşpınar Ayvaz, s.239.

⁵⁶⁵ Arslan/Yılmaz/Taşpınar Ayvaz, s.239.

⁵⁶⁶ Arslan/Yılmaz/Taşpınar Ayvaz, s.239.

olsalar bile aynı hak kazanımları alacaklıya karşı geçersiz olur. Mimari eser üzerinde borçlu, icra dairesi ve alacaklıdan izin almaksızın tasarrufta bulunabilir. Mimari eseri, üçüncü bir kişiye devredebilir, satabilir, üzerinde ipotek edebilir. Ancak bu durumda üçüncü kişilerin bu eser üzerindeki hakları alacaklıdan sonra gelir. Bir başka ifadeyle bu mimari eser haciz sonrası satıldığında önce alacaklının alacağı ve giderler ödenir. Daha sonra satıştan kalan üçüncü kişiye verilir⁵⁶⁷. Bunun yanı sıra borçlu mimari eser üzerinde irtifak hakkı veya taşınmaz mükellefiyeti kurarsa alacaklı bunlardan arî olarak hacizli mimari eserin satılmasını isteyebilir (İİK m.132)⁵⁶⁸.

Mali hakkın haczi durumunda haczedilen hak yedimeine teslim edilemez. Hak mali hak sahibi borçluda kalır. Mali hak sahibi, haczedilen hakkı devredemez, satamaz, üzerinde rehin kuramaz. Bir başka anlatımla, bu hak üzerinde tasarruf işlemi yapamaz. Burada da taşınır mal haczinin etkisinde olduğu gibi alacaklının hakkını etkilemeyecek şekilde tasarruf işlemi yapılabilir. Haczin yapıldığı, mali haklarla ilgili meslek birliğine, eser sahibinin çalıştığı yayınevlerine, gerçek ve tüzel kişilere, iştirak halinde eser sahipliği, müşterek eser sahipliği veya sinema eser sahipliği varsa diğer eser sahiplerine yani ilgili kişilere bildirilir. Bu bildirimde, bu haktan doğan gelirlerin artık icra dairesine ödenmesi gerektiği, aksi takdirde borçluya ödeme yaparlarsa, bu ödemenin geçerli olmadığı ifade edilir. Böylece borçlunun tasarruf yetkileri kısıtlanır. Bu bildirimle rağmen üçüncü kişiler borçluya ödeme yaparlarsa, borçları sona ermez. İcra dairesine tekrar ödeme yapmak zorunda kalırlar.

⁵⁶⁷ Arslan/Yılmaz/Taşpınar Ayvaz, s.240; Kuru-İstinaf, s.218-219; Kuru-Ders Kitabı, s.168; Pekcanitez/Atalay/Özekes/Sungurtekin Özkan, s.226.

⁵⁶⁸ Pekcanitez/Atalay/Özekes/Sungurtekin Özkan, s.226; Arslan/Yılmaz/Taşpınar Ayvaz, s.240.

Mali haklara ilişkin hukuki işlemlerden doğan para alacaklarına haciz konulduğunda, borçlunun bu alacak üzerinde mülkiyeti devam eder. Ancak alacak üzerinde tasarrufta bulunma yasağı ortaya çıkar. Aksi halde yani borçlunun tasarrufta bulunması durumunda hukuki ve cezai yaptırımlar söz konusu olur⁵⁶⁹.

C. ALACAKLI BAKIMINDAN

Alacaklı, hacedilen somutlaşmış fikri ürünün veya mali hakkın İİK’da belirtilen süreler içinde satılmasını isteyebilir ve satış sonucunda elde edilen paradan alacağını alma hakkı kazanır⁵⁷⁰.

Alacaklının mali hakkı haczetmesi, bu hakkı kullanma yetkisini kazandığı anlamına gelmez. Örneğin bir eserin temsil hakkının hacedilmesi durumunda alacaklı bu temsili yapamaz veya çoğaltma hakkının hacedilmesi durumunda alacaklı o eseri çoğaltamaz. Çünkü alacaklı, çoğaltmanın hangi şekilde, hangi kalıplara usule uyularak yapılması gerektiğini bilmez. Böyle bir durum eser sahibinin manevi hakkının ve kişilik hakkının ihlâli anlamına gelir⁵⁷¹.

D. ÜÇÜNCÜ KİŞİLER BAKIMINDAN

Üçüncü kişiye ait olan mal, borçlunun zannedilerek hacedilirse, bu durumda üçüncü kişilerin istihkak iddiasında bulunma hakkı vardır.

Üçüncü kişi kendisine ait olan mal veya hak için istihkak iddiasında bulunmasının yanısıra eğer malı veya hakkı iyiniyetle borçlu eser sahibi, mali hak sahibi veya lisans

⁵⁶⁹ **Yavaş**, s.53, 56.

⁵⁷⁰ **Arslan/Yılmaz/Taşpınar** **Ayvaz**, s.238; **Pekcanitez/Atalay/Sungurtekin** **Özkan/Özekes**, s.226; **Üstündağ**, s.162; **Topuz-Hisse Haczi**, s.136.

⁵⁷¹ **Tekinalp**, s.249.

vermeye yetkili bir kişiden devraldığı iddiasında⁵⁷² ise, bu da yine alacaklı ve üçüncü kişi arasında istihkak prosedürü uygulanarak çözülür⁵⁷³. Kısaca, üçüncü kişilerin hacizli mal üzerindeki iyiniyetle zilyetlik hükümleri uyarınca kazandıkları haklar korunur. Eğer iyiniyetli değillerse, haciz koyduran alacaklının haklarını ihlâl ettikleri ölçüde borçluya yaptıkları tasarruflar alacaklıya karşı hükümsüzdür (İİK m.86, III)⁵⁷⁴.

Somutlaşmış fikri ürünün haczi mali hakkın haczi anlamına gelmez. Nitekim bu iki mal ve hak birbirinden bağımsız varlık gösterirler ve birinin devri veya haczi diğerinin devri veya haczi sonucunu doğurmaz. Bu bağlamda somutlaşmış fikri ürün haczedildiğinde mali hak sahibi bakımından istihkak davasının söz konusu olup olamayacağını incelemek gerekirse, her ne kadar bu iki hak birbirinden bağımsız olsa da mali hakkın kullanılması çoğu kez somutlaşmış fikri ürüne tâbi olabilir. Bu nedenle de kanaatimizce, somutlaşmış bir fikri ürün haczedildiğinde mali hak sahibinin bu hakkı dikkate alınmıyorsa yahut bu hakkının varlığı kabul edilmiyorsa mali hak sahibi bu iddiasını istihkak yoluyla çözmesi gerekir.

Somutlaşmış fikri ürün veya mali haklardan birisi hacizden önce ancak alacaklının alacağının doğumundan sonra devredilmişse, bu devir işlemi ile borçlunun alacaklıdan mal kaçırmak istediği durumda tasarrufun iptali davası uygulama alanı bulur. Bu durumda alacaklıdan mal kaçırmak için yapılan işlemin gerçekleştiği tarihten itibaren beş yıl içinde borçlu eser sahibi veya mali hak sahibi aleyhine takip yapmış ise bu devir işlemine karşı

⁵⁷² FSEK m.54'de, mali hakkı veya lisansı devre yetkili olmayan bir kişiden hak iktisap eden üçüncü kişinin iyiniyetinin korunmayacağı düzenlenmiştir (**Hamdi Yasaman**, Fikir ve Sanat Eserlerinde İyiniyet ve Dürüstlük Kuralı, Fikri ve Sınai Mülkiyet Hukuku, Vedat Kitapçılık, İstanbul 2006, s.5).

⁵⁷³ **Arslan/Yılmaz/Taşpınar Ayvaz**, s.241; **Üstündağ**, s.168.

⁵⁷⁴ **Pekcanitez/Atalay/Sungurtekin Özkan/Özekes**, s.227.

iptal davası açabilir (İİK m.284)⁵⁷⁵. Ancak bu davanın açılması mali haklar açısından zor olabilir. Örneğin, mali hakkı önceden devraldığını iddia eden üçüncü kişi, bir sinema filmini gösterime sunmuş olabilir⁵⁷⁶. Kanaatimizce böyle bir durumda üçüncü kişinin mali hakkı nasıl iktisap ettiğine bakılmalıdır. Eğer iyiniyetle iktisap etmemişse bu durumda o mali hak üzerinde cebri icra işlemler devam eder. Mali hak haczedilir ve satılır, alacaklının alacağı ödenir. Ancak iyiniyetle iktisap etmişse, mali hak üçüncü kişiye devredilmiş olur ve hakkı korunur. Bu durumda mali hakkın kullanılması sonucunda ortaya çıkan gelirden alacaklının alacağının ve takip giderlerinin karşılanması gerekir. Bu durumda örneğe göre, sinema filminin gösterimi sonucunda elde edilen gişe gelirlerinden alacaklının alacağının ve takip giderlerinin ödenmesi geri kalan kısmın devralan üçüncü kişiye bırakılması gerekir.

⁵⁷⁵ **Kuru-** Ders Kitabı, s.490-492; **Kuru-** İstinaf, s.663-665; **Arslan/Yılmaz/Taşpınar Ayvaz**, s.533-537; **Pekcanıtez/Atalay/Özekes/Sungurtekin Özkan**, s.600-605.

⁵⁷⁶ **Tekinalp**, s.248.

§ 10. PARAYA ÇEVİRME

A. GENEL OLARAK

Alacaklının alacağı para ile ödenir. İcra ve iflâs hukuku sisteminde, alacaklının doğrudan borçlunun haczedilen malıyla değil de, para ile tatmin edilmesi kabul edilmiştir. Bu nedenle borçlunun haczedilen malı para ise, satış yapmaya gerek olmaksızın, haczedilen mal paradan farkı ise de, bu mal alacaklıya devir ile değil de, paraya çevrilmesi ile alacaklının alacağı karşılanır⁵⁷⁷. Satış, İİK'nın 106. ve 137. maddeleri arasında düzenlenmiştir.

Bir alenileşmiş eserin asılları veya müsveddeleri ya da alenileşmiş eser üzerindeki mali hak haczedildiğinde, haczedilen bu mal veya hak alacaklıya verilmez. Satışı yapılarak alacaklının alacağı karşılanır. Mali hak haczi yapılmışsa, alacaklı bu mali hakkı kullanarak alacağını tahsil edemez. Örneğin, çoğaltma hakkı haczedildiğinde, eseri çoğaltıp satamaz⁵⁷⁸. Aynı şekilde icra dairesi de mali hakkı kullanamaz⁵⁷⁹. Bu nedenle mali hakların haczi ile yapılması gereken, alacaklının satış talebi ile mali hakkın satışının gerçekleştirilmesidir. Kısaca, icra dairesi, bir kitap basarak veya bir eseri çoğaltarak gelir sağlayamaz. Bir mali hakkı, cebri icra yoluyla satın alan kişi, eser sahibinden mali hakkı devralan kişi ile aynı konumda bulunur ve mali hak sahiplerinin sahip olduğu haklara sahip olur⁵⁸⁰. Bu kişi, haczedilmiş ve satılmış olan mali hakkı, eser sahibinin manevi haklarına zarar getirmeyecek şekilde kullanmak zorundadır.

⁵⁷⁷ Pekcanitez/Atalay/Sungurtekin Özkan/Özekes, s.254; Arslan/Yılmaz/Taşpınar Ayvaz, s.303.

⁵⁷⁸ Tekinalp, s.249; Taş Korkmaz- Malvarlığı, s.346-347.

⁵⁷⁹ Karşı görüş için bkz. Erel, s.238-239.

⁵⁸⁰ Altay, s.216; Erdil-Şerh, C.2, s.1118.

Çalışmanın bu bölümünde paraya çevirmenin nasıl olacağı hususunda somutlaşmış fikri ürünler, mali haklar, mali haklara ilişkin hukuki işlemlerden doğan alacaklar ve bağlantılı hakların paraya çevrilmesi bakımından farklı farklı değerlendirme yapılacaktır.

İlk olarak, somutlaşmış bir fikri ürün, genellikle taşınır niteliğinde olduğundan, bunların paraya çevrilmesi, taşınırın paraya çevrilmesine ilişkin hükümler anlatılacak olup, somutlaşmış fikri ürünün kapsamında, mimari eserler de yer aldığından, taşınmaz satış hükümlerine göre inceleme yapılacaktır⁵⁸¹. İkinci olarak mali hakların satışının nasıl yapılacağına ilişkin İİK’da hüküm bulunmamaktadır. Mali hakların İİK’nın 121. maddesine göre satışı yapılır⁵⁸². İİK m.121’e göre haczin yapılmasının amacı, mali haklar açısından taraf menfaatine en uygun olanın kararını icra mahkemesi ve tarafların verebileceği düşüncesidir⁵⁸³. Bu kapsamda mali hakların satışı İİK’nın 121. maddesi kapsamında değerlendirilecektir. Üçüncü olarak mali haklara ilişkin hukuki işlemlerden doğan alacaklar açısından paraya çevirme işleminde İİK’nın 120. maddesinin uygulama alanı bulup bulmadığı incelenecek ve son olarak da bağlantılı haklarda İİK’nın 121. maddesinin uygulama alanı bulunduğu değinilecektir.

⁵⁸¹ **Bolayır**, s.2552; **Demirci**, s.106.

⁵⁸² **Bolayır**, s.2553; **Bozbel**, s.367; **Altay**, s.215-216; **Tekinalp**, s.248; **Erel**, s.329; **Erdil-Şerh**, C.2, s.1118; **Taş Korkmaz-Malvarlığı**, s.345; **Belgesay**, s.117; **Görgün**, s.164; **Talih Uyar**, Paraya Çevrilmesi Özel Bir Usulü Gerektiren Mal ve Haklar, ABD, 1978, S.3, s.435; **Mine Erturgut**, Menkullerin Paraya Çevrilmesi, Yetkin Yayınları, Ankara 2000, s.193; **Ayiter**, s.218.

⁵⁸³ **Erturgut**, s.193.

B. SATIŞ TALEBİ

Hacizli malların paraya çevrilmesi için alacaklının veya borçlunun icra dairesinden satışı talep etmiş olması gerekir. Çünkü icra dairesi, kıymeti hızla düşen veya muhafazası masraflı olan malların varlığı halinde (İİK m.113) yahut tamamlanma haczi yapması dışında kendiliğinden (İİK m.139) hacizli malların satışını yapamaz⁵⁸⁴.

Satış talep edebilecek olan kişi kural olarak, kesin haciz koyduran alacaklıdır. İstisnai olarak, haczedilen malların kıymeti hızla düşmekte ise veya muhafazası zor ise geçici haciz koyduran veya ihtiyati haciz koyduran alacaklı da satış isteyebilir (İİK m.108, II, m.113, II). Alacaklının yanısıra borçlunun talebiyle de satış yapılabilir (İİK m.113, I). Bu anlamda borçlu eser sahibi veya mali hak sahibi satışın yapılmasını isteyebilir.

Somutlaşmış fikri ürüne veya mali hakka haciz koyduran alacaklı, haczi koyan icra dairesine yapacağı yazılı veya sözlü taleple haciz koydurduğu malın veya hakkın satışını isteyebilir. Sözlü satış istemesi durumunda bir tutanak düzenlenir. Alacaklı satışa icra dairesi karar verdiğinde ya da borçlu istediğinde için gerekli giderleri peşin olarak öder. Ödemezse satış talebinde bulunmamış sayılır (İİK m.59)⁵⁸⁵.

Hacizli somutlaşmış fikri ürün için satış isteme süresi, hacizden itibaren altı aydır. Mimari eser, taşınmazla birlikte haczedildiğinden satış isteme süresi, hacizden itibaren bir yıldır (İİK m.106,I). Mali hakkın haczi halinde satış isteme süresinin ne olacağına ilişkin açık bir düzenleme bulunamamaktadır. Doktrindeki baskın görüşe göre, bunların

⁵⁸⁴ Pekcanitez/Atalay/Sungurtekin

Özkan/Özekes,

s.254-255;

Arslan/Yılmaz/Taşpınar Ayvaz, s.304.

⁵⁸⁵ Arslan/Yılmaz/Taşpınar Ayvaz, s.304; Muşul, s.676; Yıldırım/Deren- Yıldırım, s.210; Güman, s.249.

satışının isteme süresi taşınır mal ve alacaklarda olduğu gibi hacizden itibaren altı ay olmalıdır⁵⁸⁶. Kanaatimizce mali haklar açısından hangi sürenin dikkate alınması gerektiği, sürelerin konulma amacıyla kıyasen tespit edebilir. Taşınmazlar açısından belirlenen sürenin uzun olmasının amacı, taşınmazın yerine yenisini koymanın zor olmasından dolayı borçluya daha uzun bir zaman tanımak ve bu zamanda borcunu ödemesine imkân vermek; taşınırın satış talebinin süresinin kısa olmasının amacı ise, bu malların değerinin kısa süre zarfında düşmesinin olanaklı olmasıdır⁵⁸⁷. Bu nedenle burada mali haklar açısından uygulanması gereken süre, taşınır mallara ve alacakların satış talep etme süresi olan altı ay olmalıdır. Çünkü örneğin yayma hakkı haczedilen bir ilmi eserin satış talep süresinin bir yıl olarak belirlenmesi durumunda, bu bir yıl içerisinde geçerliliğini yitirebilir.

Satış isteme süreleri içinde talep yapılmazsa, o mal üzerindeki haciz kalkar (İİK m.110). Satış süresi içerisinde istenir de, icra müdürünün vereceği karar ile gerekli gider on beş gün içinde depo edilmezse haciz kalkar. Buna karşılık satışın süresi içerisinde istenmiş olup da satışın yapılmamış olması hacze etki etmez. Bir başka ifadeyle bu durumda haciz kalkmaz⁵⁸⁸.

Süresi içinde yapılan satış talebi, satış talebini yapan tarafından bir defa geri alınabilir (İİK m.110). Satış talebi geri alınıp da satış isteme süresi içerisinde yenilenmezse

⁵⁸⁶ **Erturgut**, s.194-195; **Demirci**, s.107; **Üstündağ**, s.239, dn.757; **Bolayır**, s.2558.

⁵⁸⁷ **Erturgut**, s.195.

⁵⁸⁸ **Pekcanitez/Atalay/Sungurtekin Özkan/Özekes**, s.255; **Arslan/Yılmaz/Taşpınar Ayvaz**, s.305; **Kuru-İstinaf**, s.285; **Kuru-Ders Kitabı**, s.213; **Muşul**, s.675.

haciz kalkar⁵⁸⁹. Haczin kalkması, takip talebinden hacze kadar olan kısmı etkilemez. Haciz talebinin yenilenmesi gerekir⁵⁹⁰. Alacaklının yenileme talebinde bulunması gerekir. Bu talep harca tabi değildir ve borçluya da tebliğ edilmez⁵⁹¹. Haczin yeniden yapılması durumunda satış istenebilir.

C. PARAYA ÇEVİRME USULLERİ

I. Somutlaşmış Fikri Ürünün Paraya Çevrilmesi

1. Taşınır Eserlerin Satışı

Hacedilebilen alenileşmiş bir eserin aslı ve müsveddeleri ile yayımlanmış eserin çoğaltılmış nüshaları taşınır mal niteliğinde olduğundan, taşınır malların satışı usulüyle paraya çevirme işlemi gerçekleştirilir.

Alacaklı veya borçlu hacizden itibaren altı ay içinde satış talep eder. Satış talebini alan icra dairesi bu talepten itibaren iki ay içinde hacizli taşınır malları satması gerekir. Ancak bu süre düzenleyici bir süredir. Bu çerçevede satış iki ay geçtikten sonra yapılsa da geçerliliğini yitirmez. Fakat icra dairesinin uygun bir süre içinde satış için hazırlıklara başlamayı geciktirmesi durumunda hakkın sürüncemede bırakılması sebebiyle şikâyet yoluna gidilebilir. Bu halde şikâyetin süresi yoktur. Her zaman şikâyet edilebilir. Şikâyet, bu işlemi yürüten icra dairesinin bulunduğu yer icra mahkemesine yapılır⁵⁹².

⁵⁸⁹ Arslan/Yılmaz/Taşpınar Ayvaz, s.305; Pekcanitez/Atalay/Sungurtekin Özkan/Özekes, s.255;; Kuru-İstinaf, s.285; Kuru-Ders Kitabı, s.213; Yıldırım/Deren-Yıldırım, s.212.

⁵⁹⁰ Pekcanitez/Atalay/Sungurtekin Özkan/Özekes, s.255.

⁵⁹¹ Muşul, s.675.

⁵⁹² Muşul, s.118; Yıldırım/Deren-Yıldırım, s.36-37.

Taşınır malların paraya çevrilmesi kural olarak açık artırmayla yapılır ancak istisnai hallerde pazarlık yoluyla satışın yapılması da mümkündür⁵⁹³.

a. Açık Artırma Yoluyla Satış

Bazı eserler açık artırma ile satılabilir. Bu durumda, eserlerin değeri, sosyal itibar, gösteriş gibi psikolojik etkenler dikkate alınarak belirlenerek açık artırmaya çıkar ve açık artırma ile eserin fiyatı yükselerek en yüksek teklifi veren kişiye göre değişir⁵⁹⁴.

Açık artırmayla satışı yapılan taşınır malların, satılması için bazı hazırlık işlemleri yapılır. Öncelikle artırmanın yapılacağı yer, gün ve saat, satış gününden önce icra dairesi tarafından ilan edilir. Bu ilanın yapılması zorunludur. Birinci ve ikinci açık artırma bu ilana göre yapılır. İlanın ne şekilde yapılacağını, artırmanın tarzını, yerini ilgililerin menfaatlerini baz alarak icra müdürü takdir eder. Bu ilan genellikle gazetede yapılır. Ancak, gazete ile ilan zorunlu değildir yapılıp yapılmaması icra müdürünün takdirine bırakılmıştır⁵⁹⁵. Ayrıca elektronik ortamda da ilan yapılabilir (İİK m.114,III). Gazete ile ilan, yurt düzeyinde yayınlanan bir gazete ile yapılmasına karar verilmesi halinde satış talebi tarihinde tirajı elli binin üzerinde olan ve yurt düzeyinde dağıtımı yapılan gazetelerden biriyle yapılır (İİK m.114,II). Bu ilanın eser sahibine, alacaklıya veya ilgili

⁵⁹³ **Pekcanitez/Atalay/Sungurtekin Özkan/Özekes**, s.255; **Arslan/Yılmaz/Taşpınar Ayvaz**, s.307; **Kuru-İstinaf**, s.290; **Kuru-Ders Kitabı**, s.217; **Erturgut**, s.80; **Muşul**, s.676; **Postacioğlu/Altay**, s.558; **Yıldırım/Deren-Yıldırım**, s.222; **Uğur Bulut**, İcra Hukukunda Ödeme Yerine Alacakların Devri, Adalet Kitapevi, Ankara 2013, s.10.

⁵⁹⁴ **Şenocak**, s.113.

⁵⁹⁵ **Pekcanitez/Atalay/Sungurtekin Özkan/Özekes**, s.256; **Arslan/Yılmaz/Taşpınar Ayvaz**, s.307-308; **Erturgut**, s.82; **Muşul**, s.696; **Yıldırım/Deren-Yıldırım**, s.222; **Kuru-El Kitabı**, s.619.

üçüncü kişilere bildirilmesi zorunlu değildir. Ancak uygulamada kişilerin menfaatleri dikkate alınarak, ilgili kişilere de bildirim yapılmaktadır⁵⁹⁶.

İcra dairesi, ilanla birlikte artırma şartnamesini de hazırlar. Artırma şartnamesinde, ilanda belirtilmeyen ve artırmaya ilişkin tüm hususlar yazılır (İİK m.47).

Açık artırmaya elektronik ortamda teklif verme yoluyla başlanır (İİK m.114; İİK m.48). Teklif verme, yapılacak olan birinci artırma tarihinden on gün önce başlar ve artırmanın yapılacağı günden önceki gün sonunda sona erer. Bu teklif, hacizli eserin tahmin edilen kıymetinin yüzde ellisinden az olamaz, ayrıca eserin tahmin edilen kıymetinin yüzde yirmisi oranında teminat gösterilmesi zorunludur. Satışı yapılacak olandan alacaklının alacağı yüzde yirmi oranında ise ve alacaklı da bu artırmaya katılırsa teminat ve pey akçesi ödemez (İİK m.114,IV, V).

Elektronik ortamdaki teklif verme tamamlandıktan sonra, ilanda belirtilen yerde, gün ve saatte toplanılır ve elektronik ortamda verilen en yüksek teklif baz alınarak artırmaya başlanır. Satış icra müdürü tarafından yapılır. Ancak icra müdürü yardımcısı veya kâtiplerinden birini görevlendirebilir⁵⁹⁷. Satışa çıkarılan eser, üç defa bağırlarak en çok pey ileri sürene ihale edilir. Ancak satılan bedelin, eserin tahmin edilen bedelinin yüzde ellisi kadar olmalı ve satış isteyen alacağına rüçhanı olan diğer alacaklar o malla temin edilmişse satış bedelinin bu rüçhanlı alacaklar toplamından fazla olması ve ayrıca paraya çevirme ve paraların paylaşılması masraflarını karşılaması gerekir (İİK m.115).

⁵⁹⁶Arslan/Yılmaz/Taşpınar Ayvaz, s.308; Pekcanıtez/Atalay/Sungurtekin Özkan/Özekes, s.256-257.

⁵⁹⁷Arslan/Yılmaz/Taşpınar Ayvaz, s.309; Pekcanıtez/Atalay/Sungurtekin Özkan/Özekes, s.258-259; Bulut, s.11.

Eğer bu bedel karşılanmıyorsa veya birinci artırmada alıcı yoksa icra müdürü satışı geri bırakır (İİK m.115,II; İİKY m.48/A).

Birinci artırmadan beş gün sonra ikinci artırma yapılır⁵⁹⁸. İkinci artırmanın elektronik ortamda teklif verme aşaması, birinci artırmadan sonraki beşinci gün başlar, en az on gün sonrası belirlenecek ikinci artırmanın tamamlanacağı günden önceki gün sonunda sona erer. İkinci artırmaya da verilen en yüksek teklif üzerinden başlanır. Yine aynı şekilde ikinci artırmada satış yapılabilmesi için ihale bedelinin satışı yapılacak eserin tahmin edilen bedelinin yüzde ellisini bulması ve satış isteyen alacaklının alacağına rüçhan olan diğer alacaklıların toplamından fazla olması ve paraya çevirme ve paraların ödenmesi giderlerini de geçmesi gerekir. Bu belirlenen miktar için alıcı çıkmazsa satış düşer⁵⁹⁹.

Birbirinden bağımsız olan ve bir bütünlük arz etmeyen eşyalar ayrı ayrı satılır⁶⁰⁰. Örneğin bir edebi eserin iki cildi mevcutsa bunlar birlikte satılır, ancak bir eser sahibine ait bir heykel ve tablo haczedilmişse bunların satışı ayrı ayrı yapılabilir.

Satış yapılırsa, alıcı icra dairesine bedeli peşin olarak öder. Artırmanın kesinleşmesiyle haczedilen eser alıcıya teslim edilir (İİK m.118,I). Alıcı bedeli hemen ödemezse, icra müdürü bedeli ödemesi için ihale anında yedi günlük bir süre verebilir. Bu durumda eser alıcıya teslim edilmez. Yedi gün içinde alıcı bedeli ödemezse, icra müdürü ihale kararını kendiliğinden kaldırır. Böyle bir durumda eserin satışı için alacaklı

⁵⁹⁸ **Kuru-El Kitabı**, s.622.

⁵⁹⁹ **Pekcanitez/Atalay/Sungurtekin** **Özkan/Özekes**, s.259-261; **Arslan/Yılmaz/Taşpınar Ayvaz**, s.310; **Kuru-İstinaf**, s.292; **Kuru-Ders Kitabı**, s.218; **Erturgut**, s.120; **Postacıoğlu/Altay**, s.565; **Kuru-El Kitabı**, s.623.

⁶⁰⁰ **Pekcanitez/Atalay/Sungurtekin** **Özkan/Özekes**, s.260.

veya borçlunun tekrar satış talebinde bulunması gerekir ve tüm işlemler tekrar yapılır⁶⁰¹. Eğer sonra yapılan satış bedeli ile ilk satış bedeli arasında fark varsa, ihalenin feshine sebep olan alıcılar, kefilleri bu farktan, diğer zararlardan ve ayrıca temerrüt faizinden müteselsilen sorumlu olurlar (İİK m.118,II). İhale farkı ve temerrüt faizi gecikmeksizin, diğer zararlarda hükmün varlığı ile tahsil edilir (İİK m.118,II)⁶⁰².

b. Pazarlık Yoluyla Satış

Taşınır malların satışı istisnai olarak pazarlıkla yapılabilir. Buna göre;

- Bütün ilgililer isterse,
- Borsada ve piyasada fiyatı bulunan kıymetli evrak veya diğer mallar için o günün piyasasında cari olan fiyat teklif edilirse,
- Artırma maden kıymetini bulmamış olan altın ve gümüş eşyaya bu kıymet verilirse,
- Taşınır malların kıymeti süratle düşüyor ve taşınır malların muhafazası masraflı ise,
- Malın tahmin edilen değeri üçbinyüzyirmi lirayı geçmezse bu yola başvurulur (İİK m.119).

Alenileşmiş bir eserin asıllarının veya müsveddelerinin ya da yayınlanmış eserin çoğaltılmış nüshalarının pazarlık yoluyla satışı, İİK'nın 119. maddesinde sınırlı sayıda sayılan hallerde⁶⁰³; bütün ilgililerin pazarlık yoluyla satışı istemesi suretiyle ya da hacizli malın tahmin edilen değerinin üçbinyüzyirmi lirayı geçmeyeceği durumlarda uygulama

⁶⁰¹ Arslan/Yılmaz/Taşpınar Ayvaz, s.310; Muşul, s.710; Yıldırım/Deren-Yıldırım, s.227.

⁶⁰² Pekcanitez/Atalay/Sungurtekin Özkan/Özekes, s.262.

⁶⁰³ Pekcanitez/Atalay/Sungurtekin Özkan/Özekes, s.263.

alanı bulması gerekir. Nitekim diğer hallerin uygulanması fikri hakların niteliğine uymaz. Bu bağlamda pazarlık yoluyla satışın yapılmasını isteyen ilgililer, satışın belirli şartlarda yapılmasını da kararlaştırabilirler ve hatta buna uyulmadığı takdirde satışın iptalini isteyebilirler⁶⁰⁴.

Pazarlık suretiyle satış halinde de icra müdürünün satışı ilan etmesi gerekir⁶⁰⁵. Kanunda pazarlık usulü ile ilanın nasıl yapılacağı düzenlenmemiştir bu kapsamda açık artırmaya ilişkin usulün pazarlık yoluna kıyasen uygulanacağı ifade edilebilir⁶⁰⁶.

Pazarlık yoluyla satış, açık artırmada olduğu gibi, yapılan ilan ve şartnamede gösterilen yer, gün ve saatte yapılır. Pazarlık yoluyla satış, herkese açık ve genel olarak yapılması ilgililerin menfaatlerine daha uygun olur. Çünkü böyle bir durumda pazarlık yoluna daha çok kişi katılır ve teklif daha yüksek olur. Nitekim bu da pazarlık olanağını artırır⁶⁰⁷.

Pazarlık yoluyla satış da peşin ödeme yapılır. İcra müdürünün alıcıya bedeli ödemesi için yedi günlük süre vermesi pazarlık yoluyla satışta da uygulanır. Pazarlık yoluyla satış olağan satış sözleşmesi hükümlerine tabidir ve mülkiyet eserin teslimi ile alıcıya geçer⁶⁰⁸.

⁶⁰⁴ **Pekcanitez/Atalay/Sungurtekin Özkan/Özekes**, s.263.

⁶⁰⁵ **Erturgut**, s.185; **Seda Özmumcu**, Cebri İcra Hukukunda Pazarlık Suretiyle Satış, Vedat Kitapçılık, İstanbul 2005, s.80.

⁶⁰⁶ **Erturgut**, s.185; **Özmumcu**, s.80; **Bulut**, s.21.

⁶⁰⁷ **Erturgut**, s.185; **Özmumcu**, s.85.

⁶⁰⁸ **Pekcanitez/Atalay/Sungurtekin Özkan/Özekes**, s.262; **Arslan/Yılmaz/Taşpınar Ayvaz**, s.311; **Kuru-İstinaf**, s.293; **Kuru-Ders Kitabı**, s.219; **Özmumcu**, s.140-141; **Erturgut**, s.190.

2. Mimari Eserlerin Satışı

Mimari eserlerin diğer eserlerden farkı taşınmaz mallardan oluşmasıdır. Bu nedenle mimari eserlerin satışı taşınmaz malların satışına göre yapılır. Alacaklı veya borçlu hacizden itibaren bir yıl içerisinde yazılı veya sözlü olarak satış talebinde bulunur. Satış talebinin geçerli olabilmesi için icra müdürünün, icra müdür yardımcısının veya kâtabinin düzenlenen tutanakta imzasının bulunması gerekir⁶⁰⁹. İcra dairesi bu talepten itibaren üç ay içinde satışı yapar. Bu süre hak düşürücü bir süre değildir. Nitekim sürenin İİK’da belirtilme amacı, icra müdürünün gecikmeden işlemi yapması için bir sınır koymak, satıştan ilgililerin bilgilendirilmesini sağlamak ve daha fazla müşteri bulunması temin etmektir⁶¹⁰. Haczedilen taşınmazlar sadece açık artırma yoluyla satışı yapılmakta olup; pazarlık yoluyla satılamazlar (İİK m.126)⁶¹¹.

Satış talebi ile icra dairesi birinci artırmadan bir ay önce ilan yapar. Bu ilan da birinci ve ikinci artırmanın yapılacağı yer, gün ve saati, satılacak mimari eserin cinsini, önemli niteliklerini, değerini, bulunduğu yeri, artırmaya iştirak edeceklerin mimari eserin bedelinin yüzde yirmisi oranında pay akçesi ya da banka teminatı yatırmaları gerektiği gibi hususlar belirtilir⁶¹². Mimari eserin, tapu kaydına ilişkin bilgilerin, açık adresi, metrekaresi ve diğer önemli özelliklerinin belirtilmesi gerekir aksi halde ihalenin feshi gündeme gelir⁶¹³. İlanda mimari eserlerin kıymet takdirinin de gösterilmesi gerekir. Bu

⁶⁰⁹ **R. Murat Dönmez**, Taşınmaz Malların Paraya Çevrilmesi, Vedat Kitapçılık, İstanbul 2010, s.29.

⁶¹⁰ **Dönmez**, s.75.

⁶¹¹ **Pekcanitez/Atalay/Sungurtekin Özkan/Özekes**, s.264; **Arslan/Yılmaz/Taşpınar Ayvaz**, s.319; **Dönmez**, s.10.

⁶¹² **Kuru-İstinaf**, s.304; **Kuru-Ders Kitabı**, s.226-227.

⁶¹³ **Dönmez**, s.95.

kıymet takdirinin de taşınır eserler veya mali haklar gibi bilirkşi tarafından yapılması eserin değeri açısından daha doğru olacaktır. Yapılan ilan borçluya, alacaklıya ayrıca tapu kaydında yer alan diğer ilgililere de tebliğ edilmesi gerekir⁶¹⁴.

İcra müdürü mimari eseri hangi şartlarla kabul edeceklerini açısından bilgilendirmeyi içeren⁶¹⁵ artırma şartnamesi düzenler. Haczedilen mimari eserin alıcısı bu şartnameye göre mimari eseri iktisap eder. Düzenlenen artırma şartnamesi artırmadan en az on gün önce herkesin görmesi için açık bulundurur. Ayrıca artırma şartnamesinin bir parçası olan ve tapu sicili hükmünde olan taşınmazın üzerinde olan aynı haklar ve kuvvetlendirilmiş şahsi hakların belirtildiği mükellefiyetleri listesi düzenlenir (İİK m.128; İİKY m.49). Mükellefiyetler listesini icra dairesi artırmayı ilan ederken, tapu müdürlüğüne resen sorar ve buna göre oluşturulur⁶¹⁶. Alıcıda taşınmazı bu listede gösterilen mükellefiyetleri ile iktisap etmiş sayılır⁶¹⁷.

İlanda belirtilen yer, gün ve saatte, elektronik ortamda verilen en yüksek teklif ile artırmaya başlanır. Taşınmaz üç defa bağırılarak, verilen en yüksek teklif değerlendirilerek satış yapılır. Bu teklifin taşınmazın bedelinin yüzde ellisi ve rüçhanlı alacakların toplamından fazla olması ve paraya çevirme işlemi ve paraların paylaşılması masraflarını karşılaması gerekir. Sayılanları karşılayacak düzeyde birinci artırmada alıcı çıkmazsa ikinci artırma yapılır. İkinci artırmada aynı şekilde yürütülür ve yine teklifin, taşınmazın bedelinin yüzde ellisi ve rüçhan alacakların toplamından fazla

⁶¹⁴ **Dönmez**, s.109.

⁶¹⁵ **Dönmez**, s.130.

⁶¹⁶ **Dönmez**, s.163.

⁶¹⁷ Ayrıntılı bilgi için bkz. **Pekcanitez/Atalay/Sungurtekin Özkan/Özekes**, s.266-269; **Arslan/Yılmaz/Taşpınar Ayvaz**, s.321-325; **Kuru-İstinaf**, s.305-309; **Kuru-Ders Kitabı**, s.227-230.

olması ve paraya çevirme işlemi ve paraların paylaşılması masraflarını karşılaması gerekir. Karşılamazsa satış düşer⁶¹⁸.

Alıcı icra müdürünün ihale kararı ile taşınmazın mülkiyetini kazanır. İhalenin yapılmasından sonra borçlu ve alacaklı anlaşması veya borçlunun alacaklıya borcunu ödemesi mimari eserin mülkiyetinin alıcıya geçmesine engel olamaz⁶¹⁹.

Satış sonunda alıcının bedeli ödemesi durumunda taşınmaz alıcı adına tescil edilmesi için icra dairesi tapu dairesine bir yazı gönderir ve taşınmaz alıcıya teslim edilir. Alıcı bedeli derhal ödeyemezse icra dairesi alıcıya on günü geçemeyecek şekilde süre verebilir (İİK m.130). Bu süre içinde alıcı bedeli ödemezse, icra müdürü ihale kararını resen kaldırır. İcra müdürü, alıcıdan önce taşınmaza en yüksek pey süren kişiden taşınmazı satın almasını teklif eder (İİK m.133). Bu kişiden üç gün içinde cevap vermesi istenir, eğer almak isterse teklif etmiş olduğu bedelle bu kişiye ihale eder. Almak istemezse veya üç gün içinde cevap vermezse, icra dairesi taşınmazı hemen artırmaya çıkarır. Bu ilan ile artırma arasında yedi günlük bir süre mevcuttur ve tekrardan aynı usul devam eder. Bu yedi gün içinde alıcı çıkmazsa veya çıkar da yeterli bedel teklif edilmezse satış düşer⁶²⁰.

⁶¹⁸ **Kuru-İstinaf**, s.309-311; **Kuru-Ders** Kitabı, s.230-231; **Pekcanitez/Atalay/Sungurtekin Özkan/Özekes**, s.269-270; **Arslan/Yılmaz/Taşpınar Ayvaz**, s.325-327; **Dönmez**, s.236-237.

⁶¹⁹ **Dönmez**, s.271.

⁶²⁰ **Arslan/Yılmaz/Taşpınar Ayvaz**, s.328-331; **Dönmez**, s.377-378.

II. Mali Hakların Paraya Çevrilmesi

1. Genel Olarak

Haczedilen eser üzerindeki mali hakların satışı, mali hakkın kullandırılmasının, yani lisans hakkının ve birden fazla eser sahibi olması durumunda (örnek olarak iştirak halinde eser sahipliği, müşterek eser sahipliği ve sinema eser sahipliği) veya bağlantılı hak sahipliği durumunda haczedilen malın satışı İİK'nın 121. maddesine göre yapılır. Bir intifa hakkı veya taksim edilmemiş bir miras veya bir şirket yahut iştirak halinde tasarruf olunan bir mal hissesi gibi ve bu maddede sayılmayan başka tür malların satılması durumunda İİK'nın 121. maddesi uygulanır. Burada ifade edilen hususlar örnekleme yoluyla ifade edilmiş olup, “başka tür malların” kapsamına, mali hak vb. haklar da girer⁶²¹.

İİK'nın 121. maddesi gereğince icra müdürü satış talebi üzerine⁶²² satışın nasıl yapılması gerektiğini icra mahkemesine soracaktır. İcra mahkemesi yerleşim yerleri bilinen ilgililer davet edip onları dinledikten sonra üç şekilde karar verecektir⁶²³:

- Eser üzerindeki mali hakkın açık artırma yoluyla satışının yapılması ve satış bedeli ile alacaklının alacağının ödenmesi,
- Satış için bir memuru görevlendirebilir,
- Gerekli gördüğü diğer tedbirleri alabilir (İİK m.121, II).

İcra mahkemesinin, yerleşim yeri bilinen ilgilileri davet edip, onları dinlemesi gerekir. İlgililer kavramından anlaşılması gerekenler, öncelikle mali hak sahibi olan eser

⁶²¹ **Bolayır**, s.2553; **Erturgut**, s.193; **Yıldırım/Deren-Yıldırım**, s.233.

⁶²² **Erturgut**, s.197.

⁶²³ **Uyar-Mal ve Haklar**, s.432; **Demirci**, s.108; **Pekcanıtez/Atalay/Sungurtekin Özkan/Özekes**, s.274.

sahibi veya mali hakkı devretmişse mali hak sahibi ya da kanunen mali hak sahibi sayılan çalıştıran veya tüzel kişi borçlulardır. Borçlunun dinlenilmesindeki amaç, mali hakkın kişisel sebeplerden dolayı uyuşmazlık halinde olduğu kişilere satılmasına engel olmasının sağlanmasıdır. Burada borçlu mali hakkının kullandırılması sonucunda yani lisans vermesi durumunda aldığı geliri veya mali hakkı ile ilgili gerekli tüm bilgileri icra mahkemesine açıklamalıdır⁶²⁴.

Borçlunun yanı sıra haczi koyduran alacaklı, eser sahibi mali hak sahibi değilse eser sahibi, iştirak halinde eser sahipliği veya müşterek eser sahipliği varsa bu kişiler lisans hakkına sahip olan, sinema eser sahipliği mevcutsa bu kişilerin yahut meslek birliklerinin icra mahkemesi tarafından dinlenmesi gerekir.

İcra mahkemesi ilgilileri dinleyerek ve görüşlerini dikkate alarak en yüksek değeri alabileceği satış yoluna karar verir. Ancak icra mahkemesi dinlediği ilgililerin görüşleri ile bağlı değildir. Hangi paraya çevirme yolundan daha yüksek değeri elde edebileceğine veya ilgililerin menfaatlerine hangi yolun uygun olduğuna kendisi de karar verebilir. Hatta bunun için bilirkişiye de başvurabilir⁶²⁵. İcra mahkemesinin verdiği bu karar icra memuru ve ilgililer açısından bağlayıcıdır. Bu karara karşı kanun yollarına başvurulamaz⁶²⁶.

İcra mahkemesi mali hakkın açık artırma yoluyla yapılmasına karar vermesi durumunda, örneğin bir romanın çoğaltma hakkının açık artırma yoluyla satılması taşınır malların satılması usulü kıyasen uygulanarak gerçekleştirilir⁶²⁷. Çoğaltma hakkı,

⁶²⁴ **Bolayır**, s.2554-2555.

⁶²⁵ **Bolayır**, s.2555.

⁶²⁶ **Erturgut**, s.199.

⁶²⁷ Bu konuda bkz. yuk. §10, C, I, 1, a.

bilirkişinin belirlemiş olduğu mali hakkın bedelinin yüzde ellisi ve rüçhan alacaklar toplamından fazla ve giderleri karşılıyorsa bu bedeli teklif edene satılır. Örneğin bir yayınevi bu şartları sağlıyorsa çoğaltma hakkı kendisine satılır. Bu anlamda da eser sahibinin bu hakkı devretmesi ile aynı sonuç doğurur. Yayınevi bu romanı çoğaltabilir.

İcra mahkemesi satış için bir memuru görevlendirebilir. Kanaatimizce icra mahkemesinin burada yer alması da pazarlık yoluyla satışı da tercih edebilmesi gerekir. Hatta mali hak açısından pazarlık yoluyla satış açık artırma yoluyla satıştan daha olumlu sonuçlar getirebilir. Örneğin, açık artırma ile satılması durumunda elde edilecek bedel mali hakkın değerinin yüzde ellisi ve rüçhan alacaklar toplamından fazlası ve paraya çevirme, ödenmesi için gerekli olan masraflardan oluşacakken pazarlık yoluyla satış ile katılımcılar geniş bir kitle olacağından ileri sürülen bedel çeşitlilik gösterecek ve elde edilen bedel daha fazla olacaktır. Ayrıca pazarlık yoluyla satışın belirli bir süreye ve usule bağlanmamış olması mali hakların satışının yapılmasında bu yolun tercih edilmesini daha olumlu kılar⁶²⁸. Pazarlık yoluyla satış İİK'nın 119. maddesinde düzenlenmiştir. Kanaatimizce, sınırlı sayıda sayılan hallerden, tüm ilgililerin bu yola başvurulmasını istemesi ve mali hakkın bedelinin üçbinyüzyirmi lirayı geçmediği durumlarda gidilebilecektir.

İcra mahkemesi gerekli gördüğü diğer tedbirleri alabilir. İcra mahkemesi, tüm ilgililer açısından somut olaya uygun olarak gerekli tedbiri alabilir⁶²⁹. Örneğin somut durumun koşullarına göre icra mahkemesi, eser sahibi ile lisans alan arasında yapılan bir sözleşme ile mali hakkın kullanılması lisans alana tanınabilir. Bu durumda lisans verilmesi ile elde edilen gelirin, alacaklıya ödenmesi gibi tedbir kararı alabilir. Böylelikle

⁶²⁸ Bolayır, s.2556; Özmumcu, s.234-235; Erturgut, s.171.

⁶²⁹ Pekcanitez/Atalay/Sungurtekin Özkan/Özekes, s.274; Yıldırım/Deren-Yıldırım, s.234.

elde edilen gelir ile alacaklının alacağı karşılanır ve alacak miktarı bitince de haciz kalkar⁶³⁰.

İhalenin kesinleşmesi ile icra dairesi alıcıya, hak sahipliğini içeren bir belge düzenleyip teslim etmelidir⁶³¹. Açık artırma yolu sonucunda mali hakkı ihale anında kazanır. Pazarlık yoluyla satış sonucunda da alıcı mali hakkı mali hakkın teslimi sonunda kazanır. Bu durumda alıcı, mali hakkı hak sahibinden devralmış gibi mali hakkın sağladığı hak ve yetkileri kullanabilir. Ancak eser üzerinde satın aldığı mali hak dışındaki diğer mali hakları kullanamaz, ayrıca eserin aslı ve müsveddeleri üzerinde tasarrufta bulunamaz⁶³².

2. Sinema ve Müzik Eserleri Açısından Satış

Sinema ve müzik eserlerinin tescili ise zorunlu tutulmuştur. Kültür ve Turizm Bakanlığı bünyesinde bulunan Telif Hakları Genel Müdürlüğü tarafından tutulan sicile bu eserler üzerinde haczi yapıldığı şerh düşülür. Bunlar üzerindeki mali hakkın satışı sonucunda alıcıdan bedeli alındığında, icra müdürü sicili tutan Telif Hakları Genel Müdürlüğüne alıcının sicile kaydedilmesi yönünde yazı yazar⁶³³. Ancak alıcı hakkı ihale anında kazandığı için sicile yazılan bu yazı bildirici niteliktedir. Sinema ve müzik eserlerinin satış usulü müsveddeleri veya asılları, taşınır malların satışı hükümlerine göre, bu eserlerin üzerindeki mali haklar ise İİK'nın 121. maddesi hükümlerine göre gerçekleştirilecektir⁶³⁴.

⁶³⁰ Demirci, s.110.

⁶³¹ Altay, s.216.

⁶³² Demirci, s.122.

⁶³³ Demirci, s.121.

⁶³⁴ Bu konuda bkz. yuk. §10, C, I, 1; ayrıca bkz. yuk. §10, C, II.

III. Mali Haklara İlişkin Hukuki İşlemlerden Doğan Alacakların Paraya Çevrilmesi

Mali haklara ilişkin hukuki işlemlerden doğan alacaklar kıymetli evraka bağlanmışsa İİK'nın 88. maddesi; bağlanmamışsa İİK'nın 89. maddesi hükümleri uyarınca haczedilir⁶³⁵. İİK'nın 89. maddesi içerisinde alacağın ödenmesini de barındırır⁶³⁶. Bu anlamda İİK m.89'a göre yapılan hacizde üçüncü kişiye haciz ihbarnamesi gönderildiği ve borcu icra dairesine ödemesi istenir⁶³⁷.

İİK'da ayrıca 120. madde ile paraya çevirme işlemi yerine geçmek üzere haczedilen alacakların haciz koyduran alacaklıya devri düzenlenmiştir⁶³⁸. Dolayısıyla İİK'nın 89. maddesine mi gidileceği yoksa İİK'nın 120. maddesine mi gidileceği konusunda bir açıklık mevcut değildir. Doktrinde bu anlamda iki görüş mevcuttur; ilk görüş, üçüncü kişi alacağı reddetmekte veya miktarına itiraz etmekte ise İİK m.120'ye göre uygulama yapmak, eğer üçüncü kişi alacağın varlığını kabul ediyorsa fakat ihbarnamenin tebliğinden önce bunu borçluya veya bir başka kişiye ödediğini yani elinde olmadığını iddia ediyorsa İİK m.89'un uygulanması gerektiğidir. Bizimde katıldığımız ikinci görüş ise, İİK m.120'nin İİK m.89'unun yanında ona ek imkânlar tanıdığıdır⁶³⁹.

⁶³⁵ Bu konuda bkz. yuk. §7, D, I.

⁶³⁶ **Yavaş**, s.195.

⁶³⁷ **Topuz-Hisse Haczi**, s.182-183.

⁶³⁸ **Arslan/Yılmaz/Taşpınar Ayvaz**, s.312.

⁶³⁹ **Ramazan Arslan**, Borçlunun Üçüncü Kişilerde Bulunan Mal ve Alacaklarının Haczi, Prof. Dr. Recai Seçkin'e Armağan, Sevinç Matbaası, Ankara 1974, s.111.

Uygulamada alacaklılar İİK m.89’u daha etkili ve hızlı bir yol olarak kabul ettiklerinde dolayı bu yolu tercih etmektedirler⁶⁴⁰.

İİK’nın 120. maddesi ile haczedilen alacaklar taşınır hükmünde olduklarından dolayı taşınırlara göre paraya çevrilme işlemi yapılır veya paraya çevrilme işlemi yapılmadan haczedilen alacak ödeme yerine geçmek üzere yahut tahsil için alacaklıya devredilir⁶⁴¹. Haczedilen alacağın ödeme yerine geçmek üzere devrinde üçüncü kişideki alacak ile alacaklının alacağı mahsup edilir. Bu şekilde yapılan devir ile cebri icra takibinin alacaklısı, borçlunun haklarına halef olur ve bu alacak miktarında icra takibi sona erer⁶⁴². Bunun yanısıra hacze iştirak etmiş olan alacaklıların hepsinin yahut bir tanesinin borçlunun üçüncü kişideki alacağını tahsil ve üçüncü kişiye karşı sahip olduğu dava hakkının kullanılmak için devralabilir (İİK m.120, II). Bu durumda alacak sona erer, alacaklı borçlunun hakların halef olmaz, sadece borçluyu temsil edebilme yani dava açabilme veya takip yapabilme ehliyeti kazanır⁶⁴³.

Mali haklara ilişkin hukuki işlemlerden doğan para alacağı kıymetli evraka bağlı ise haczi İİK m.88’e göre yapılacağından, haczi yapan icra müdürü buna fiilen el koyar ve taşınırların paraya çevrilmesi usulünü uygulayarak paraya çevirir⁶⁴⁴.

⁶⁴⁰ Arslan/Yılmaz/Taşpınar Ayvaz, s.312; İyilikli, s.308; Yavaş, s.195.

⁶⁴¹ Bolayır, s.2560; Pekcanitez/Atalay/Sungurtekin Özkan/Özekes, s.272-273; Arslan/Yılmaz/Taşpınar Ayvaz, s.312; Ayrıntılı bilgi için bkz. Bulut, s.75-76.

⁶⁴² Arslan/Yılmaz/Taşpınar Ayvaz, s.312; Bulut, s.63; Yavaş, s.196; Akil, s.442.

⁶⁴³ Arslan/Yılmaz/Taşpınar Ayvaz, s.313; İyilikli, s.307; Akil, s.444; Yavaş, s.199.

⁶⁴⁴ Bolayır, s.2560; Bu konuda bkz. yuk. §10, C, I, 1.

IV. Bağlantılı Hakların Paraya evrilmesi

Bağlantılı hak sahiplerinin oluşturdukları faaliyetler üzerinde eser sahibinden ayrı olarak mali haklar ve manevi haklar elde ederler. Nitekim bu mali hakların haczinin İİK'nın 94. maddesine göre yapılması gerektiğinden bahsedilmiřti⁶⁴⁵. Bu kapsamda da bağlantılı hak sahiplerinin haczedilen mali haklarının paraya evrilmesi İİK'nın 121. maddesi uyarınca gerçekleştirilir. Paraya evrilme usulüne önceki bölümler değinildiğinden burada tekrar deęinilmeyecektir⁶⁴⁶.

V. Birden Fazla Eser Sahipliği Olması Durumunda Paraya evirme

Müşterek eser sahipliğinde, eser veya mali hak üzerindeki eser sahiplerinin payları belirlidir ve bu paylar eserin bütününden ayrı olarak tasarrufta bulunabilirler ya da bu paylar ayrı olarak haczedilebilir. Haczedilen bu payın satışı mümkündür. Bu ayrılan payın somutlaşmış fikri ürün olması durumunda taşınır hükümlerine, taşınmaz niteliğine sahip olan mimari eserler taşınmaz hükümlerine göre⁶⁴⁷, mali hak olması durumunda da İİK'nın 121. maddesine göre satışı yapılır⁶⁴⁸. Örneğin karikatür ve yazıdan oluşan bir eser üzerinde karikatürleri çizen eser sahibinin borcundan dolayı haciz konulduğunda karikatürlerin olduğu kısım eserden kolayca ayrılabil-diği için yazı kısmından bağımsız olarak satışı yapılabilir. Bu karikatürlerin olduğu kısım taşınır-ların satışına göre karikatürler üzerindeki mali haklarda İİK'nın 121. maddesine göre haczedilir. Mali hakka ilişkin hukuki işlemlerden doğan para alacaklarının haczi İİK'nın 89. maddesine göre

⁶⁴⁵ Bkz. yuk. §7, E.

⁶⁴⁶ Bkz. yuk. §10, C, II.

⁶⁴⁷ **Topuz-Hisse Haczi**, s.181; **Topuz-Paylı Mülkiyet**, s.112.

⁶⁴⁸ **Demirci**, s.111.

yapılacağından satışa ilişkin özel bir düzenleme yer almamaktadır. Üçüncü kişi alacağı icra dairesine ödeyeceğinden paraya çevirme işleminin yapılmasına gerek yoktur⁶⁴⁹.

İştirak halinde eser sahipliği halinde ortak eser tahrip edilmeden paylara ayrılamaz. Bu anlamda eser haczedildiğinde ortak eser haczedilir. Bu anlamda somutlaşmış fikri ürün haczedildiğinde haciz taşınır hükümleri çerçevesinde, mimari eserlerde taşınmaz hükümleri çerçevesinde yapılır. Mali hakkın haczi de İİK'nın 121. maddesine göre yapılır. İcra mahkemesi haczin nasıl yapılacağına karar vermeden iştirak halinde eser sahiplerini dinleyerek karar verir.

İştirak halinde eser sahipleri iki şekilde karar verebilir. Eserin veya mali hakkın satışına karar verirlerse, icra mahkemesi en uygun yolu seçerek borçlu eser sahibinin payına yetecek kadar kısmın satışını yapar. Örneğin, açık artırma yoluyla eserin veya mali hakkın satışı sonucunda bedel alacaklıya ödenir. İştirak halinde eser sahipleri eserin veya mali hakkın satışına onay vermezlerse, bu durumda borçlu eser sahibinin payı kadar kısmı alacaklıya ödeyerek borçlu eser sahibini birlikten çıkarabilirler⁶⁵⁰.

⁶⁴⁹ **Topuz-Hisse Haczi**, s.182; **Topuz-Paylı Mülkiyet**, s.113.

⁶⁵⁰ **Demirci**, s.112; Ayrıntılı bilgi için bkz. yuk. §8, C.

SONUÇ

Bir somutlaşmış fikri ürünün yahut mali hakkın haczedilebilmesi için alenileşme unsurunun var olması gerekir. Çünkü alenileşme veya yayınlanma ile eser, eser sahibinin kişisel alanından çıkar ve üçüncü kişiler eserle iletişim kurabilir hale gelir. Bir başka ifadeyle alenileşme veya yayınlanma ile eser kamuya sunulmuş olur.

Somutlaşmış fikri ürün ve mali hak birbirinden bağımsızdır. Başka bir anlatımla, somutlaşmış fikri ürünün haczi mali hakkın haczi anlamına gelmeyeceği gibi mali hakkın haczi de somutlaşmış fikri ürünün haciz anlamına gelmez.

Somutlaşmış fikri üründen anlaşılması gereken, eser sahibinin hususiyetini taşıyan ve bunun yanında ilim ve edebiyat, müzik, güzel sanatlar veya sinema eserleri olarak sayılan her nevi fikir ve sanat mahsullerini ihtiva eden eserlerdir. FSEK'in 62. maddesinde de belirtildiği üzere, alenileşmiş eserlerin asılları ve müsveddeleri ve yayınlanmış eserin çoğaltılmış nüshaları haczedilebilir. Buna karşılık eser sahibi ve mirasçılarının birinin mülkiyetinde bulunan alenileşmemiş eserlerin müsveddeleri ve asılları haczedilemez.

Eser sahibine eseri üzerinde iki hak tanınmıştır. Bunlar manevi haklar ve mali haklardır. Manevi haklar, eser sahibinin kişiliğine bağlı haklar olduklarından dolayı devredilemezler ve miras yoluyla intikal etmezler. Bu anlamda da manevi hakların haczi caiz değildir. Bunun yanında mali haklar, çoğaltma hakkı, yayma hakkı, işleme hakkı, temsil hakkı, kamuya iletim hakkı ve pay ve takip hakkından ibarettir. Eser sahibi bu haklardan herhangi birini veya birkaçını kullanarak ekonomik değeri olan malvarlığı elde eder. Mali haklar, ekonomik değeri olan başkalarına devredilebilen haklardır. Bu bağlamda da mali hakların haczi caizdir. Bunun yanında mali haklara ilişkin hukuki işlemlerden doğan para alacakları da hacze konu olabilir. Nitekim alenileşmiş eser üzerindeki mali hakların ve mali haklara ilişkin hukuki işlemlerden doğan para

alacaklarının haczedilebileceği FSEK'in 62. maddesinde açıkça ifade edilmiştir. Alenileşme haczedilebilirlik açısından ön koşul olduğundan alenileşmemiş ve eser sahibi veya mirasçılarının mülkiyetinde bulunan eserler üzerindeki mali haklar haczedilemez. Bununla birlikte FSEK'in 61. maddesinde açıkça ifade edilen eser sahibinin şahsına bağlı paradan başka alacaklar da haczedilemez.

Borçlunun borca yetecek miktardaki malının haczedilmesi ve borçluya en az yok teşkil edecek mallardan hacze başlanması gerekir. Buna göre her somut olay göz önünde tutulmalıdır. Ancak genel bir çerçeve çizmek gerekirse, mali haklara ilişkin hukuki işlemlerden doğan para alacaklarının ilk olarak haczedilmesi daha sonrada somutlaşmış fikri ürünün haczinin yapılması, en son olarak da mali hakların haczedilmesi gerektiği kanısındayız.

Somutlaşmış fikri ürün mimari eserler dışında taşınır mallardan oluştuğundan dolayı haciz, İİK m.78-114 maddelerine, yani taşınır malların haczine göre gerçekleştirilir. Çalışmamızda mimari eserlerinde haczinin mümkün olması gerektiği üzerinde durulmuştur. Bir taşınmazın haczinin, onun bütünleyici parçalarını ve eklentilerini de kapsayacağından hareketle, mimari eserlerin araziyle birlikte haczedilebileceği açıklanmıştır.

İİK'da açıkça belirtilmiş olmamakla beraber mali hakların haczi İİK'nın 94. maddesine göre gerçekleştirilir. Mali hak eser sahibinin yahut mali hak sahibinin nezdinde sayılır. İcra müdürü mümkün olduğunca borçluyu hazır bulundurmak koşuluyla bulunduramıyorsa yokluğunda, borçlunun konut veya işyerinde tutanak düzenleyerek haczi gerçekleştirir. İcra müdürü mali hakkın cinsini, niteliğini, kapsamını tanımlayarak, bu hakların değerini takdir ederek, takdir edemiyorsa da bilirkişiye başvurarak, haciz tutanağını düzenler. Haciz, İİK'nın 94. maddesi gereğince ilgililere bildirilir.

Fikir ve sanat eserleri eserin oluşmasıyla bir varlık kazanır. Bu nedenle de tescil edilmeleri gerekmez. Ancak eser sahibi hakkın korunması ve ispat kolaylığı olması amacıyla eserini isteğe bağlı olarak tescil ettirebilir. Ancak sinema ve müzik eserlerinin, ihlâlâ açık olmaları ve geniş kitlelere yayılabilmeleri sebebiyle FSEK'in 13. maddesi baz alınarak tescili zorunlu tutulmuştur. Bu durumda gerçekleştirilecek olan haczin İİK m.79,II'ye göre mi yoksa İİK m.94'e göre mi yapılması gerektiği tartışılmıştır. Bu kapsamda resmi sicile kayıtlı malların haczinin kaydına işletilmek suretiyle yapılması gerektiğinden hareketle, Telif Hakları Genel Müdürlüğünce tutulan sicilin resmi sicil olup olmadığı açıklanmıştır. Telif Hakları Genel Müdürlüğünün, Kültür ve Turizm Bakanlığı bünyesinde merkez teşkilatında yer alan ana hizmet birimlerinden biri olması sebebiyle de resmi sicil niteliği taşıdığı kanaatine varılmıştır. Bu anlamda da haczin İİK m.79,II'ye göre yapılması gerektiği üzerinde durulmuştur.

Mali hakka ilişkin hukuki işlemde doğan para alacağı hamiline ait senet veya poliçe ve sair cirosu kabil bir kıymetli evraka bağlanmış ise İİK'nın 88. maddesine göre; kıymetli evraka bağlanmamış ise İİK'nın 89. maddesine göre haciz gerçekleştirilecektir.

Eser sahibi eseri üzerindeki hakkın kullanma yetkisini, aralarında yapacakları lisans sözleşmesi ile devredebilir. Böyle bir durumda hakkın özü eser sahibinin olur, kullanma yetkisi devredilene geçer. Eser sahibi lisansı tam lisans veya basit lisans şeklinde devredebilir. Tam lisans şeklinde devretmesi halinde, devredilen mali hakkın kullanılması devralandan başkasına devredilemez. Basit lisans halinde devredilmiş ise, eser sahibi mali hakkı devralandan başka kişilere de devredebilir. Mali haklar üzerinde lisans verilmiş olması durumunda bu hak lisansla sınırlı olarak haczedilebilir ve satılabilir. Tam lisansın mevcut olduğu durumlarda tam lisans sahibi bu hakkını cebri icra yoluyla satın alana karşı istihkak iddiasında bulunarak ileri sürebilir. Basit lisansın varlığı halinde ise lisans sözleşmesinin konusu olan hak başka kişilere de tanınabileceğinden, istihkak iddiası bu durumda işlerlik kazanmaz.

Eser tek kişi tarafından oluşturulabileceği gibi birden fazla kişi tarafından da oluşturulabilir. Bu durumda eseri bozulmadan, tahrip olmadan parçalara ayrılabiliyorsa müşterek eser sahipliği, buna karşılık parçalara ayrılamıyorsa da iştirak halinde eser sahipliğinden söz edilir. Müşterek eser sahipleri kendilerine ait her bir bağımsız bölüm açısından hak ve yükümlölüklerle sahiptirler. Sahip oldukları bu pay devredilebilir, rehnedilebilir ve alacaklılar tarafından haczedilebilir. İştirak halinde eser sahipliğine ise, adi ortaklığın son bulmasını düzenleyen, sözleşmede ortaklığın devam edeceğine ilişkin bir hüküm yoksa bir ortağın kısıtlanması, iflası veya tasfiyedeki payının cebri icra yolu ile paraya çevrilmesi durumunda ortaklığın son bulacağı hükmü değil de, FSEK'in 64. maddesi uygulanır. Bu anlamda iştirak halindeki eser sahiplerinin oybirliği ile verecekleri kararla eser sahibi borunun alacaklısına, bedeli ödeyerek, borçlu eser sahibini birlikten çıkarılması şeklinde bir yol izlenir.

FSEK bağlamında asıl korunması gereken kişi, eser sahibidir. Çünkü bir eseri meydana getiren ve esere hususiyetini katan eser sahibidir. Ancak eser sahibinin yanında bu eseri, eser sahibinin izniyle icra eden, icra ürünü sair sesleri tespit eden, topluma ulaştıran kişiler de mevcuttur. Bu nedenle FSEK'de bu kişiler de eser sahibinin yanında, eser sahibinin yanında, korunmaya alınmıştır. Bağlantılı hak sahiplerinin oluşturdukları fikri ürün, emek ve çaba eser sayılmamıştır. Ancak bu kişilerin eser sahibinden izin alarak oluşturdukları faaliyetler, eserden ayrı bir varlık oluşturmaktadır. Bu anlamda da gerçekleştirdikleri icralar üzerinde belirli mali ve manevi haklara sahip olurlar. Nitekim sahip oldukları mali haklar İİK m.94 kapsamında haczedilebilir.

Haczedilmesi mümkün olan alenileşmiş bir eserin aslı ve müsveddeleri ile yayımlanmış eserin çoğaltılmış nüshaları taşınır mal niteliğinde olduğundan, taşınır malların satışı usulüne göre paraya çevirme işlemi gerçekleştirilir. Mimari eserlerin satışı ise taşınmaz malların satışına göre yapılır.

Mali hakkın satışı İİK'nın 121. maddesine göre gerçekleştirilir. İcra müdürü satış talebi üzerine satışın nasıl yapılması gerektiğini icra mahkemesine sorar. İcra mahkemesi yerleşim yerleri bilinen ilgililer davet edip onları dinledikten sonra; eser üzerindeki mali hakkın açık artırma yoluyla satışının yapılması ve satış bedeli ile alacaklının alacağının ödenmesi, satış için bir memurun görevlendirilmesi yahut gerekli gördüğü diğer tedbirlerin alınması şekilde üç farklı karar verebilir. Mahkemenin verebileceği bu kararlara ek olarak, pazarlık yoluyla satış kararı da tercih edilebilir. Hatta mali hak açısından pazarlık yoluyla satışın açık artırma yoluyla satıştan daha olumlu sonuçlara sebebiyet vereceği kanısındayız.

ÖZET

Geçmişten günümüze kadar değişen ve gelişen fikir ve sanat eserleri gerek üzerindeki hakların korunması gerek üzerinde tasarruf işlemlerinin veya borçlandırıcı işlemlerin yapılması açısından farklılıklar göstermiştir. Günümüzde fikir ve sanat eserlerinin somutlaşmış hali ve bu eserler üzerindeki manevi ve mali haklar birbirlerinden ayrılmış ve ayrı koruma konusu olmuşlardır.

Çalışmamızın konusu, 5846 sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu'na göre fikri hakların haczi ve paraya çevrilmesidir. Bir malın veya hakkın haczin konusu olabilmesi için borçlunun maddi bir değer ifade eden malvarlığı içerisinde yer alması gerekir. Bu bağlamda fikir ve sanat eserlerinin somutlaşmış hali ve bu eserler üzerindeki mali haklar, mali haklara ilişkin hukuki işlemlerden doğan para alacakları ve bağlantılı haklar haczin konusunu oluşturur.

Çalışmamız iki bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde, Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu çerçevesinde, fikri mülkiyet hukukunun kavramsal çerçevesi incelenmiş, öncelikle “fikri hak” kavramından bahsedilmiş ve fikir ve sanat eserlerinin niteliği belirlenmiştir. Daha sonra “eser” kavramı, “eser sahipliği” ve “eser üzerindeki haklar” ayrıntılı olarak incelenmiş olup ve son olarak da, “bağlantılı hak” ve “bağlantılı hak sahipleri” incelenmiştir.

Çalışmamızın ikinci bölümünde ise, ilk olarak haczin konusu üzerinde durulmuştur. Daha sonra haczin gerçekleştirilmesi, somutlaşmış fikri ürünün haczinde, mali hakkın haczinde, mali haklara ilişkin hukuki işlemlerden doğan para alacaklarının haczinde ve bağlantılı hakkın haczinde hangi hükümlerin uygulanacağı üzerinde durulmuş ve haczin birden fazla eser sahipliğine etkisinin nasıl olacağına açıklama getirilmeye çalışılmıştır. Haczin alacaklı, borçlu ve üçüncü kişiler bakımından etkisi ele

alınmıştır. Son olarak da haczedilen fikir ve sanat eserlerinin paraya çevrilmesi üzerinde durulmuştur.

Anahtar Kelimeler:

1. Fikri Hak **2.** Fikri rn **3.** Mali Hak Hacı **4.** Somutlaşmış Fikri rn Hacı **5.** Bağlantılı Hak **6.** Bağlantılı Hak Hacı **7.** Paraya evirme

ABSTRACT

Intellectual and artistic works that have differed and developed from yesterday to today, have shown changes in terms of obligatory transactions, dispositive transactions and protecting the rights on them. Today, the concrete state of intellectual and artistic works and moral and financial rights on these works have been separated from each other and become a matter of separate protection.

The subject of this study is attachment of intellectual property rights and converting into money according to the Law on Intellectual and Artistic Works No. 5846. In order to a property or a right to be a matter of attachment, it should represents a material value. In this context, concrete forms of intellectual and artistic works and financial rights on these works, claims to money arising from legal transactions relating to financial rights and related rights constitute the subject of the attachment.

Our study consists of two chapters. In the first chapter, the conceptual framework of the law of intellectual property was examined in the frame of Intellectual and Artistic Works Law, firstly the concept of "intellectual rights" was mentioned and the quality of the works of intellectual and artistic works was determined. Later on, the concept of "work", "ownership of works" and "rights on works" have been examined in detail and finally, "related rights" and "related rights holders" have been examined.

In the second chapter of our study, firstly the issue of the attachment is discussed. It was then tried to explain what provisions would be applied in the attachment procedure, the attachment of the embodied intellectual product, the deposit of the financial right, the receipt of the money receivables arising from the legal proceedings concerning the financial rights and the attachment of the related right, and how the attachment will affect the ownership of more than one works is explained. Attachment effects to creditors,

debtor and third parties are examined. Lastly, intellectual property and artistic works that were seized were turned into money are discussed.

Keywords:

1. Intellectual property rights 2. Intellectual Product 3. Attachment of economical rights
4. Attachment of intellectual works 5. Related Rights 6. Related Rights Attachment 7.
Liquidation

KAYNAKÇA

- Akil, Cenk** : Borçlunun Üçüncü Kişilerdeki Mal ve Alacaklarının Haczi, Yetkin Yayınları, Ankara 2013.
- Altay, Sümer** : 5846 Sayılı FSEK Bağlamında Mali Hakların Hacine ve İflas Masasına Girmesine İlişkin Faraziyelerin Değerlendirilmesi, İÜHFM, 1998, C.56, S.1-4, s. 209-218.
- Akkayan Yıldırım, Ayça** : 4630 Sayılı Kanun Değişikliği ve Gelişmeler Işığında “Sinema Eseri” ve “Sinema Eser Sahipliği”, Prof. Dr. Hayri Domaniç’e 80. Yaş Günü Armağanı, Beta Yayıncılık, İstanbul 2001, s. 1-45.
- Arbek, Ömer** : Fikir ve Sanat Eserlerine İlişkin Lisans Sözleşmesi, Yetkin Yayınları, Ankara 2005.
- Arkan, Azra** : Eser Sahibinin Haklarına Bağlantılı Haklar, Vedat Kitapçılık, İstanbul 2005.
- Arpacı, Ayşegül** : 5846 Sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu Kapsamında Eser Sahibinin Mali ve Manevi Haklarının Miras Yolu ile İntikali, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 2011.
- Arslan, Ramazan/**
- Yılmaz, Ejder/**
- Taşpınar Ayvaz, Sema** : İcra ve İflâs Hukuku, 2.B., Yetkin Yayınları, Ankara 2016.

- Arslan, Ramazan** : Borçlunun Üçüncü Kişide Bulunan Alacağının Haczi, Haczin Üçüncü Kişiye Bildirilmesi ve Sonuçları, AÜHFD, 2016, S.65(4), s. 3217-3242.
- Arslan, Ramazan** : Borçlunun Üçüncü Kişilerde Bulunana Mal ve Alacaklarının Haczi, Prof. Dr. Recai Seçkin'e Armağan, Sevinç Matbaası, Ankara 1974, s. 81-114.
- Arslanlı, Halil** : Fikrî Hukuk Dersleri II, Sulhi Garan Matbaası 1954.
- Aslan, Kudret** : Hacizde Sıra (Tertip), AÜHFD, 2005, C.54, S.2, s. 269-318.
- Aslan, Kudret** : Hacizde İstihkak Davası, Turhan Kitapevi, Ankara 2005.
- Ateş, Mustafa** : Fikir ve Sanat Eserlerinin Kamuya Sunulması: Alenileşmemiş ve Yayınlanmamış Eserler Fikri Hukuka Göre Korunamaz mı?, BATİDER, 2006, s. 227-253.
- Ateş, Mustafa** : Fikri Hukukta Eser Sahipliği, Adalet Yayınevi, Ankara 2012. (Eser Sahibi)
- Ateş, Mustafa** : Fikir ve Sanat Eserleri Üzerindeki Hakların Kapsamı ve Sınırlandırılması, Seçkin Kitapevi, Ankara 2003. (Hakların Sınırlandırılması)
- Ateş, Mustafa** : Fikri Hukukta Eser, Turhan Kitapevi, Ankara 2007. (Eser)
- Ayan, Serkan** : Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu'nda Hak Sahipliği, Prof. Dr. Fikret Eren'e Armağan, AÜHF, Ankara 2006, s. 193-236.

- Aydıncık, Şirin** : Fikri Haklara İlişkin Lisans Sözleşmeleri, Arıkan Yayıncılık, İstanbul 2006.
- Ayiter, Nûşin** : Hukukta Fikir ve San'at Ürünleri, Sevinç Matbaası, Ankara 1972.
- Ayiter, Nûşin** : İhtira Hukuku, Sevinç Matbaası, Ankara 1968. (İhtira Hukuku)
- Bal, Nurullah** : Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu'na Göre Fikri Hakların Haczi, Prof. Dr. Ejder Yılmaz'a Armağan, Yetkin Yayınevi, Ankara 2014, C.I, s. 439-460.
- Baygın, Cem** : Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu'na Göre Eser Sahibinin Hakları ile Bağlantılı Haklar, AÜEHFD, 2001, C. V, S. 1-4, s. 297-329.
- Baygın, Cem** : Fikri Hukukta Yaratıcı Eser Sahibi ve Eser Üzerindeki Mali Hakları Kullanmaya Kanunen Yetkili Sayılan Kişiler, Prof. Dr. Ömer Teoman'a Armağan, C.I, İstanbul 2002, s. 145-174. (Eser Sahibi)
- Belen, Herdem** : Eser Sahibi ve Manevi Hakları, Kocaeli Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Kasım 1997, S.1, s. 213-249.
- Berkin, M. Necmeddin** : Tatbikatçılara İcra Hukuku Rehberi, Filiz Kitapevi, İstanbul 1980.
- Belgesay, Mustafa Reşit** : Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu Şerhi, M. Sıralar Matbaası, 1955.

- Beşiroğlu, Akın** : Düşünce Ürünleri Üzerinde Haklar, 3.B., Beta Yayıncılık, İstanbul 2004.
- Bolayır, Nur** : Fikri Mülkiyet Haklarında Cebri İcra Sistemi, Prof. Dr. Hakan Pekcanıtez'e Armağan, DEÜHFD, 2014, C.16, Özel Sayı, s. 2513-2570.
- Bozbel, Savaş** : Fikir ve Sanat Eserleri Hukuku, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul 2012.
- Bozgeyik, Hayri** : Fikir ve Sanat Eserleri Hukukunda Mimari Eserlerin Korunması, Yetkin Yayınları, Ankara 2010.
- Bulut, Uğur** : İcra Hukukunda Ödeme Yerine Alacakların Devri, Adalet Kitapevi, Ankara 2013.
- Bülter, Ahmet** : Eser Sahibinin Hakları ile Bağlantılı Haklar, TBBD, 2005, S. 59, s. 90-107.
- Ceritoğlu Sengel, Filiz** : Fikir ve Sanat Eserleri Hukukunda İntihal ve Esinlenme, Seçkin Yayınevi, Ankara 2009.
- Çolak, Uğur** : Türkülerde İşleme Eser Sahipliği ve Sui Generis Koruma Modeli Önerisi, FMR, 2008, C.8, S.2, s. 95-156.
- Deliduman, Seyithan** : 5846 Sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanununa Göre Haczin Konusu, Uluslararası Hukuk Kurultayı 2002., Sayfa 866-883.
- Demirci, Aylin** : Gayrimaddi Malların Haczi ve Paraya Çevrilmesi, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara 2002.

- Demirel, Ceren** : Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu’nun 10. Maddesi Bağlamında Birden Fazla Eser Sahibi Tarafından Meydana Getirilen Eserler ve Eser Sahipliği, Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi, Ankara 2016.
- Deren- Yıldırım, Nevhis** : Haksız Rekabet Hukuku ile Fikri ve Sınai Mülkiyet Hukuku’nda İhtiyati Tedbirler, Yayınlanmış Doçentlik Tezi, İstanbul 1998.
- Dönmez, R. Murat** : Taşınmaz Malların Paraya Çevrilmesi, Vedat Kitapçılık, İstanbul 2010.
- Erbek, Özge** : Fikir ve Sanat Eserlerine İlişkin Lisans Sözleşmesinin Hukuki Niteliği, DEÜHFD, 2009, C.11, S.2, Sayfa 1-66.
- Erdil, Engin** : Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu Şerhi, 2.C, 3.B., Vedat Kitapçılık, İstanbul 2009. (Şerh C.1) (Şerh C.2)
- Erdil, Engin** : Fikir ve Sanat Eserleri Hukukunda İşlenme Eserler, Beta Yayınları, İstanbul 2003.
- Erdil, Engin** : Fikir ve Sanat Eserleri Hukukunda Eser Sahibinin Pay ve Takip Hakkı, FSHD, 2009, C.5, S.17, s. 63-74. (Pay)
- Erel, N. Şafak** : Türk Fikir ve Sanat Hukuku, 3.B., Yetkin Yayınları, Ankara 2009.
- Erel, N. Şafak** : Fikri Hukukta Musiki ve Sinema Eserleri ve 3257 Sayılı “Sinema, Video ve Müzik Eserleri

- Kanunu”nun İncelenmesi ve Tenkidi, YD, 1987, C.13, S.4, s. 532-548.
- Erel, N. Şafak** : Fikri Hukuk Açısından Müzik Klipleri, FMR, 2006, C.6, S.1, s. 55-62.
- Erturgut, Mine** : Menkullerin Paraya Çevrilmesi, Yetkin Yayınları, Ankara 2000.
- Erzurumlu, Nurbanu** : Türk Hukukunda Fikri Mülkiyete Konu Malların Cebri İcrası, YBHD, 2017, S.3, s. 169-191.
- Genç Arıdemir, Arzu** : Eser Sahibinin Çoğaltma ve Yayma Hakları, Vedat Kitapçılık, İstanbul 2003.
- Gökyayla, K. Emre** : Telif Hakkı ve Telif Hakkının Devri Sözleşmesi, 2.B., Yetkin Yayınları, Ankara 2001.
- Gökyayla, K. Emre** : Fikir ve Sanat Eserleri Kanun’da Düzenlenen Hakların Miras Yoluyla İntikali, Prof. Dr. Fikret Eren’e Armağan, AÜHF, Ankara 2006, s. 523-557. (Miras)
- Görgün, L. Şanal** : Eser Üzerindeki Rehin Tesisi ve Cebri İcra, İ.İ.T.İ.A., 1973, S.1, C.5, s. 135-166.
- Gözler, Kemal** : İdare Hukuku, Ekin Yayın Dağıtım, 2.C, C.I, 2.B., Bursa 2009.
- Gözübüyük, Şeref** : Hukuka Giriş, Turhan Kitapevi, Ankara 2013.
- Güman, Nihat** : Elbirliği Mülkiyet ile Kollektif ve Komandit Şirket Hisselerinin Haczi ve Paraya Çevrilmesi, Vedat Kitapçılık, İstanbul 2010.

- Güneş, İlhami** : Uygulamada Fikir ve Sanat Eserleri Hukuku, Seçkin Kitapevi, Ankara 2008.
- Günday, Metin** : İdare Hukuku, 10.B., İmaj Yayınevi, Ankara 2013.
- İyilikli, Ahmet Cahit** : Haciz İhbarnameleri, Yetkin Yayınları, Ankara 2012.
- Hirsch, E. Ernst** : Fikri Sâ-y, İktisadi Yürüyüş Matbaası, C.II, İstanbul 1943.
- Hirş, Ernst** : Fikri ve Sınai Haklar, Ankara AR Basımevi, Ankara 1948.
- Hirş, Ernst** : Bern Sözleşmesi, AÜHFD, Ankara 1950, C.7, S.1-2, s. 130-145.
- Hutter, Michael/Throsby,**
- David, Çev. Ceren Yalçın** : Paha Biçilemez, Sel Yayınları, 2013.
- Kali, Sevgi** : Türk Fikir ve Sanat Eserleri Hukuku'nda Yayma Hakkının Tüketilmesi ve Sınai Mülkiyet Hukukuyla İlişkisi, FMR, 2001, C.1, S.4, s. 53-73.
- Karahan, Sami/Suluk,**
- Cahit/ Saraç, Tahir/Nal,**
- Temel** : Fikri Mülkiyet Hukukunun Esasları, Seçkin Kitapevi, Ankara 2012.
- Karayağçın, Yaşar** : Türk Hukukunda Ticaret Siciline Tescilin Etkileri, BATİDER, 1975, C.VIII, S.2, s. 1-29.
- Karşı, Abdurrahim** : İcra ve İflas Hukuku, 3.B., Alternatif Yayıncılık, İstanbul 2014.

- Kaynar, Reşat** : Medeni Hukuk Dersleri, İ.İ.T.İ.A. Yayın ve Yardım Vakfı Yayınları, İstanbul 1980, s.36-53.
- Kılıçoğlu, M. Ahmet** : Sınai Haklarla Karşılaştırmalı Fikri Haklar, 3. B., Turhan Kitapevi, Ankara 2017.
- Kılıçoğlu, M. Ahmet** : Fikri Hukuk Açısından Mimari Projeler ve Mimarlık Eserleri, FMR, 2007, C.7, S.4, s. 11-31. (Mimari Eser)
- Kılıçoğlu, M. Ahmet** : Medeni Hukuk, Turhan Kitapevi, Ankara 2016.
- Kınacıoğlu, Naci** : Sinema Eserleri ve Bunlarda Eser Sahipliği, Prof. Dr. Ali Bozer'e Armağan, BATİDER, Ankara 1998, s. 209-219.
- Kuru, Baki** : İstinaf Sistemine Göre Yazılmış İcra ve İflâs Hukuku, Legal Yayınevi, Ankara 2016. (İstinaf)
- Kuru, Baki** : İcra ve İflâs Hukuku Ders Kitabı, Legal Yayınevi, Ankara 2016. (Ders Kitabı)
- Kuru, Baki** : İcra ve İflâs Hukuku El Kitabı, 2.B., Adalet Yayınevi, Ankara 2013. (El Kitabı)
- Kuru, Baki** : Haczi Caiz Olmayan Şeyler, AÜHFD, C.19, S.1-4, s.277-326.
- Merdivan, Fethi** : Manevi Hakların Eser Sahibinin Ölümünden Sonra Kullanılması ve Yakınların Dava Hakkı, FMR, 2004, S.1, s. 95-144.
- Muşul, Timuçin** : İcra ve İflâs Hukuku, Adalet Yayınevi, 2.C, 5.B., Ankara 2013.

Oğuzman, M. Kemal/

Seliçi, Özer/

Oktay Özdemir, Saibe : Eşya Hukuku, 15.B., Filiz Kitapevi, İstanbul 2012.

Oğuzman Kemal/

Barlas Nami : Medeni Hukuk, Vedat Kitapçılık, İstanbul 2013.

Okutan Nilsson, Gül : Türk Fikir ve Sanat Eserleri Hukukunda Tüzel Kişinin Eser Sahipliği Sorunu, Uğur Alacakaptan'a Armağan, 2.C, C.II, Haziran 2008, s 469-500. (Tüzel Kişi)

Okutan Nilsson, Gül : İleride Vücuda Getirilecek Fikir ve Sanat Eserleri Üzerindeki Hakların Devri, FSHD, 2008, S.15, s. 585-598.

Oran, Aysun : Bir Estetik Problem Olarak Sanatta Değer ve Değerlendirme, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İzmir 2004.

Öncü, Özge : Fikir ve Sanat Eserleri Hukukunda İktibas Serbestisi ve Sınırları, Yetkin Yayınları, Ankara 2010.

Özekes, Muhammet : Fikir ve Sanat Eserleri Hukukunda İhtiyati Tedbir, DEÜHFD, 2002, C.4, S.2, s. 89-138.

Özmumcu, Seda : Cebri İcra Hukukunda Pazarlık Suretiyle Satış, Vedat Kitapçılık, İstanbul 2005.

Öztan, Fırat : Fikir ve Sanat Eserleri Hukuku, Turhan Kitapevi, Ankara 2008.

- Özta, Fırat** : Fikir ve Sanat Eserleri Hukukunda İşlenme Eserler, Prof. Dr. Ali Bozer'e Armağan, BATİDER, Ankara 1998, s. 221-242. (İşlenme Eser)
- Özta, Fırat** : Eserin Alenileşmesi ve Yayınlanması, Prof. Dr. Bilge Özta'a Armağan, Ankara 2008, s. 693-712.
- Öztrak, İlhan** : Fikir ve Sanat Eserleri Üzerindeki Haklar, 2.B., Ankara 1977.
- Öztrak, İlhan** : Fikir ve Sanat Eserleri Üzerindeki Hakların Korunması Yönünden Pozitif Hukuktaki Tarihi Gelişim, AÜSBFD, Ankara 1970, C.25, s. 1-7. (Tarihi Gelişim)
- Pekcanıtez, Hakan/**
Atalay, Oğuz/
Sungurtekin Özkan, Meral/
- Özekes, Muhammet** : İcra ve İflâs Hukuku Ders Kitabı, 3.B., Yetkin Yayınları, Ankara 2016.
- Piroğlu, Ünsal** : Eserden Doğan Manevi Haklar Tazminatı ve Kişilik Haklarıyla İlişkisi, Prof. Dr. Turgut Kalpsüz'e Armağan, Turhan Kitapevi, Ankara 2003, s. 553-577.
- Postacıoğlu, E. İlhan** : İcra Hukuku Esasları, Fakülteler Matbaası, İstanbul 1982.
- Postacıoğlu, İlhan/**
Altay, Sümer : İcra Hukuku Esasları, 5.B., Vedat Kitapçılık, İstanbul 2010.

- Salmanlı, Dilek** : Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu ile Korunan Haklar, Bu Hakların İhlali Halinde Açılacak Hukuk Davaları ve Yargılama Usulü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara 2013.
- Sayhan, İsmet** : Patent Haklarının Kazanılması Bakımından Tescilin Etkisi, FMR, 2005, C.V, S.2, s. 117-148.
- Serozan, Rona** : Medeni Hukuk, Vedat Kitapçılık, İstanbul 2013.
- Soysal, Tamer** : Fikir ve Sanat Eserleri Hukukunun Tarihsel Gelişimi ve 5846 Sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanununda Düzenlenen Cezai Hükümler, FSHD, 2005, C.1, S.3, s. 626-660.
- Suluk, Cahit/Orhan, Ali** : Uygulamalı Fikri Mülkiyet Hukuku, Arıkan Basım Yayın, C.II, İstanbul 2005.
- Şahin, Ayşenur** : Fikri Hukukta Eser Sahibinin Mali Haklarının Korunması, Vedat Kitapçılık, İstanbul 2010.
- Şenocak, Kemal** : Sanat Eserlerinin Sigortalanmasında Ortaya Çıkan Bazı Hukuki Meseleler, FMR, 2001, C.I, S.4, s. 105-119.
- Şenol Ercoşkun, H. Kübra** : Mali Hakları veya Kullanım Haklarını Devralanların Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu Kapsamında Korunması, Hacettepe HFD, 2013, S.3(1), s. 45-64.
- Taş Korkmaz, Hülya** : İflas Masası, Yetkin Yayınları, Ankara 2010.

- Taş Korkmaz, Hülya** : Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu Uyarınca Haczi Mümkün Olan Malvarlığı Unsurları, MİHDER, 2005, C.1, S.2, s. 327-351. (Malvarlığı)
- Tatar, Dilara Buket** : Mülkiyet ve Fikri Mülkiyetin Felsefi Temelleri, Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi, Ankara 2013.
- Tekinalp, Ünal** : Fikri Mülkiyet Hukuku, 5.B., Vedat Kitapçılık, İstanbul 2012.
- Tekinalp, Ünal** : Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu’nun Eser Sahipleri Açısından Yer ve Kişi İtibariyle Uygulanması, Prof. Dr. Nihal Uluocak’a Armağan, İÜHF, İstanbul 1999, s. 367-379
- Tekinalp, Ünal** : Derleme eser, Düşünce Yaratıcılığı ve Bunun “Hususiyet” Üzerindeki Etkisi, FMR, 2005, C.5, S.1, s. 69-76.
- Tiyek, Fikret Sami** : Marka ve Patent Hakkının Haczi ve Satışı, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara 2015.
- Topal, Önder** : Senede Bağlanmamış Anonim Şirket Payının Haczi, AÜHFD, 2016, S.65(4), s. 2977-3016.
- Topuz, Gökçen** : Marka Haczi ve Paraya Çevrilmesi, Erciyes Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 2008, C.3, S.2, s. 403-417.
- Topuz, Gökçen** : Hisse Haczi ve Satışı, Yetkin Yayınları, Ankara 2009. (Hisse Haczi)

- Topuz, Gökçen** : Paylı Mülkiyet Hissesiinin Haczi ve Satışı, Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 2009, C.17, S.1, s.91-116. (Paylı Mülkiyet)
- Tosun, Yalçın** : Sinema Eserleri ve Eser Sahibinin Hakları, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul 2013.
- Türker, Gökçen** : İcracı Sanatçıların Hakları, Yetkin Yayınları, Ankara 2016.
- Tüysüz, Mustafa** : Fikri Haklar Üzerindeki Sözleşmeler, Yetkin Yayınları, Ankara 2007.
- Uyar, Talih/**
- Uyar, Alper/**
- Uyar, Cüneyt** : İcra Hukukunda Haciz, 3.B., Bilge Kitapevi, İstanbul 2016.
- Uyar, Talih** : Paraya Çevrilmesi Özel Bir Usulü Gerektiren Mal ve Haklar, ABD, 1978, S.3, s. 431-435.
- Üstün, Gürsel** : Fikri Hukuk Açısından Çevirmen Hakları, FMR, 2005, C.5, S.2, s. 69-115.
- Üstün, Gürsel** : Fikri Hukukta İşleme Eser, Besam Yayınları, İstanbul 2001.
- Üstündağ, Saim** : İcra Hukukunun Esasları, 8.B., Alfa Basım, İstanbul 2004.
- Yarayan, Ali** : Fikir ve Sanat Eserleri Kanun'unun Avrupa Birliği Mevzuatına Uyumu, FMR, 2006, C.6, S.1, s. 121-137.

- Yarayan, Ali** : Türk Medeni Hukuku, Yetkin Yayınları, Ankara 2013.
- Yarsuvat, Duygun** : Türk Hukukunda Eser Sahibi ve Hakları, Sulhi Garan Matbaası, İstanbul 1977.
- Yasaman, Hamdi** : Fikir ve Sanat Eserlerinde İyiniyet ve Dürüstlük Kuralı, Fikri ve Sınai Mülkiyet Hukuku, Vedat Kitapçılık, İstanbul 2006, s. 3-25.
- Yavaş, Murat** : Borçlunun Üçüncü Şahıslardaki Mal, Hak ve Alacaklarının Haczi, Arıkan Yayıncılık, İstanbul 2005.
- Yavuz, Levent/
Alıca, Türkay/
Merdivan, Fethi** : Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu Yorumu, Seçkin Kitapevi, C.II, Ankara 2013.
- Yıldırım, Kamil/
Deren Yıldırım, Nevhis** : İcra Hukuku, 5.B., Beta Yayıncılık, İstanbul 2012.
- Yıldız, Burçak** : Eser Sahibinin Yayma Hakkının Tükenmesi, Prof. Dr. Turgut Kalpsüz'e Armağan, Turhan Kitapevi, Ankara 2003, s. 579-616.
- Yılmaz, Ejder** : Hukuk Sözlüğü, 3.B., Yetkin Yayınları, Ankara 2005.
- Yusufoğlu, Fülürya** : Eseri Meydana Getirenlerin Mali Hak Sahibi Sayılmadıkları Haller, Ünal Tekinalp'e Armağan, İstanbul 2003, C.II, s. 397-413.

- Yüksel, Mehmet** : Fikri Mülkiyet Hukukunun Tarihsel Temelleri,
FMR, 2001, C.1, S.2, s. 89-108.
- Zevkliler, Aydın** : Medeni Hukuk, Seçkin Kitapevi, Ankara 2000.

İNTERNET KAYNAKLARI

- <http://www.telifhaklari.gov.tr/Istege-Bagli-Kayit-Tescil-Basvuru-Ekrani>
- <http://www.telifhaklari.gov.tr/Zorunlu-KayitTescil>
- <https://www.corpus.com.tr/>
- <http://www.radikal.com.tr/kultur/fetih-1453e-recep-ivedik-haczi-geldi-1078541/>
- <http://www.hurriyet.com.tr/fetih-1453e-recep-ivedik-haczi-geldi-19906580>
- <http://www.kazanci.com/>
- <http://www.tdk.gov.tr/>
- http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.5919e4024d51a2.58438006
- http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.5919e41197d177.92820150
- <http://legalbank.net/>